

הישיבה הארבע-מאות-ושלושים-ושש של הכנסת השביעית

יום רביעי, י"ג סיון תשל"ג (13 יוני 1973)

ירושלים, הכנסת, שעה 10.03

א. הודעת יושב-ראש ועדת הכנסת

לתיקון חוק הרשויות המקומיות (בחירות) (תיקון מס' 6 ותיקון מס' 7), תשל"ג-1973, שהועברו לטיפול של הוועדה ביום כ"א באייר תשל"ג - 23 במאי 1973, ולהביא לקריאה שנייה ושלישית כחוק אחר, שייקרא: חוק הרשויות המקומיות (בחירות) (תיקון מס' 6), תשל"ג-1973.

הי"ר ב. צ. קשת:

הכנסת דושת לפניה את הודעת יושב-ראש ועדת הכנסת.

הי"ר ב. צ. קשת:
הנני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת. ראשונה נשמע הודעה מפי יושב-ראש ועדת הכנסת.

ארי אנקוריון (י"ר ועדת הכנסת):
אדוני היושב-ראש, הריני מתכבד למסור לכנסת את ההודעה הבאה:

ועדת הכנסת, בישיבתה מיום י"ב בסיון תשל"ג - 12 ביוני 1973, החליטה לאשר את החלטת ועדת החוקה, חוק ומשפט למזג את שתי הצעות החוק

ב. שאלות ותשובות

נות דרכים, ואיני סובר שאפשר לומר כי הצעת החוק משתנה. אדרבה, כל המכיר את ענייני התקיקה יודע שהליכי החקיקה של החוק הזה מוזרזים למדי. כשאני עומד להגיש הצעת חוק לכנסת, אני אוהב להבטיח מראש שההצעה לא רק תוגש על-ידי, אלא גם תהיה כזו שתתקבל על דעת רוב חברי הכנסת.

ממש בימים אלה משרדי הפנין בין משרדי הממשלה הצעת תוכיר הצעת חוק בנושא זה. העקרונות הכלליים שבו מקובלים על איגוד נפגעי תאונות הדרכים, על המחלקה לחקיקה סוציאלית של ההסתדרות, על חברות הביטוח, על דעת שר האוצר וכמובן עלי. רק לאחר שהצלחתי להביא למכנה משותף את כל הגורמים האלה, ראיתי תועלת בהכנת ההצעה, ולשם כך ישב צוות מיוחד במשרד המשפטים שטיפל בהצעת חוק זו.

3-4. אני יודע וקשה לי להעריך, אני מקווה שהצעת החוק תוגש על שולחן הכנסת הנוכחית ואף תעבור בקריאה ראשונה. מכאן ואילך הדבר הוא בדי הכנסת.

2. התקנת מערכות טלוויזיה במשפטים של החשודים בריגול נגד מדינת ישראל

חברי הכנסת ש. תמיר שאל את שר המשפטים ביום י"ב באדר א' תשל"ג (14 בפברואר 1973):

ביום א', 11 בפברואר 1973, נפתח משפטם של חלק מן החשודים בריגול נגד מדינת ישראל בבית המשפט המחוזי בחיפה. על-פי ידיעות בעתונות נע-שו סידורים להתקנת מערכות טלוויזיה במעגל סגור כדי להקל על פירסום הליכי המשפט בארץ ובעולם.

מנסיבות המקרה ברור כי ייתכן שיעשה נסיון להפוך את המשפט לבמת תעמולה נגד מדינת ישראל, ראל, להפצת דעות חתרניות העלולות לגרום נזק חינוכי פנימי ולפגוע במעמדה המדיני של ישראל בעולם.

בעבר לא התירו בתי-המשפט צילומים של הדיונים בעת מהלך המשפט, פרט לשני יוצאים מן הכלל,

הי"ר ב. צ. קשת:
הסעיף הראשון בסדר-היום - שאלות ותשובות. אבקש את שר המשפטים לעלות לדוכן ולהשיב על שאלות.

1. הכנת הצעת חוק מיצויים לזקי גוף בתאונות דרכים

חברי הכנסת י. מ. אברמוביץ שאל את שר המשפטים ביום י"ב באדר א' תשל"ג (14 בפברואר 1973):

זה זמן רב מתכוננת הממשלה להגיה על שולחן הכנסת הצעת חוק שמטרתה להעביר את ביטוח גוף קי הגוף בתאונות דרכים אל המוסד לביטוח לאומי, כשם שפגעי תאונות עבודת מבוטחים במוסד לביטוח לאומי.

דברים שונים מטעם הממשלה הצהירו שלונכח הנזקים והסבל הכרוכים בגל העולה של תאונות דרכים וריבוי קרבתותיהם, מן הראוי ליצור בסיס משפטי אשר יצמצם את מידת הסבל והמצוקה החמרית של נפגעי תאונות דרכים.

מאחר שחוק זה יש בו כדי לתקל במידת מה מסבלם של אלמנות, יתומים, נכים ושאר נפגעי תאונות דרכים, אבקש לדעת:

1. מדוע משתנה הנחת הצעת החוק הנ"ל על שולחן הכנסת?
2. האם פועל כבוד השר כדי להחיש את הבאת החוק לכנסת?
3. מה המועד המועד להנחת הצעת החוק על שולחן הכנסת?
4. האם לדעת כבוד השר יש סיכוי שחוק זה יתקבל בכנסת הנוכחית ולמרות המועד המתקרב של סיום כהונתה?

שר המשפטים י. ש. שפירא:

1-2. אני ומשרדי מקדישים מחשבה רבה ומאמץ רב לניסוח הצעת חוק מיצויים לזקי גוף בתאונות

4. רכישת קרקעות בגדה המערבית על-ידי יהודים

חבר הכנסת א. אבנרי שאל את שר המשפטים ביום כ"ה באדר א' תשל"ג (27 בפברואר 1973):

"הארץ" מיום 16 בפברואר 1973 מצטט דברים המיוחסים לשר המשפטים. לפי הידיעה אמר שר המשפטים, כי מתגבשת בממשלה החלטה להחזיר רכישת קרקעות על-ידי יהודים בגדה המערבית.

הנני מבקש לדעת:

1. האם אמר שר המשפטים את הדברים המיוחסים לו?

2. אם הציטוט הנ"ל אינו נכון, מה אמר שר המשפטים בהקשר זה?

3. האם מתירים כיום שלטונות ישראל לתושבי השטחים המוחזקים לרכוש קרקעות בתחומי מדינת ישראל?

4. אם אין מתירים —

א. האם נדונה אי-פעם השאלה הנדונה?

ב. אם כן — מתי?

ג. מה הוחלט לגבי רכישת קרקעות בישראל על-ידי תושבי השטחים המוחזקים?

שר המשפטים י. ש. שפירא:

1. לא.

2. אמרתי כי גערכות התייעצויות בין כמה מחברי הממשלה לבירור השאלה אם יותר לתושבי ישראל לרכוש קרקעות בגדה המערבית לפי מודוסים שייקבעו, בכלל זה הצורך באישור מיוחד לכל מקרה או לכל סוג של מקרים של רכישה.

3-4. לפי מיטב ידיעתי, התשובה שלילית.

היו"ר ב. צ. קשת:

שאלה נוספת לחבר הכנסת אבנרי:

אורי אבנרי (העולם הזה — כח חדש):

כבוד השר, נודע שלמרות ההחלטה שנתקבלה בממשלה מתנהלות עדיין עסקות קרקעות במדה בצורה של חתימה על יפוי-כוח בלתי-חוזר. האם יפעל כבוד השר נגד הדבר הזה?

שר המשפטים י. ש. שפירא:

אין לי אינפורמציה כזו, וקשה לי לפעול נגד דברים שאינני יודע אותם. אם אקבל אינפורמציה, אבדוק מה אוכל לעשות.

אם לחבר הכנסת הנכבד יש אינפורמציה, ימצא נא אותה לי, ואטפל בה. אני כשלעצמי רושם לפני את דבריו של חבר הכנסת, ואבקש מחברי בעבודה לקבל אינפורמציה נוספת.

5. **מצויים לנאשם על מעצרו בשל האשמה, שלאחר מכן זוכה ממנה**

חבר הכנסת ש. לורנץ שאל את שר המשפטים ביום ב' באדר ב' תשל"ג (6 במאי 1973):

במוסף השבועי של "מעריב" מיום י"ד באדר א' תשל"ג (16 בפברואר 1973) מורסמה כתבה ובה מתואר כיצד היה מר חיים שושנה עצור שנה תמימה,

שאז הותקנו סידורים אלה (במשפט של אדולף אייכמן ובמשפטו של דני מייקל רוהן), מפני שהאינטרס הממלכתי הצדיק זאת.

בנסיבות אלה, אבקש את כבוד השר להשיבני: מה היא ההצדקה לאירגון הסידורים המיוחדים, הכרוכים גם בהוצאות נכבדות והעלויות להבטיח פיר-סום נרחב במיוחד לדברי השמצה נגד מדינת ישראל בארץ ובעולם כולו?

שר המשפטים י. ש. שפירא:

הסידור של טלוויזיה במגלל סגור היה הכרחי כדי לאפשר לבני משפחותיהם של הנאשמים, לעתונות ולקהל להיות נוכחים או כמעט נוכחים בעת הדיון בבית-המשפט.

ההחלטה על צילום בבית-המשפט מסורה לפי סעיף 40(ב) לחוק בתי-המשפט לבית-המשפט עצמו.

אינני חושב שפירסום המשפט היה נגד האינטרס הציבורי של המדינה. נהפוך הוא: הוכח לעולם כולו שכל ההאשמות בדבר השגת ההוצאות מפי הנאשמים בעניינים היו האשמות-שווא.

3. תכנית להרחבת מלון "אינטרקונטיננטל" שעל הר הזיתים

חבר הכנסת מ. פרוש שאל את שר המשפטים ביום י"ח באדר א' תשל"ג (20 בפברואר 1973):

"המודיע" מיום י' באדר א' תשל"ג (12 בפברואר 1973) מוסר שוועדת השרים לענייני ירושלים, שכבוד השר עומד בראשה, עומדת לדון בהצעה להרחיב את מלון "אינטרקונטיננטל" שעל פסגת הר הזיתים.

בהמשך הידיעה מוסר העתון על ההתנגדות להצעה זו מצד חברות קדישא וחוגים ציבוריים אחרים, הטוענים שאין להרחיב מלון זה המוקף משלושת צדי דיו בבית-הקברות ההיסטורי והמקדש שעל הר הזיתים. לדעת חוגים אלה, אין להרחיב את בית-המלון, המשמש כמרכז בידור המוני ופוגע ברגשותיהם של הבאים לפקד את קברי יקיריהם.

העתון מציין שהועלתה הצעה לבטל את המלון ולשכן במקום מוסד דתי-רוחני שיהיה קשור בקדושת המקום.

רצוני לשאול:

1. מי הם בעליה של מלון "אינטרקונטיננטל" שעל הר הזיתים?

2. האם הובאו לידיעתה של ועדת השרים לענייני ירושלים ההתנגדויות להרחבת המלון?

3. האם הובאה לידיעת הוועדה ההצעה לסגור את המלון ולהקים במקומו מוסד דתי-רוחני?

4. האם מוכן כבוד השר לאמץ הצעה זו ולהביאה לפני המוסדות הנוגעים בדבר?

שר המשפטים י. ש. שפירא:

1. בעלי המלון הם חברי ירדנית רשומה בעמאן. פירוט חברי החברה אינו ידוע לנו. החברה מוחזקת על-ידי האפוסטרופוס לנכסי אויב.

2-3. התשובה היא כן.

4. התשובה היא: לא.

יש לעשות הכל כדי שמשפטים כאלה יתבררו בהקדם האפשרי ובדריפות, ולהביא לידי מינימום את המקרים הקשים של אדם היושב במעצר ואשר נתברר בסופו של דבר שאין הוא אשם כלל.

ה"ר ב. צ. קשת:

שאלה נוספת לחבר-כנסת לורנץ.

שלמה לורנץ (אגודת ישראל):

האם מוכן שר המשפטים ליוזם תיקון בחוק, שיינתן פיצוי לאנשים, כמו במקרה דנן, שאדם יושב שנה תמימה בבית-הסוהר ולבסוף זוכה, גם אם לכאורה היה יסוד להאשמה, מכיוון שלמעשה זה היינו הך? אדם יושב שנה בבית-הסוהר, סבל, ולבסוף יצא ללא כל פיצויים.

שר-המשפטים י. ש. שפירא:

על-פי התקנון, כפי שאני מבין אותו, אני פטור מלהשיב על שאלה נוספת זו, אולם אענה.

אינני מתכוון ליוזם הצעת חוק מעין זו. לדעתי, אנו צריכים להיאבק, לשלם פיצוי ולהוציא כסף מקופת המדינה, כאשר מבאים האשמה ובית-המשפט חושב שלא היה יסוד כלל להגישתו. לא כל מי שיוצא זכאי, נאשם כאשר לא היה יסוד להאשימו. ההיפך הוא הנכון. ברוב המקרים יש ויש יסוד להאשים את האדם. לא המשטרה ולא התביעה הכללית אינן יכולות לומר אם עד פלוני יחזור בו מעדותו, אם הוא עד נאמן או לאו. על כל זה ממונה בית-המשפט. איננו רוצים במדינה מנהג שהמשטרה היא השופטת או שהתביעה הכללית היא השופטת, או שר המשפטים. אנחנו רוצים שהשופטים יהיו השופטים. לפיכך אני, בהיותי מחזיק בהשקפה כזאת, לא איוזם הצעת חוק שאומרת, שבכל מקרה ומקרה שאדם חשוד, ויש יסוד לחשוד בו שעבר עבירה רצינית, יצטרך לדון בזה השופט, הקצין, התובע הכללי, או פרקליט היועץ המשפטי, מנקודת-השקפתו של האוצר ולא מנקודת-השקפתו של בית-המשפט.

6. הרכב המשלחת הצרפתית לתקר נסיבות הפלתו של המטוס הלווי

חבר-הכנסת ש. תמיר שאל את שר המשפטים ביום ד' באדר ב' תשל"ג (8 במארס 1973):

בעקבות בואה של משלחת מומחים מצרפת לחקור בנסיבות הפלתו של המטוס הלווי בסניג, אבקש את כבוד השר להשיבני:

מי הם הנציגים הצרפתיים, מה מספרם, ומה תפקידו של כל אחד?

שר-המשפטים י. ש. שפירא:

הרכב המשלחת: מר גילוויק (Guillevic), מהגרס אחראי לחקירת תאונות במינהל התעופה האזרחי של צרפת.

מר בק (Buck), טייס ומפקח במינהל התעופה האזרחי.

מר ז'לי (Gely), מפקח בטיחות טיסה של "איייר פרנס".

כשהוא מחכה למשפט באשמת רצח, בעוד שהעדות היחידה, שעליה הסתמכה התביעה, היתה עדותו של ילד בן שנים-עשרה. לבסוף זוכה חיים שושנה מכל אשמה.

כפי שנאמר באותה כתבה, אי-אפשר היה לשחרר את מר שושנה בערבות מפני שנעצר באשמת רצח. כן נאמר שם שהוא לא קיבל שום פיצוי על ישיבתו הממושכת בכלא על לא עוול בכפו.

אבקש לדעת:

1. האם נכונים הדברים כפי שפורסמו בכתבה הנ"ל?

2. אם כן — האם מוכן כבוד השר ליוזם תשלום פיצויים למר שושנה בגלל מקרהו המיוחד והבלתי-רגיל?

3. האם מוכן כבוד השר ליוזם תיקון לחוק, כדי שאפשר יהיה במקרים מיוחדים — בדומה למקרה של חיים שושנה — לשחרר בערבות. עצירים המחכים למשפט, גם אם הם עצורים בשל עבירה שדינה מאסר עולם?

שר-המשפטים י. ש. שפירא:

1. (א) נכון הדבר שמר חיים שושנה היה עצור כשהוא מחכה למשפט באשמת רצח.

(ב) אין זה נכון שעדות הילד בן השנים-עשרה היתה העדות היחידה שעליה הסתמכה התביעה. נהפוך הוא, התביעה הסתמכה גם על עדותו של הילד וגם על עדויות מטוראליות מסייעות, אם כי עדותו של הילד היתה ההוכחה העיקרית.

(ג) הילד חזר בו מעדותו, וכתוצאה מכך זיכה בית-המשפט את מר חיים שושנה.

2. בכנסת הזאת תוקן סעיף 43 לחוק דיני הערשין (דרכי ענישה), באופן שנוסחו הוא עתה כדל-קמן:

"משפט שנפתח שלא דרך קובלנה וראה בית-המשפט שלא היה יסוד להאשמה, רשאי הוא לצוות כי אוצר המדינה ישלם לנאשם הוצאות הגנתו ופיצוי על מעצרו או מאסרו בשל האשמה שממנה זוכה בסכום שיהא לבית-המשפט; במשפט המתנהל על-ידי קובל רשאי הוא לצוות על תשלום כאמור על-ידי הקובל".

המחוקק מסר לבית-המשפט את הסמכות, במקרה של זיכוי נאשם, לבוא לכלל מסקנה, אם היה או לא היה יסוד להאשמה שהגיש התביעה הכללית נגד הנאשם. ראה בית-המשפט שלא היה יסוד להאשמה, רשאי בית-המשפט לצוות כי אוצר המדינה ישלם לנאשם הוצאות הגנתו ופיצוי על מעצרו.

לא שר המשפטים קובע, כי אם בית-המשפט שדן את האדם ואשר יש לו כל האפשרות וכל הסמכות לקבוע אם היה יסוד להאשמה. הוא הקובע אם צריך לשלם לו הוצאותיו ופיצויים.

3. והתשובה שלילית. כאשר התביעה הכללית רואה עצמה מחויבת להאשים אדם בעבירה שענשה הוא מאסר עולם, מה ההגיון הוא שהנאשם יישב במעצר עד שיתברר דינו. ההגנה וההגיון היא שהנאשם עלול להיעלם. המסקנה היחידה לתביעה הכללית היא,

7. כתבה ב"מעריב" על הנאשמים במעשה רצח בנצרת

חבר הכנסת י. מזרחי שאל את שר המשפטים ביום י"א באדר ב' תשל"ג (15 במארס 1973):

במוסף השבועי של "מעריב" מיום כ"א באדר א' תשל"ג (23 בפברואר 1973) נתפרסמה כתבה על המקרה המצער שקרה בנצרת עילית בליל שבת שלפני כן, בו נהרג תושב העיר נצרת ונפצעה תושבת נצרת עילית.

באותה כתבה מספר הכותב את סיפור המעשה — כפי שקרה לפי דעתו — לפרטי פרטים, מזכיר את שמותיהם של אלה שנגערו על-ידי המשטרה לאחר מעשה, ומייחס להם בוודאות גמורה את הריגת האיש ופציעת האשה; אפילו בביטוי "חשודים" אין הוא משתמש לגבי שמות העצורים.

לנוכח העובדה שהעצורים המוזכרים בכתבה הנ"ל עומדים להישפט על אשמה חמורה ביותר, ואילו הכ"תבה הנ"ל חורצת משפט קדום לגביהם, אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. האם אין בכתבה הנ"ל ובפירסומה משום בזיון בית המשפט?
2. אם כן — האם יובאו לדין האחראים לפירסום הכתבה?
3. יאם אין בפיהסום הכתבה משום עבירה על החוק, האם אין בכך משום פגיעה באתיקה המשפטית ובאתיקה העיתונאית?
4. אם כן — האם הפנה כבוד השר את תשומת לבו של עורך "מעריב" לכך?
5. האם מוכן כבוד השר לפנות לעורכי העיתונים ולבקשם להימנע מפירסום כתבות מסוג זה, גם אם אין בהן משום עבירה על החוק?

שר המשפטים י. ש. שפירא:

- 1-2. הפירסום הנ"ל איננו נחשב לבזיון בית המשפט, מאחר שנגעשה לפני שהוגש כתב האישום נגד החשודים לבית המשפט. זהו הפירוש השורר לגבי הוראות סעיף 41 לחוק בתי המשפט, תשי"ז-1957. אמנם, דעתי היא שאפשר לנסות להשפיע על בית המשפט אשר בסופו של דבר ידון בעניין, גם אם מפרסמים דברים בטרם הוגש כתב האישום, אולם כדי שתהא דעתי נחלת הכלל, יש לתקן את החוק בהתאם לכך.
- 3-5. אין הממשלה ממונה על האתיקה של העיתונות, וממילא אין זה בגדר סמכותי.

8. "מידע סודי" במקרה על הבאת יורם לנדסברגר למשפט

חבר הכנסת א. אבנרי שאל את שר המשפטים ביום כ"ח באדר ב' תשל"ג (1 באפריל 1973):

הובא לידיעת המקרה הבא:

לפני זמן-מה הופיע נציג המשטרה לפני שופט ותבע לעצור את יורם לנדסברגר שלושה אחרים. הטענה הייתה, כי לנדסברגר השתלט על דירת תיירת והשתמש בה כדי ליוזם מעשה פשע. הטענה הייתה כי יש מידע סודי על תכנון פשע, וסירבו למסור לשופט

באיוה פשע מדובר. השופט ציווה על מעצר לחמישה-עשר יום.

לאחר מכן הוגש עירעור לבית המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו, והשופט בנימין כהן הורה על שיחרורו של לנדסברגר, ללא כל ערבות. על החלטת ה-שופט כהן הוגש עירעור לבית המשפט העליון; השופט עצינוי קיבל את העירעור והורה על מעצרו של לנדסברגר וחבריו.

בתום מועד המעצר המוארך שוחרר לנדסברגר ממעצרו, לא הואשם, ולצורך שיחרורו הסתפקו בערבות צד שלישי בסך 2,000 לירות. חבריו של לנדסברגר שוחררו עוד קודם לכן. כן נודע לי שבמהלך המעצר לא מצאו לנכון לחקור את לנדסברגר וחבריו, לא נאמר להם במה הם מואשמים, וממילא גם לא יכלו להביא אליבי.

כן נמסר שתובעים, המתייצבים בבית המשפט ב-דרישה לעצור חשודים, נוהגים לאחרונה להסתמך על "מידע סודי" שבידי המשטר בלי להעבירו לידי בית המשפט.

הנני מבקש לדעת:

1. האם הובא המקרה של לנדסברגר הנ"ל לידיעת משרד המשפטים?
2. אם הובא המקרה לידיעת המשרד: —
א. האם נבדקו פרטיו?
ב. אם נבדקו פרטיו — מה העלתה הבדיקה?
3. האם נציגי פרקליטות המדינה הופיעו בעיר-עורים שהוגשו בבית המשפט המחוזי ובבית המשפט העליון?
4. אם הופיעו נציגי פרקליטות המדינה בבית המשפט הנ"ל — מדוע תבעו את מעצרו של לנדסברגר וחבריו?
5. האם נכונה הטענה לדעיל בדבר הסתמכות על "מידע סודי" בלי להביאו לידיעת בית המשפט?
6. האם הסתמכות זו תואמת הוראות והנחיות שהוצאו על-ידי היועץ המשפטי לממשלה לנציגי הפרקליטות ולאנשי המשטרה המופיעים בבית המשפט?

שר המשפטים י. ש. שפירא:

בתשובה לשאלתה זו ביקשתי וקיבלתי מאת היועץ המשפטי לממשלה את הדו"ח הבא:

1. המקרה של יורם לנדסברגר הובא לידיעת משרד המשפטים, החל בלשלב העירעור שהוגש לבית המשפט המחוזי בתל-אביב על החלטת שופט השלום על מעצרו של יורם לנדסברגר.

2. (א) פרטי המקרה נבדקו על-ידי משרד המשפטים באמצעות פרקליטות מחוז תל-אביב (פלילים) ופרקליטות המדינה בלשכה הראשית. (ב) הבדיקה העלתה שיש בסיס איתן לדרשת המשטרה לעצור את יורם לנדסברגר וחבריו.

3. נציגי פרקליטות המדינה אכן הופיעו בעיר-עורים שהוגשו לבית המשפט המחוזי בתל-אביב ול-בית המשפט העליון בירושלים.

בפני בית המשפט המחוזי ייצג את המדינה פרק-ליט מפרקליטות מחוז תל-אביב (פלילים), ובפני בית המשפט העליון פרקליט מן הלשכה הראשית של פרקליטות המדינה.

9. מעולות ציתות בישראל

חברי הכנסת א. אבנרי שאל את שר המשפטים ביום כ"א באייר תשל"ג (23 במאי 1973):

בעקבות פרשת ווטרגייט בארצות-הברית נתעוררו בכל העולם, וגם בישראל, שאלות לגבי מהלי ציתות לשיחות טלפוניות ולשיחות אחרות.

בכנסת החמישית הגישה הממשלה הצעת חוק להסדרת מהלי ציתות מטעם המשטרה ושירותי הב"טחון, כדון, ואיסור ציתות מטעם גופים אחרים. עם פתיחת הכנסת השישית הוחל חוק הריצפות על הצ"ע חוק זו, אולם היא לא הובאה על-ידי הממשלה לדיון, והתבטלה.

הריני מבקש לדעת:

1. מה הם הנהלים הקיימים לגבי מתן רשות לציתות, קיום הציתות, תעתיק הציתות, מסירת המידע על תוצאות הציתות, ותיוק מידע זה, מטעם כל הגורמים הממלכתיים, ובכלל זה המוסד למודיעין, שירות הבטחון הכללי, אגף מודיעין של צה"ל, והמשטרה?

2. מה הוא היקף פעולות הציתות הנ"ל, ולאילו מטרות הוא משמש?

3. האם קיימה זרוע ממשלתית, מאז כניסתה לתפקיד, האונת-סתר לשיחות עתונאים וגופים אחרים, כדי לברר מקורות מידע ודרכי הדלפה של ידיעות?

4. האם קיים בממשלה מידע על פעולות ציתות של גופים אחרים, מפלגתיים ופרטיים, והאם פעולות זרועות כל-ישראל של הממשלה כדי למנוע ציתות כזה או כדי לעקוב אחריו?

5. האם נדונה בממשלה האפשרות להציע לכנסת הצעת חוק חדשה להסדרת ענייני הציתות, ואם כן — מה נעשה בעניין זה?

שר המשפטים י. ש. שפירא:

ראש שירות הבטחון הכללי, שממנו ביקשתי אינני מורמיה מוסמכת, כתב לי ביום 12 ביוני 1973 את המכתב הבא:

1. בהמשך לשיחתנו בדון מהיום אני ממציא לך את הנתונים לתשובה לשאלתה בעניינים המתייחסים לשירות: —

(א) המוסדות הממלכתיים העוסקים בציתות הם: שירות בטחון כללי ואגף המודיעין של צה"ל — ככל שהדבר חיוני לבטחון המדינה. משטרת ישראל — במקרי חקירה בעבירות פליליות חמורות.

(ב) לסעיף 1. בנושאים שהם באחריות שירות בטחון כללי נעשה ציתות באישור ראש השירות. החומר המושג באמצעות הציתות נשמר ברשותו הבל-עדיית של השירות אך ורק למטרות שלשמן הושג. השירות מבצע פעולות ציתות בשביל אגף המודיעין של צה"ל ובשביל משטרת ישראל, לפי הזמנתם של גורמים אלה. כל החומר מועבר לידי גופים אלה.

(ג) לסעיף 2. שירות בטחון כללי מפעיל ביומתו ציתות רק לאחר ששוכנע כי הדבר חיוני לבטחון המדינה. בגלל אופיין הבטחוני הכמוס של פעולות אלה אין לפרסם פרטים על היקפן.

(ד) לסעיף 3. התשובה חיובית לגבי מקרים בודדים, שבהם נגרם נזק חמור לבטחון המדינה.

4. נציגי פרקליטות המדינה אשר חבנו את מעצרי של לנדסברגר וחבריו שוכנעו, כי מעצר זה נחוץ למש"טרה להשלמת החקירה.

5-6. אין אמת בטענה שנציגי התביעה מסתמכים על "מידע סודי" בלי להביאו לידיעת בית-המשפט.

יודגש, שבמקרה של לנדסברגר וחבריו הציג בא-כוח הפרקליטות בפני בית-המשפט העליון את ה"מידע הסודי", וכבוד השופט החליט להשאיר "מידע סודי" זה בחזקת סוד, לאחר שעניין בו. הפרקטיקה, שלפיה נהוגים נציגי פרקליטות המדינה, היא בהתאם לחוק ולפסיקה.

היו"ר ב. צ. קשת:

ישאלה נוספת לחברי הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש):

כבוד השר, בלי להיכנס למקרה המסויים הזה, מה שנראה לי יוצא-דופן במקרה הוא, שהנאשם טוען שהמידע שעל-פיו נעצר לא הובא לידיעתו ושהוא עד הסוף לא ידע במה בעצם חושדים בו. האם דבר כזה תואם את הנהלים?

שר המשפטים י. ש. שפירא:

אני יכול לתאר לעצמי שנאשם או עציר מתלונן. כך דרכם של נאשמים או עצירים. זו זכותם. עברנו בארץ הזאת, או בעולם, התפתחות גדולה מאוד לגבי דוקומנטים סודיים, בדרך כלל. עד אמצע שנות החמישים, במדינתנו די היה בכך שהשר הממונה על העניין, במקרים רבים — שר המשטרה, היה מאשר שחומר מסויים הוא סודי. או לא היו מגלים לא לצד שכנגד ולא לבית-המשפט. הדבר בא לפני בית-המשפט העליון. בית-המשפט העליון עמד בפני הבדיקה לבחור בקטנה בשלוש הדעות: רעה אחת — שיטת אינפורמציה שהיא סודית ואין משתמשים בה, ואדם שצריך להיות עצור אינו נעשה צדק. יש דרך שנייה, מה שהיה נהוג — שהיו מציגים תעודה מאת שר שהעניין סודי, ובית-המשפט צריך היה לקבל זאת כהלכה למשה מסיני. הדרך השלישית שקבע בית-המשפט העליון, שגם היא אינה מושלמת, היתה זו שמדמים את החומר לשופט, והשופט קובע מה עדיף ממה: אם עדיף, מבחינת האינטרס הציבורי, להראות לנאשם את החומר, ובכך להרוס את העניין כולו, או להראות זאת רק לשופט ולהסתפק בכך.

מבין שלוש הדעות האלה בחר בית-המשפט העליון בדעה האחרונה. אולם הוסיף וקבע שאין זה חל על מקרים של בטחון וענייני יחסי חוץ, ושבעניין כזה שוב השופט היחיד הוא השר הנוגע בדבר.

בכנסת השישית, לפי הצעתי, בשם הממשלה כמו-בן, צעדנו צעד נוסף, ואמרנו שגם בעניין בטחון חוץ יקבע השופט, לאחר שידוק את העניין, אם יש להראות או אין להראות. ואם הוא מחליט לא להראות — אין להסיק מזה מסקנות לתת צו מעצר או לא לתת צו מעצר, או בכלל להסיק מסקנות ביחס למשפט.

בעניין זה התקדמנו, עד כמה שידוע לי, יותר מאשר כל החוקים בעולם, אם כי בארצות-הברית התחיל בית-המשפט העליון לנהוג לפי שיטה זו.

— שאלות ותשובות (שפירא, קשת, אבנרי); הצעות חוק של חברי הכנסת (קשת, פרוש) —

"המוסמך לקבוע ציתות הינו אגף המודיעין, והוא אף עושה זאת במקרים שהדבר נראה לו לדרוש. מידע בנושא זה נמסר על-ידי ראשן אמ"ן, הרמטכ"ל ושר הבטחון לוועדת החוץ והבטחון".

היו"ר ב. צ. קשת:

שאלה נוספת לחבר הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

כבוד השר, מכיוון שמן התשובה עולה שלא אנשים דמי-דרג ביותר חייבים לתת אישור לציתות, כי אם גם קצינים בדרג נמוך יותר, הייתי רוצה לשאול את כבוד השר: בתשובה להצעה לסדר-היום אמר כבוד השר שהעביר לפני שנתיים שלוש תוכיך להצעת חוק ממשלתית בענייני האזנות-סתר. מאחר שזה נעשה אחרי דיונים של שנים בכנסת ובוועדת הכנסת, מדוע תוכיך זה עדיין לא הבשיל לכלל הצעת חוק? למה זה לא הוגד עדיין על שולחן הכנסת, ומתי אפשר לצפות שיוגד?

שר המשפטים י. ש. שפירא:

לא באנו לידי מסקנה ביחס להגשת הצעת החוק. ועיקר הנימוקים של אלה שהתנגדו להגשת הצעת החוק היו שלא רצוי לעשות זאת באותו זמן. זה היה במארכ 1970, כשהיינו בעיצומה של מלחמת ההתשה, שנמשכה לאחר מכן על-ידי פעילות גדולה ומקיפת של חבלנים, והיתה אז דעה שלא רצוי לעשות רגלמנטציה חוקית קבועה תוך כדי מצב עיניים זה.

כשלעצמי, אני חושב שהגיע הזמן שתיעשה רגלמנטציה בצורת הצעת חוק, ואני מקווה שאכן תיעשה בזמן הקרוב.

ג. הצעות חוק של חברי כנסת

1. חוק שיפוט בתי דין רבניים (קביעת אבהות), תשל"ג—1973*

תה של שרשרת הדורות של עמנו, ללא פיקפוק בקביעת האבהות.

ולפינו כעת נושא שהוא ביסוד היסודות של עמנו — קביעת יוחסין — ושהו ייחודנו מיתר אומות העולם, ועל-ידי זה נתקרבנו להמקום שנתן לנו את תורתנו, ואנו עם הספר, עם הנצח.

עמים גדולים נעלמו ואינם. תגידו נא לי — היכן עמון ומואב, מי הם היבסי והגרשי? אין זכר להם. עם ישראל הוא עם הנצח על-ידי שמירת היוחסין. איך קרא ישעיהו הנביא? "שמעו אלי דודי צדק מבקשי ה', הביטו אל צור חוצבתם ואל מקבת בור נוקרתם".

בלב קשה מאוד אני מביא את הצעת. היכן הם רודפי צדק מבקשי ה'? האם אנו מסוגלים להביט אל צור חוצבתם ואל מקבת בור נוקרתם? לפנינו בעיית הבעיות בשמירה על צור חוצבתם.

ההכרעה שהכנסת מתבקשת להכריע לגבי הצעת החוק שאני מציע לקביעת האבהות היא ההכרעה רצינית עד מאוד, כאן אנו נוגעים באבני-היסוד של ייחוד

(ה) לסעיף 4. אין השירות עוסק במניעת ציתות על-ידי גורמים ממשלתיים. יוצא מכלל זה מקרה אחד, שבו נעשה נסיון ציתות על-ידי חברת חקירות פרטית אך זאת בידיעת בעל הבית שבו נעשה הנסיון. הממשלה טרה דיווחה על המקרה".

שר המשטרה כתב לי ביום י' בסיון וביום י"א בסיון תשל"ג את המכתבים הבאים:

"להלן הפרטים בקשר להאזנות המבוצעות על-ידי המשטרה:

1. לסעיף 1 בשאלתה: (א) לפי הנהלים הקיימים, כל מקרה של ציתות טעון אישורו של ראש אגף החקירות שבמטה הארצי. האישור ניתן במקרי חקירה בעבירות חמורות בלבד.

(ב) המידע המושג בדרך של ציתות נכלל בתיק החקירה ונמצא בידיעתו של האחראי לחקירה בלבד.

2. לסעיף 2 בשאלתה: בשנת 1972 בוצעו 13 פעולות ציתות. בחמישה החדשים ינואר—מאי 1973 — 4 פעולות".

בהמשך למכתב שר המשטרה הקודם:

"מכתבי הנ"ל התייחס להאזנה לטלפונים. באשר ל"האזנות-סתר", הרי לא מקיימת המשטרה האזנות-סתר (לפחות מאז כניסתי לתפקיד), אולם מתקיימות הקלטות באותם מקרים שהם בידיעה ובהסכמה של בעל המקום, או של אחד הצדדים המעורבים בשיחה. גם האזנה כזו נעשית באישורו של ראש אגף החקירות שבמטה הארצי".

שר הבטחון כתב לי ביום י"א בסיון תשל"ג 11 ביוני 1973 את הדברים הבאים:

היו"ר ב. צ. קשת:

הכנסת תעבור לסעיף ה' בסדר-היום: הצעות חוק של חברי הכנסת. נתחיל בהצעת חוק שיפוט בתי דין רבניים (קביעת אבהות), תשל"ג—1973, — הצעת חבר הכנסת פרוש. רשות הדיבור לחבר הכנסת פרוש.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, לפני שנתחיל לדון בהצעת החוק שאני רוצה להציע, הרשוני נא לפתוח את דברי בנושא רציני זה במה שאומרים חכמינו ז"ל בלוקוט שמעוני, במדבר ה': "בשעה שקיבלו ישראל את התורה, נתקנאו אומות העולם בהם, מה ראו להתקרב יותר מן האומות; סתם פיהם הקב"ה ואמר להם: הביאו לי ספר יוחסין שלכם, שנאמר: הבו לה' משפחות עמים, כשם שבני מביאין, ולא זכו ישראל ליטול את התורה אלא בשביל יוחסין שלהם. עד כאן דברי הילקוט.

מה אנו למדים מכאן? ספר יוחסין זהו ייחודו של עם ישראל. ספר יוחסין זהו שמירת קדושת טהרה

עשר במספר, אינו מונה ביניהם את עניין האבהות. מצד שני, הרי אימוץ ולגיטימציה של קטינים ודאי ענייני מצב האיש הי, כך נאמר בפירוש באותו סעיף. ומה טעם יש להפלות למשל בין האבהות "משפחית" של המאמץ, מזה, והאבהות הטבעית של המור-לית, מזה? על כגון זה אומרים: "יציבא בארעא, וג' יורא בשמי שמיא".

כך כותב השופט ד"ר זילברג. למרות פיקפוקיו אם סימן 51 מתכוון גם לאבהות, הוא שואל את השאלה הנוקבת של "יציבא בארעא וג' יורא בשמי שמיא", מאחר שאין חולקים על כך שסימן 51 מתכוון גם לאבהות משפטית, כי זה מוגדר במונח כש-רות יוחסין של קטינים שתרגמו ל"לגיטימישן". איך ייתכן להוציא מן הכלל אבהות טבעית?

ואילו השופט ד"ר שרשבסקי, בספרו "דיני משפחה", מנתח את הנושא וקובע בוודאות, כי קביעת אבהות היא חלק בלתי-נפרד של דיני המעמד האישי. וכך הוא כותב בעמוד 343: "דיני יוחסין ואבהות שייכים לפי דעתו לדיני המעמד האישי. הזכויות והחובות בין ילדים והורים, כגון לגבי מזונות הילדים והחזקתם וקביעת מקום הימצאם, יכולות להיות קיימות רק לפי הדין הקובע אם ישנו בין הילד ומי שנטען כאביו היחס המשפטי של אב ובן; כי הרי רק אם יחס זה קיים לפי הדין, מטיל אותו דין על האדם חובות מסוימים. אם סימן 51 של דבר המלך מונה איפוא בין ענייני המעמד האישי את כל ענייני הזכויות והחובות שבין ילד והורים, מן הנמנע שהשאלות הכרוכות בקביעת המעמד המשפטי של ילד לגבי אביו ואמו, שהיוו הבסיס לעניינים האלה, לא תהיינה כלולות בהן ושלא יחול לגביהן אותו דין".

גם השופט ד"ר קיסטר, בהיותו עדיין שופט מחוזי, קובע בפסק-דינו שפורסם בפסקים מחוזיים 343, כך "לג, עמוד 169: "קביעת אבהות היא מענייני המעמד האישי שחלים עליהם דיני ישראל".

השאלה של "יציבא בארעא וג' יורא בשמי שמיא" או "ולא תהא כהנת כפונדקית", היא שאלה נוקבת, כי מאחר שבבית-המשפט העליון בפסק-דינו שולל מבית-הדין הרבניים את הסמכות לקבוע אבהות, בהס' תמכו על סימן 51, הרי התוצאה היא שאחרי עשרים וחמש שנים מקום המדינה תישלל באופן החלטתי מבית-הדין הרבניים הסמכות לקבוע אבהות, בעוד שבבית-הדין המוסלמיים זכאים לקבוע אבהות, ולהם זכות ייחודית; ואילו לבתי-הדין הרבניים אין אפילו זכות מקבילה לומר דברם גם כששני הצדדים מסכימים.

היש פגיעה חמורה מזו, שבמדינת ישראל יעניקו זכות-יתר לבתי-הדין המוסלמיים, ואילו מבתי-הדין הרבניים תישלל הזכות לקבוע באחד היסודות של ההלכה, כמו אבהות? האין זאת בבחינת ושפחה כי תירש גברתה? על סמך מה מעניקים לבתי-הדין המוסלמיים את הזכות הזאת?

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):
שם הולך הבן אחרי האב.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

האסמכתה היא סימן 52 לדבר המלך במועצה, 1922, האומר שלבתי-הדין המוסלמיים הדתיים יתא-

עם ישראל, אשר כל סטייה וכל פגיעה עלולה לסכן את שלמות עמנו. זהו ספר היוחסין של עמנו.

מה אני מציע? אני מציע חוק שיפוט בתי-דין רבניים (קביעת אבהות), תשל"ג-1972, ובו סעיף אחד בדבר שיפוט בעניין קביעת האבהות אשר יאמר: "קביעת אבהות של עובר או ילד של אם יהודיה תהיה בשיפוטם הייחודי של בתי-דין רבניים".

נתעוררתי להציע את החוק הזה בגלל פסק-הדין של בית-המשפט העליון בג"צ 283/72 (פסקי-דין, כ"ו, חלק שני, עמ' 727), אשר ניתן ביום כ"ג בחש"ו וון תשל"ג. נפסק שקביעת אבהות איננה מן העניינים של המעמד האישי, שבהם יש לבית-הדין הרבני סמכות. ואפילו כששני הצדדים מסכימים להת-בין בפני בית-הדין הרבני בנושא זה, אין לבית-הדין סמכות לדון בכך. זהו פסק-דין דציני מאוד, הוא פוגע בקיים, מה שאתם קוראים סטטוס-קוו.

ובהתאם לסעיף 33(ב) לחוק בתי-המשפט תשי"ז-1957, האומר "הלכה שנפסקה בבית-המשפט העליון מחייבת כל בתי-משפט וזאת בית-המשפט העליון", הרי המצב ברע זה הוא בהתאם למה שקבע בית-המשפט בפסק-הדין הנ"ל, שאין סמכות לבית-הדין הרבני לדון בענייני אבהות גם כששני הצדדים מסכימים לכך. הדרך היחידה לתקן זאת היא קבלת הצעת החוק שלי על-ידי הכנסת.

ומה היה עד עכשיו? ידוע כי חוק שיפוט בתי-דין רבניים (נישואין וגירושין), תשי"ג-1953, מבוסס על דבר המלך במועצה משנת 1922, סימן 51, ובו נאמר: "בהתחשב עם הוראות הסעיפים 64-67 ועד בכלל יהיה השיפוט בענייני המצב האישי, בהתאם להוראות חוק זה, מסוד לבתי-הדין של העדות הדתיות. לצורך הוראות, ענייני מצב אישי פירושה תביעות בענייני נישואין או גטין, מזונות, כלכלה, אפוטרופסות, כשרות יוחסין של קטינים".

במשך כל השנים דנו וקבעו בתי-הדין הרבניים בנושא האבהות. יאמנם מפעם לפעם נעשו נסיונות שהסמכויות המוענקות לבתי-הדין הרבניים במעמד האישי, שמשמכות על מה שמפורט בסימן 51, אינן כוללות את קביעת האבהות. השופטים התלבטו בכך. הנה למשל השופט המנוח מר חשין, במשפט עטיה נגד ברה - ואני מצטט מפסקי-דין, כך ט', עמוד 1209, מהמשך של פסק-הדין האומר: "השאלה אם קביעת אבהות היא מענייני המעמד האישי אם לא שאלה זו היא נכבדה ביותר". גם השופט זוסמן כותב: "עדיין ספק הוא אם קביעת אבהות היא בכלל עניין מענייני המעמד האישי כמשמעותם בסעיף 9 לחוק שיפוט בתי-הדין הרבניים (נישואין וגירושין), תשי"ג-1953, אם כי דעתי נוטה לכך". כך קובע השופט זוסמן, והוא מסיים: "אלא ששאלה זו לא נתעוררה לפנינו".

הראשון אשר עורר את השאלה של סמכות בתי-הדין לדון בקביעת האבהות ונשאר בצריך עיון היה השופט ד"ר זילברג, לשעבר ממלא-מקום נשיא בית-המשפט העליון, במשפט קוטיק נגד וולפסון (פסקי-דין, כך ה', עמוד 1341) - והוא אומר: "זוהי שא-לה קשה, ויש בה פגם לכאן ולכאן. מצד אחד נוסחו המפורש של סימן 51 בדבר המלך במועצה, הקובע כאילו נומרוס קלאוזוס לענייני המעמד האישי, אחד-

הבריטי, ועל סמך סעיפים אלה נשלול מבתי-הדין הרבניים מה שנותנים לבתי-הדין המוסלמיים. גם אם נאמר שבדבר המלך במועצה נתכוון להעדיף את בתי הדין המוסלמיים על בתי-הדין הרבניים, האם עלינו לתת ידנו לכך? לו גילו בימי המנדט הבריטי אפליה זו, האם היינו עוברים על כך בשקט, האם לא היינו תובעים תיקון? האם לא היינו מוחים על האפליה? וכאן, אחרי עשרים וחמש שנה מקום המדינה, נסתמך אנו על חוקיהם ומגמותיהם של הבריטים ושל התורה כים? אחרי עשרים וחמש שנה מקום המדינה נשלול אנו מבתי-הדין הרבניים את הסמכות בדבר שנוגע ליסוד היסודות של עם ישראל ושל ייחודו?

על זה מקונן הנביא ירמיהו: "ההימדר גוי אלהים והמה לא אלהים, ועמי המיד כבודו בלוא יועיל". על זאת זועק הנביא: "שומו שמים. כי שמים דעות עשה עמי, אותי עובד, מקור מים חיים, לחצוב להם בארות בארות נשברים". עובד מקור מים חיים — הפקעת סמכויות בתי-הדין הרבניים. לחצוב בארות בארות נשברים — מסתמכים על חוקים של המנדט הבריטי, על חוקים תורכיים.

לפי הידיעות בעתונות אמר שר המשפטים בישיבת הממשלה שהצעת החוק שאני מציע נוגדת את הסטטוס-קוו. לני לקוט עמדה לעצם העניין של הסטטוס-קוו, קשה לה להבין את אמנם יכול היה ישר המשפטים במשפטן לומר זאת.

הרי עד לפסק-הדין של בית-המשפט העליון היו בתי-הדין הרבניים קובעים בענייני אבהות גם השופט טים שניסו לערער לא קבעו עד לפסק-הדין הזה, אלא אמרו "צריך עיון", או שאמרו בבירור שהם נוטים לכלול את קביעת האבהות, במעמד האישי. פסק-הדין של בית-המשפט העליון הוא אשר שינה את הסטטוס-קוו, שהרי כעת נשללה מבתי-הדין הרבניים הזכות לדון באבהות. והצעת החוק שלי מחזירה את המצב לקדמותו.

שר המשפטים, האם לא שקלת את רצינות הפגיעה שבאפליה לדעה של בתי-הדין הרבניים לעומת בתי-הדין המוסלמיים? וכיצד אפשר בכלל להבין את הפיצול שנגרם כעת על-ידי פסק-הדין של בית-המשפט, שלפיו עניינים כגון מזונות ואחזקת ילדים הם במסגרת המעמד האישי, החיובים ייקבעו לפי ההלכה, והשאלה העיקרית היסודית — מיהו האב — תיקבע לפי דין אחר?

ולבסוף רוצה אני להגיד בגילוי לב את אשר בלבי. שלילת הסמכויות מבתי-הדין הרבניים בקביעת האבהות עלולה להביא לידי תוצאות חמורות לגבי יסוד היסודות של שלמות העם.

אל לנו לשכוח את משמעות הדבר בקביעת האבהות שלא לפי ההלכה. הדבר עלול לעורר שאלות יסודיות לגבי גישתנו. ברבות הימים נילאץ להנהיג ספר יוחסין, כי עלול לקרות שקביעת האבהות שלא לפי ההלכה תביא לידי גישותי אחרות, וכדומה.

נהיה נא מאוד גלוי-לב. לחוגים שומרי תורה ומצוות, ולחוגים שאנו מייצגים, אין בעיות של קביעת אבהות. דווקא על שום שאנו רוצים לשמור על שלמות העם ועל אחדות העם, שלא נגיע לפיצול העם, שלא נדקק לספרי יוחסין, שנמשך את המאחד והמלכד או-

שיפוט יחיד בענייני המצב האישי של מוסלמים נתינים ארץ-ישראלים, בהתאם לחוק הפרוצדורה של בתי-הדין המוסלמיים הדתיים מיום 25 באוקטובר, 1333, היינו שנת 1917.

עוד אתעכב על עצם הדבר, שאחרי עשרים וחמש שנים מקום המדינה אנו יונקים מדבר המלך במועצה של ממשלת המנדט משנת 1922, או מחוק הפרוצדורה של ימי התורכים משנת 1917, וכדי בזיון וקצף. אבל לפני כן ירשני נא היושב-ראש, והנני מסב תשומת-לב שר המשפטים: על מה מיוסדת זכותם של בתי-הדין המוסלמיים? — הרי זהו חוק הפרוצדורה הנוכח (1333). מה אמר שם? ואני מצטט מן "הפרקליט", כרך כ"ב, שנת תשל"א, עמוד 13, תרגום ד"ר יעקב מירון, היועץ למשפט מוסלמי במשרד המשפטים: בתי-הדין השעריים, (היינו המוסלמיים) דנים ופוסקים בעניינים שאינם נוגעים לעניינים, וזה בסעיפים עד 6, וסעיף קטן 7 מתייחס לתביעות הקשורות בגישואין ובפידיוקיהם, מוזהר, מזונות, יוחסין, בערבות "נסב". אם כן, יוחסין משמעותו קביעת אבהות. ולכן ניתנת הסמכות לבתי-הדין המוסלמיים. למה, אם כן, כאשר בסעיף 51 מוגים מה שנכלל במעמד האישי מתעלמים מכך ש"כשרות יוחסין של קטנים" זהו בעצם "נסב", זהו יוחסין, ואם בשביל יוחסין מעניקים לבתי-הדין המוסלמיים את הזכות לקביעת האבהות, למה אפוא נשלל הדבר מבתי-הדין הרבניים, שגם הם מסתמכים על יוחסין, כפי שנאמר בסעיף 51, כשרות יוחסין של קטנים?

ידוע לך, שר המשפטים, שגם השופט ד"ר אגרנט, כיום נשיא בית-המשפט העליון, במשפט רוזנבום נגד רוזנבום, מראשית שנות החמישים, מתלבט בתרגום המ-
Legitimation and Adoption of Minors. דווקא למעלה מכל ספק שאם סעיף 51 מונה לנו מה שנכלל במעמד האישי, הרי ברור שקביעת אבהות טבעית קרובה יותר למונחי המעמד האישי בקטיגוריות של גישואין וגירושין מאשר אבהות משפטית בקטיגוריות של אימוץ ולגיטימציה של קטנים. ובצדק שאל השופט מר זילברג: "יציבא בארעא וגיורא בשמי שמאי?"

בפעם הראשונה לאחר עשרים וחמש שנה מקום המדינה, נפסק ש"קביעת האבהות אינה מן העניינים של המעמד האישי, בו יש לבית-הדין הרבני סמכות". לא כאן המקום לערוך ויכוח אקדמי-משפטי עם פסק-דין זה. רצוני להסב את תשומת-לבם של חברי הכנסת ושל שר המשפטים למאמרו המאלף של ד"ר פנחס שיפמן, מרצה בפקולטה למשפטים באוניברסיטה העברית, מאמר שהופיע זה עתה ושמו "שיפוט ומשפט בענייני אבהות" ("משפטים", כרך ד', חוברת 3). זמני אינו מרשה לצטט ממאמר זה. ד"ר שיפמן מוכיח בו שקביעת בית-המשפט העליון בטעות יסודה. מאמר זה ודעותיהם של כל השופטים שציטטתי מוכיחים עד כמה קשור וכרוך עניין האבהות בענייני המעמד האישי, עד שמונע להפריד ביניהם, וכמה הכרחי הוא לקבל את הצעת החוק שהנני מבא לפני הכנסת.

לבי דואב ואני חושב שעליו להתבייש שהיום, אחרי עשרים וחמש שנה מקום המדינה, משמשים לנו כבסיס לדיונינו חוקים מנדטוריים ותורכיים, ואנו כאן ניתן גושפנקה להתלבטות בית-המשפט בסיומנים 51, 52 של דבר המלך במועצה משנת 1922, מימי המנדט

רושין), נקבע מה היא סמכותם של בתי-הדין הרבניים, מה היא סמכותם האסקולוסיבית, מה היא סמכותם לפי בחירת הצדדים, לפי בחירת צד אחד — האשה, לעניין קביעת מזונות — מה היא סמכותם כאשר שני הצדדים מסכימים. הכנסת לא הדירה עצמה כלל וכלל מלקבוע בסעיף החוק, שבכל הדברים שמפורטים, כגון עניין מעמד האישי, בסעיף 51 לדבר המלך במועצתו, תהיה סמכות לבתי-הדין הרבניים, כאשר כל הצדדים הנוגעים בדבר מסכימים לשיפוט זה. הכנסת לא בחלה בהתייחסות לדבר המלך במועצתו. אין אנו עוסקים בדמונסטרציות, אנו מדברים על דברים של ממש, על דברים שנוגעים להתייחסות בחיי המשפחה, ואלה דברים חשובים מאוד וחמורים מאוד.

אמרו: בדברים אלה תהיה סמכות ייחודית — נישואין, גירושין, תביעות עקב גירושין. במוזנות — האשה בותרת. רוצה — הולכת לבית-המשפט האזרחי; רוצה — הולכת לבית-הדין הרבני, ואז יש לו סמכות. בדברים אחרים — זהו עניין של הסכמה.

אבל מתי? כאשר העניין הוא עניין של המעמד האישי. מה הוא עניין של המעמד האישי כאשר יש ספק בחוק מן החוקים — זאת קובע בית-המשפט העליון. ובית-המשפט העליון קבע שעניין האבהות אינו עניין של המעמד האישי. והכנסת רשאית לחשוב שהחוק צריך להיות אחד. אבל הכנסת אינה בית משפט, ואין אנו יושבים כאן כדי לומר שבית-המשפט העליון אינו מפרש נכונה את החוק. אין זו סמכותנו.

יהודה בן-מאיר (מפד"ל):

צריך לשנות אותו. לכן הציעו לשנות אותו.

שר-המשפטים י. ש. שפירא:

זו שאלה אחרת.

נקודת-מוצאנו צריכה להיות ההנחה, שבית-המשפט קבע מה שקבע. וזה מחייב אפשר, כמובן, לשנות. מי שמציע לשנות אומר: נשנה את המצב מכפי שהיה עד היום. בלשון אחרת — נוסף סמכות לבית-הדין הרבני.

יהודה בן-מאיר (מפד"ל):

נחזיר לו סמכות.

שר-המשפטים י. ש. שפירא:

אני רוצה להזכיר לחברי-הכנסת פרוש ולמי שתומך בו, שיש הרבה חברי כנסת בכנסת הזאת, שרוצים לשנות את סמכותו של בית-הדין הרבני, ולאו דווקא על-ידי הוספת סמכויות ועד היום לא נתקבלה הצעת חוק לשנות, לגרוע מסמכותו של בית-הדין הרבני, ולא כל אלה שהצביעו נגד הנסיון לגרוע לא היו רוצים בכך. הם רואים את עצמם קשורים בהתחייבות פרלמנטרית שנתפרסמה ב"דברי הכנסת", שבעניינים דתיים, בעניין סמכויות בתי-הדין הרבניים, ישמרו על הסטטוס-קוו.

אין איש שהוא חסיד של הסטטוס-קוו. לא אלה שרוצים לגרוע מסמכותם של הרבנים הם חסידים של הסטטוס-קוו, ולא אלה שרוצים להוסיף הם חסידים של הסטטוס-קוו. אבל סטטוס-קוו במובן זה הוא פשרה שהגיעו אליה ורוצים לחיות לפיה. ולא צריך לבוא ולשאול כאן, הכיצד תהיה לבתי-הדין המוסלמיים יתר סמכות מאשר לבתי-הדין הרבניים. אני, מכל

תנו והמייחד אותנו בשמירת היוחסין — תנו ידכם להצעת חוק זו.

שלילת סמכות של בתי-הדין הרבניים לקבוע את האבהות עלולה להביא לידי ניתוק שרירי החושים המקשרים, המאחדים אותנו לעם אחד.

פירצה גדולה נפרצה בחומת הייחוד ואחדות עמנו על-ידי ההכרה בגיור שלא לפי ההלכה ושלא לפי הדין מיהו יהודי, בעיית מיהו יהודי הסעירה ומסעירה את עמנו ואינה נותנת מנוח.

הי"ר ב. צ. קשת:

אבקשך לסיים במשפט אחד או שניים.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

וכעת הפירצה של שלילת הסמכות לקבוע מי הוא האב, אם לא יתוקן הדבר חלילה. לבי לבי להתפתחויות העלולות לבוא. בזה חוטאים לשרשי קיומנו כעם אחד. ואני פונה אליך, שר המשפטים, תן ידך לתיקון זה, ואל תתן גם הפעם, כמו בבעיית מיהו יהודי, את ידך לדבר שעלול חלילה וחלילה להפוך אותנו לשני עמים. אל תפתח פה לשטן. בידכם לקבוע זאת.

הי"ר ב. צ. קשת:

רשות הדיבור לשר המשפטים, לתשובה.

שר-המשפטים י. ש. שפירא:

אדוני הישב-ראש, חברי הכנסת. לדעתי, חברי הכנסת פרוש יכול לשמוח על שני דברים. הוא יכול לשמוח על כך, שאחרי הדיבורים ששמענו מפיו לפני זמן קצר ביחס לרבנות, והדיבורים שהשמיע בכנסת ומחוצה לה ביחס לראש בית-הדין הגדול של הרבנות שנבחר לרב ראשי לישראל, עכשיו הוא חוזר בתשובה וכל כולו נתון לרבנות. לאיזו רבנות? לזו שתוארה בפי שתוארה...

משה צבי נריה (מפד"ל):

סלח נא, אין זה ממין הטענה, ואין זה נאה בצורה כזאת...

שר-המשפטים י. ש. שפירא:

סלח נא, חברי-הכנסת נריה, אינך צנוור עלי, אם אני מדבר לעניין או לא לעניין. לך נאה שאדם שהשתתף את הרב הראשי במשך חודשים, מעל במת הכנסת ומחוצה לה, יהיה פה סניגור לרבנות. לי זה לא נאה.

שלמה לורנץ (אגודת ישראל):

הצעת חוק אינה קשורה באדם. או שהחוק טוב או שהוא גרוע.

ארי אקורדון (המערך, עבודה-מפ"ם):

ולכן אסור לומר מה שאמר השר?

שר-המשפטים י. ש. שפירא:

ועד הוא השמיע לנו דיסטרציה, שבלי ספק חיבר על שורה של פסקי-דין של בית-המשפט בעניין זה. מה שמציעים לנו הוא כמה דברים, שלפי עניות דעתי הכנסת אינה צריכה להשלים אתם.

מן היום הראשון שקמה המדינה, ולאחר מכן, לאחר שנחקק חוק בתי-הדין הרבניים (נישואין וגיר

מנחם פרוש (אגודת ישראל):
הלוחאי שלא ישמיע את עצמו, ואנו לא נשמיע אותו. חבל שהוא משמיע את עצמו.

היו"ר ב. צ. קשת:

אבקש לא להפריע.

אבקש את חברי הכנסת פרוש להשתדל לא לפגוע באדם הנושא משרה רמה ואינו נמצא באולם הכנסת ואינו יכול להגיב. אנא, עבוד לנושא.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

אני עובר עכשיו לנושא, ואחרי הדברים שאמרתי לשר המשפטים שלא היו באותו עניין, אני מצטער מאוד שהוא גלש לוויכוח לא בנושא זה, ואולי זה בתוך נושא זה. בהירור נוסף אולי יש לכך קשר.

אני רוצה לשאול אותך, אדוני שר המשפטים, אינני מבין מה שאתה אומר, שהכנסת אינה מסתמכת על סימן 51. איך אתה יכול לומר שהכנסת אינה מסתמכת על דבר המלך במועצה משנת 1922? מה אנו אומרים? פסק-הדין הזה של בית-המשפט העליון שהתלבט בבעיה — למה התלבט? בגלל סימן 51 של דבר המלך במועצה, ופסק-הדין הזה משנה את הסט-טוס-קוו לפי חוות-הדעת המשפטית שלך. מי יוכל עכשיו להבהיר ולהחזיר את הסט-טוס-קוו הזה, אמנם האומלל? אתה אומר שאינך שבע-רצון ממנו, אני על אחת כמה וכמה אינני שבע-רצון ממנו; אבל מי יוכל עכשיו לתקן את הסט-טוס-קוו, אם לא הכנסת הזאת, שתחזיר לבתי-הדין הרבניים מה ששלל מהם בית המשפט העליון?

ואני רוצה להגיד לך: דבר מאוד תמור הוא מה שאמרת לגבי בתי-הדין המוסלמיים — ניהור, אינם שפחה במדינה; על אחת כמה וכמה בתי-הדין הרבניים אינם שפחה במדינה זו, ואם מעניקים לבתי-הדין המוסלמיים, למה נשלול מבתי-הדין הרבניים? גם אנחנו גרים במדינה זו ואנו נמצאים כאן מתוך קשר יסודי, ואם כן לשם מה האפליה הזאת, החרדה לבתי-הדין המוסלמיים והיחלול בבתי-הדין הרבניים?

ועוד אמרת, בתי-הדין המוסלמיים יש להם סמכויות אלה. למה? מכיוון שהמוסלמים אינם רוצים שישללו אותן מהם. אולי תתעמק בדברים שאמרתי ואולי יש לכך קשר לתחילת דבריך. אתה שואל תמיד: מה החרדה שלנו מסמכויות רבניות שנובעת מסמכויות חיות? אתה יודע למה, מכיוון שמה שנוח לך אתה שולל. כאן נקודת היסוד, שהסמכויות החילונית רשאית לדרוש לשלול מהם את הסמכויות האלה. אינך שולל מבתי-הדין המוסלמיים, מפני שהמוסלמים אינם מבקשים שישלטו מהם סמכויות; ואנו — ואינני כולל את עצמי, ולא את חברי, ולא את כל אלה שחורדים לעיניך — אלא אלה שרוצים לצמצם את סמכויות בתי-הדין הרבניים — גורמים לכך שאנו מידרדרים מטה מטה, ומי יודע לאיזה מצב נגיע. אנו דואים מהלכת, איך אתה הולך בעקבות אחרי חוק מי הוא יהודי, וכעשוי באח לפגוע גם בחוק מי הוא האב.

בסיום דברי אני רוצה להגיד לחברי הכנסת: יש מדרש מאלף מאוד. המדרש בשרי השיורים אומר: "שאלו מלאכי השרת מלפני הקדוש ברוך הוא, מח להם לשהאל שהם עולים באש ויורדים באש. אמר להם הקדוש ברוך הוא, יש להם על מי שיסמכו —

מקום, אמרתי זאת פעמים רבות מעל במת הכנסת: לבתי-הדין הרבניים של המוסלמים יש יתר סמכויות מאשר לבתי-הדין העדתיים של היהודים או לבתי-הדין העדתיים של הנוצרים.

אנו לא נתבקשנו על-ידי ציבור המוסלמים בארץ לצמצם את סמכותם של בתי-הדין המוסלמיים, ואנו צריכים ורוצים לא לעשות דברים הנוגעים להם. ייהם הפנימיים של בני העדה המוסלמית בלי שהם ירצו בכך, בלי שהם יתבעו זאת. ואני דוחה את הביטוי "שפחה" לגבי בתי-הדין המוסלמיים. הם אינם שפחה; הם יושבים במדינה הזאת כחוק, ולפי החיים הקונסטיטוציוניים של המדינה.

ואם הצדדים מסכימים ביניהם מי הוא האב, הדבר רים האלה אינם מגיעים כלל לשום בית-משפט; העניין מגיע לבית-משפט כאשר הצדדים מחולקים ביניהם — כאשר היא אומרת לבחור או לגבר ש"אתה האב" והוא אומר "לא", ואז הם רחוקים מלהיות מסכימים.

כמי שהצביע בכנסת השנייה בעד חוק בתי-הדין הרבניים (נישואין וגירושין), ואף נודמן לי לא פעם להצביע נגד נסיונות לגרוע מהסמכויות שנקבעו שם; כמי שסבור שאין לנו ברירה אלא בזמן הנראה לעין לחיות לפי סטטוס-קוו, סטטוס-קוו מוסכם, אני חושב שבשאינו לנו להרחיב את הסמכויות הזאת של בתי-הדין הרבניים, ואני מציע לדחות את הצעתו של חבר הכנסת פרוש.

היו"ר ב. צ. קשת:

תודה לשר המשפטים. חבר הכנסת פרוש, האם אתה רוצה להשתמש בזכותך להשיב? אני מבין שכן. רשות הדיבור לחבר הכנסת פרוש.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

כבוד הנישבע-ראש, כנסת נכבדה, סלח נא לי, אדוני שר המשפטים, ואם אגיד לך, נדמה לי שחרגת מן העניין בכך שהתחלת בתחילת דבריך לערב עניין בשאינו ממין העניין. אני בטוח בכך, אם אתה הזכרת זאת, מי כמוך מצוי במערכת השפיטה ויודע עד כמה אותו האיש, הרב גורן, שבודאי אליו התכוונת, הוא שגרם למתיחות הזאת בינו לבין הדיינים, בזה שקיבל תכתיבים לפסק-דין שהדיינים מתנגדים לו.

או למה התחלת בזה? דווקא בזה התחלת. אני רוצה לשאול אותך, אדוני שר המשפטים, אמור נא לי — למה אתם שואפים? מצד אחד להכתיב לרב מה לפסוק, ומצד שני לשלול את הסמכות לפסוק לפי ההלכה.

יהודה בן-מאיר (מפד"ל):

אין כל שחר למה שאתה אומר.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

ברור שאין לזה שחר. בטלויזיה שמענו זאת — מתי? לפני שנבחר הרב הראשי, או אחרי שנבחר? מתי רץ לטלויזיה כדי להוכיח: הנה קיימתי מה שהבטיחתי, החרתי הממזרים לבוא בקהל השם? אחרי שנבחר או לפני שנבחר?

היו"ר ב. צ. קשת:

חברי הכנסת, אבקש שקט.

— הצעות חוק של חברי הכנסת (פרוש, קשת, בן-מאיר, ארבל, מיקוניס, אבנרי) —

יהודה בן-מאיר (מפד"ל):

את המדע אשאר לך, ותנני לדבר על החוק.

הבה נבחן על מה בעצם המדובר. במשך עשרים וחמש שנה דנים בתי-הדין הרבניים בשאלת האבהות, ובעצם לא רק במשך עשרים וחמש שנה, אלא מאז ומעולם הם דנים בשאלה זו. קיימים פסקי-דין של בתי-דין רבניים — אחרים מהם אף מפורסמים — שפסקו הלכה בשאלת האבהות.

נכון הדבר, שבמשך השנים הועלתה שאלת סמכותו הפורמלית של בית-הדין הרבני, אך היא נשארה תמיד בחוקה עיונית גרידא, ולא הוכרעה בצורה חד-משמעית. והנה בבוקר אחד קם בית-המשפט העליון וקובע לא רק שאין לבית-הדין הרבני סמכות שיפוטית ייחודית בשאלת האבהות, אלא שאין לו אפילו סמכות מקבילה, לאמור, אפילו כאשר שני הצדדים מסכימים להביא את שאלת האבהות לבית-הדין הרבני, הריהו מנוע לחלוטין מלדון בשאלה זו. בצדק אמרת, אדוני שר המשפטים, שאם יש הסכמה — אין שאלה. אבל יש מקרים שאין הסכמה לגופו של דבר, אבל יש הסכמה להביא לפורום מסוים. להכרעה, ואם כן אין פירושו של דבר שאין הסכמה כל דבר שאין בו הסכמה צריך להביא לבית-המשפט, אבל במקרה שאין הסכמה לגבי האבהות, אלא יש הסכמה של שני הצדדים להביא את העניין לבית-דין רבני, — גם אז קובע בית-המשפט העליון שהוא מנוע לחלוטין מלדון בשאלה זו.

איני רוצה להיכנס כאן לגיתוח מקיף של פסק-דין זה של בית-המשפט העליון. נאמנים עלי דבריו של המשפטן והמלומד ד"ר פנחס שיפמן, אשר במאמרו בכתב-העת "משפטים", מחודש מאי 1973, מותח ביקורת קשה על פסק-הדין ומראה עד כמה אין זה הגיוני ואין זה סביר לשלול את סמכותו של בית-הדין הרבני בעניין האבהות, שהוא עניין הקשור קשר הדוק ביותר בעניינים מהותיים הנמצאים בשיפוט הייחודי של בית-הדין הרבני. מקוצר זמן לא אצטט, אם כי יש במאמר דברים מעניינים, דברים מפי אותו מלומד יסדאי לרסט.

אכן אין ספק, שלו רק רצה, יכול היה בית-המשפט העליון למצוא סמכות לסמכות, לפחות מקבילה, של בית-הדין הרבני. אבל בית-המשפט העליון נשאר נאמן לקו המסורתי שלו, של פגיעה מתמדת בסמכותו של בית-הדין הרבני. במשך עשרות שנים בית-המשפט העליון, באופן שיטתי ומודע, מקצץ בני טיעות, מקצץ, מצמצם ומגביל את סמכות השיפוט הרבני, לפעמים תוך שימוש בלחטוטים משפטיים שבחלקם ספק אם יתקבלו על דעתו של שום בר-דעת, והתוצאה היא — הצטברות של מערכת פסקי-דין והתוצאה היא — שהתכוון למסור את הסמכות בדיני אישות ובכל הקשור למעמד האישי לבית-הדין הרבני.

אורי אבנרי (העולם הזה-כוח חדש):

אתה מביע אי-אמון לבית-המשפט העליון?

עמואל מיקוניס (מק"י):

הוא מביע אי-אמון להיסטוריה היהודית.

אברהם יצחק ויעקב. מה פירוש המדד הזה? המדד רש אומר מה הכוח של עמנו. אנחנו עולים באש ויורדים באש ומוסיפים להתקיים. זהו מה שמחזיק אותנו. אנחנו קיימים כאן מפני שיש על מי שיסמכו, מפני ששומרים על שהשרת תפארת הדורות, מאבדי הם, יצחק ויעקב.

מה באה כעת הכנסת לעשות? לנתק אותנו, לשלול מאתנו שמירת שהשרת הדורות הנמשכת מאבדי הם, יצחק ויעקב.

רבותי, נזכור: בשמירת רציפות והדורות על טהרת הקודש אנו שומרים על נצחיות עמנו. זהו הכוח השומר על קיומנו, ובזכות זו עם ישראל חי. אל תפגעו בעקרונות יסוד אלה.

ה"ר ב. צ. קשת:

לפנינו שתי הצעות. האחת, של חברי-הכנסת פרוש, להעביר את הצעת החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט; והשנייה, של שר המשפטים, להסיר את הצעת החוק מסדר-היום. נעבור להצבעה.

יהודה בן-מאיר (מפד"ל):

אבקש למנות את הקולות.

הצבעה

בעד ההצעה להעביר את הצעת

החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט — 7

בעד ההצעה להסיר את הצעת

החוק מסדר-היום — 30

נמנעים — 7

ההצעה להסיר את הצעת החוק מסדר-היום נתקבלה.

ה"ר ב. צ. קשת:

רשות הדיבור לחברי-הכנסת בן-מאיר, להנמקת הימנעות סיעתו מן ההצבעה.

יהודה בן-מאיר (מפד"ל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, סיעת המפלגה הדתית-הלאומית נמנעה מלהצביע בעד הצעת החוק, בהיותה כפופה לחובת המשמעת הקואליציונית. אך רצוני להבהיר, בשם סיעתי, שאנו תומכים בהצעת חוק זו ונפעל, כמיטב יכלתנו, שאכן נתקבל בהקדם האפשרי בכנסת. תמיכה זו באה גם לידי ביטוי בהצבעתם של שלושת שריו בממשלה בעד העברת הצעת החוק לדיון טרומי בוועדה. אנו מצטערים מאוד, שהממשלה לא קיבלה את עמדתנו בשאלה חשובה זו. התנגדותה של הממשלה להצעת החוק תמוהה ביותר בעינינו. אין אנו מסוגלים להבין פשר התנגדות זו, התעקשות זו של שר המשפטים ושל הממשלה, משום שאנו משוכנעים שחוק כזה הוא מחוייב-המציאות וכוורת-ההגיון, וקבלתו תהיה לטובת הסדר הטוב של מערכת המשפט בישראל, לטובת העם בישראל ולטובתה של מדינת ישראל.

(חברת-הכנסת שושנה ארבל-אל-מוזלינו קוראת קריאת-ביניים)

עמואל מיקוניס (מק"י):

איך אתם אומרים לבחון את האבהות, מבחינה מדעית?

— הצעות חוק של חברי הכנסת (מיקוניס, בן-מאיר, אליעד, שוסטק, ידיד, קשת, לורנץ) —

שואין, מי יכול להתחתן. אתה יודע שאת ואחות אינם יכולים להתחתן. את ואחות אינם יכולים לבוא בבית הנישואין — זה קשור גם לאם וגם לאב. צר לי מאוד שאצלך האב איננו חשוב כלל, כנראה. אבל לא זאת השקפת היהדות ולא זאת המציאות. האם יש ספק ששאלת האב היא שאלה מברכת לגבי עצם הסטטוס האישי של האדם?

לכן, מה אנחנו עושים כשקורה מצב כזה? אני נוטל דעות לא להדחיק בעדותי, אלא להעיד עלי לא אחר מאשר את שר המשפטים עצמו. בדיון על החוק מיהו יהודי, בתיקון לחוק השבות, לאחר פסק הדין של בית-המשפט העליון שהפך את הקערה על פיה, שינה את המצב שהיה קיים, אמר שר המשפטים: "אני שומע טענות נגד עצם הנסיון לשנות את החוק, שנתפרש כפי שנתפרש על-ידי בית-המשפט העליון. לטענות אלה כמובן אין שחר. לבית-המשפט העליון אין ברירה אלא לפרש את ההוראה הבלתי-סבירה או האבסורדית הזאת. בית-המשפט אינו יכול לשנות את החוק כדי לעשותו סביר ומתקבל על הדעת. כאן תפקידו של המחוקק להסיר את המופרך".

אנחנו אומרים: כאן תפקידו של המחוקק. לא הוצע כאן להפך את הסטטוס-קוו. הרי מהו הסט-טוס-קוו? אין זה דבר-מה משפטי שקשור לפירושים של חוקה מדרטורית. סטטוס-קוו זהו דבר חי במציאות. במשך עשרים וחמש שנה היה זה המצב. זו המציאות, ולא יכולה להיות אחרת, שבת-הדין המוסלמים היו מוסמכים לקבוע, אבל דווקא השיפוט הרבני איננו מתאים. בית-המשפט בא ופסק מה שפסק; באים כאן ומציעים הצעה פשוטה, הבה נתקן. בסך הכל באים ומציעים כאן לתקן את החוק כדי להחזיר את המצב לקדמותו, למצב הסביר שעניינים הלכתיים מובהקים היו בשיפוט בתי-הדין הרבניים.

לכן, כפי שציינתי, נמנענו בהצבעה על הצעת החוק מתוך המשמעת הקואליציונית.

שלמה לורנץ (אגודת ישראל):
מה על משמעת התורה?

יהודה בן-מאיר (מפד"ל):

אנחנו חוזרים ומביעים את תקוותנו שהכנסת תתקן בהקדם את הפירצה הזאת בסמכותו של בית-דין הרבני, ואכן נקבל את הצעת החוק הזאת כדי לבצר את סמכותו של השיפוט הרבני, כפי שהתכוון המחוקק.

2. חוק להגבלת תקופת הכהונה של ראש הממשלה ואיסור על שרים לעסוק במסחר, תשל"ג-1973

אורי אבנרי (העולם הזה-כוח חדש):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, לפני שנה וחצי גילה "העולם הזה" סידרה של גילויים על עיסוקיו של השר משה דיין.

יהודה בן-מאיר (מפד"ל):

בית-המשפט העליון אינו עומד פה לפני הבעת אמון או אי-אמון. אתה יכול להציע הבעת אי-אמון לממ"ש, אבל בית-המשפט העליון אינו עומד פה לפני הבעת אמון.

אני מדבר על מגמה, שאני בהחלט שולל אותה ומצטער עליה צער רב. יכול הייתי להביא דוגמות למכביר. אינני רוצה ברגע זה לפתוח בוויכוח על בית-המשפט העליון. אמונע מוויכוח כזה. מה שחשוב לענייננו הוא שכל זמן שהמצב החוקי הנוכחי קיים, ואני מקווה שהוא ישתנה בקרוב, פסק-דינו של בית-המשפט העליון מחייב. ואז נשאלת השאלה: מה עליו לעשות? אם כך, אם זה המצב שנוצר, מה על המ"ש חוקק לעשות, מה על הכנסת לעשות? מה עושים כאשר עקב פירוש, לדעתי, מוטעה — אבל אין זה משנה — של בית-המשפט העליון למושג של ענייני המעמד האישי בסימן 51 לדבר המלך במועצתו מלפני חמישים שנה, משנת 1922, נוצר מצב אבסורדי, מצב מנוחז? והמצב שנוצר הוא אבסורד. הוא אבסורד משום שכאן מדובר בשאלה הלכתית טהורה.

חברי-הכנסת אליעד אמר בקריאת-ביניים שאבהות נמצאת בשיפוטם של בתי-הדין המוסלמיים, כי שם זה קובע את השתייכות הבן. אבל מי כמוך, חברי-הכנסת אליעד, יודע ששאלת האבהות לפי ההלכה היהודית קובעת הרבה לגבי עצם עניין הנישואין וכל מה שקשור בכך.

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):

מה היא קובעת? אתם קבעתם שמי שנולד לאם יהודיה הוא יהודי. אז מה אתם רוצים?

אליעזר שוסטק (המרכז החפשי):

הבעיה היא שני אבות יהודיים.

מונחם ידיד (גח"ל):

חברי-הכנסת אליעד, אינך מתמצא בנושא.

יהודה בן-מאיר (מפד"ל):

חברי-הכנסת אליעד, אני מתפלא עליך. אתה הרי יודע ומבין, ואינני מאמין שאתה בתמימות אומר זאת. יש שאלות נוספות מעבר ליהדותו של האדם.

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):

מה הן השאלות הדתיות הנוספות?

יהודה בן-מאיר (מפד"ל):

כל השאלות הקשורות בנישואין, בכשרות לני-

היו"ר ב. צ. קשת:

אנו עוברים להצעת חוק של חברי-הכנסת אורי אבנרי: חוק להגבלת תקופת כהונה של ראש הממשלה ואיסור על שרים לעסוק במסחר, תשל"ג-1972. רשות הדיבור לחברי-הכנסת אבנרי.

בהעדר חוק אין תחום ברור בין מותר ואסור, בין מוסרי ובלתי-מוסרי, בין אסתטי ובלתי-אסתטי. איש אינו יודע כל אחד גוהג כאוות-נפשו.

שר האוצר מגלגל מן הצד מיליארד ורבע לירות מחוץ לתקציב המדינה, גובה תרומות ומעביר כספים על-פי רצונו הריבוני, מחוץ לכל ביקורת דמוקרטית. (חבר-הכנסת צ. גרשוני קורא קרי"א ת"ב-יניים)

זה אושר מעל הדוכן הזה, ששר האוצר — מתוך דחפים פילאנטרופיים טהורים — עוסק בגביית תרומות ומעביר אותן לפי החלטתו שלו מחוץ לתקציב המדינה, מחוץ לביקורת של הבית הזה. אני מציע לכם לקרוא את הפרוטוקול.

שר החוץ נהפך לסיטונאי של כתיבת היסטוריה ב-שעות הפנאי. פקדי משרד החוץ מגויסים למשימה זו. הוא גובה שכר סופרים המגיע להון וגתק.

באיזו מידה נמכר כאן הפירסום, אשר לו זוכה מר אבן בתפקידו הממלכתי, בצד פרי הגותו? מה בדיוק קונה המו"ל, המשלם למר אבן מאות אלפי דולרים כמפרעה על ספרו?

חיים קורפו (גח"ל):

ומה דינו של חבר כנסת המשתמש באינפורמציה שהוא מקבל כחבר כנסת לצורך עיסוקיו?

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

אני אינני שר. מי שמציע להגביל את עיסוקיו של חבר כנסת, יואיל בטובו להגיש הצעת החוק בדיון.

דב מילמן (גח"ל):

תצרך זאת להצעת החוק שלך.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

אני מחזיק בידי מודעה מטעם מו"ל פרטי, שפורסמה בעתון "ניו-יורק טיימס". היא מפרסמת את ספרו של מר אבא אבן, "ארצ"י, תחת הסמל הרשמי של שנת הכ"ה למדינת ישראל, והכוונתה "המתנה היפה ביותר לחגיגת כ"ה שנים למדינת ישראל". סמל המדינה — פירסום לספר פרטי.

לא מכבר נודע שראש הממשלה עצמה, הגברת גולדה מאיר, מכרה למו"ל פרטי, תמורת מפרעה עצומה, את הזכות לפרסם את זכרונותיה שהיא מתכוונת לכתוב באחד הימים, בעזרת השם. גם המפרעה נקבעה בעזרת השם — שמה של ראש ממשלת ישראל, גולדה מאיר. עם כל הכבוד לה ולזכרונותיה אני מרשה לעצמי לפקפק, אם אותו מו"ל היה משלם אף דבוע מן המפרעה הזאת, אילו היתה הכותבת כיום אזרחית פשוטה בשם גולדה מאיר.

הגיעה השעה להקים מתסום ברור. אי-אפשר להשאיר שטח זה פרוץ.

היו ימים כאשר היינו בטוחים שאין שחיתות חמורה במערכות השלטון של ישראל. לאחר מכן השינוי עם קיומה של שחיתות בדרגים שונים, אך התינוחנו באמונה שצמחת המדינה עצמה מחוסנת בפני פיתויים חמורים. במציאות של ישראל של 1973 אין עוד מקום לאמונות טפלות כאלה.

עד אז סברו רבים כי השר עוסק בארכיאולוגיה כתחביב לשעות הפנאי, חופר ואוסף. זה היה אמנם בלתי-חוקי, אך נראה תמים. לפתע נתגלה כי השר דיין הוא סוחר בין-לאומי בעתיקות, שאוספו שווה מיליונים, וכי מחזור עסקיו מגיע למאות אלפים. השר קונה ומוכר, בארץ ובחוץ-לארץ. הוא קונה בשטחים המוחזקים, מבדואים החופרים באורח בלתי-חוקי, ומסוחרים. הוא מצרף לעתיקות את חתימתו האישית ואת הציון "מאוספו של משה דיין", והדבר מעלה את המחיר בצורה ניכרת. כל זה פורסם בצירוף הוכחות ומסמכים.

תעליתי לא יאחת את השאלה הנוקבת כיצד משלימות הרשויות המוסמכות עם הפרת חוק שיטתית שבעצם החפירות הפראיות של השר ובמסחר האסור בחפצים, שהם — מבחינת החוק — רכוש השייך למדינה, ולמעשה רכוש גנוב. לא על כך אדבר הפעם.

אדוני היושב-ראש, היום אני מעלה את השאלה: האם מותר לשר — לכל שר — בכלל לעסוק במסחר, גם במסחר שהוא מותר לאזרח אחר? האם תואם הדבר את הסדר הטוב במדינת חוק, שיהיו לחברי הממשלה אינטרסים העלולים להשפיע על הכרעות מדיניות? ובמקרה זה, כדוגמה בולטת: כאשר שר הבטחון סוחר וחופר בשטחים המוחזקים, האם אין הדבר עלול להשפיע על גישתו לשאלת החוקתם או החזרתם של שטחים אלה, עם כל העתיקות הנמצאות בהם עדיין?

בקיצור, האם מותר לשר לעסוק בעסקים פרטיים בעודו מכהן בתפקיד ממלכתי?

אדוני היושב-ראש, הגשתי על כך שאילתה לראש הממשלה. ביום ה-9 בינואר 1972 השיבה הגברת גולדה מאיר בצורה חד-משמעית: אין איסור על שר לעסוק במסחר. האיסור היחיד החל על שר, כמו על חבר כנסת, הוא להשתמש בתוארו הרשמי לצרכי מסחרו.

משום-מה הדהימה תשובה זו אפילו מומחים מפורסמים למשפט. אחד הפרופסורים הידועים ביותר במדינה, מומחה למשפט קונסטיטוציוני, אמר לי לפני כן שהוא בטוח שיש חוק האוסר עיסוק כלכלי על שרים. אחרי כמה ימים של חיפושים קדחתניים טייל פן יהודה בבושט פנים שנתברר לו כי אין חוק כזה.

האם אפשר לסבול מצב כזה?

מה היינו אומרים לולא פרש השר יעקב שמשון שפירא מן הפרקטיקה המשפטית שלו עם התמנותו לתפקיד שר, והיה ממשיך בעצם הימים האלה להוסיף פע בלתי-המשפט כפרקליט, בעודו מכהן כשר המשפטים?

אם אינו עושה זאת כיום, נובע הדבר אך ורק מרצונו הפרטי. אין הגבלה על-פי חוק.

שר הבריאות יכול לעסוק במסחר בתרופות, או לנהל חברה קבלנית המקימה בתי-חולים. שר התיירות יכול להקים ולנהל בתי-מלון. שר החוץ יכול לנהל עסקי אימפורט ואקספורט. שר הדתות יכול לסחור בתשמישי קדושה. אין גבול.

אולי אנחנו צריכים להודות לשר הבטחון על כך שהוא סוחר בעתיקות, ולא במטוסים ובתותחים. אין שום חוק המונע זאת.

איש אינו מחוסן. בחברה שבה השחיתות אוֹכלת כל חלקה טובה, שבה נוצר מעמד שליט חדש של מתעשרים בקלות בעזרת השלטון, שבה הפכו "נ" תיבי נפט", "ורד" ו"אוטוקרס" לגורמות חדשות, שבה מתגלה לפתע קרן־ספיר של מיליארד ורבע לירות — בחברה זאת יש צורך חיוני ורחוק להגן על השרים מפני פיתויים מסוכנים.

לכך מכון סעיף 2 של הצעת החוק שלי. הוא קובע בפשטות: "שר לא יהיה רשאי לעסוק בכל עבוֹ—דה אחרת תמורת שכר, ישיר או עקיף, וכן לא יעסוק שר במסחר ולא יהיה פעיל בכל עסק שהוא".

אם יש לשר רכוש המכניס לו הכנסות, ידווח על כך אחת לשנה למפקד המדינה, והדבר יפורסם ברשומות. הוא הדין לגבי ההכנסות הרשומות על שם בני המשפחה והקרובה של השר.

זוהי הצעה פשוטה, הצעה שהיתה צריכה להיות מובנת מאליה במדינת חוק המקפידה על טוהר המידות. אני מציע לכנסת להעביר אותה לדיון מוקדם, ויהיה זה תמוה — ויותר ממומה — אם יקום שר ויציע בשם הממשלה להסיר את ההצעה הזאת מס־דרי־היום.

אדוני היושב־ראש, אני מודיע: אם מסכימה הממשלה להעברת סעיף זה לוועדה, אני מוכן לוותר על הסעיף השני של הצעת החוק, לטובת העניין הזה. אחרת אעמוד גם על סעיף זה, שאיננו קשור בו במישרין.

הסעיף הזה קובע שראש הממשלה לא יכהן בת־קופת כהונה שלישית ברציפות.

הגבלה חיונית זו נתקבלה באהצות־הברית לגבי הנשיא, שהוא גם ראש הממשלה. היא נובעת משתי אמיתות: ראשית, שחוסר תחלופה בצמרת השלטון גורם בהכרח להתנוונות, להסתאבות, להתנשאות, לרודנות ולשחיתות — וכאן אני מצטט את לורד אקטון, כי השלטון משחית, ושלטון מוחלט — משחית באופן מוחלט.

אדוני היושב־ראש, אני מודיע: אם מסכימה הממשלה להעברת סעיף זה לוועדה, אני מוכן לוותר על הסעיף השני של הצעת החוק, לטובת העניין הזה. אחרת אעמוד גם על סעיף זה, שאיננו קשור בו במישרין.

הסעיף הזה קובע שראש הממשלה לא יכהן בת־קופת כהונה שלישית ברציפות.

הגבלה חיונית זו נתקבלה באהצות־הברית לגבי הנשיא, שהוא גם ראש הממשלה. היא נובעת משתי אמיתות: ראשית, שחוסר תחלופה בצמרת השלטון גורם בהכרח להתנוונות, להסתאבות, להתנשאות, לרודנות ולשחיתות — וכאן אני מצטט את לורד אקטון, כי השלטון משחית, ושלטון מוחלט — משחית באופן מוחלט.

מוחלט.

מנחם בגין (גח"ל):
ברנד שאו אמר: השלטון לא משחית, האנשים משחיתים את השלטון.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
זהו ניסוח יותר נכון. בסופו של דבר השלטון הוא דבר מופשט. האנשים הם שעושים את השלטון.

יעקב נחושתן (גח"ל):
שנית, בעידן זה מאפשרים כלי התקשורת שטי־פת מוח טוטלית, כך שראש הממשלה כמעט ואינו ניתן עוד להחלפה בדרך רגילה.

יעקב נחושתן (גח"ל):
בישראל נכונים שני הדברים פי כמה וכמה. מהות המשטר, הכולל את האופי־הממוסדת, מונע הח־לפת מפלגת השלטון, המחזיקה בכל עמדות המפתח זה ארבעים שנה. במצב זה חיוני שבעתים שתהיה לפחות תחלופה אישית סדירה.

יעקב נחושתן (גח"ל):
אמצעי התקשורת העיקריים — הטלוויזיה הממ־לכתית, הרדיו הממלכתי וחלק מהעיתונות — הם מכ־שירים של שטיפת מוח בידי השלטון, ראש הממשלה, כל ראש ממשלה, הופך בנקל לגיבור לאומי, עד שאיש

באשר לאיש אינו מחוסן. בחברה שבה השחיתות אוֹכלת כל חלקה טובה, שבה נוצר מעמד שליט חדש של מתעשרים בקלות בעזרת השלטון, שבה הפכו "נ" תיבי נפט", "ורד" ו"אוטוקרס" לגורמות חדשות, שבה מתגלה לפתע קרן־ספיר של מיליארד ורבע לירות — בחברה זאת יש צורך חיוני ורחוק להגן על השרים מפני פיתויים מסוכנים.

לכך מכון סעיף 2 של הצעת החוק שלי. הוא קובע בפשטות: "שר לא יהיה רשאי לעסוק בכל עבוֹ—דה אחרת תמורת שכר, ישיר או עקיף, וכן לא יעסוק שר במסחר ולא יהיה פעיל בכל עסק שהוא".

אם יש לשר רכוש המכניס לו הכנסות, ידווח על כך אחת לשנה למפקד המדינה, והדבר יפורסם ברשומות. הוא הדין לגבי ההכנסות הרשומות על שם בני המשפחה והקרובה של השר.

זוהי הצעה פשוטה, הצעה שהיתה צריכה להיות מובנת מאליה במדינת חוק המקפידה על טוהר המידות. אני מציע לכנסת להעביר אותה לדיון מוקדם, ויהיה זה תמוה — ויותר ממומה — אם יקום שר ויציע בשם הממשלה להסיר את ההצעה הזאת מס־דרי־היום.

אדוני היושב־ראש, אני מודיע: אם מסכימה הממשלה להעברת סעיף זה לוועדה, אני מוכן לוותר על הסעיף השני של הצעת החוק, לטובת העניין הזה. אחרת אעמוד גם על סעיף זה, שאיננו קשור בו במישרין.

הסעיף הזה קובע שראש הממשלה לא יכהן בת־קופת כהונה שלישית ברציפות.

הגבלה חיונית זו נתקבלה באהצות־הברית לגבי הנשיא, שהוא גם ראש הממשלה. היא נובעת משתי אמיתות: ראשית, שחוסר תחלופה בצמרת השלטון גורם בהכרח להתנוונות, להסתאבות, להתנשאות, לרודנות ולשחיתות — וכאן אני מצטט את לורד אקטון, כי השלטון משחית, ושלטון מוחלט — משחית באופן מוחלט.

— הצעות חוק של חברי הכנסת (שפירא, מילמן, הלוי, יפרח, אבנרי, יערי, קורפו, נחושחן, קשת) —

אבל אם יש תעשיין — ואחד השרים שלנו היה שר-
תף במחצבה, הוא לא היה פעיל במחצבה — האם
צריך היה למכור את חלקו?

דב מילמן (גח"ל):

בארצות-הברית מחייבים שר למכור את המניות.
שר המשפטים יודע שמקנאמרה מכר את המניות
שהיו לו.

שר-המשפטים י. ש. שפירא:

מקנאמרה מכר, כבודו במקומו מונח. אינני בעד
זה שחבר מושב עובדים ימכור את משקו מפני שהוא
נכנס לממשלה. אני נגד זה. אני בהחלט נגד זה. אני
יכול לתאר לעצמי שבעל בית-המלאכה יהיה פעם שר
בישראל. האם יצטרך למכור את בית-המלאכה? הוא
יכול לצאת מהפעילות, לא להיות אקטיבי.

על עניינים אלה אפשר לעבוד וצריך לחשוב ול-
עבוד. אני חושב שאסור לשר לעסוק בפרופסיה, אסור
לו להיות אקטיבי בעסקים כלכליים פרטיים. אבל
על הכל צריך לחשוב ולשקול, ולא לומר ששר לא
יקבל, נוסף על משכורת והוצאות, שום הכנסה שהיא,
להוציא הכנסה מרכוש. אם חבר מושב עובדים מוסר
את משקו, הוא מקבל הכנסה, וזו לא הכנסה מרכוש.
אנחנו צריכים להתאים את הדברים לחיים בארץ.
אצלנו אין "ג'נרל מוטורס" ולא מוכרים את המניות
של "ג'נרל מוטורס". אין אף שר אחד שהיו לו מניות
ב"ג'נרל מוטורס". אצלנו שיטה אחרת, ארץ קטנה.
אנשים פשוטים, לא אצילים, לא פלוטוקרטים יושבים
בממשלות. תהיה הממשלה איזו שתהיה, לא פלוטו-
קרטים יישבו בה.

חיים קורפו (גח"ל):

השר מציע תיקונים אלה לוועדה?

שר-המשפטים י. ש. שפירא:

לא. אילו הוגשה הצעת חוק בגבולות כאלה, הייתי
מציע להעבירה לוועדה. אבל כאשר מציעים — — —

יעקב נחושחן (גח"ל):

בוועדה אפשר לשנות.

שר-המשפטים י. ש. שפירא:

לא. את הסעיף הראשון אינני מקבל. אינני מקבל
את הארגומנטציה שליוותה את הצעת החוק. אינני
מסכים לדוח של החוק. לכן אני מציע להסיר את
הצעת החוק מסדר-היום.

היו"ר ב. צ. קשת:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, מכיוון ששר
המשפטים הוא אחד הטוענים המוכשרים בארץ, גם
כשר וגם כמשפטן בבתי-המשפט, אני מודד תמיד את
כוח ה"קייזר" שלו בכוח הטענות שלו. אם הטענות
שלו אינן משכנעות, סימן הוא שהקויו שלו חלש,
ונדמה לי שלגבי שני הנושאים, הכללי והצעת החוק,
דבריו של שר המשפטים היו מאוד לא משכנעים.

לגבי הסעיף הראשון, הגבלת כהונת ראש הממ-
שלה, אמר השר שאין אח ורע בשום מדינה בעולם

דב מילמן (גח"ל):

לכבודו יש גם רשימה של מדינות שבהן יש הג-
בלה?

שר-המשפטים י. ש. שפירא:

לא מצאתי מקום כזה, בכך פתחתי דברי. לא
מצאתי הגבלה כזאת בשום מדינה. אמנם בדרך כלל
"לא ראיתי" אינו ראיה. אבל התעניינתי אם יש הג-
בלה כזאת באיזו מדינה, ולא מצאתי. ההג-
בלה היחידה היא לגבי הנשיאות בארצות-הברית. אבל
כידוע, נשיא ארצות-הברית אינו עומד לבחינה לפני
הקונגרס, והקונגרס אינו יכול להביע אי-אמון בנ-
שיא. בקונגרס יכול להיות רוב ממפלגה המתנגדת
לנשיא, והוא ממשיך לכהן. לא כן ראש ממשלה בא-
רץ.

ראשית כל, צריך שנשתחרר מכל הדברים שחבר-
הכנסת אבנרי מדבר עליהם כעל ודאיים, כעל דברים
שהוכחו, כאילו הכל יודעים אותם, כל הדברים "הטו-
בים" — במרכאות כפולות ומכופלות — נגד שר הב-
טחון, נגד שר החוץ, מדוע הוא כתב ספרים... מי
שידע לכתוב ספרים, יכתוב ספרים; מי שידע לכתוב
ז'ורנלים כותב ז'ורנלים. יש אנשים שלא אוהבים את
הספרים, ויש הרבה אנשים שלא אוהבים את הז'ור-
נלים האלה, ויש אנשים שאוהבים דק חצי של הז'ורנל
שכותב אותו חבר-הכנסת אורי אבנרי.

בנימין הלוי (גח"ל):

החצי האחרון.

יהונתן יפרח (המערך, עבודה—מפ"ם):

למה אתם עושים תעמולה ל"העולם הזה"?

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

למה לא?

שר-המשפטים י. ש. שפירא:

זה כבר שנים מספר שחבר-הכנסת אבנרי שם
לו למטרה לעפר בעפר את שר הבטחון, באופן אישי.
אני מבין שהוא אינו אוהב את הפוליטיקה שלו, אבל
הוא פוגע בו בלי סוף באופן אישי.

מאיר יערי (המערך, עבודה—מפ"ם):

כל ימי חייו הוא עושה זאת.

שר-המשפטים י. ש. שפירא:

לגופו של עניין, יש גרעין רציני בהצעת החוק
בחלקה השני אבל, כפי שזה כתוב, זה לא בא בחש-
בון. זה לא בא בחשבון להעברה לוועדה, אפילו אם
נשמט את הסעיף הראשון. אם חבר מושב עובדים
נכנס לממשלה, האם פירוש הדבר שהוא צריך להזניח
את המשק? חבר קיבוץ צריך יהיה לצאת מן הקי-
בוץ? בימי חופשה לא יוכל חבר קיבוץ לעבוד בקי-
בוץ, לא יוכל ליהנות מחברותו בו? ואם מדובר על
פרדסן או תעשיין — הוא צריך למכור הכל? אצלנו
אין אריסטוקרטיה יושבת בממשלה. נכון שיהיה זה
פוטנטי לחשוב ששר משפטים יעסוק בפרקטיקה פר-
טית. וכך עשו כל שרי המשפטים שהיו בארץ הזאת
— כולם הסתלקו מן היום הראשון מהפרקטיקה הפ-
רטית. דברים אלה התפרסמו ב"רשומות". לא שמעת
שמישהו מחברי הממשלה מחזיק בחנות או בית-קפה.

לגבי הסעיף הראשון, אני מבין את עמדתו של שר המשפטים. הוא מייצג מפלגה, ומפלגה זו תלויה היום בדבריה של ראש הממשלה: רוצה להמשיך בתפקידה — תמשיך, לא רוצה להמשיך בתפקידה — לא תמשיך, ולשר המשפטים לא היתה ברירה, אלא להתנגד לעקרון שאני מציע.

לעומת זאת מדאגים אותי דבריו לגבי הנקודה השנייה. חשבתי ששר המשפטים, אפילו אם מטעמים מפלגתיים יבקש להסיר את הצעת החוק שלי — וכו' לנו יודעים כי הממשלה ומתנגדיה לעתים קרובות לא צעות חוק, ללא קשר להצעת החוק עצמה, אלא למציע — לפחות יצהיר כי הוא דוגל בשם הממשלה בעקרון ששר לא יעסוק במסחר או בעיסוק אחר.

מה שאמר שר המשפטים, והקשבתי היטב לדבריו, אינו מגיע לכך. הוא אמר ששר יכול להיות בעל בית-חרושת, או להמשיך להיות בעל בית-חרושת, ולא למסור את המניות, לפחות זמנית, לקרן נאמנות, ולא לנתק את עצמו, לפחות זמנית, מאותו בית-חרושת, וזאת כאשר החלטותיו משפיעות על אותו בית-חרושת ויש conflict of interests בין החלטותיו כשר לבין עובדת היותו בעל בית-מלאכה או בית-חרושת. בעניין זה אין כל הבדל בין שר המשפטים אשר ממשיך לטעון בבית-משפט כפרקליט לבין שר המסחר והתעשייה הממשיך להיות בעל בית-חרושת.

שר-המשפטים י. ש. שפירא:
גם לדעתי אין כל הבדל.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
אני שמח שאתה אומר זאת.

אם אנו אומרים לשר המשפטים להתפטר מן הפ-רקטיקה שלו, בקבלתו את התפקיד הזה, אנו צריכים לדרוש גם מבעל בית-חרושת להינתק לחלוטין מכל עיסוק. באמריקה נקבעו הדברים האלה בצורה ברורה, וכך גם בארצות אחרות.

הדוגמה של שר שהוא חבר התיישבות עובדת אינה תופסת. בעניין זה יש הרבה הלכות, שאין להן אח ורע בעולם. גם בחוק הזה אפשר להכניס פיסקה הנוגעת לכך.

היו"ר ב. צ. קשת:

אני מבקש ממך לסיים. אחר כך נטפל בשר המשפטים.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

אני בטוח שאפילו הצעת חוק כזו היתה מתקבלת, היה נמצא הסדר מתאים לגבי חבר התיישבות. מה שאני מצטער עליו הוא, שלא נתקבל העקרון הפשוט המונח ביסודה של הצעת החוק הזה, והוא ששר, להבדיל מחבר כנסת, הנכנס לתפקידו כחבר ממשלה, מתנתק לחלוטין מכל הכנסה אחרת, וזאת רווח פסיבי מרכוש שהיה לו מקודם, וגם עליו יהיה ידוע לציבור באמצעות מבקר המדינה.

היו"ר ב. צ. קשת:

רשות הדיבור לשר המשפטים.

לסעיף כזה. אני מען לומר שאין אח ורע גם למבנה השלטון הקיים בארץ, בשום מקום בעולם. כל ארץ וסדריה שלה. קשה להשוות בין ארץ לארץ, ובמיוחד קשה להשוות בין מה שקיים בישראל, עם מפלגות עתירות נכסים ועתירות פעילויות כלכליות, לבין מפלגה רגילה בעולם.

מנחם בגין (גח"ל):

"העולם הזה" אינו נכס שלך?

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
הוא אינו שייך למפלגה.

מנחם בגין (גח"ל):

למי, אם כן, שייך הנכס הזה?

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

תרשה לי להדגיש, כי אתמול ביקשתי לנתק רש-מית את שם העתון שאני מייצג משמה של הסיעה שאני מייצג, כדי להפגין את חוסר הקשר בין השניים.

(קריאה: באיזה שם בחרת?)

מר"י — המחנה הדיקלי הישראלי.

(קריאה: זהו מרי נגד "העולם הזה".)

(קריאה: יופי של שם.)

(קריאה: מרי הקדושה.)

(קריאה: קיצור של מרים.)

היו"ר ב. צ. קשת:

חברי הכנסת. זה באמת אינו עומד לדיון.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

אך אני שמח על זה.

הדוגמאות שהביא שר המשפטים הן מאלפות. ידוע כי גם במדינות דמוקרטיות מובהקות קשה מאוד להי-פטר מראש ממשלה. הדוגמאות האלה הן הנתונות. על כך בדיוק אני מדבר, שגם בחברה דמוקרטית קשה להחליף ראש ממשלה, אולי אף יותר מאשר בדי-קטורות. בחברה דיקטטורית יש דרך פשוטה מאוד להחליף את ראש הממשלה: קבוצת קצינים מתא-רת, גנת, שולחת חטיבה של שריון או להק של חיל-אוויר, וראש הממשלה מתחלף בצורה מהירה ויעילה — או לא.

(קריאה: הם מחליפים את חייהם בכדורים בראש.)

במדינה דמוקרטית, כאשר ראש ממשלה או ראש מפלגה מרכז יותר ויותר עוצמה פוליטית בידיו, ככל שנמשך שלטונו, גם היוקרה האישית הנובעת מעצם שלטונו גוברת, גם ההזדהות הציבורית עם ראש המ-שלה — כל ראש ממשלה — גוברת, וגם ריכוז כל הכוחות בידיו גובר בחברה מודרנית. כל זה הופך את בעיית חילופם של ראשי הממשלה, גם במדינות דמו-קרטיות ביותר, לבעיה קשה, ולכן בארצות-הברית, לאחר הנסיון עם הנשיא פרנקלין דילאנו רוזוולט, אשר נבחר בפעם הרביעית ואילולא נפטר יכול היה להיבחר גם בפעם הרביעית והחמישית — נמצא צורך לשנות את החוקה, כדי להגביל את תקופת כהונתו של ראש הרשות המבצעת, ה-*chief executive*. מבחינה זו, הנשיא הוא לא ראש ממשלה במובן המקובל אצלנו.

שר-המשפטים י. ש. שפירא:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ביקשתי פעם נוספת את רשות הדיבור כדי להבהיר הבהרה מוחלטת, שאני תמים-דעים עם הרעיון, שחבר ממשלה אינו רשאי לעסוק לא במסחר ולא בתעשייה ולא בשום עיסוק אחר עיסוק אקטיבי, זולת קבלת הכנסות מנכסים שהיו לו מקודם וקבלת הכנסות אלה בדרך פסיבית.

יתירה מזאת. אני יכול לומר, שאם חבר-הכנסת אבנרי ישנה את הצעת החוק שלו ברוח הדברים האלה, כפי שאמרתם אותם, שלא תפגע לא בהתיישבות, לא באיכר הקטן וכדומה, אתמוך בהעברתה לוועדה.

הי"ר ב. צ. קשת:

לפנינו שתי הצעות: האחת — הצעת חבר-הכנסת אבנרי להעביר את הצעת החוק לוועדה; והשנייה — הצעתו של שר המשפטים להסירה מסדר-היום. אני מעמיד את ההצעות להצבעה, זו מול זו.

הצבעה

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לדיון מוקדם בוועדה — מיעוט

בעד ההצעה להסיר את הצעת החוק מסדר-היום — רוב נמועים

ההצעה להסיר את הצעת החוק להגבלת תקופת כהונה של ראש הממשלה ואיסור על שרים לעסוק במסחר, תשל"ג—1972, מסדר-היום נתקבלה.

הי"ר ב. צ. קשת:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת הלוי, להנמקת הימנעות סיעתו מהצבעה.

בנימין הלוי (גח"ל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, סיעת גח"ל נמנעת מהצבעה. נאלצנו להימנע מהצבעה מפני שהציע לא השכיל לקבל את הצעתו של שר המשפטים להפריד בין שני חלקי ההצעה, שהציע יודע ומודה שאין ביניהם ולא כלום. שני הדברים שונים, אבל הוא התעקש להשאיר זאת בתור הצעה אחת בלתי-נפרדת.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

הודעתי מעל הדוכן שאם שר המשפטים יציע להעביר את הסעיף השני, אני מוותר על הסעיף הראשון.

בנימין הלוי (גח"ל):

לא שמעת מה שהוא אמר. שר המשפטים הציע לך. ההצבעה התנהלה על יחידה אחת, שיש בה שני עניינים שונים זה מזה תכלית השוני.

בנוגע לשאלה הקונסטיטוציונית הראשונה, אם ראש ממשלה יכול, לכהן יותר משתי תקופות אם לא, זו שאלה שבה רצה המציע להעתיק מכהונת נשיא ארצות-הברית לישראל, ואין להקבלה זו כל תוקף. בכל אופן, לא הסכמנו לכרוך זאת בחוק זה ולהתייחס להצעה זו בחיוב.

אילו החלק השני היה נפרד, היינו שוקלים אותו ברצינות ונותנים לוועדה לפחות אפשרות לנסח זאת בצורה קצת יותר סבירה. ברור ששר אינו צריך לעסוק במסחר ולהרוויח מעשיית עסקים. אבל אין להשתמש בזה כדי לנצל את במת הכנסת להפצת השמעה נגד שד הבטחון או שרים אחרים, כאילו הם עושים דברים שחבר-הכנסת אבנרי רוצה לייחס להם, או לעשות בנוגע לכך תעמולה מעל במת הכנסת.

למרות "זהות המציע", כפי שהוא התבטא, היינו נותנים סיכוי לסעיף השני, כי העניין ראוי לכך, ובאמת צריך לקבוע חוק ולא דק נוהל קבוע, ששרים לא יעסקו במסחר וברווחים מעסקים אחרים. אבל כיוון שלמרות ההודמנות שניתנה לו לא השתמש המציע בה ולא הפריד בין שני החלקים, לא יכולנו להצביע בעד ההצעה נגדה ונמנענו.

הי"ר ב. צ. קשת:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת וילנר, להנמקת הימנעות סיעתו מהצבעה.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, סיעתנו נמנעת מהצבעה כיוון שהיא אינה מסכימה לסעיף הראשון ומסכימה לסעיף השני של הצעת החוק. כך שלא יכולנו להצביע בעד או נגד החוק בשלמותו, על שני חלקיו.

החלק הראשון בא להגביל על-ידי חוק את כהונת ראש הממשלה לשמונה שנים. זאת אומרת, שתי קדנציות רצופות ושלמות. אנחנו חושבים שהעניין הזה אינו מהותי. יכול להיות ראש ממשלה המנהל מדיניות כזאת, שנחשוב שאפילו יום אחד הוא אינו צריך לכהן, ויכול להיות ראש ממשלה המנהל מדיניות שברצון היינו תומכים בה במשך שנים רבות, אם רק יהיה בריא. לצערנו, עד עכשיו לא היה לנו, מנקדת הראות שלנו, ראש ממשלה כזה. אבל אם מדברים עקרונית, הצעת חוק הרי היא דבר עקרוני, ואנחנו לא חושבים שטיב המדיניות תלוי באורך כהונת ראש הממשלה. אני חושב שהיא ראשית ממשלה ויש ראש ממשלה, שכל יום שהוא או היא ממשיכים בכהונה, זה נזק למדינת ישראל, אבל הואיל וראש הממשלה עדיין לא הת- ליטה והואיל ואין חוקה בעניין זה, לא אתייחס למדיניות שראש הממשלה הקיים או הקיימת מנהל או מנהלת. אבל מבחינת חוק אנחנו חושבים, שהצבעה אינה באורך הקדנציה, אלא בטיב המדיניות.

באשר לסעיף השני ברור, שכאן צריכה לבוא הגבלה, לא רק הגבלה אלא איסור על עיסוק במסחר או בעיסוקים אחרים הנותנים לשר או לראש הממשלה הכנסה, ואין כל ספק כי עצם כהונתו כשר בממשלה יכולה להשפיע על מתן רשיונות, על קשרים מסחריים בארץ ובחוץ-לארץ. ברור שבמקרה זה צודק בעל ההצעה, חבר-הכנסת אבנרי, שבהחלט מן הראוי לחוקק חוק כזה.

נמנענו, הואיל ואנחנו מסכימים לחלק הזה ואיננו מסכימים לחלק הראשון של הצעת החוק.

אבל מוזר מאד, שכתוצאה מכך מוצע להסיר את כל העניין מסדר-היום. הלא גם שר המשפטים אמר, שעקרונית הוא לא מתנגד לחלק השני, אם

— הצעות חוק של חברי הכנסת (וילנר, סנהדראי, ש. תמיר, שובל); חוק הרשויות המקומיות (בחירות) (סנהדראי, פרידמן) —

נאומים שנשא בזירות בין-לאומיות בשם מדינת ישראל, כאשר כיהן כשר החוץ, כאשר קיבל שכר בעד שירותו זה, ולא המתין אפילו עד פרישתו מהשירות, וכבר החלו להופיע תקלטים ברחבי העולם, מקור הכנסה נוסף שאינו במסגרת חוק השכר, דבר שלדעתי מקומו לא יכירנו בסדרי חברה נאותים. אני רואה, שוב יוצאים ספרים שנכתבו על-ידי שר החוץ. ספר מסוים לא הותר לפירסום על-ידי השר עצמו, אך אנחנו שומעים שאדם בשם סר רוברט ג'ון מוציא ספר על שר החוץ ובתוכו סודות מדינה מובהקים, עם אינפורמציות אישיות מובהקות, שיכול היה להגיע אליהם רק בעזרת השר עצמו.

אינני יודע אם יש או אין הסכם כספי. הבעיה קיימת. אינני אומר שבמסגרת זו של הימנעות אני מציע הלכות וקביעות. והבעיה קיימת. הנושא חשוב. יש לדון בו, ואילו היתה ההצעה עולה במסגרת —

זלמן שובל (הרשימה הממלכתית):

יש לזה גם השלכות נוספות. מי שטוען שכתב את הספר דורש עכשיו תמורה כספית משר החוץ.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

הבנתי. אין ביצני מחלוקת, כנראה.

זלמן שובל (הרשימה הממלכתית):

יש טענה ששר החוץ לא כתב את הספר שפורסם בשמו במו ידיו, ומי שכתב אותו בא בתביעות כספיות נגדו.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

על כך אינני יודע.

היו"ר ט. סנהדראי:

אנחנו לא מתייחסים לספר.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

— החלק השני של ההודעה מחייב דיון. אילו היה עולה בנפרד, היינו מציעים שההצעה תעבור לוו-עדה, והיינו מציעים שינויים לכאן ולכאן. מאחר שהיא עלתה עם הסעיף הראשון, שאינו נראה לנו בנסיבות הקיימות, נמנענו.

כך, מדוע יש להסיר זאת מסדר-היום? נניח שצריך היה להכין את ההצעה בצורה אחרת ולא לערבב שני נושאים שאינם מתקשרים. הלא יכולים לעשות זאת בקלות בוועדה. אנחנו רואים כאן מה הרוב רוצה.

היו"ר ט. סנהדראי:

אחרי ההצבעה אתה לא תוכל להציע את ההצעות האלה.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

בוועדה אפשר היה להציע בקלות למחוק את הסעיף הראשון ולתקן את החלק השני. מדוע להסיר זאת מסדר-היום?

היו"ר ט. סנהדראי:

רשות הדיבור לחברי-הכנסת שמואל תמיר, להניח מקום הימנעות סיעתו מהצבעה.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, הסעיף הראשון של ההצעה שהועלתה כאן איננו עולה אורגנית עם מבנה המשטר של מדינת ישראל כמות שהיא. הייתי מבין הצעה — לא הייתי אומר שהייתי מסכים אוטומטית — להמיר את המשטר הפרלמנטרי-הממשלתי, כפי שהוא בנוי אצלנו, במשטר מציאותי-דוגמת ארצות-הברית. אז היה מקום גם לסעיף הזה. בנתונים שלנו יכול ראש ממשלה טוב ומתאים לכהן יותר מקדנציה אחת או שתיים, ואין סיבה לקבוע באופן מכאני גרידא את חילופי השלטון. הבעיה של חילופי שלטון נעוצה במכלול אחר לחלוטין, שאנחנו עומדים עליו ומדגישים אותו לעתים מזומנות, אבל לא במסגרת מכאנית זו.

לעומת זה נוגע הסעיף השני בנושא חשוב, שר-אוי להידון בבית, בוועדות, ושוב במליאה, והדוגמה שעולה לנגד עיני, למשל, היא הוצאת ספרים על-ידי שר בימי כהונתו, שאני תמיד עומד ותוהה כיצד מתי-רים את הדבר הזה, כיצד יש לשר זמן לעסוק בכך, וכיצד עוברים לסדר-היום. או למשל, התופעה שתק-ליטים משידורים ונאומים של שר, שנשא בתוקף תפקידו אגב קבלת שכר בעד שירותו, נמכרים ברחבי העולם עם זכות יוצרים וזכות בעלים עם הכנסות רח-בות מאוד, וכל זה קורה בזמן שהוא מכהן בתפקיד בממשלה. זה קרה לגבי שר החוץ בקשר עם

ד. חוק הרשויות המקומיות (בחירות) (תיקון מס' 6), תשל"ג—1973*

הרשויות המקומיות (בחירות) (תיקון מס' 6), תשל"ג—1973.

החוק שלפנינו צמח משתי הצעות חוק מטעם הממשלה: חוק הרשויות המקומיות (בחירות) (תיקון מס' 6), תשל"ג—1973, וחוק הרשויות המקומיות (בחירות) (תיקון מס' 7), תשל"ג—1973. קריאה ראשונה של הצעות חוק אלו נערכה ביום כ"א באייר תשל"ג, 23 במאי 1973.

בקריאה הראשונה הביעו רוב המשתתפים בדיון

היו"ר ט. סנהדראי:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים לסעיף נ"ה לסדר-היום: חוק הרשויות המקומיות (בחירות) (תיקון מס' 6), תשל"ג—1973, קריאה שנייה וקריאה שלישית. רשות הדיבור לחברי-הכנסת פרידמן, שיביא את הצעת החוק מטעם ועדת החוקה, חוק ומשפט.

שמחה פרידמן (בשם ועדת החוקה, חוק ומשפט):

גברתי היושבת-ראש, חברי כנסת נכבדים, אני מתכבד להביא לקריאה שנייה ושלישית את הצעת חוק

בא לתקן את סעיף 15 בחוק העיקרי. אותו סעיף 15 דן בהמשכיות הרישום בנספח. נרשם אדם בנספח לשנת פנקס פלוגית, יירשם גם בנספח של כל שנת פנקס שלאחר מכן, זולת אם נתקיימו בו שלושה אלה, כאמור בשלוש הפסקאות להלן: "(1) נמסרה הודעה כחוק, שחולל להיות תושב הרשות המקומית. (2) נפטר, (3) הישר הורה שלא לרשום אותו לאחר שאותו אדם הגיש בקשה לשלש למחוק את שמו מהנספח".

בשלושת המקרים האלה הוא נמחק. אולם יש עוד מקרה, שלא נזכר בסעיף, ושבו צריך למחוק, והוא, כאשר היה האיש לאזרח ישראלי ונרשם בפנקס הבוחרים לכנסת. במקרה כזה אין טעם שגם להבא יישאר רשום בנספח. לפיכך בא סעיף 3 להצעת החוק וקובע הסדר לעניין. אבל מטעמים של סדר הגיוני מציעה הוועדה להקדים את הפסקה החדשה הזאת לפסקה השלישית הקיימת בסעיף 15 לחוק העיקרי. על כן אומר סעיף 3: "פסקה (3) תסומן (4) ולפניה יבוא: (3) נרשם בפנקס הבוחרים לכנסת משום שהיה לאזרח ישראלי".

סעיף 4 אומר שהחוק יחול החל מן הנספחים לשנות הפנקס המתחילה ביום ט"ו באלול תשל"ג (12 בספטמבר 1973). דבר זה הוא בהתאם להתיקון קודם שקיבלנו, כאשר הועתק המועד מן ט"ו באב ליום ט"ו באלול.

סעיף 5 קובע שתחילתו של חוק זה ביום קבלתו בכנסת. אם יתקבל היום, הרי זה היום.

כבוד היושבת-ראש, אני מבקש להביא את החוק המוצע להצבעה, לאחר שתואילי לתת לחברי הכנסת טובי רשות לנמק את הסתייגותו לסעיף 2.

היו"ר ט. סנהדראי:

חברי הכנסת, קודם-כל נצביע על סעיף 1, שאין בו הסתייגויות.

הצבעה

סעיף 1 נתקבל.

היו"ר ט. סנהדראי:

לסעיף 2 הסתייגות לחברי הכנסת טובי. רשות הדיור לחברי הכנסת טובי, להנמקת הסתייגותו.

תומיק טובי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

כבוד היושבת-ראש, כנסת נכבדה, אין אנו מתנגדים בדרך כלל להכליל בפנקסי הבוחרים לרשויות המקומיות תושבי אותן הרשויות שאינם אזרחי ישראל, אלא תושבי ישראל. אנו חושבים שבדרך-כלל זהו אקט דמוקרטי שאין להתנגד לו. אילו רק בזה טיפל החוק — היינו תומכים בו. אך כאשר בא שר המשפטים, בשם הממשלה, ורוצה בסעיף מיוחד (סעיף 2) לקבוע את תחולת התיקון הזה במיוחד על תושבי ירושלים הערבית, או על תושבי אזורים שסופחו אולי גם בעתיד, כאקט הקשור בסיפוחה של ירושלים המזרחית — אנו מתנגדים לו, ולפיכך מציעים לבטל את סעיף 2, הודן במיוחד בצירוף תושבי ירושלים המזרחית הערבים לרשימת הבוחרים לעיריית ירושלים.

את דעתם, שיש להעביר את שתי הצעות החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט, לשם הכנתן לקריאה שנייה ושלישית. מהלך הדיון הצביע על כך, שטוב יהיה לאחד את שתי ההצעות. ועדת החוקה, חוק ומשפט דנה בשתי ישיבות בנושא, והלכה אף היא בכיוון זה.

בהתאם לסעיף 96, פסקה 1, לתקנון הכנסת, רשאית הוועדה למגו שתי הצעות חוק. לאחר שהחליטה על מיזוג שני החוקים, פנתה ועדת החוקה, חוק ומשפט לוועדת הכנסת, והיום הודיע יושב-ראש ועדת הכנסת מעל במה זו על הסכמתה למיזוג שתי ההצעות לחוק אחד.

על כן אני מתכבד להביא לפני הכנסת הצעת חוק, בחינת שתיים שהן אחת. עתה אומר מלים אחרות להסברת התיקון והעיקר ישוב, כפי שגראה מתוך ההצעה המונחת לפניכם: מדובר כאן על זכות הבחירה לרשויות המקומיות. לפי סעיף 13 לחוק הרשויות המקומיות (בחירות), תשכ"ה—1965, מוקנית זכות הבחירה לרשות המקומית — להבדיל מזכות הבחירה לכנסת — אף למי שאינו אזרח ישראלי, אם מלאו לו ביום הקובע שמונה-עשרה שנה, והוא היה רשום במרשם האוכלוסין כתושב של אותה רשות מקומית, ומה בתנאי שהגיש בקשה לשלש הפנים להירשם בנספח של אחד מאזורי הקלפי שבתחום הרשות המקומית.

התיקון שלפנינו בא לפטרו מהגשת הבקשה. על כן קובע הסעיף הראשון: "בסעיף 13 לחוק הרשויות המקומיות (בחירות), תשכ"ה—1965 (להלן — החוק העיקרי), במקום הרישום יבוא: 'כל מי שנתקיימו בו אלה יירשם בנספח של אחד מאזורי הקלפי שבתחום הרשות המקומית'. מסאן, שכל מי שאינו אזרח ישראלי, ומלאו לו שמונה-עשרה שנה ביום הקובע, והוא רשום כתושב רשות פלוגית, תהיה לו אוטומטית זכות בחירה לאותה רשות.

עתה עובר אני לסעיף 2 להצעת החוק. ועדת החוקה, חוק ומשפט דאחה להחליף את סעיף 14 הקיים על שני סעיפים הקטנים, ולהציע במקומו סעיף 14 שזו לשונו: "בנספח" — וכאן אני מבקש להסב את תשומת-לב חברי הכנסת, שבהדפסה חלה טעות קלה, במלה הרביעית שבטקסט, במקום ה"בית" במלה "בא-זור", יש לקרוא "למד" — "לאזור" — ואני קורא את המשפט בשלמותו: "בנספח שיוכן לראשונה לאזור קלפי הנמצא בשטח שנקבע בצו לפי סעיף 111 לפקודת סדרי השלטון והמשפט, תש"ח—1948, יירשם מי שמלאו לו 18 שנה והיה תושב אותו שטח ביום תחילת הצו האזורי."

הסעיף המוצע קובע כי בנספח שיוכן לראשונה לאזור קלפי בשטח שעליו הוחל המשפט, השיפוט והמינהל של המדינה, כאמור בסעיף 111 לפקודת סדרי השלטון והמשפט, יירשם מי שנתמלאו בו שני אלה: (1) מלאו לו 18 שנה; (2) הוא תושב אותו שטח ביום תחילת הצו האזורי. הסעיף הזה, אופיו — הוראת מעבר קבועה.

לסעיף זה יש לחבר-הכנסת טובי הסתייגות, ואבקש ממך, כבוד היושבת-ראש, לאפשר לו לנמקה.

אני ממשיך בדברי ההסבר: סעיף 3 להצעת החוק

לחיים של שיתוף-פעולה והבנה הדדית בעיר ההיסטורית המקודשת והחשובה לשני העמים גם יחד.

לפיכך אנחנו מציעים למחוק את סעיף 2 המטפל בסוגיה זו. אם לא תתקבל הצעתנו, נצביע נגד הצעת החוק כולה.

היו"ר ט. סנהדראי :

רשות הדיבור לחבר-הכנסת פרידמן, בשם ועדת החוקה, חוק ומשפט.

שמחה פרידמן (בשם ועדת החוקה, חוק ומשפט) : כבוד היושבת-ראש, כנסת נכבדה, לא אשתמש בזכותי להשיב, כדי להיכנס לתחום שאינו שייך כלל לחוק שהבאתי לפניכם לקריאה שנייה ולקריאה שלישית. אני יכול להבין שיש לחבר-הכנסת טובי השקפה מדינית שאינה מתיישבת עם כמה וכמה מן המסורות מעויות הגלויות לחוק הזה, אבל איננו צריכים לשכוח דבר אחד: החוק הזה כולו הוא המשך הגיוני לחוקי הכנסת שקדמו לו, באשר לירושלים, ואיננו יוצר שום נתונים מדיניים חדשים שאינם לרוחו של חבר-הכנסת טובי. הסעיף רק קובע, שכאשר יוחל המשפט הישראלי על שטח מסוים שלא חל עליו קודם, כי אז לראשונה ייכנסו לנספחים אותם אנשים אשר מלא להם 18 שנה, באופן שתניתן להם זכות בחירה. קבוי עה זו כשלעצמה דבר אין לה לקביעת נתון מדיני כל-שהו. על כן אבקש לדחות את הסתייגותו של חבר-הכנסת טובי.

היו"ר ט. סנהדראי :

רשות הדיבור לשר המשפטים.

שר-המשפטים י. ש. שפירא :

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, לא הייתי מט-רד את הכנסת בהתנגדות להסתייגותו של חבר-הכנסת טובי, מפני שהחבר-הכנסת פרידמן השיב, וזה מס-פיק לגמרי. גם אין באי ברוריה עם חבר-הכנסת טובי שהגיש את הסתייגותו.

באתי להשיב ולהעיר שלסיפור הזה, סיפור הב-לות על מצב הערבים במזרח ירושלים, אין שחר, אין בו אמת. אין גירוש, אין לחצים. מעולם, מעולם, לא הרגישו ערביי ירושלים בחופש כזה, בתעסוקה מל-אה כזאת, ברווחה כלכלית וברווחה תרבותית כזאת, כפי שהם מרגישים עתה.

היו"ר ט. סנהדראי :

חברי הכנסת, אנו עוברים להצבעה.

הצבעה

התיקון של חבר-הכנסת ת. טובי לסעיף 2 לא נתקבל.

סעיף 2, בנוסח הוועדה, נתקבל.

היו"ר ט. סנהדראי :

לסעיפים 3, 4, 5 אין הסתייגויות. אני מעמידה אותם להצבעה.

הצבעה

סעיפים 3, 4, 5 נתקבלו.

אנו מתנגדים לסעיף הזה גם מתוך המגמה הסי-פוחיסטית הקבועה הטמונה בו, והחזרה אפשרויות של סיפוחים נוספים בעתיד ומתן אפשרות להכללת תוש-ביהם בפנקסי הבוחרים לרשויות המקומיות שאלהן סיפחו. אנו מגנים את מדיניות הסיפוח המסוכנת הזאת, המחבלת בסיכווי הריאלי הקיים לשלום צודק ויציב.

חיים קורפו (גח"ל) :

זה נמצא גם בסעיף 1.

תופיק טובי (הרשימה הקומוניסטית החדשה) :

אני יודע, אבל זהו סעיף שמדבר על כך במיוחד.

חקיקת חוק כזה, החזרה כיבושים וסיפוחים בע-תיד, היא מעשה חמור ביותר, החושף את מדיניותה האמיתית של הממשלה והקובע חזות אומללה וטרא-גית של כיבושים וסיפוחים, שביאו רק אסונות ושי-פיכות-דמים.

אמרנו ואנחנו חוזרים ומדגישים: הכללת תושבי ירושלים הערבית בספר הבוחרים של עיריית ירושלים הישראלית לא באה מתוך דאגה לזכויות דמוקרטיות של הבטחת זכות הבחירה, כביכול, אלא כדי לייפות לחזק ולתת תוקף לאקט הבלתי-חוקי של סיפוח ירו-שלים הערבית, בניגוד להחלטות האו"ם ומוסדותיה, בניגוד לאינטרסים הלאומיים והאזרחיים הצודקים של העם הערבי בירושלים המזרחית ושל העם הערבי הפ-לשתינאי.

בשבע שבע, ביום השנה השישי למלחמת יוני, הפגינו התושבים הערביים של ירושלים הערבית בש-ביתה כללית, בכתיבת סיסמאות, בהנפת דגלים לא-ומיניים. הם הפגינו את התנגדותם לכל הפארסה של מה שנקרא "איחוד ירושלים". הוכה, שלא איחד קיים, אלא כיבוש, שלטון זר השולל את זכויותיו ה-ל-אומיות והאזרחיות של העם הערבי.

כוחות משטרה רבים, שד המשטרה בכבודו ובע-צ-מו, המנגנון האדיר של הדיכוי, הופעלו בירושלים הע-רבית כדי להוריד בכוח אנשים מבתיהם לפתוח את עסקיהם, כדי להעלים ולטשטש את ההופעה המלו-דת של הציבור הערבי בירושלים הערבית, שהפגין יחד עם כל יתר חלקי העם הערבי הפלשתינאי בגדה וברצועת עזה את ההתנגדות לסיפוח, לכיבוש, ולמען ביצוע החלטת מועצת הבטחון 242 לשלום צודק וי-ציב.

מי שמעוניין בשיתוף-פעולה פורה בין שני חלקי ירושלים, בין אוכלוסייתה הערבית והיהודית, חייב לה-תנגד לסיפוח, חייב להתנגד לפגיעה התמורה בזכויות תושביה הערביים ובזיולול בזכויותיהם הלאומית, כפי שהתבטא הדבר בהפקעות, בהרס שכונות, בגירוש או-כלוסייה, בפיזור הרשות המוניציפאלית המקומית ובכפיית שלטון כיבוש זר. רק כיבוד הדדי של הזכויות ה-לאומיות והאזרחיות, רק יחס של שוויון-אמת, ייצור את האקלים והתנאים לשיתוף-פעולה, תוך קיום הש-לום הצודק והיציב. ביצוע החלטת מועצת הבטחון, נסיגה מן השטחים הכבושים, כיבוד זכויות העם הע-רבי הפלשתינאי, גם בירושלים — ייצרו את התנאים

היו"ר ט. סנהדראי:

אני מעמידה את הצעת החוק להצבעה בקריאה שלישית.

הצבעה

חוק הרשויות המקומיות (בחירות) (תיקון מס' 6), תשל"ג—1973, נתקבל.

אורי אבגרי (העולם הזה—כוח חדש):
מי נמנע?

היו"ר ט. סנהדראי:

חברי הכנסת אבגרי, האם אתה מבקש לנמק את הימנעותך?

אורי אבגרי (העולם הזה—כוח חדש):
לא ביקשתי לנמק, כי כבר הסברתי זאת בקריאה הראשונה.

ה. שאלות ותשובות**היו"ר ט. סנהדראי:**

נשמע עתה שאלות ותשובות.

**1. טענתם של בדואים ליד בית-לחם
שאדמותיהם הופקעו**

חברי הכנסת ת. טובי שאל את שר הבטחון ביום כ"ב בשבט תשל"ג (25 בינואר 1973):

ב"על המשמר" מיום 23 בינואר 1973 נתפרסמה כתבה מתחת לכותרת "שבטים ליד בית-לחם טוענים שאדמותיהם הופקעו". בכתבה נאמר ששבטי אל-סואחרה שליד בית-לחם התלונו באזני הממשל הצ-באי בעיר שקרקעותיהם הופקעו על-ידי שלטונות הממשל הצבאי. המושל הודיע רשמית שלא ידוע לו על דבר ההפקעה. כתב "על המשמר" מוסר להלן: "נציגי השבטים שראו טרקטורים ישחלים עוסקים ביישור הקרקעות והכשרתן, ניגשו לכרד את העניין, ואז הוברר להם שאדמותיהם, מאה אלף דונם, נרכשו על-ידי חברה ישראלית".

הנני שואל את כבוד השר:

1. מה הן העובדות ביחס לטענת בדואי ערב-אל-סואחרה שהופקו אדמותיהם בסביבת בית-לחם?
2. האם הופקעו או נסגרו אדמות בסביבת בית-לחם שבדואי ערב-אל-סואחרה טוענים לבעלותן?
3. מה היתה פעילות הטרקטורים שעסקו ביישור ובכשרה של קרקעות, שמציינים אותה בדואי ערב-אל-סואחרה בתלונתם?

4. האם מוכן כבוד השר להודיע שלא תיפגע זכותם של בדואי ערב-אל-סואחרה לאדמותיהם ולא ישתנה דבר לגבי הסטאטוס-קוו הקיים בקשר לשימושם בקרקע?

שר הבטחון מ. דיין:

1—3. (א) לא הופקעו ולא נסגרו כל שטחים בסביבת בית-לחם אשר שייכים לבדואי ערב-אל-סואחרה.

(ב) נקודת הישוב של נחל קליה, לחופו הצפוני של ים המלח, מוקמת על אדמות המדינה שבאותו אזור. כמה בדואים משבט הסואחרה, אשר נהגו להימצא באותה סביבה, טוענים לזכותם ל-500 דונם בקירוב מתוך שטחי הנקודה. טענה זו לא הוכרה על-ידינו.

4. אנו נוהגים ונהג לפי החוק, והמתלוננים זכאים, כמובן, לפנות בעניין זה לבית-המשפט.

2. נסיבות מותו של רב"ט אלון בנימינוב

חברי הכנסת א. שוסטק שאל את שר הבטחון ביום י"ח באדר א' תשל"ג (20 בפברואר 1973):

סופרי "הארץ" חשפו בעמודם בימים 24 בדצמבר 1972 ו-22 בינואר 1973 פרטים על נסיבות מותו של רב"ט אלון בנימינוב ז"ל. הוברר כי בעת שהיה בחופשה סבל הרב"ט בנימינוב מכאבי בטן עזים. רופאי חדר המיון בבית-החולים איכילוב בתל-אביב, לשם הובא, סירבו לטפל בו, והוא טולטל משם למרפאה הצבאית בקריה, שם לא היה איש, הוא חזר לאיכילוב, ומשם הופנה לבית-החולים תל-השומר. ראש לשכת הרמטכ"ל מסר להורי החייל, במכתב מיום 20 נובמבר 1972, כי מונתה ועדת חקירה לבדוק נושא זה, אך עדיין לא נתקבלו בדיקתה של ועדה זו.

לעומת זאת קצין הרפואה הראשי, בהודעה פומבית, הטיל ספק בהודעת המשפחה, האומרת שהחייל הובא למרפאה הצבאית בקריה בתל-אביב ולא מצא שם איש.

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. האם זקוקה ועדת חקירה צבאית לבדוק את נסיבות מותו של רב"ט אלון בנימינוב ז"ל?
2. אם כן — מה הם ממצאי הוועדה?
3. האם הוברר כי אכן לא היה אדם במרפאה הצבאית בשעה שהופיעו שם אלון בנימינוב ז"ל ובני משפחתו?

4. אם כן — מה היתה הסיבה לכך?
5. מה הם נוהלי עבודתה של המרפאה הצבאית בקריה בתל-אביב, מחוץ לשעות העבודה הרגילות?
6. על יסוד אילו עובדות קבע קצין הרפואה הראשי, בהודעה פומבית, כי אלון בנימינוב ז"ל ובני משפחתו לא הגיעו כלל למרפאה הצבאית?
7. האם הודעתו של קצין הרפואה הראשי הסתמכה על ממצאי ועדת החקירה שמונתה לבדוק נושא זה?

8. האם יש קושי מיוחד באיתור המרפאה הצבאית בקריה בתל-אביב, נוכח העדר שילוט מתאים, כדברי קצין הרפואה הראשי?

9. אם כן — מה נעשה לתיקון מחדל זה?

שר הבטחון מ. דיין:

1—2. הנשואים הקשורים בנסיבות מותו של רב"ט בנימינוב נחקרו על-ידי ועדת חקירה אזורית

"אירפראנס", ואף הוצג הרשיון המקורי, שהועבר לקונסוליה הצרפתית מן המכון הפתלוגי.

אבקש לדעת:

א. האם ההודעה הישראלית וההכחשה הצרפתית נבדקה על-ידי גוף מוסמך בממשלת ישראל?
ב. מה היו תוצאות הבדיקה?

ג. אם העלטה הבדיקה טעות בהודעה הישראלית — האם נבדקו סיבות הטעות?

שר-הבטחון מ. דיין:

לא נערכה על-ידי משרד הבטחון בדיקה לאחר הפירסום הצרפתי.

בידיעה שפורסמה נאמר שנמצא רשיון אחד ולפיו הוסמך הקברניט להטיס מטוס מדגם "קאראבל". לא נאמר בידיעה זו שאין בידו רשיונות נוספים.

5. עלותם התקציבית של גלי צה"ל

חבר-הכנסת ח. ורדיגר שאל את שר הבטחון ביום י"ח באדר ב' תשל"ג (22 במארס 1973):

מפקד גלי צה"ל מר יצחק ליבני טען בשיחה עם העתונאי יאיר קוטלר מ"הארץ", שתחנתו עולה כשניים וחצי מיליון לירות בשנה. לעומתו, אליהו בן-עמרם, לשעבר מנהל המחלקה הכלכלית בדרשות השידור, ערך חישוב שתחנת גלי צה"ל עולה למשלמי המיסים לפחות 6 מיליון לירות בשנה, אך לא מן הנמנע, כי הסכום מגיע בקירוב ל-10 מיליון לירות לשנה.

אודה לכבוד השר אם ישיבני:

האם נבדק המצב העובדתי, ומה הוא התקציב הכולל של גלי צה"ל?

שר-הבטחון מ. דיין:

היועץ הכלכלי למערכת הבטחון שבדק את הנושא מודיעני:

"העלות התקציבית של גלי צה"ל היא כ-2.4 מיליון לירות. עם זאת, חלק מעובדי גלי צה"ל משרתים שירות חובה בצה"ל, ועל כן הערך הריאלי למ"שק של עבודתם בגלי צה"ל עולה על העלות התקציבית. כמו כן מקבלים גלי צה"ל שירותים מקצין החינוך הרדאי בצה"ל שאינם כלולים בתקציבו.

קשה לערוך אומדן מדויק של ערך שירותים אלה, אולם נראה לי שניתן לאמוד את העלות ה"קופה" בסדר-גודל של כ-1 מיליון לירות לשנה. בהתאם לכך ניתן לאמוד את העלות הכוללת למשק של "גלי צה"ל" בסדר-גודל של כ-3.5 מיליון לירות."

6. גרימת מותו של נער מן הכפר עארה

על-ידי יריות משטח אימונים קרוב

חבר-הכנסת ח. טובי שאל את שר הבטחון ביום י"ח באדר ב' תשל"ג (22 במארס 1973):

ב-13 במארס 1973 נהרג התלמיד מחמד תופיק שיכה, בן חמש-עשרה מן הכפר עארה, מצרור יריות שגורו ממרחק לעבר הכפר. היריות נורו, לפי הערכת התושבים, על-ידי חיילים שרכו אימונים בסביבה.

שנתמנה על-ידי משרד הבריאות. צה"ל העמיד לרשות הוועדה את המידע שבידו. פרטי החקירה נמסרו על-ידי שר הבריאות בכנסת ביום 20 במארס 1973, בתשובה לשאילתתך בעניין זה.

3-4. במרפאה היה אותה שעה צוות רפואי מלא. הוברר שהוריו של החייל לא הגיעו למרפאה אלא למשרד סמוך, שחשבוהו בטעות למרפאת קצין העיר.

5. במרפאה קיימת תורנות מתמדת של רופא וחובשים לאחר שעות העבודה הרגילות.

6-7. קצין הרפואה הראשי לא מסר כל הודעה פומבית בנושא, אך נכון הוא שהבירור הפנימי שנערך על-ידי הוועדה, כאמור, שבני המשפחה טעו באי-תור המרפאה.

8. בעת המקרה היה שילוט מתאים במקום, אך ייתכן שהיה קושי מסוים באיתור השלטים עקב שיפוצים שנעשו במבנה באותה תקופה.

9. כיום הוספו שלטים בולטים רבים כדי למנוע תקלות באיתור המרפאה.

3. שיחות גישוש על פעילות מפלגתית של קציני צה"ל העומדים להשתחרר מן השירות

חבר-הכנסת ג. האונזר שאל את שר הבטחון ביום י"ח באדר א' תשל"ג (20 בפברואר 1973):

בהופעתו בטלוויזיה (יומן השבוע, 16 בפברואר 1973) אמר, בין השאר, אלוף (מיל.) ש. להט, כי עוד בהיותו בצה"ל, בשירות פעיל, בא בדברים עם נציגי המערך וגח"ל כדי לבדוק אפשרויות להצטרפות לפעילות מדינית באחת המפלגות הללו, לאחר שיחוררו מצה"ל.

רצוני לשאול:

1. האם ידע שר הבטחון על שיחות גישוש מצד נציגי מפלגות אצל אלוף ש. להט, כשעודנו משרת בצבא הקבע ולובש מדי צה"ל?

2. האם מוכן שר הבטחון להבהיר במפורש לקצינים הבכירים של צה"ל שכל עוד הם משרתים בשירות פעיל, יש פסול במשא-ומתן עם נציגי מפלגות בקשר לפעילות פוליטית, ושעליהם להימנע מכך?

שר-הבטחון מ. דיין:

1. לא.

2. פקודת המטה הכללי מתירה לכל חייל להיות חבר סביל בכל אגודה ומפלגה הקיימים במדינה כחוק, אך אוסרים עליו כל השתתפות בפעולה בפעילות מפלגתית. לא נראה לי כי יש להחמיר בהוראות.

4. רשיון הטיס שביד הקברניט של המטוס הלובי שזרז בסיני

חבר-הכנסת ג. אליעד שאל את שר הבטחון ביום י"ח באדר ב' תשל"ג (6 במארס 1973):

בעקבות הטרדיה בסיני נמסרה הודעה לעיתונות, ובה נאמר שלא היה לטיס הצרפתי של המטוס הלובי רשיון להטיס באינג מאותו סוג שהוא למעשה הטיס. הודעה זו הוכחשה בחריפות על-ידי

תופיק טובי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
גברתי היושבת-ראש, האם אפשר לשאול שאלה
נוספת בקשר לשאלתה הקודמת?

הי"ר ט. סנהדראי:
זה איננו מקובל.

שרי-הבטחון מ. דיין:
לי לא איכפת.

הי"ר ט. סנהדראי:
שאלה נוספת לחברי-הכנסת טובי.

תופיק טובי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
כבוד השר לא ענה על השאלה אם נערכה
חקירה בדבר נסיבות מותו של הנער מחמוד תופיק
שיכה.

שרי-הבטחון מ. דיין:
הישיבות על אותו חלק שמטעמים בטחוניים
חשבתו שאפשר להשיב עליו.

הי"ר ט. סנהדראי:
מעירים את תשומת-לבי ששר המשטרה השיב
ב-4 ביוני על השאלות 1 ו-2 בשאלתה. הואילה
נא, חברי-הכנסת טובי, לראות את התשובה שם.

**9. אימתן רשיון לד"ר ג'מיל מרקה
להשתתף בחברון**

חברי-הכנסת ת. טובי שאל את שר הבטחון ביום ח'
בניסן תשל"ג (10 באפריל 1973):

ד"ר ג'מיל מרקה מחברון נסע בשנת 1964 לל-
מוד דפואה בברית-המועצות. עם סיום לימודיו, ב-30
ביוני 1972, הגישו בני משפחתו לשלטונות צה"ל בחב-
רון בקשה להתיר לו לחזור למולדתו עם אשתו ובני
בן עשרת החודשים. בקשה זו הוגשה חודשיים לפני
סיום לימודיו. מאחר שלא זכו לתשובה, פנו בני
משפחת מרקה לשלטונות צה"ל להתיר לבנם, שהגיע
ביתיים לעמאן, לערוך ביקור משפחתי בחברון. ד"ר
מרקה הגיע לחברון ב-28 ביולי 1972, וביתיים פני-
תה משפחתו שוב בבקשה להתיר ישיבתו בעיר דרך
קבע. עם תום תוקף רשיון ביקורו פנה ד"ר מרקה
בבקשה לחדש רשיון שהייתו בחברון עד גמר בידור
בקשתו. כך היה מחדש ד"ר מרקה את רשיון הש-
היה הזמני במשך שלושה חודשים מדי שבוע בש-
בוע תמורת תשלום בסך שש לירות כל פעם.

ביתניים התקשרה עם ד"ר מרקה המחלקה לב-
ריאות בחברון, וב-2 בנובמבר 1972 התחיל להיות
מועסק כרופא נוכח המחסור ברופאים ממשלתיים
בחברון. בפרק-זמן זה הגיעה אשתו של ד"ר מרקה
עם תינוקם לעמאן. לאחר פנייה לשלטונות צה"ל,
קיבלה רשיון ביקור בחברון לשבועיים. כאשר הגיעה
לגשר אלנבי, סירבו להתיר כניסתה משום שלא היה
לה דרכון ירדני, אף-על-פי שהיה ברשותה רשיון כני-
סה לשבועיים. רק לאחר בירורים ועיכובים נוספים
הותרה כניסתה.

ב-5 בינואר 1973 הודיעה לשכת הבריאות לד"ר
מרקה שהוא מפוטר מעבודתו החל מיום 5 בפברואר
1973, מאחר ששלטונות צה"ל הורו לפטר. למרות
הפניות הרבות להתיר לו, לאשתו ולבנו להישאר בעי-

אי לכך, הנני שואל את כבוד השר:

1. האם נערכה חקירה בדבר נסיבות מותו של
הנער מחמוד תופיק שיכה, ואם כן — מה הן תוצ-
אותיה?

2. אם לא נערכה חקירה כזו, האם מוכן כבוד
השר להורות על עריכת חקירה בקרב יחידות צה"ל
אשר שהו באזור בזמן האסון?

3. האם אין המטה הכללי של צה"ל מוצא לנכון
להעביר את האימונים ממקום מאוכלס זה למקום
שאין בו תושבים?

שרי-הבטחון מ. דיין:

1-2. על שאלות אלו השיב שר המשטרה ביום
4 ביוני 1973.
3. שטח האימונים במקום חיוני, ולא ניתן לה-
עבירו.

**7. התנכרות לחייל, בן לאב יהודי
ולאם נוצריה**

**חברי-הכנסת ש. כהן שאל את שר הבטחון ביום כ"ד
באדר ב' תשל"ג (28 במארס 1973):**

"ידיעות אחרונות" מיום 26 במארס 1973 מפ-
רסם ידיעה על צעיר בן לאב יהודי ואם נוצריה,
שנדון בבית-דין צבאי על נפקדות מצה"ל. הוא גולל
פרשה של רדיפות והתנכרות, בשל היותו נוצרי,
ובית-הדין שגור לו חודשיים מאסר המליץ לבדוק
אם יש מקום לפטור את הצעיר משירות.
הנני מבקש לדעת:

1. האם ידועים לכבוד השר פרטי המקרה
הנ"ל?
2. האם נשקלה המלצת בית-הדין הצבאי על-
ידי גורם מוסמך בצה"ל או במערכת הבטחון?
אם כן — האם הוחלט לשחרר את הצעיר?
3. אם לא — מדוע?

שרי-הבטחון מ. דיין:
1-3. כן.

הוחלט לקצר את שירותו של החייל, ולהעבירו
לכוחות המילואים לאחר שישלים הכשרתו הצב-
אית.

8. הפרעות בקליטת גלי צה"ל

**חברי-הכנסת י. תמיר שאל את שר הבטחון ביום כ"ד
באדר ב' (28 במארס 1973):**

יואיל נא כבוד השר להשיבני:

1. מדוע יש הפרעות בקליטת גלי צה"ל בכמה
חלקים בישראל?
2. מה בדעת השר לעשות כדי להבטיח קליטה
נאותה של גלי צה"ל בכל מקום?

שרי-הבטחון מ. דיין:

1. עקב עצמתם החלשה יחסית של המשדרים.
2. המטה הכללי בודק כעת מה ניתן לעשות
לתיקון הקליטה ולשיפוריה.

11. ידיעה על הברחת כמות עצומה של סוכר מיהודה ומשמרון לארצות ערב

חבר-הכנסת י. בן-מאיר שאל את שר הבטחון ביום ח' בניסן תשל"ג (10 באפריל 1973):

נמסר בעתונות שרבות טונות של סוכר הובו-דחו דרך הגשרים מיהודה ושומרון לארצות ערב הש-כנות.
- רצוני לשאול את כבוד השר:

1. האם לאור הבדיקות הקפדניות וסידורי הב-טחון הנהוגים על הגשרים תיתכן הברחה בכמויות כאלה?

2. אם נכונות הידיעות, מה בדעת כבוד השר לע-שוע כדי למנוע הברחות כאלה?

שר-הבטחון מ. דיין:
1. לא.

12. מקרי המוות של החיילים אלון בנימינוב ודוד יעקב

חבר-הכנסת נ. אליעד שאל את שר הבטחון ביום ט"ז בניסן תשל"ג (18 באפריל 1973):

נוכח שני המקרים הטרגיים של מותם של הח-יילים אלון בנימינוב וז"ל דוד יעקב ז"ל, אודה לכ-בוד השר אם יואיל להשיבני:

א. האם קיים הכרח רפואי שאין להימנע ממנו, המחייב את הבאתו של חייל למרפאה הצבאית למ-רות העובדה שהוא סובל מחום גבוה ושוכב ב-ביתו?

ב. אם יש הכרח רפואי להעברת החייל למרפאה צבאית במצב של חום, האם אין סכנה בכך שמרשים את העברת החייל במכונית פרטית במקום לשלוח אליו אמבולנס מתאים עם ליווי רפואי?

ג. האם נבדקו המקרים הטרגיים האחרונים שה-ביאו למותם של החיילים הנ"ל?

ד. אם נערכו חקירות, מה העלתה החקירה - (1) בעניין אלון בנימינוב ז"ל? (2) בעניין דוד יעקב ז"ל?

שר-הבטחון מ. דיין:

א-ב. הנוהל הקיים קובע, שבאזור אשר קיימת בו מרפאה של קצין העיר, על החייל להגיע אליה לשם קבלת טיפול רפואי, ובמקרה הצורך - לשם אישוף במיתקן צבאי. במקרים קשים קיימת האפ-שרות של העברת חיילים חולים באמבולנס צבאי או אזרחי. הדבר נקבע לפי החלטת רופא קצין העיר - בהתאם לפירוט מצב החייל הנמסר לו טלפונית.

ג-ד. תשובה מפורטת בקשר לשני המקרים הנז-כרים מסרתי בתשובותי לשאלות של חברת-הכנסת גרוסמן, ביום 27 במארס 1973, ושל חברת-הכנסת שוסטק, היום.

היו"ר ט. סנהדראי:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת אליעד.

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):

אדוני השר, דומה שבכל זאת המצב אינו מ-ש-ביע רצון, משום שרבים הם המקרים שחיילים חו-

רו חברון, לא ניתן לד"ר מרקה אישור כזה, לכן נאלץ לעזוב את חברון ולעבור יחד עם אשתו ובנו לעמאן.

הנני שואל את כבוד השר:

א. מדוע לא התירו שלטונות צה"ל לד"ר ג'מיל מרקה, לאשתו ולבנו להישאר בעיר מולדתו חברון?
ב. מדוע פוטר ד"ר ג'מיל מרקה מעבודתו כרופא בלשכת הבריאות בחברון למרות המחסור הקיים ושם ברופאים?

ג. האם מוכן כבוד השר להורות על בדיקה מחודשת למקרה הנ"ל, ולהורות על מתן אישור לח-זרתו של ד"ר מרקה יחד עם בני משפחתו לחברון?
שר-הבטחון מ. דיין:

א. הוועדה לאיחוד משפחות שליד משרד הפ-נים דחתה את הבקשה מטעמים בטחוניים.
ב. כיוון שבקשתו של ד"ר מרקה לאיחוד מ-ש-פחות לא אושרה, בוטלה ממילא הפעסקתו כרופא.

10. שכרו של עובד, שנפגע בתאונת דרכים בהיותו במילואים

חברת-הכנסת מ. שחל שאל את שר הבטחון ביום ח' בניסן תשל"ג (10 באפריל 1973):

מד בנימין שילר עובד זה שמונה עשרה שנה במפעלי "גרינשפון הנדסה" בחיפה. בהיותו בשירות מילואים נפגע, בתאונת דרכים. כתוצאה מן התאונה ובהתאם להוראות הרופא לא חזר למחלקה שעבד בה ונאסר עליו לעבוד שעות נוספות ופרמיות. הוא הועבר למחלקה חדשה, ועקב כך פחת שכרו ב-625 לירות, - זאת לאחר השלמה ממשרד הבטחון.

גם אם יחליט הרופא בעתיד שמר שילר מסוגל לעבוד יותר שעות, יפחת התשלום ממשרד הבטחון, והמפעל ישלם לו שכר נמוך ממה שהשתכר לפני התאונה.

אודה לכבוד השר אם ישיבני:

1. מדוע אדם שעבד זמן רב במקום עבודה, מו-פחת שכרו כתוצאה מתאונה, שאינו אשם בה?
2. האם לדעת השר אין מקום לקבוע את השכר המגיע לנפגע בתאונה כנ"ל בהתאם לממוצע השכר של מחצית השנה האחרונה לפני התאונה?
3. האם יש מנגמה לתקן מצב זה?

שר-הבטחון מ. דיין:

1-3. כאשר אין נכה מסוגל באופן קבוע לח-זור לאותה עבודה, פועל אגף השיקום להסבה מק-צועית שתתאים מחד גיסא ליכולתו של הנכה ומ-אידך גיסא למעמדו מבחינת התעסוקה ומבחינת הכנסתו.

במקרה הנדון, אייכלתו של הנכה לחזור לתע-סוקו ולהכנסתו הקודמת היא זמנית, והנכה חוזר בהדרגה לתעסוקתו הקודמת במפעל.

לפיצוי אבדן הכנסה זמנית זו יקבל הנכה תג-מולים חדשים תקופה ארוכה, גם כאשר יחזור לש-כרו הקודם, וזאת בנוסף להטבות שונות אחרות. הטבות אלו מוענקות על סמך ההנחה כי הנכות מצמצמת, במקרים מסוימים, את האפשרויות לה-גיע לרמות שכר גבוהות יותר.

שר-הבטחון מ. דיין:

1. כ"ט 20 הדוגים.
2. לא.
3. 96 איש. חלק מהם שוחרר לאחר חקירה ראשונית.

15. גניבות ציוד בסיני

חבר-הכנסת ש. לורנץ שאל את שר הבטחון ביום כ"ט בניסן תשל"ג (1 במאי 1973):

בעתונות פוהסמו ידיעות בדבר גניבת רכוש ששנויו עשרות מיליוני דולרים ברחבי סיני בתום מלחמת ששת הימים.

באותן הידיעות נאמר שבאותן גניבות מעורבים הן גורמים פרטיים שהועסקו בעבודות שונות בסיני והן מנהלים ועובדים של חברות ממשלתיות שעסקו אף הן באותן עבודות.

רצוני לשאול:

1. מהו ערכו המשוער של הרכוש שנגנב בסיני בתום מלחמת ששת הימים?
2. איזה חלק מתוך רכוש זה נגנב על-ידי גור-מים פרטיים ומהו החלק שנגנב על-ידי עובדי החברות הממשלתיות?
3. אילו צעדים נוקט כבוד השר כדי להבטיח את החזרת הרכוש הנגנב לידי המדינה?

שר-הבטחון מ. דיין:

1. לא מצויה בידנו הערכה ריאלי של הציוד הקיים, אך ניתן לקבוע שרוב הציוד אשר נמצא במקום שניתן לפירוק ושנמצאו לו קונים, אמנם פורק ונמכר על-פי הליכי המכירה המקובלים.
- 2-3. מי שגנב ציוד ונמצא חומר אשמה כנגדו, הועמד לדין והציוד הוחזר.

בשלב זה אין אפשרות לנקוט צעדים נוספים.

16. מכירת ציוד, שפותח לשם הצבת גדר הבטחון, ללקוחות בחוץ-לארץ

חבר-הכנסת ג. פת שאל את שר הבטחון ביום כ"ט בניסן תשל"ג (1 במאי 1973):

בתאריך 30 במרץ 1973 נתפרסמה בעתון "גור-זלם פוסט" ידיעה, ולפיה מוכרים המפעלים הישראליים, אשר פיתחו את גדר הבטחון והמיתקנים הנגל-ויים לה, ידע וציוד הקשורים בגדר זו ללקוחות בחוץ-לארץ.

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. האם אין בפעילות עסקית זו משום סיכון בט-חוני וחשש להעברת מידע מסווג לידי האויב?
1. האם נקט משרד הבטחון אמצעים אשר יב-טיחו לו שמירת הזכות להחליט למי אפשר למכור ציוד כג'ל ואם בכלל אפשר למכור ציוד כזה לגור-מים בלתי-מוסמכים?
3. האם בשעת רכישת הידע והציוד מן המפע-לים בארץ דאג משרד הבטחון להגביל את זכויות השינוק מטעמי בטחון ושמירת סודיות?
4. האם נקט השר צעדים כל-שהם להפסקת פעילות השינוק של מיתקני גדר הבטחון בחוץ-לארץ, במידה שיש בפעילות זו משום סיכון בטחוני?

לים, עם חוס גבוה, בלי לדעת את סיבת החוס, מיטלטלים הלך ושוב, והדבר גורם חרדה רבה להו-ריהם. האם אין אפשרות להיעזר ברופא מן החוץ, או ברופא של קופת-החולים — והם הרי חברים בקופת-החולים ויכולים לקבל שם עזרה רפואית? מדוע צריך לאלץ אותם להגיע למרפאה של קצין העיר?

שר-הבטחון מ. דיין:

במסגרת תשובה לשאלתה אני יכול לציין רק עובדות. אם אתה שואל מה קרה במקרה מסוים ובמקום מסוים, אני יכול להשיב שכך קרה. לשא-לה אם אפשר לשפר את השירות הרפואי הכללי באופן כללי, או במקרים כאלה, אינני יכול להשיב במסגרת של שאלתה. הואילה נא לכתוב לי על כך מכתב מפורט, ואני אבקש את המטה הכללי לה-שיב על כך.

13. ביטויי אהדה למחבלים ביהודה ובשומרון

חבר-הכנסת י. תמיר שאל את שר הבטחון ביום כ"ד בניסן תשל"ג (26 באפריל 1973):

גלי האהדה והתמיכה, מחד גיסא, והתבטאויות הצער והאבל המלווים שנאה לישראל, מאידך גיסא, — אלה היו התופעות שליוו את סופם של החבלנים בפעולת צה"ל בביירות.

ההזדהות עם מנהיגי אירגוני הרצח באה לידי ביטוי בגילויים אנטי-ישראליים מובהקים.

בקשר עם כך, אודה לשר הבטחון אם ישיבני:

1. מה הלקח שנלמד מגילויים אלה?
2. האם מתן חירות לביטוי האנטי-ישראלי מצ-דיק את עצמו?
3. האם אין תופעות פומביות אלו מחריפות את יחסי היהודים והערבים?
4. אם כן — מה עושה השר כדי לצמצם את העימות הזו?

שר-הבטחון מ. דיין:

1. הלקח שלמדנו הוא, שבקרב תושבי יהודה ושומרון יש רבים החשים אהדה למחבלים ומצטערים ומתאבלים על אבידותיהם.

2. ככלל — כן.

3-4. תופעות אלה אינן מחריפות את היחסים יותר מאשר מניעת פומביות ההתבטאויות.

14. מספר הנפגעים מקרב החבלנים בפעולת צה"ל בביירות

חבר-הכנסת י. תמיר שאל את שר הבטחון ביום כ"ד בניסן תשל"ג (26 באפריל 1973):

בעקבות הפעולה שביצע צה"ל במרכזי הטרור והחבלה בביירות אור ליום ה-11 באפריל 1973, אבקש את כבוד שר הבטחון להשיבני:

1. מה היה מספר הנפגעים מאנשי החבלנים בפ-עולה הנג'ל (הדוגים ופצועים)?
2. האם היו שבויים שנלקחו לישראל, ואם כן — מה מספרם?
3. כמה נעצרו בישראל ובשטחים כתוצאה מן הפעולה?

19. מינוי משפחת האנו אבו-עוריבה מביתה

חבר-הכנסת ש. מיקוניס שאל את שר הבטחון ביום ט"ו באייר תשל"ג (17 במאי 1973):

בעתון "על המשמר" מיום 11 במאי 1973 פורסם, כי כוחות בטחון פינו ב-10 במאי 1973 את משפחת האנו אבו-עוריבה ונעלו את ביתה. הדבר בוצע בטענה, שאחד מבני המשפחה השתייך לאירגון ה"פתח". ראש המשפחה, בן שמונים וחמש, סובל ממחלה קשה; המשפחה חיה על גימלה של 150 ל"ר, ואין ביכולתה לשכור לה בית-מגורים אחר. המור של הצבאי הנציא צו לפרק את האוהל שהציבה העירייה על חשבונה, כדי לתת קורת-גג ארעית למשפחה. אבקש לדעת:

1. האם השתייכות אחד מבני המשפחה הנ"ל ל"פתח" היא יסוד חוקי מספיק לפינוי המשפחה כולה מבית מגוריה?
2. אם לא — האם לא פעל הממשל הצבאי במקרה הנדון בניגוד לחוק?
3. אם כן — המוכן כבוד השר להורות על החזרת המשפחה לביתה?

שר-הבטחון מ. דיין:

1-3. הממשל הצבאי פועל בהתאם לחוק.

20. פעילות מפלגתית בקרב עובדי תע"ש

חבר-הכנסת ח. קורפו שאל את שר הבטחון ביום כ"ז באייר תשל"ג (29 במאי 1973):

אודה לכבודו אם יואיל להשיבני:
האם קיימות הוראות כל-שהן מטעם, האוסרות פעילות מפלגתית ופוליטית בקרב עובדי תע"ש?

שר-הבטחון מ. דיין:

התשובה שלילית.

21. סיווגם של עובדי תע"ש

חבר-הכנסת ח. קורפו שאל את שר הבטחון ביום כ"ז באייר תשל"ג (29 במאי 1973):

- אודה לכבוד השר אם יואיל להשיבני:
1. מה הוא אחוז העובדים של תע"ש המסווגים כעובדי מדינה, ומה הוא אחוז העובדים שאינם מסווגים ככ?
 2. האם נכון המידע שקיבלתי, כי העובדים המינהליים נמנים עם הקבוצה הראשונה, ואילו עובדי הייצור נמנים עם הקבוצה השנייה?
 3. אם כן — מה ההצדקה לחלוקה זו?
 4. האם יש בכוננת השר לתקן עיוות זה?

שר-הבטחון מ. דיין:

1. 80% מעובדי התעשייה הצבאית מועסקים במסגרת הוראות הסכם קיבוצי מיוחד אשר נחתם בין הנהלת התעשייה הצבאית והמחלקה לאיגוד מקצועי בהסתדרות, ויתרם עובדי מדינה.
2. עם עובדי המדינה נמנים המנהלסים, הטכניאים ועובדי המניהל, ואילו במסגרת ההסכם הקיבוצי מועסקים בעיקר עובדי הייצור.

5. אם יהיה צורך להפסיק את פעילות השיווק בחוץ-לארץ — האם יפוצו המפעלים הישראליים בגין ההפסדים העלולים להיגרם להם?

שר-הבטחון מ. דיין:

- 1-5. גדר הבטחון, מיתקניה וציודה המוצעים למכירה לארצות-חוץ אינם מסווגים כציוד סודי. כל מכירה של ציוד כאמור טעונה היתר יוצא של משרד הבטחון, והיתר כנ"ל ניתן לאחר בדיקת הצדדים הבטחוניים.

17. בקשה להתיר לילדה בת חמש להישאר בשכם

חבר-הכנסת ד. זכין שאל את שר הבטחון ביום י"ג באייר תשל"ג (15 במאי 1973):

בכתבה בעתון "על המשמר" מיום 11 במאי 1973 מסופר, כי שלטונות הממשל הצבאי לא נענו לפניות הרבות מצד ראש עיריית שכם ונכבדים אחרים בעיר, להתיר הישארותה של ילדה בת חמש, יתומה משני הוריה, בגדה המערבית.

כדי לעודד את רחמיו של המושל הצבאי בעיר, הוכאה הילדה לבניין העירייה בעת ביקורו של המושל הצבאי שם, וטיפסה אחריו על מדרגות העירייה, כדי לבקשו שיאות להשאירה אצל סבה הישיש המתגורר בגדה, לבל תיאלץ הילדה לשוב בגפה לירדן.

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. האם הידיעה נכונה בשלמותה או בחלקה?
2. אם הידיעה נכונה, האם יתן כבוד השר הוד"א להתיר הישארותה של היתומה אצל סבה בגדה, — דבר שנראה לי בגדר חובה אנושית אלמנטרית?

שר-הבטחון מ. דיין:

- 1-2. לפי הנתונים שבידי הממשל הצבאי, הילדה יתומה מאמה בלבד בעוד אביה בחיים ונמצא בגדה המזרחית. בכל אופן נמסר לסב שהותרה ישיבתה של הילדה באזור.

18. השארת פעוטה בשכם במסגרת איחוד משפחות

חבר-הכנסת ש. מיקוניס שאל את שר הבטחון ביום ט"ו באייר תשל"ג (17 במאי 1973):

ב"על המשמר" מיום 11 במאי 1973 פורסם, כי שלטונות הממשל הצבאי לא נענו לפניות הרבות מצד ראש עיריית שכם ונכבדים אחרים בעיר, להתיר הישארותה של ילדה בת חמש, יתומה משני הוריה, אצל סבה הישיש המתגורר בגדה המערבית.

אבקש לדעת:

1. אילו טעמים מנעו את שלטונות הממשל הצבאי מלהיענות לבקשה הומניטרית זו?
2. האם מוכן כבוד השר להורות לשלטונות הממשל לבטל את החלטתם הקודמת ולאפשר הישארות הפעוטה אצל סבה במסגרת איחוד משפחות?

שר-הבטחון מ. דיין:

- 1-2. כבר הודעתי, בתשובה לשאלתה של חבר-הכנסת זכין באותו הנושא, שהותרה ישיבת הילדה באזור.

לשלטונות הממשל הצבאי בגדה המערבית לבטל את ההוראות החדשות?

שר-הבטחון מ. דיין:

1. כן. השפה העברית אינה מטריד אלא שפתו של צה"ל.

2. הנוהל החדש מפשט את ההליכים הכרוכים בהגשת בקשה ולקבלת אישור לביקור קרובים מעבר לגשר. מאחר שטופס הבקשה המוגש על-ידי תושב האזור הוא גם טופס רשיון הביקור, מן ההכרח שיהיה כתוב עברית ובצורה נוחה לקריאה. הסידור החדש מקצר במידה ניכרת את הזמן שהיה דרוש בעבר לאישור הבקשה.

23. תנאים ליצוא מוצרי התעשייה הצבאית הישראלית

חבר-הכנסת ש. מיקוניס שאל את שר הבטחון ביום י' בסיון תשל"ג (10 ביוני 1973):

בסיון עתונאים בביתני צה"ל ומשרד הבטחון, בתערוכת התעשייה והמשק, שנערך ב-27 במאי 1973, נמסר שהתעשייה הצבאית הישראלית מייצאת את מוצריה השונים לחמישים מדינות ברחבי העולם.

אבקש לדעת:

1. האם מוכן כבוד השר למסור לאילו האצות מייצאת התעשייה הצבאית את מוצריה?

2. האם קיימת התחייבות מצד המדינות המקבלות כלי נשק מישראל, שאלה לא יופעלו בדרך כלל-שהיא, נגד הלוחמים לחופש ולעצמאות לאומית של ארצותיהם?

3. אם לא קיימת התחייבות כזו, — האם מוכן כבוד השר להורות לרשות הנוגעת בדבר, לדרוש התחייבות כזו ממקבלי כלי הנשק מתוצרת התעשייה הצבאית הישראלית?

שר-הבטחון מ. דיין:

1-3. התשובה שלילית.

ו. הצעות לסדר-היום

1. ביטול צווי הריתוק והגבלת חופש התנועה המוטלים על אזרחים ישראלים על פי התקנות המנדטוריות לשעת חירום

היום ישראליים ערביים, שרבים מהם קומוניסטים ומתנגדים אחרים למדיניות הממשלה.

הרוב בכנסת, לצערנו, העדיף או לאשר את גירסת הממשלה, את טענת שר הבטחון המתעלמת מן העובדות ומן האמת. שר הבטחון טען אז שצווי הרי-תוק מוצאים כביכול נגד הרוצים או המנסים לקיים קשרים עם "אל-פתח". השר הכחיש אז את טענתו, שצווי הריתוק מופעלים גם נגד אזרחים על שום דעותיהם ופעילותם הפוליטיות כקומוניסטים.

עברו למעלה מחמש שנים, והבעיה לא זו בלבד שעדיין קיימת, אלא אף החמירה, כשגדל והולך מספר הקומוניסטים המרותקים, כשנעשה ברור יותר ויותר שצווי הריתוק אינם, אלא מכשיר דיכוי נגד יריבים פוליטיים של הממשלה, קומוניסטים ומתנגדים אחרים למדיניות המלחמה והכיבוש. ממה שקרה עד כה ברור

3-4. אופי עבודתם של פועלי הייצור בתעשייה הצבאית הביא לידי קביעת תנאי עבודה ושכר מיוחדים לעובדים אלה.

הי"ר ט. סנהדראי:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת קורפו.

חיים קורפו (גח"ל):

האם אין כבוד השר ער לעובדה, שאלה הם עובדים שעובדים שבע-עשרה שנה ועדיין לא הגיעו לקביעות והם מקופחים בתנאים הסוציאליים?

שר-הבטחון מ. דיין:

אני מניח שאינם מקופחים, ואם הם מקופחים, הם עצמם, הוועד שלהם, ההסתדרות, ואפילו המעסיק שלהם — אינם נמנעים מלהביא אותם על סיפוקם. אינני חושב שעובדי התעשייה הצבאית מקופחים. אינני חושב שלקביעה זו יש בסיס.

22. הוראות חדשות לגילוי טופס הבקשה לחשינונות למבקרי הקיץ בגדה המערבית

חבר-הכנסת ש. מיקוניס שאל את שר הבטחון ביום כ"ט באייר תשל"ג (31 במאי 1973):

הממשל הצבאי הודיע לראשי העיריות בגדה המערבית שעליהם למלא את הבקשות לרשימות למבקרי הקיץ, בשפה העברית, ובמכונת כתיבה, וכל בקשה אחרת לא תוכח לטיפול. ההוראות החדשות הנ"ל עוררו מורת-רוח בקרב תושבי הגדה, הרואים בהם מטריד מיותר ופגיעה בזכויותיהם.

אבקש לדעת:

1. האם ההוראה הנ"ל של הממשל הצבאי ניתנה בידיעתו ובהסכמתו של כבוד השר?

2. אם כן — מה הסיבות למתן ההוראות החדשות?

3. אם לא — האם מוכן כבוד השר להורות

הי"ר ט. סנהדראי:

הכנסת תעבור לדיון על הצעות לסדר-היום. ראשונה, הצעה לסדר-היום של חבר-הכנסת טובי: ביטול צווי הריתוק והגבלת חופש התנועה המוטלים על אזרחים ישראלים על-פי התקנות המנדטוריות לשעת חירום. רשות הדיבור לחבר-הכנסת טובי.

תומיק טובי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, הגנו מבקשים מן הכנסת שוב לדון בבקשות צווי הריתוק המופעלים נגד אזרחים ישראלים, על-פי תקנות ההגנה המנדטוריות לשעת חירום משנת 1945, שלפיהן שוללים השלטונות את חופש התנועה מאזרחים אלה.

העליתי בעיה זו עוד בדצמבר 1967 וביקשתי בייטול הגזירה הזאת, השוללת את חופש התנועה מאזרחי

שבנוי על דרכי מאבק פוליטי ציבורי גלוי. המדובר בקומוניסטים ותיקים כמו ד"ר אמל תומא וסליבה כמיס; כמו זאהי כרכבי, חבר ועדת הבחירות המרכזית לכנסת; כמו סלים אל-קאסס וג'מאל מוסא ועות-מאן אבו-יראס, חברי הוועד הפועל של ההסתדרות; המדובר בעלי עאשור, סגן העורך הראשי של העתון הקומוניסטי "אל איתחאד" וכל יתר חברי המערכת; המדובר ברמזי כורי, חבר עיריית עכו מאז קום המדינה; המדובר בכל החברים הקומוניסטיים בעיריית נצרת; בכל הנציגים הקומוניסטיים ברשויות המקומיות; המדובר באנשי ציבור כמו עורך-הדין עבדול-חפז דראושה, חבר עיריית נצרת, עורך-הדין מוחמד אל-חג', חבר המועצה המקומית כפר יאסיף, בעורכי-הדין מוחמד מעארי ועלי ראפע מחיפה, שצריכים לקבל רשיון בכל פעם שהם נזקקים להופיע לפני בית-משפט מחוץ לעירם.

חברי הכנסת, שימו לב למקרים הבאים שבהם הופעלו תקנות ההגנה לשעת חירום והוטלו צווי ריתוק, ותסיקו מסקנות.

לאחר שנבחרו לעיריית נצרת שבעה נציגים קומוניסטיים, מבין חמישה-עשר חברי העירייה, הוטלו על שניים מן השבעה — נגיב אל-פאהום ועבדול-חפז דראושה — צווים להתייצב יום יום בתחנת המשטרה, ולהימצא בבית משקיעת החמה ועד זריחה, וצווי ריתוק.

חיים קורפו (גח"ל):

אולי נעשה הדבר על-פי בקשת האשה.

תופיק טובי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

אל תהיה ציני. זה דבר מכאיב מאוד. הכוונה ברורה: להבטות היעדרותם של שניים אלה מן ההשגת תחומים בעבודת המועצה, כדי שמאזן הכוחות יהיה נוח יותר לסיעות השלטון. כאשר הצטרפה הסיעה הקומוניסטית במועצה המקומית בטייבה להנהלת המועצה בשנת 1969, מיד הוטל על נציגי הסיעה בהנהלה, עבדול-חמיד אבו עיטה, בנוסף על צו הריתוק גם צו מאסר בית בלילה והתייצבות יומיומית במשטרה. והמטרה הברורה היתה להכביד על עבודתו בהנהלת המועצה. הוא נאלץ לעזוב עם בוא הלילה את ישיבות המועצה או ההנהלה. עם פירוק השותפות בהנהלה אחרי 1970 בוטל צו ההתייצבות ומאסר הבית בלילה.

חברי הכנסת, שימו לב למקרים הבאים שבהם הוטלו צווי הריתוק: נאסף סלים מפקיעין, חייל משוח-ר, אשר שירת ארבע שנים במשמר הגבול ושלוש שנים בצבא, לא היה אז מסוכן לבטחון המדינה. אך לאחר שנבחר למועצה המקומית בפקיעין כנציג רק"ח, נעשה פתאום מסוכן לבטחון, והוטל עליו צו ריתוק. מוסטפה עסליה מאום-אל-פחם, פועל הנוסע יום יום לעבודתו, קיבל בפעם הראשונה ב-1969 צו ריתוק רק לאחר שנבחר כנציג רק"ח במועצה המקומית של הכפר. פדל נעאמה מעראבה קיבל את צו הריתוק שלו אחרי שנבחר ב-1968 כנציג רק"ח במועצה המקומית. עאדל אבו-אלהיגה מטמרה, נאדר לובאני מיפיע, מוחמד סלימאן עבדול-האדי מאקסאל, קיבלו צווי ריתוק ב-1970, רק לאחר שנבחרו כחברים בוועד מחוז נצרת של המפלגה הקומוניסטית. עורך-הדין מוחמד אל-חג' רותק לאחר שנבחר כחבר המועצה

השלטונות מצרפים לרשימת המרותקים כל קומוניסט ערבי שנבחר בינתיים למועצה מקומית או למוסד מדרג של המפלגה. מה שברור הוא, שלא יכלו השלטונות להוכיח שום אשמה כנגד איש מן המרותקים.

בדצמבר 1967 צוין שר הבטחון בדיון שנערך בכנסת, שמספר המרותקים בישראל הוא 157, ומהם 57 חברי רק"ח. אינני יודע בדיוק מהו המספר עכשיו, כמה מהם תושבי ירושלים הערבית, ואני חושב שבין המספר הנקוב של המרותקים יש אנשים כאלה. אך מה שברור הוא שמספר הקומוניסטים מישראל המרותקים עלה בינתיים עד קרוב ל-80.

חברי הכנסת, רצוני לחזור ולומר עוד פעם: הבטיחה היסודית היא בהמשך קיום תקנות ההגנה המנדטוריות לשעת חירום מ-1945, שמזמן צריך היה לבטלן. כבר בשנת 1966 הגדיר אותן שר המשפטים דאז והיום: "אלה הן תקנות שלא יכירן ספר החוקים ויש לבטלן". אלה הן תקנות המפקחות את הזכויות היסודיות של האזרח שלנו, לשבט ולחסדו של השלטון, כשאין אפשרות לברר ולטעון לפני בית-משפט על מאסר, הגליה, ריתוק, התייצבות במשטרה, גירוש, מאסר בית. הכל נתון לשיקולם של שירותי הבטיחות, או אף של מנגנון המפלגה השלטת.

אך הבעיה הכאובה שאני רוצה שוב להעלותה, הרי זה השימוש השרירותי בסעיף 109, שלפיו מצוים צווי הריתוק השוללים את חופש התנועה מאזרחים שווי-זכויות בישראל.

כשמדובר במרותקים מבין חברי המפלגה הקומוניסטית הישראלית — רק"ח —, ועוד באישים הידועים בעמדותיהם כמתנגדים פוליטיים למדיניות הממשלה, אנו רוצים לדחות בתוקף את הטענה שריתוקם של אנשים אלה הוא מנימוקים בטחוניים, כביכול אין תירוץ זה אלא פרגוד, כדי לחפות בו על העובדה, שהריתוק בא בגלל פעילותם הפוליטית כחברים וכעסקנים של המפלגה הקומוניסטית רק"ח, הנאבקים נגד מדיניות המלחמה והסיפוח של הממשלה, ולמען שלום צודק בין ישראל והמדינות הערביות. הריתוק בא להכביד על מאבק פוליטי לגיטימי זה.

כלום מקרה הוא, שכל החברים הערביים בוועד המרכזי של מפלגתו הקומוניסטית, כל חברי מערכות העתונים הקומוניסטיים בשפה הערבית, כל חברי הוועד המרכזי של בריחת הנוער הקומוניסטי, כל נציגי רק"ח בוועד הפועל של ההסתדרות, בעיריות, במועצות המקומיות, כל עובדי המפלגה — כולם מרותקים? הצירוף לרשימת המרותקים אינו על-פי בחינה אישית, דיווידואלית, אלא בהתאם לתפקיד שחבר המפלגה הקומוניסטית ממלא. כלום מקרה הוא שרבים מן המרותקים קיבלו צווי ריתוק רק לאחר היבחרם כנציגי רק"ח לרשויות מקומיות או למוסדות המדריים כיום של המפלגה? האם לפני היבחרם לא היו סכנה בטחונית ורק עם היבחרם נעשו מסוכנים לבטחון המדינה?

חברי הכנסת, במי מדובר? המדובר הוא בקומוניסטים ותיקים וידועים בציבוריות הישראלית, קומוניסטים בשורות התנועה מלפני קום המדינה, המייצגים והמשתתפים בעיצוב מדיניות המפלגה הקומוניסטית הישראלית, שנציגיה יושבים כאן בכנסת, המופיעה בפרוגרמה ובקו מדיני ברור ומוכר לכל, קו

זה על ערכי הדמוקרטיה, מחייבים את ביטול צווי הריתוק.

הי"ר ט. סנהדראי:

רשות הדיבור לשר הבטחון, לתשובה.

שר-הבטחון מ. דיין:

גבתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, חברי-הכנסת טובי טען טענותיו כדי להגן על הדמוקרטיה ועל האזרחים, מפני הממשל. הכנסת זכאית לבטל את החוקים האלה, אם קיומם מכביד או מגביל או מסכן את חופש האזרח. כאשר חוקים אלה קיימים, מחובתו של הממשל, מחובתה של הממשלה, להשתמש בהם לפי שיקוליה לשם הגנה על האזרח. אין אני מוכן להצטרף לאמירתו התקיפה של חברי-הכנסת טובי, שכל מי שפעיל ברק"ת, אין לו ולא יוכל להיות לו שום קשר לאיוו פעילות אנטי-בטחונית. אני איני מוכן להישבע על כך.

חופיק טובי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

דיברתי על מקבלי צווי הריתוק מבין אלה שאני מכיר.

שר-הבטחון מ. דיין:

גם אני מדבר על מקבלי צווי הריתוק שאתה מכיר, וכדוגמה: מבין 285 הערבים הישראליים אשר נידונו ויצאו חייבים בבית-המשפט על עבירות בטחון, 58 היו מוגבלים קודם לכן על-ידי צווי ריתוק, ואתה ודאי מכיר אותם אישית ומוכן לומר לכנסת שאיש מהם לא השתתף בפעילות אנטי-בטחונית, ובכל זאת בבית-הדין יצאו חייבים. אני איני מוכן להצטרף להצהרתך החגיגית הזאת.

הפעם מדובר על צווי ריתוק, למעשה יש ארבע צורות, יש ארבעה שטחי פעילות במסגרת החוק הזה: (א) תקנה מס' 111 בדבר מעצז מינהלי, שהוא מעצז מלא, שלא לפי משפט אלא בדרך מינהלית; (ב) תקנה מס' 109, בדבר הגבלה למרחב מסויים, והיא כוללת אפשרות של יציאה לעבודה; (ג) תקנה מס' 112, בדבר איסור כניסה לשטחים ולירושלים, כלומר אין זו הגבלה למקום או למרחב מסויים, אלא הוראה שלשטחים מסויים, ובמקרה זה ירושלים והשטחים המוחזקים, תהיה הכניסה אסורה על מי שקיבל את הצו.

אני אומר זאת כדי להביא את המספרים הבאים, ויש קשר ביניהם: בינואר 1971 היו עצורים 24 אנשי שים לפי תקנה 111 בדבר מעצז מינהלי. ביוני 1973 אין אפילו עצור אחד במעצז מינהלי. לפי תקנה 110, ריתוק לישוב, ולפעמים מצורפת לכך גם חובת הת-ייצבות יומית במשטרה, היו בינואר 1971 51 איש, כיום יש 9 בלבד. לפי תקנה 109, המגבילה את חופש התנועה למרחב מסויים, ובכלל זה רשיון עבודה, היו בינואר 1971 320 איש, ועכשיו 82. רק לגבי סעיף אחד, הוא הסעיף האוסר כניסה לשטחים ולירושלים, גדל מספר האנשים מ-600 ב-1971 ל-700 כיום, והגידול קשור במספרים הקודמים אשר מנית. חלק מאותם אנשים שהיו מוגבלים בזכותם לנוע רק במרחב מסויים, במקום זאת נאסר עליהם עתה רק לע-בוד לשטחים ולירושלים, ששם חפשי המנוע עם ערבי השטחים. בסך הכל, בינואר 1971 היו 990 מוגבלים מכל הסוגים, ועתה יש 791 מוגבלים, ומאותם 791,

המקומית כפר-יאסיף ב-1969. חבר המפלגה ג'מיל שחאדה מכפר-יאסיף וחבר המפלגה מרמלה עבדאללה זקוט קיבלו צווי-ריתוק בפעם הראשונה ב-1970, רק לאחר שהיו לעובדי המפלגה. זיאד מוסא מעכו דותק ב-1971, רק לאחר שנבחר כמכיר סניף הנוער הקומוניסטי והיה לעובד אירגון הנוער הקומוניסטי. הפועל אליאס רביע מרמלה דותק לפני שנה, רק לאחר שנבחר כמזכיר אירגון הנוער הקומוניסטי בעירו. עבדול-פתאח אבו-ראס מטייבה, פועל בניין, קיבל צו ריתוק ב-1972, רק לאחר שנבחר לחבר ועד מחוז המושל של המפלגה.

אפשר למנות עוד ועוד מקרים כאלה, המוכיחים שאין לצווי הריתוק שום קשר עם מה שנקרא בטחון המדינה. צוים אלה מופעלים רק נגד חברי המפלגה שלנו ועוד אנשים יהודים בציבור הערבי כאנשים שוחרי שלום, אנשים שאמנם הם מתנגדים למדיניות הממשלה, אבל אין להם שום קשר עם פעילות חתרנית, או פעילות בלתי-ליגלית, אנשים שאינם מסכנים בשום דבר את מה שנקרא בטחון המדינה. צווי הריתוק מופעלים נגד יריבים פוליטיים, רק כדי לפגוע בפעילותה הליגלית והלגיטימית של המפלגה הקומוניסטית הישראלית — רק"ת. כמוכן, הפעלת צווי הריתוק נגד אזרחים ערביים, בהיותם קומוניסטים ושוחרי שלום ומתנגדים פוליטיים אחרים למדיניות הממשלה, גם מוכיחה את מדיניות האפליה הלאומית הנחוגה בישראל.

מגוחכת עד היסוד היא טענת שלטונות הבטחון, שיש להטיל צווי הריתוק כדי לפקח על תנועותיהם המסוכנות של למעלה ממאה אזרחים ערביים יד-עם, אנשי ציבור ובעלי משרות ותפקידים ציבוריים. לפעמים נשאלת השאלה, כיצד יכולים שלטונות הבטחון בישראל להרשות כניסתם של למעלה ממאה אלף אזרחים ערביים תושבי המדינות הערביות השכנות, במשך כל חדשי הקיץ, ולהרשות להם תנועה חפשיית לא רק בשטחים הכבושים אלא בכל שטחי ישראל, ולנוע ללא כל הגבלה במשך כל תקופת שהותם, ואין הם מסכנים בכל את הבטחון. אך תנועתם החפשיית בשטח ישראל יש קרב למאה אזרחים ערביים בלבד, תושבי ישראל, היא דווקא נעשית מסוכנת לבטחון ויש לפקח עליהם ולהטיל צווי ריתוק? שאלה זו רק מגוחכת את טענת צרכי הבטחון בהטלת צווי הריתוק, ונגד מי? נגד אזרחים שלא עברו שום עבודה, נגד אזרחי ישראל שגם כל האשמה, ואף לא כל חשד מבוסס לקיום פעילות מחתרתית או עוינת כל-שהיא נגד מדינת ישראל.

אנו מאשימים את הממשלה בהפעלת צווי הריתוק רק כמכשיר דיכוי נגד יריבים פוליטיים, נגד מתנגדי מדיניות המלחמה והכיבושים של הממשלה, נגד קומוניסטים שוחרי שלום ושוחרי ידידות ושיתוף-פעולה פורה ומכובד בין שני העמים. צווי הריתוק שרי-לים את חופש התנועה כמעט מכל פעילי המפלגה הקומוניסטית בקרב האוכלוסיה הערבית. הם פוגעים בחופש המאבק והפעילות הפוליטית, פוגעים בחופש הפעולה כלפי מפלגה ליגלית המיוצגת בכנסת. זאת היא פגיעה בדמוקרטיה — היום בקומוניסטים ומחר באחרים.

שוויון זכויות, הסרת כתם האפליה הלאומית, שמי-

שאני הייתי מציע, ואם, לפחות, כדי לחולל בהן אותן הדפורמות שהציע שר המשפטים בשעתו.

השר דיין מסר זה עתה מספרים שהם כשלעצמם מעודדים, כלומר, שחלה ליברליזציה ניכרת בשימוש בתקנות האלה. אולם אותי מטרידה הבעיה העקרונית: האם יכולים אנו במדינת ישראל להשאיר תקנות חירום המקנות למפקדים צבאיים ולפקדים אחרים סמכות, שבמדינה דמוקרטית צריכה להיות ביד שופטים?

הוצעו לא פעם הצעות, גם אני העליתי אותן, שגם את יעניין המעצר המינהלי, אם בכלל יש להסכים למעצר מינהלי בעתות מלחמה ובמצבי חירום מיוחדים, — גם את העניין הזה יש להעביר לידי הליך משפטי, אולי הליך משפטי מיוחד, ואין להשאיר סמכות זו ביד מפקדים צבאיים ששיקוליהם שונים לגמרי. הוא הדין לגבי ריתוק, הגבלת מרחב וכו'.

אינני מוכן להישבע שכל חבר של מפלגה פלונית או אלמונית, ורק"ח בכלל זה, אוטומטית פטור מכל חשד של פעילות בטחונית. הרבה חברי המערך, ובכ"לם נציגי מערך במועצות מקומיות, הורשעו וגשפנו בעוון עבירות בטחוניות; אינני מוכן להישבע שחבר התנועה שלי לא ייתפס, יכולים להיותפס מכל תנועה. אבל כשאנו רואים — ומבחינה זו היו דברי חבר הכנסת טובי משכנים מאוד — שהתקנות האלה מופעלות בצורה שחברי מפלגה אחת הם הקרובים העיקריים של הפעלתן, הדבר הזה לפחות מעורר מחשבה, ולפחות מחייב בדיקה יסודית.

גברתי היושבת-ראש, כולנו יושבים בארץ זו ויודעים, פחות או יותר, את הנעשה בה. לי אישית, אין שום ספק שהתקנות לשעת חירום מופעלות בין השאר לצורך מלחמה מפלגתית ברחוב הערבי הישראלי, כדי לתת יתרון למפלגה אחת והגבלה למפלגה אחרת, לפני הבחירות במיוחד, וערב הבחירות בצורה מאוד מאוד בולטת, ובשאר ימות השנה בצורה ניכרת למדי.

אני חושב, גברתי היושבת-ראש, שהדבר הזה טעון בדיקה יסודית, ואני מציע להעביר את גושא הצעתו של חבר-הכנסת טובי לוועדת החוץ והבטחון.

היו"ר ט. סנהדראי:

רשות הדיבור לשר הבטחון.

שר הבטחון מ. דיין:

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, ביקשתי לומר עוד כמה מלים, בעיקר מפני שחבר-הכנסת אבנרי צייט איתי, ואני מניח שמדעתו, בצורה מסולפת, והואיל וישתהי כאן ושמעתי, לא ייתכן שלא אעמיד דברים על דיוקם.

אני אמרתי, וסבור גם עכשיו, וחוזר ואומר שממלת ישראל, לדעתי, צריכה לנהוג בשטחים כממשלת קבע. לא אמרתי שממשלת ישראל היא ממשלת קבע בשטחים; היא צריכה לנהוג כממשלת קבע בשטחים, וחזרתי והסברתי את דברי: היא צריכה לנהוג בתושי-ביום כאילו הם אזרחיה, בעלי אותן הזכויות, כל עוד אין הם פועלים שום פעולה עוינת, ולממשלה יש מלוא החובות כלפיהם — להגיש להם את השירותים, וכדומה. בכל פעם שאמרתי "ממשלת קבע", אמרתי שצריך לנהוג כממשלת קבע, כאילו היינו ממשלת

לגבי 700 האיסור הוא על כניסה לירושלים ולשטחים המוחזקים.

שמעתי כאן הערה מפי חבר-הכנסת טובי על עניין שאינו ידוע לי, אם נכונה הערתו, אעשה כמיטב יכולתי כדי לבטל את הדבר. ההערה אומרת שחברי מועצה או געריה מוגבלים בשעות כאלה, שנמנע מהם למלא את תפקידם.

תופיק טובי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
זה היה כך.

שר הבטחון מ. דיין:

אם זוהי היסטוריה, תודה על השיעור. אם זה קיים, אטפל בכך, אך אם אין זה קיים, אין לי במה לטפל, ואני שמח שאין זה קיים.

הטענה היא לגבי אותם 700 איש, שהאיסור היחיד עליהם הוא להיכנס לירושלים ולשטחים המוחזקים, ואין חלה עליהם שום הגבלה אחרת, לגבי 82 המוגבלים למרחב שלהם ועליהם להתייצב במשטרה ולגבי ה-9 המרותקים למקום ישובם. אם תחליט הכנסת לבטל את התקנות האלה, לא ישתמשו בהן. אם הן קיימות, איני חושב שהן מבטאות משטר עריצותי, ואיני מוכן להכחיש את השתייכותם — המלאה או החלקית — לרק"ח. אני סומך על דברי חבר-הכנסת טובי שהם חברי רק"ח, אך איני מוכן לומר שחברות ברק"ח פירושה בהכרח שלאיש הזה אין יכולה להיות פעילות אנטי-בטחונית. לכך איני מוכן להצטרף, ואני מציע להסיר את ההצעה מעל סדר-היום.

היו"ר ט. סנהדראי:

לפנינו שתי הצעות...

אורי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש):

אני מבקש את רשות הדיבור להצעה אחרת.

היו"ר ט. סנהדראי:

האם נרשמת להצעה נוספת? בבקשה, לא ראיתי את הדישום. רשות הדיבור לחבר-הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, אני מציע להעביר את ההצעה לדיון בוועדה, הן באופן מהותי כי הדבר טעון בירור, והן להבעת משאלה של הכנסת שהעניין כולו ייבדק שנית מיסודו. אני שמח ששר המשפטים נכנס ברוג זה לאלום, כי רציתי להזכיר: בהיכנסו לתפקידו כשר המשפטים לפני מלחמת ששת הימים מסר לכנסת, למעשה, שטר שהוא ידאג לרפורמה של החוק הזה, שהשר היה מגדולי המטיפים נגדו כשהותקנו התקנות בימי הבריטים — הן על ביטול סעיפים והן על שינוי סעיפים שלדעתו עדיין אין לבטלם.

נכון שבינתיים היתה מלחמת ששת הימים שכ"מובן חוללה שינויים לגבי פעולות בטחוניות רבות. אולם הנה עברו שש שנים מאז המלחמה, יש רגיעה, השר דיין אומר שאנו ממשלת קבע בשטחים; כל דוברי הממשלה תמימי-דעים בעצם שהמצב הקיים ימשך זמן רב, אם לא לצת. במצב זה חייבת הכנסת לחזור ולדון בתקנות האלה, אם כדי לבטלן כליל כפי

חוברת ל"ב, ישיבה תל"ו

— הצעות לסדר-היום (דין, סנהדראי, ש. תמיר) —

הצבעה

בעד ההצעה לערוך דיון על הנושא
במליאת הכנסת — מיעוט
בעד ההצעה לא לכלול את הנושא
בסדר-היום — רוב
ההצעה לא לכלול את הנושא בסדר-היום
נתקבלה.

ה"ר ט. סנהדראי:

עתה נצביע על הצעת חבר-הכנסת אבנרי —
להעביר את הנושא לוועדת החוץ והבטחון.

הצבעה

ההצעה להעביר את הנושא לוועדת החוץ
והבטחון לא נתקבלה.

קבע, לתת לאזרחים את המגיע להם, ולהם יש הזכות
לדרוש מאתנו מתן השירותים וכדומה.

הואיל וכבר עליתי לדוכן, אני רוצה לתקן שני
ביטויים: לא חלה ליברלוציה בשימוש בתקנות, אלא
חלה הרגעה בפעילות האנטי-בטחונית, וזה פשר הק-
טנת מספר המרותקים, ואלה שמרותקים אינם קרב-
נות, אלא הם חשודים על פעילות אנטי-בטחונית.

ה"ר ט. סנהדראי:

חברי הכנסת, נעבוד להצבעה. לפנינו שלוש הצ-
עות. תחילה אעמיד להצבעה שתיים, זו מול זו: דיון
על הנושא במליאה או אי הכללתו בסדר-היום; אחר-
כך נצביע על ההצעה להעביר את הנושא לוועדת
החוץ והבטחון.

2. השביתה ברדיו ובטלוויזיה

זה גובר לאור העובדה, שהסכם שנחתם לפני חדשים
— רוצים עכשיו לבטלו, משום שהרשות רוצה להצ-
מיד את מעמדם של עובדיה למעמד המהנדסים, ואם
שם חל שינוי, ממילא צריך שיחול שינוי, לדעתה,
גם במעמד העובדים, בניגוד להסכם חתום שהיה בין
הצדדים עד כה.

הלא זהו הסיפור החוזר של כל מערכת סיכוכי
העבודה בישראל, הרעה החולה בנושא של הצמדה
בין נושא למשנה, גם כשאין ביניהם כל קשר מהותי
וענייני. בישראל יש מעסיק אחד גדול, ענק, שקשה
לו מטבע הדברים לנקוט אמות-מידה שונות בנושאים
שונים, ומכאן באות התוצאות האבסורדיות שאנשים
שהשקיעו בלימוד המקצוע המסויים עשרים שנות לי-
מוד, עבודה והכשרה, מושווים למישהו שהשקיע שני-
תיים-שלוש, ועד כל מיני השוואות שלא יכירן מקומן
במאזניים סבירים כל-שהם.

אולם כשיש מעסיק אחד, והוא כותב לו ספרי
ענק גדולים פי כמה וכמה מן התלמוד הבבלי, תק-
שייר כזה ואחר, כדי לנסות להיחלץ מן התוצאה
האבסורדית הנובעת מן המצב הבלתי-נשל, ההצמדה
היא אחד הפירות צומחים על העץ הבלתי-בריא
הזה.

הסיבה השנייה היא שבישראל, במצב של תפוקה
סבירה פחות או יותר, המעסיק יכול להפריש מהכנס-
ותיו סכום סביר כתמורה לשירות שהמועסק נותן.
המועסק, אם יקבל את מירב הסכום שמופרש כתמו-
רה לעבודתו, יכול פחות או יותר להסתדר בתמורה
זו. אבל כאן בא השותף השלישי, שנקרא "מס'
הכנסה" ונוגס נגיסה שאין הציבור יכול לעמוד בה.
מה שמספיק מבחינת המעסיק אינו יכול להיות מס-
פיק מבחינת המועסק, כאשר השותף השלישי, בשי-
עורים שלא ניתן לשכבות העממיות לעמוד בהם, בא
ולוקח את הנתח שלו. ואז מבקשים, מתחת לכותרות
ולכותרות-משנה, כל מיני דברים, ורק היום הפרופסו-
רים זועקים השכם והערב: אינו רוצים טובות-הנאה
מתחת לשולחן, שמבקשים לאלץ אותנו לקבל שלא
כדין. אינו מוכנים לתרמיות הקטנות הללו, אנחנו
רוצים תמורה הוגנת, אבל בשיעורי המס הנוכחיים
הדבר בלתי-אפשרי.

ה"ר ט. סנהדראי:

אנחנו עובדים להצעה לסדר-היום של חבר-הכנס-
סת שושטק: השביתה ברדיו ובטלוויזיה. ינמק את
ההצעה חבר-הכנסת שמואל תמיר. רשות הדיבור לח-
בר-הכנסת שמואל תמיר.

שמואל תמיר (המרכז התפשי):

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, הטלוויזיה
מושבתת, הרדיו מושבתת, ואזרחי המדינה מאזינים
בקצב מוגבר לתחנת השלום של אייבי נתן מעל האניה
שבמימי הים התיכון. אין להם כלי תקשורת אחר
משום שבישראל יש טלוויזיה אחת, רדיו אחד, ויותר
מכך אסור שיבוא בקהל.

על מה השביתה? הוויכוח נטוש ברגע זה בין
עובדי רשות השידור לבין הרשות על הנושא הקרוי
קידום מקצועי. ברגע זה, בין הצדדים שבחווה הע-
בודה — בין העובדים לבין הרשות — אין מחלוקת
על כך שישאר העקרון של העלאת שכר צמודה
לקידום המקצועי. אין גם מחלוקת בין שני הצדדים
שהקידום המקצועי לא יהיה אוטומטי. אין גם מח-
לוקת בין הצדדים שהקידום המקצועי יהיה על יסוד
קריטריונים ואמות-מידה מסוימים שייקבעו בחווה.
אולם נטוש הוויכוח על הפרטים, אלה הן אמות-
המידה, מתי יחולו ועל מי יחולו.

אופייני לשביתה זו, ולא לשביתה זו בלבד, שת-
חילה התנגדה רשות השידור בכלל לסעיפי הקידום
המקצועי כפי שהיו בחווה הקודם, ואם פוצה השביתה
בשש בבוקר — בחמש בבוקר הסכימו אנשי רשות
השידור לעקרון, אלא עודם מתווכחים על הפרטים.
הנסיגה הזאת של שעה לפני השעה השתים-עשרה
היא אופיינית מאוד לדרך הטיפול בנושא מצד רשות
השידור.

אינו רוצה להיכנס כאן לפרטי פרטים לגבי מכלול
הנושא הזה, שמקומו להיות נדון לפני בורר, לפני
איש מקצוע מוסמך, ודאי לא נוכל, במסגרת הזמן
הקצר העומד לרשותנו, להיכנס לכל פרטי פרטי. אבל
לאמיתו של דבר אין השביתה נובעת אך ורק מן הווי-
כוח סביב הקידום המקצועי.

קיימת רשות השידור, ואין הדבר בגדר סוד שיש
בה משבר אמון עמוק בקרב העובדים. משבר אמון

מר ברין, המומחה שהוזמן לא על-ידי האופוזיציה הישראלית אלא על-ידי רשות השידור, על-ידי השר, אמר בין היתר בדו"ח שלו: בכל שנות עבודתי בת-חומי תקשורת המונית לא נתקלתי בתופעה הקיימת ברשות השידור, בה חברי הוועד המנהל הם נציגים של זרמים ומפלגות פוליטיות.

אבל בישראל זה אפשרי, והתוצאה בלתי-נגמעת. הרמטכ"לים מתחלפים אצלנו אחת לשלוש או ארבע שנים, אבל המנהל של רשות השידור הוא האיש החי-סין ביותר במדינת ישראל. אין חשיבות לביקורת. היא עוברת כמו גשם על פני מעיל משומן היטב. אין חשיבות לביקורת מצד העובדים; אין חשיבות לביקורת מצד הציבור; אין חשיבות להתפטרות של מנהלים; אין חשיבות למרות-יחוס מוכנית, זו אחר זו; אין חשיבות לביזבוז-ענק; אין חשיבות לגרעונות; אין חשיבות לדעתו של מר גרין. שמואל אלמוג חיב להישאר מפני שהוא מינוי מפלגתי; הפג של אחדות העבודה זכאי היה למינוי, והוא יישאר.

עושה ארבל-אלמולני: (המערך, עבודה-מפ"ם): אתם מדברים ועל דברים שאינם יודעים.

השר י. גלילי:

מה שאתה אומר מחוסר-שחר.

עמואל תמיר (המרכז החפשי): הכל אין ידעים, על דברים שהם אלף-בית. אדוני השר גלילי, מר שמואל אלמוג, מנהל רשות השידור, יושב בתפקידו אחרי מסכת של בשלונות חרוצים משום שהוא נאמן המפלגה.

השר י. גלילי:

הוא יושב בתפקידו, כי הוא ממלא אותו כראוי.

עמואל תמיר (המרכז החפשי): בדיקת כך — הוא זוכה לגיבוי הנמשך הזה מטעמים מפלגתיים. הוא נאמן הסקטור המפלגתי...

השר י. גלילי:

אין כל שחר למה שאמרת על זיקתו...

עמואל תמיר (המרכז החפשי):

איש לא אמר שזה לחובתו של אדם ששייך למפלגה כלשהי. איש לא יכחיש שבמדינת ישראל מוסכם כיום, שלגבי המועמד לנשיא עד מנהל רשות השידור, דור ועד לרהגים נמוכים יותר, אין זה לחובתו, אבל תנאי מוקדם הוא, שיהיה חבר המפלגה הנכונה. מי שמתכחש לכך מתכחש לעובדות שהן אלף-בית, שכל אורח נתקל בה.

(השר י. גלילי קורא קריאת-ביניים)
 אדוני השר גלילי, התכחש לעובדה שהוא הקריטריון הראשון? ואל תמשך אותו בלשוני — לעתים הוא מובא בחשבון גם במערכות בטחון.

תפקידו המרכזי של מר אלמוג, בכל ימות השנה והיום בייחוד, הוא להפוך את "קול ישראל" לקול מפלגת העבודה — ברדיו, בטלוויזיה, ובראש וראשונה בטלוויזיה.

"יומן השבוע" — המשודר אחת לשבוע בשבת — נהפך ליומן של מפלגת העבודה. קבוע. לא שר

דבר שלישי — והוא בולט כל כך במקרה זה — הוא הסיבוב העיקש של ממשלת ישראל להיכנס למסגרת של בוררות חובה בשירותים מסוימים ובוררות מוסכמת במקרים אחרים. הנה המקרה האופייני ששביתה בענף חיוני כל-כך בארץ רגישה כל-כך פורצת על נושא מובהק שיכול להיפתר על-ידי בוררות ועכשיו כולנו חייבים להיזקק לנושא זה ולהידרש אליו, והציבור הישראלי עומד נוכח השתקה של כל מערכות החדשות בכלי-התקשורת העיקריים, כי אין לנו מסגרת של בוררות שתביא את הצדדים לפתרון מוסכם או פתרון שייקבע על-ידי איש שיוסכם עליו מראש.

אלה הסיבות היסודיות ברוב השביתות שאנו גתו-נים בהן היום, שביתת הרופאים, שביתת עובדי מס ההכנסה, או הסנקציות של עובדי מס ההכנסה, שבי-תת האוניברסיטות המאיימת עלינו. אולם במקרה של רשות השידור, חברי הכנסת, אלה אינן כל הסיבות כולן.

ברשות השידור יש סיבה נוספת. לרשות השידור אין בעל-בית כמשמעותו המקורית, שיתן את דעתו ויהיה מופקד על נושאים אלה וידאג לסדר, לתקינות, למסגרת, ליחסים נאותים, וראשו ורובו יהיה שקוע באמת גם בעניין המנהל הפנימי, ברוח טובה, במורל. אין בעל-בית כזה.

בטלוויזיה המצב אינו משתפר. הוא מתדרדר, ער-מד בסימן של התפוררות. המצב פחות חמור ברדיו. אולם התוצאה הכוללת היא שבוקר בוקר ויום יום אותה קורא בעתונות על בקע וסדק נוסף באותה מערכת אומללה ששמה רשות השידור.

יש לרשות כתבים טובים, ביניהם מעולים, העושים עבודה יפה. יש צלמים טובים. יש גם אנשי מקצוע רבים. אבל המורל בקרבם הולך ויורד. יש התפטרות חדשות לבקרים בין טובי האנשים. והתכונת קבועה, והם מציינים אותה בגלוי. הם אומרים: איננו יכולים לעמוד במסגרת שהוועד המנהל ומנהל הרשות קוב-עים בסגנון, בדפוסיים, בהלכיות. הם אומרים זאת בגלוי בזה אחר זה, וקמים ופורשים. עובדים למק-צועות לא להם. אבל הגיעה עד צוואר האווירה הבל-תי-נסבלת שברשות השידור. והיא, יותר מעילה זו או זו, גורמת בסופו של דבר גם לשביתה הנוכחית.

רמת הטלוויזיה יורדת והולכת. הציבור כולו, על כל זרמיו ושכבותיו, מכיר בכך, מתלונן על כך, אבל שום דבר אינו משתנה. ציוד יקר של מיליוני לירות, ואני אומר זאת במלוא האחריות, אדוני השר גלילי, ציוד יקר מבחוב, נקנה שלא לצורך, ללא מומחיות, ללא ידע, מאוחסן במחסנים, הולך לאיבוד. אין מי שידיאג לכך. העובדים חוזרים ומוותחים את הביקורת שלהם, בחלקה הם רוטנים אותה בחשאי, ובחלקה הם מפקים לפעם שמים אותה על פני השטח — דבר אינו משתנה. ובעצם אין זה מעניין שום אדם.

יש ועד מנהל, שכל תפקידו הוא לייצג מפלגות, לייצג מפלגות עם אינטרס מפלגתי מובהק, על טהרת הקואליציה הלא-רשמית, והוועד המנהל המפלגתי הזה דואג רק לייצוג הפרופורציונלי של כל אחת ממפלגות תנו בטלוויזיה. מה קורה במינהל, מה קורה ברמה, מה קורה באווירה ומה קורה בכסף, מה קורה בביצוע — אין זה מעניינו.

ההתחמקויות. אין לכם תשובה אמיתית. היו לפחות נאמנים לסגנון ומאחזיקיסייסי אמיתי: אנחנו עושים זאת מפני שזה כדאי לנו, ואנחנו מצפצפים עליכם. היו גברים. אמרו כך, אבל אל תחזיקו את החבל בשני ראשיו, עם יומרה סופר-דמוקרטית ועם שיטות של ממשל-יחיד.

(קריאה: יש לנו גבר אחד בכנסת — העומד עתה על הדוכן).

במקום שאין לחצים ישירים, כבר יודעים אלה שעל המלאכה שאין להם בכלל סיכוי לעבוד.

אדוני היושב-ראש, כאשר הדעת נתונה על שליחות מפלגתית, ועל הנצחת מפלגה, ובאמצעות מכשיר התקשורת העו ביותר שקיים בחברה המודרנית, כאשר הדעת נתונה על כך — איך אפשר להיפנות לתביעות עובדים, למינהל תקין, למניעת ביזבז? יש שליחות, שלשמה יושבים, לשמה יקבלו חסיונות וגיבוי גם היום, עוד לחמש שנים, וגמהל רשות השידור הכושלת יישאר על כנו.

גברתי היושבת-ראש, בנסיבות אלה אני מציע שיערך דיון במליאת הכנסת, ושדיון הזה תידון הקמת ועדת חקירה ממלכתית שתלמד את הנושא המרכזי הזה בחינוך — טלוויזיה ורדיו, אבל בראש וראשונה טלוויזיה. הם נהפכו למכשיר ההשפעה האדיר ביותר בארץ, יותר מכל העיתונים, יותר מהרבה מאוד ממה שמתרחש כאן שעה. והנושא הזה, שהכל מותח חים עליו ביקורת מזוויות שונות, חייב אחת ולתמיד להיות לא נושא עונתי, שאנחנו מעלים אותו לסדר-היום ומישהו בא ומבקש להסירה, אלא נושא שילמד על-ידי ועדת חקירה שתזכה לאמון הציבור, בראשותו של שופט עליון, על כל צדדיה, על כל מישוריה ועל כל האספקטים הכרוכים בה.

אני מציע לדון במליאה בשביתה על כל הכרוך בה ועל הרקע שהיא נובעת ממנו.

3. השביתה ברשות השידור

שלתי. גם שרים שאינם נמנים עם המערך מתלוננים על קיפוחם. בכל הנוגע לשידורים פוליטיים נהפכה רשות השידור משידור ממלכתי לנכס מפלגתי, חסתי-בתי וזכותי. מי שצופה בה, יראה ישראל של מפלגה אחת כמעט לחלוטין. לשם כך אין צורך להסתמך דווקא על המספרים המפורסמים שהוגשו לוועד המנהל של רשות השידור בעניין קיפוח האופוזיציה. רק לא-חרונה איהע, שסירבו בטלוויזיה לשדר על צו של בית-המשפט, המכשיל נסיונות הונאה מצד המערך בבחירות. באיגוד מקצועי בהסתדרות. העניין הזה לא שודר בטלוויזיה על-פי החלטה מגבוה.

היתואר שמנהל הבי.בי.סי. היה מחליט לא לשדר ידיעה מסוג זה?

כשמסתכלים בטלוויזיה, אם אין תקלה טכנית, רואים שעדיין לא הומצאה המצלמה המסוגלת לפעול ערב שלם בלי לצלם את שרי המערך. כל זה — שובת היום.

השביתה שפרצה היא אך ביטוי נוסף להתדרדרות: המצב ברשות השידור בניהולו של המנכ"ל הנוכחי.

ממשלה, אלא בראש וראשונה שרי מפלגת העבודה. קבוע. אופוזיציה כמעט בבל תיראה ובבל תישמע. "מוקד" ואופוזיציה הם שני הפכים — ולא אדבר על סיעות קטנות, ואפילו על סיעות גדולות יותר — "מוקד" בל כולו מפלגת העבודה, שטיפת-מוח של כל ימות השנה, ולקראת הבחירות פי מאה.

כאשר השר ספיר רצה להתנכח עם שר הבטחון בהמשך לזיכוכת בלשכת העבודה, בא טלפון — אני אחראי לעובדות — להרשות השידור: לי יהיה השידור עם גדעון לב-ארי ביומן החודש. והמשאלה של בעל-הבית הגדול נתמלאה. באשר היה כאן דיון ב"קרן ספיר" ונחשפה שיטת ההתנהגות של השר ספיר בנושא שהסעיר את דעת-הקהל, וזה צולם על-ידי כתב מעולה והוקלט על-ידי כתב מעולה, באותו ערב ברדיו ובטלוויזיה שמענו על הרבה דברים מן הכנסת, רק לא על הנושא שהסעיר. היתה הוראה מגבוה, ולא יועילו הכחשות-הסרק של מר אלמוג, גם לא הש"מ צות פוליטיות שהוא מרשה לעצמו להשמיע. היתה הוראה מגבוה: בל ייראה ובל יישמע, כמו שלכל מעשי השחיתות אין זכר ב"מוקד".

אישיות ציבורית פנתה אל מר אלמוג ושאלה: למה לא שידרתם את הפרשה של קרן ספיר? התייבשה היתה תמימה: המצבר של המצלמה אזל, וזה לא קלט. לאישיות ציבורית שנייה, חשובה מאוד, ניתנה תשובה אחרת: יומיים קודם-לכן היה ראיון עם עדי יפה. הנושא כבר נדוש. לא צריך לחזור על מה שהיה בכנסת, למרות שמה שהיה בכנסת היה הצד השני של המטבע. אנחנו צריכים לאכול את כל ה"איטריות" האלה, עם תירוצי הסרק האלה ולבלוע אותם?

ארי אנקוריון (המערך, עבודה-מפ"ם):
הכנסת לא קיבלה את החשפנות שלך.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

חברי הכנסת אנקוריון, כאשר אין לכם תשובה, באה השמצה, באים דיבורים על פרסומת, באות כל

היו"ר ט. סנהדראי:

באותו נושא — השביתה ברשות השידור — הצעה לסדר-היום לחבר-הכנסת ארידור. רשות הדיבור לחבר-הכנסת ארידור.

יורם ארידור (גח"ל):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, אילו פעלה הטלוויזיה השבוע, יכולה היתה לצלם שביתת רופאים, סקסציות עובדי מס הכנסה, סיכסוך עבודה ברשויות המקומיות, שביתות של פרופסורים באוניברסיטאות ושביתות של מדריכים בנוער העובד. המציאות היא — של התמוטטות יחסי העבודה, אולת-יד ממשל-תית, סבל לציבור. אולם הטלוויזיה לא תצלם את השביתות הללו, כי במסגרת השביתה הכללית של רשות השידור גם הטלוויזיה שובתת.

אין לי ספק, גברתי היושבת-ראש, שביתת רשות השידור, בעיקר השביתה בטלוויזיה, היא מכה קשה למחלקת ההסברה של המערך. כתוב בחוק רשות השידור, שרשות השידור היא שירות ממלכתי. המציאות היא שרשות השידור אפילו איננה מוסד מ-

התובעים בוררות — והממשלה מסרבת. האם עלי די כן אין דוחפים גם אותם וגם עובדים אחרים אל נשק השביתה? והרי לממשלה אין פתרון אחר. מדוע לא תקיים, ולוא לתקופת נסיון, בוררות בשירותים החיוניים על-פי חוק? מדוע לפחות לא תתחייב הממשלה לבוררות כזאת, כאשר העובדים דורשים את הבוררות? האם חושבת הממשלה שבדרך יכריע גי' דה? אבל אם היא חוששת כך, אל תטען שהיא מתנגדת לבוררות כזאת משום שהיא מגינה בביכול על האינטרסים של העובדים.

ומצד שני, בשירותים לא-חיוניים — מדוע לא תעוכב השביתה, ואולי אף תימנע, על-ידי חובת התינוק? אין הדבר פוגע בזכות השביתה, אך הוא הופך אותה באמת לנשק אחרון, נשק המופעל רק אם נכשל התינוק.

לדוגמה, היום, לגבי רשות השידור, אין יודעים אם נכשל התינוק. הוא מתקיים, ייתכן שיעצלה. אבל בינתיים כבר קיימת השביתה, ליד התינוק, יחד עם התינוק. וניתן היה לקבוע בחוק שתיווך הוא חובה חובה מוקדמת לשביתה. ואילו המציאות שאלה מו-ליכה אותנו האידיאולוגיה המיושנת של המערך הסוציאליסטי הופכת את השביתה לחובה. הרי העדר חובת התינוק שולל, כמצב בין הצדדים הסכמה, כל אמצעי מחוץ לשביתה. מצב יחסי העבודה מזמין אותה, מקי' דים אותה, כדי ליצור לחץ. ולחץ השביתה בא כת-חליף להשפעה של המתווך.

אולם גם לחוק תיווך חובה מוקדם מתנגדת הממשלה.

אפילו למשחק הכדורגל יש בללים, גברתי היום שבת-ראש. אפילו בזירת ההיאבקות יש תקנות. ודווקא בזירת יחסי העבודה ישלוט הבלל של כל דאלים גבר. הרלל של ינצחו החזקים? דווקא במסגרת זו, כשאין תיווך חובה מוקדם, דווקא כאן מנצח החזק. כשאין שביתה בשירותים החיוניים, נפגעים אלה שחסרים את נשק הבוררות. דווקא המשטר הסוציאליסטי בישראל, בתחום יחסי העבודה, מגשים, בשינוי גישה, את האמירה הרומית העתיקה: אבוי למקופחים.

הי"ד ט. סנהדראי:

רשות הדיבור לשר גלילי, לתשובה.

השר י. גלילי:

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, מאחר שעמיתנו סגן ראש הממשלה ושר החינוך והתרבות, הממונה על חוק רשות השידור, נעדר מן הארץ, שומה עלי להשיב על ההצעות לסדר-היום. אנביל את עצמי לנושא הנדון, ולא אפליג לנושאים אחרים אשר שולבו בדבריהם של בעלי ההצעות לסדר-היום.

רבתי חברי הכנסת, אני מצטער מאוד על הצעד שעשו העתונאים של רשות השידור. אני משוכנע שהשביתה בדרך כלל היא נשק לגיטימי של עובדים ואמצעי המקובל במדינתנו במאבקים של עובדים על זכויותיהם. הממשלה הזאת אין בדעתה לזיענית לעצות בדבר שלילת הזכות הזאת, אף-על-פי שחברה מודרנית מחייבת קביעת סייגים לשם הגנת הציבור, במיוחד כשהדברים אמורים בשירותים חיוניים.

לעתים אנו מתייסרים ונפתלים עם הזכות החוקית והלגיטימית הזאת של העובדים לשבות; לעתים

עובדים בכירים ברשות, מנהלים בטלוויזיה, סגני מנהלים, מנהלי מחלקות, מפקדים בכירים, עורכי חדשות, אינם מוצאים אפשרות למלא את תפקידיהם. רמת התכנית בטלוויזיה יורדה אפילו לגבי התכנית הקנוניות. במה נותר איפוא טלוויזיה להשתבח? כשיחסי האנוש מתדרדרים לחוסר אמון טוטלי, כשרמת התכנית שוקעת, כשסגל כוח-האדם מתפטר — מה נשאר יציב בטלוויזיה, פרט למנהל הכללי?

אמנם אין זה מקובל שעובד ציבור נתבע לאח-ריות ישירה ולמסקנות אישיות על-ידי הכנסת. ויש היסוסים לפני שמשמיעים דרישה כזאת. משום כך דווקא יש לראות בחומרה רבה את המציאות הגורמת להעלאת התביעה.

נוכה אולת-ידו של המנהל הכללי במילוי תפקידו יחסי-האנוש הגורעים ברשות השידור והכיתות המפגלגתית שבפעולתו ובהנחיותיו, באה וסיעת גח"ל לכלל מסקנה — והיא מעלה בזה את התביעה להחליף את המנהל הכללי של רשות השידור.

גברתי היושבת-ראש, מדוע יעשה הנסיון לשלול מעובדי רשות השידור זכויות שיש להם? יתרה מזו: זכויות שרשות השידור הסכימה להן והכירה בהן. עוד יתרה מזו: זכויות שיש להם כעתונאים אצל מעביד אחד לקידום מקצועי בדרגתם, גם אם אין הם מתקדמים בתפקידם. הן לא כל אחד יכול להיות מנהל. האם הוא צריך, בתחום עבודתו המקצועית העתונאית, להיעזר בהתקדמותו האישית? והרי רשות השידור, על-פי ההסכם הקיים עתה, ומכירה בזכות לקידום אישי בסולם המקצועי. העובדה שמתנהל משא-ומתן על הסכם שכר חדש אינה יכולה להיות עילה לשי-לילת הזכויות לקידום מקצועי במסגרת ההסכם הקיים.

סרט טלוויזיה אפשר לשדר אחרות. מה שהיה בעבר הוא שיחזור בביכול מציאות בעתיד. אבל אין זו מציאות אלא אשליה, והסכם שכר איננו סרט טלוויזיה שאפשר לשדר אותו אחרת. זכויות שנרכשו בהסכם אי-אפשר למחוק כמו שמחקים הקלטת בר-שמקל. האם לשלול זכויות העובדים מסכימה הממשלה? האם לבך יתן השר גלילי את ידו?

ודאי, מן הבית הזה, אם יחליט לדון בהצעת סיעת גח"ל, צריכה לצאת הקריאה הכפולה: לעובדים — לחזור לעבודה; לממשלה — לכבד את זכויות העובדים שהוכרו בהסכמים קודמים.

אולם בצד הקריאה הכפולה הזאת אין מנוס מן השאלה: מדוע קיימת התדרדרות כזאת ביחסי העבודה, הן בשירותים החיוניים והן בשירותים אחרים? הרי כדאי שתיעצר הממשלה, תפסיק לרגע את השי-ביתה שלה, שביתה המחשבת, ותשאל את עצמה: מדוע אין לנסות בשירותים החיוניים בוררות ממלכתית שיפוטית? כבר היום פונה הממשלה לבית-המשפט להוציא צווים האוסרים על שביתות בשירותים כאלה. אבל בכך, גם אם נמנעת השביתה, אין מסתיים הסיכ-סוך. ולעובדים שאינם שובתים אין מכשיר, שום מכ-שיר, שבעזרתו יוכלו להיאבק על זכויותיהם. מדוע לא יחליט אותו בית-משפט שאליו פונה הממשלה לאסור שביתה, למנות ועדת בוררים בראשות שופט, שתחליט עם מי הצדק בסיכסוך? הממשלה, המחיימת לדבר בשם העובדים, קובעת שבוררות כזאת פוגעת בעובדים. אולם חוקרי מערכת הבטחון, על-פי פירסומיהם, הם

השר י. גלילי :

אני מבקש את הדברים הללו על דעת האנשים המוסמכים.

אורי אבנרי (העולם הזה—בוה חדש) :

כבוד השר, הרשני נא, היה דיון בכנסת, אשר עניין את כל המדינה. צוות הטלוויזיה היה בכנסת וצילם את הדיון. מה קרה לכל הדיון הזה? מדוע לא שודר?

השר י. גלילי :

חברי הכנסת, אתם לא תצליחו להטותני מן המסילה. אין לי עניין לספר לך מה קרה. אין זה מתפקידי. מתפקידי להעמיד את הדברים על דיוקם. סופר שהיתה הוראה מגבנה בעניין מסויים. אני מבקש להוראה כזאת.

שמואל תמיר (המרכז החפשי) :

אני זורק את האתגר בחורה: תן את המסגרת המשפטית ואוכיח זאת, כשם שאוכיח את צילול הטלפון של השר בעניין ראיון החודש.

השר י. גלילי :

חבר הכנסת תמיר, לא אומין אותך להיות יועץ משפטי שלי, אבל ודאי שאין אני יכול להיות יועץ משפטי שלך. אתה תמצא את הדרכים המשפטיות להוכיח את הדברים שאני טוען שהם מופרכים. נסה להוכיח את אמיתותם.

שמואל תמיר (המרכז החפשי) :

אתה יודע שבהעדר ועדת חקירה — זה לא ניתן.

השר י. גלילי :

כל הדיבורים ועל הוראה מגבנה לרשות השידור — הם דברים כוזבים. אני משוכנע כי רשות השידור שלנו היא עצמאית. אני מניח שהיא לא תיענה להוראות. אין משטר של מתן הוראות. אין דבר זר לנו יותר מזה.

שמואל תמיר (המרכז החפשי) :

ברגע זה יש כל הכתבים יודעים שההיפך מזה הוא הנכון. דרושה ועידת חקירה ממלכתית...

היו"ר ט. סנהדראי :

אני מבקש מחברי הכנסת תמיר לחדול לקרוא קריאות ביניים. קיבלת את האתגר, קח אותו ואל תעשה זאת בכנסת.

שמואל תמיר (המרכז החפשי) :

אני דורש ועדת חקירה ממלכתית ולא דיבורים בעלמא.

אורי אבנרי (העולם הזה—בוה חדש) :

י אפשר להניח שהשר פחות תמים מכפי שהוא מעמיד פנים.

היו"ר ט. סנהדראי :

אני מבקשת לא להפריע עוד ולאפשר לשר להמשיך את דבריו.

מנחם ידיד (גח"ל) :

אולי תסכים להעביר זאת לוועדת חקירה?

אורי אבנרי (העולם הזה—בוה חדש) :

תמימותו של השר נחמדה.

הדברים כרוכים במרירות, בחומרות. אבל אנו מקבלים עלינו בהכרה ובאהבה התייחסות זו, ובלבד שלא תישלל זכות יסודית זו בחברה דמוקרטית.

אני מצטער על צעדם של העתונאים ברשות השידור, משום שאני חושב שהם נקטו צעד בלתי-צודק ושאני קולע למטרה. יש מטרה משותפת לעובדים. לרשות השידור ולממשלה לקיים בארץ שירות שידור גאון, חרוץ, בעל רמה תרבותית ואין ספק כי אחד התנאים העיקריים לתיפקודם הנאות של שידורי ישראל — זוהי הרגשת הזדהות של העובדים, הרגשת הסיפוק, האפשרות של התקדמות בעבודה, שכר הוגן, הרגשת יציבה, התקדמות ביציבה. אך כל אלה בהכרח שיהיו בגדר יכלתנו הכלכלית, ובגדר כללי שכר הוגנים וצודקים המקובלים במשק בכלל.

אני מצטער מאוד שבדבריו של חבר הכנסת שמואל תמיר, יותר משהיה דיון על הנושא הכאוב העניין מד על הפרק, היה — ואני אומר זאת בצורה מפורשת ביותר כמיטב הכרת — ניצול ההזדמנות הזאת. דבר זה לגיטימי בחברה דמוקרטית, אבל לגיטימי גם להוקיע את ניצולה של במה זו כדי לגנוב את הממון שלה ואת מדיניותה בכלל. אני משוכנע שהציבור יידע להבחין בין שיעור הדיבור הענייני לבין שיעור הדיבור הטפל של אי-החמצת ההזדמנות לגנוב.

אני דוחה דחייה מוחלטת כמה מן הדברים שאמר חבר הכנסת שמואל תמיר, ואני מזמין את חבר הכנסת תמיר להוכיח כי היתה הוראה מגבנה שלא לשדר בשידורי ישראל על אודות הקרן הקרויה קרן ספיר...

שמואל תמיר (המרכז החפשי) :

לא על אודות קיום הקרן אלא על אודות הדיון שהתקיים בכנסת על הקרן, כשם שהיתה הוראה לשדר את הראיון עם שר האוצר.

השר י. גלילי :

אני מבקש סליחה, הקשבתי לדברך. הבה נבוא לכלל הסכמה. אני מזמין אותך להוכיח בציבור את הטענה שהשמעת בדיון קרן ספיר...

שמואל תמיר (המרכז החפשי) :

איך אפשר להוכיח זאת? זה אפשרי במסגרת ועדת חקירה בראשותו של שופט.

השר י. גלילי :

אינני מנהל כללי של רשות השידור, אינני חבר בוועד המנהל, ואני מודיע לך שאנשים מוסמכים ברשות השידור מכחישים תכלית הכחשה את הדברים שאמרת בסעיף זה.

שמואל תמיר (המרכז החפשי) :

רק שאלה אחת: עובדה היא שהאדונים אלמוג וצבי גיל נתנו שני תירוצים סותרים לשאלה מדוע לא שודר מה שצולם בעת הדיון בכנסת ומה שהוחלט בנושא.

השר י. גלילי :

אני מזמין אותך להוכיח את הדברים שטענת.

שמואל תמיר (המרכז החפשי) :

אני מקבל את ההזמנה. אני מזמין את המסגרת.

השר י. גלילי :

חברי הכנסת, יש לי סבלנות. אתם לא תטו אותי מן המסילה.

אני משוכנע במלוא הכרת מצפוני, שרשות השידור איננה נתונה להוראות מגבוה מן הממשלה או משרה לגבי שידוריה, לגבי נקיטת עמדותיה. שום הוראות. הדברים על קיפוח עצמאותה של רשות השידור הן עלילות...

שמואל תמיר (המרכז החפשי) :

לא תאמר "עלילה" כאשר אינך מוכן לבדוק או-תה במסגרת משפטית, ואני מזמין אותך להסכים לה. אמיתות לא ייהפכו לדבר עלילה רק מכוח... אינך מוכן לבדוק זאת במסגרת משפטית. אני דורש בידור משפטי, ואני אוכיח.

משה ברעם (המערך, ועבודה—מפ"ם) :

לא תהיה ועדת חקירה...

שמואל תמיר (המרכז החפשי) :

אתה יודע איך זה פועל. חברי הכנסת ברעם, אתה מתכחש לאמת. כל הציבור רוצה לדעת מה קורה במוסד המתדר-די הזה.

משה ברעם (המערך, ועבודה—מפ"ם) :

אתה דורש? מי זה אתה?

שמואל תמיר (המרכז החפשי) :

אני נבחר העם בדיוק כמון. אני יודע שאתה אינך רוצה. אתה מתפלל שזה לא יקרה. אבל זה כך.

משה ברעם (המערך, ועבודה—מפ"ם) :

הוא דורש ועדת חקירה.

שמואל תמיר (המרכז החפשי) :

אני יודע שזה מוציא אותך מגדרך. אתה רוצה בית-קברות ולא בית-נבחרים. חברי הכנסת ברעם, התגלה לחיות ועם אופוזיציה, לא יועיל לך.

היו"ר ט. סנהדראי :

חברי הכנסת ברעם, אינך שומע שאני מדברת א-ליך? אני מבקשת מחברי הכנסת שמואל תמיר להפסיק את הקריאות. לא ייתכן שהשיבה לא תוכל להתקדם. אני מבקשת מכל החברים להפסיק את ההערות, גם את חברי הכנסת ידיר.

השר י. גלילי :

חברי הכנסת, נראה לי שחובת האמת מחייבת לדחות בתוקף האשמות סיטוניות של חברי הכנסת שמואל תמיר בדבר ביזום של מיליונים וכיוצא בו.

שמואל תמיר (המרכז החפשי) :

גם זאת אוכיח במספרים בוועדת חקירה.

ארי אנקוריון (המערך, עבודה—מפ"ם) :

הצעת הצעה לסדר-היום, ואתה כל הזמן מפריע.

השר י. גלילי :

מתוך שאני מתייחס בכבוד הראוי לדברי חברי הכנסת שמואל תמיר, ואני חדל לטפל בדבריו.

שמואל תמיר (המרכז החפשי) :

זוהי דרך נוחה מאוד להתחמק מן האמת. שם ביזום מיליונים על מיליונים הוצאו לריק, בגלל מינהל כושל. האם כספך הוא, חברי הכנסת אנקוריון?

היו"ר ט. סנהדראי :

ביקשתי ממך זה כמה פעמים להפסיק. אמרת כל מה שיכולת לומר, עכשיו תן לשר להשיב.

שמואל תמיר (המרכז החפשי) :

זה רק חלק.

היו"ר ט. סנהדראי :

תגיד את היתר בפעם אחרת.

יוסף תמיר (גח"ל) :

כאשר תהיה טלוויזיה.

השר י. גלילי :

חברי הכנסת, אני דוחה בכל תוקף האשמות סיטוניות שנשמעו כאן על הוועד המנהל של רשות השידור. דור ועל המנהל הכללי של רשות השידור. אני רואה חובה לעצמי, — ראשית, מטעמה של אמת, לפי מידע הכרתי ומצפוני; שנית, מפני שחוק רשות השידור אינו מקנה לאנשי רשות השידור להתגונן במליאת הכנסת, — ואני חושב שחברי הכנסת ייטיבו לעשות, לא אם יימנעו מביקורת, כל ביקורת מותרת, לעתים אפילו מפרה, אבל אני מעז להגדיר בדיוק מה שאני רוצה לומר, שחברי הכנסת יימנעו מביקורת שגובלת בהסתה פרועה נגד ועושי שליחות ציבורית. חברי הוועד המנהל של רשות השידור וכן המנהל הכללי של רשות השידור הם שליחי ציבור. הם אינם נמנים עם מפלגה אחת. הם עובדים עבודת צוותא. לעתים הם מטרה לביקורת. אני יכול לתאר לעצמי מה היו אומרים חברי הכנסת, שטוענים נגד הצירוף המפלגתי של הוועד המנהל של רשות השידור, אילו היו אנשי הרשות כולם ממפלגה אחת.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש) :

מה והתבדל? הם באמת מפלגה אחת, מפלגת עופר—בדר.

היו"ר ט. סנהדראי :

חברי הכנסת אבנרי, לא אסכים שבכל פעם תפסיק את השר.

השר י. גלילי :

עד ההפרעה הבאה, אני חוזר ומדגיש: לפי מיטב הכרתי, חברי הוועד המנהל של רשות השידור והמנהל הכללי של רשות השידור עושים עבודה תמה, יש-רה, ראוייה לכבוד. אין הם חסונים בפני ביקורת, ואין אנהנו טוענים שהמלאכה שלמה, ללא דופי. יש ויש מה לבקר. יש גם הישגים ונפלאים. אבל דברי הסתה עלולים רק לשבש את היחסים בתוך רשות השידור ולגרור אנדרלמוסיה שאחר כך אי-אפשר יהיה לתקנה. אני מזהיר את חברי הכנסת מלקוט בדרך זו.

אליעזר שוסטק (המרכז החפשי) :

האם ביקורת היא הסתה?

השר י. גלילי :

חברי הכנסת, המבנה המסובך של האיגוד המקצועי ברשות השידור מכביד מאוד, ואין זו הפעם הראשונה, על יחסי העבודה במערכת הזאת. דומה שאין חולקים עכשיו על כך שאילו היו עובדי רשות השידור מאוגדים באיגוד אחד, איגוד תעשייתי אחד, כולל ומשותף, ייתכן שהרשות לא הייתה נתונה כיום בסיכסוך קשה עם העובדים בדירוג העתונאים.

המשבר הנוכחי ברשות השידור, בינה ובין עובדיה שבדירוג העתונאים, ראשיתו בסיכסוך עבודה כללי שהיה בחודש אפריל השנה בין האיגוד הארצי של עתונאי ישראל ובין המו"לים של העתונות. הרקע לסיכסוך היה הנהגת טבלת שכר חדשה למהנדסים, שהעתונאים צמודים לשכרם. טבלת השכר של המהנדסים נקבעה כתוצאה מפסיקת בורר, הוא מר ירוחם משל, ממלא מקום המזכיר הכללי של ההסתדרות. טבלת השכר של המהנדסים היא מרכיב משמעותי בהסדר כולל הקובע תוספת בשכר בשיעור של 35% לשנתיים. אחד המרכיבים המרכזיים בפסיקתו של מר ירוחם משל היה המרת הקידום האוטומטי בדרגות של המהנדסים. טבלת השכר החדשה קבעה דרכי התקדמות בהתאם לתפקיד או לכושר המקצועי.

אני רוצה להעיר כאן כי אנשי רשות השידור קובעים, שלא נכון הדבר שנטוש ויכוח על אמות-המידה בנוגע לקידום המקצועי. לרגל הצמדתו של שכר העתונאים לשכר המהנדסים, היה גם צורך להעלות את שכר העתונאים בשיעור של 35% לשנתיים, לרות יתר המרכיבים, היינו התאמת השיטה הקודמת בשכר העתונאים לשיטה החדשה.

הסיכסוך בין העתונאים ובין המו"לים של העיתונים נפתר בחודש מאי השנה, לאחר שהוסכם כי איכלוס שתי דרגות חדשות בסולם החדש יבוצע בשנת 1974. עם השגת ההסכם הזה קיבלו עליהם הרשות ואיגוד העתונאים את שני העקרונות הללו, כדרך שמי עסיקים ציבוריים מקבלים, למשל, את הסכם תוספת הווקר בין ההסתדרות ובין התאחדות התעשיינים.

למדבה הפליאה, כאשר באה רשות השידור לסכם את תנאי ההסכם עם העתונאים, הם הגישו בשלב ראשון תביעות שהסתכמו בלא פחות מ-150% בהיקפן הכולל. גם מצד חוק רשות השידור וגם מצד מעמדה של רשות השידור כמעסיק ציבורי, לא ראתה הנהלת הרשות את עצמה מומכת לחרוג ממדיניות השכר, וכי מובן נוצר הבדל גדול בין מה שהייתה הרשות נכונה לתת ובין תביעותיהם המפליגות של העובדים.

מבחינה מעשית נתמקדו חילוקי הדעות בשתי סוגיות בדבר ההיקף הכספי הכולל של העלאת השכר, וכן בדבר שיטת הקידום בדרגות שהייתה נהוגה ברשות השידור, ושונתה בהסכם השכר עם ההסתדרות המהנדסים והטכנים, למעשה, אלה שני פנים של סוגיה אחת, שהיו קידום הדרגות הנעשה באורח מיידי וללא הבחנה, כמוהו כהעלאת שכר אוטומטית, אשר בוטלה לרגל פסיקתו של ירוחם משל.

נעשו ניסיונות רבים לגשר ועל פני הפער, אבל בלי הצלחה. העובדים הכריזו על שביתה.

חבריה הכנסת רשות השידור היתה גמישה ככל שמעמדה ותפקידה הציבוריים מרשים לה, שכל מדיניות השכר הכללית, החלה גם עליה, מתירה לה.

הרשות הסכימה לפירוש נדיב ביותר של עקרון הקיי דום המקצועי, ובלבד שלא יהיה אוטומטי. היא הסכימה למצות את מיוגון האפשרויות במסגרת ההצעה לאה הגלובלית של 35%, וזאת בצורות מצורות שונות. אף-על-פי-כן לאחר ישיבות שארכו שעות מרובות, ובהן השתתף גם הממונה על יחסי העבודה, לא היו העובדים מוכנים להימנע משביתה, גם לא לדחותה.

הנושא נידון היום בכל חומרתו בוועדת השרים לענייני שכר. נתננו את דעתנו על הנושא הזה וזיקתו לסוגיות האחרות של יחסי העבודה במדינה כיום. אנו עומדים מול תביעות מוגזמות, בייחוד מצד חוגי עובדי דים שאינם מן הנמוכים בשכרם, תביעות אשר חורגות בהרבה מגדר יכלתנו הכלכלית, תביעות שמילווין עלול לשבש שיבוש חמור ביותר את כלכלתנו, והממשלה חייבת לעמוד על המשמר, ללכת לקראת תביעות מוגזקות ולדחות תביעות חורגות העלולות להביא לידי התמוטטות כלכלתנו.

ועדת השרים לענייני שכר דנה גם בנושא זה על יסוד הרקע החמור והכולל אשר ציינתי. הוועדה החליטה בשלילה בדבר חריגה מן ההסכם, שלפיו קיימת צמידות בין שכר העתונאים לשכר המהנדסים, ובמסגרת התוספת של 35%. המשא-ומתן נמשך. אין ספק ששביתה זו היא תופעה מזיקה, היא תופעה העונשת את הציבור, והיא עלולה לנסוך מרירות ברקמת היחסיים ברשות השידור. אבל תביעותיהם של העובדים לא יבואו על סיפוקן בדרך השביתה.

אני קוהא לעובדים לחזור לעבודה, להמשיך במשא-ומתן, על מנת להגיע לפתרון מוסכם. נשק השר ביתה במקרה זה עלול להחטיא את המטרה.

חברי הכנסת, אני חושב שערוותה של הכנסת לנושא זה היא לגיטימית, ואיני מתנגד לעריכת דיון בכנסת בידון. אדרבא, תיתן הכנסת דעתה על הנושא. אני רוצה שיהיה ברור בתכלית הדיבור, כי במהלך הדיון רשאים חברי הכנסת להביע כל דעה והצעה, מפני הלגיטימיות של הדיון על נושא כזה. אולם היא מסוייגת תכלית סיוג בכל הנוגע להצעות החרגות שנסמכו בכנסת מפי המציעים, הן בעניין שונו הכללים המקובלים בפתרון סיכסוכי עבודה, הן בנוגע להטלת דופי במנכ"ל רשות השידור ובמוסדות רשות השידור.

יעקב נחושתן (גח"ל) :

איך אפשר לסייג דבר כזה ?

השר י. גלילי :

על-ידי שאני מגלה את דעתי בעניין זה. יש לממש שלת ישראל אמון במוסדות רשות השידור ובמנכ"ל רשות השידור. אני משוכנע שלאמון זה יש תמיכה מלאה בכנסת, ואני מסכים לדיון על השביתה. אילו הוצעו הצעות לדיון בדבר מנכ"ל רשות השידור או מוסדות רשות השידור, הייתי מציע להסיר זאת מעל סדר-היום.

אני חוזר ופונה אל עובדי רשות השידור, לחסוך מן הציבור את ההטרדה הנגרמת לו על-ידי השביתה, לדאוג לרקמה בריאה במערכת היחסים ביניהם לבין רשות השידור שבה הם עובדים עבודה יוצרת, לחזור לעבודה ולחזור למשא-ומתן לפתרון מוסכם. ברור שוועדת השרים לא ראתה אפשרות לחרוג אל מעבר למסגרת של תוספת כוללת של 35%.

עושים תמיד כשיש שביתה, לגייס גם את הכנסת נגד הפועלים, נגד השובתים.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):
 מה לעשות כשהשובתים חושבים ההיפך? זה מפריע לך.

היו"ר ט. סנהדראי:
 חבר-הכנסת וילנר צריך מיד לסיים, אל נא תפסיקו אותו.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
 אני חושב שחבר-הכנסת תמיר צריך לסיים, צריך להיות פרופורציה בין הנואמים.
 התרופה העקרונית שלהם — בורות חובה, זאת אומרת, למעשה, לקפח, לגזול את הנשק העיקרי שבד האדם העובד — זכות השביתה.

לבסוף, אף-על-פי שאני תומך בדרישות העובדים ברשות השידור, ואיני קושר זאת בקו הפוליטי או ברמת השידורים או בטיב השידורים, אני רוצה להגיד לשר: הם אינם מענישים כל-כך את הציבור כפי שהתבטאת. יש כאלה שנחו במשך יומיים אלה מסוג מסויים של שידורים. מובן שהפתרון הוא לא לסגור את הטלוויזיה והרדיו, תס וחלילה, אלא לשנות את הכיוון הפוליטי ולהעלות את הרמה.

היו"ר ט. סנהדראי:
 הצעה נוספת לחבר-הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
 גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, אין לכם צורך למהר הביתה היום, כי אין רדיו ואין טלוויזיה, ואפשר להאריך את הישיבה הזאת כל הפרעה.

גברתי היושבת-ראש, במקרה המיוחד הזה אני סבור שהעברת חנייני לדיון מלא בכנסת לא תשרת שום מטרה ואינה אלא התחמקות.

אילו היה הנושא — המצב הכללי בטלוויזיה וברדיו, כי אז יש מקום לדון בו במליאת הכנסת, כי המצב גובל בשערוריה מכמה בחינות ועוד אומד כמה מלים על זה אחר כך. כשמדובר על שביתה של שירות חיוני שמוכרח להסתיים תוך שעות, תוך ימים, ומציעים לערוך את הדיון במליאה, כשהנושא יכול להגיע לדיון בעוד שבועיים, שלושה ואפילו חודש, ואולי כלל וכלל לא, כי המליאה החליטה לדון בנושאים שמעולם לא זכו לדיון במליאה, — מה המטרה שאנו משיגים כאן? השביתה הימשך, הממשלה תעשה מה שתדצח, הכנסת תדון בעניין אם ירצה השם בעוד שלושה-ארבעה שבועות.

מנחם בגין (גח"ל):
 היום אתה מרבה לפנות לעזרת השם, מה קרה?

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
 אם עניין יהודי-המועצות סבל דיחוי של חודש, נדמה לי, ועניין המצב ברבנות סובל דיחוי של למעלה משנה ונשיאות הכנסת מסרבת לקיים את הדיון על הנושא, — שביתה ברשות השידור מי יודע מתי יתקיים הדיון עליה? מה גם שבדיון על שביתה יש לשמוע את הצדדים, את הוועד המנהל, את העובדים, איהם נשמע אותם, במליאה?

גברתי היושבת-ראש, אין אני מתנגד לדיון בכנסת על נושא זה.

היו"ר ט. סנהדראי:
 רשות הדיבור לחבר-הכנסת וילנר, להצעה.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
 גברתי היושבת-ראש, חברי כנסת, רצוני להציע בשם סיעתנו להסיר את הנושא מסדר-יומה של הכנסת. השר גלילי אמר בסיום דבריו, שהוא מסכים לקיים דיון בכנסת על השביתה, והדגיש שאילו היו מציעים לדון בעבודת רשות השידור — הרדיו והטלוויזיה, כי אז היה הוא מציע להסיר את ההצעה מעל סדר-היום. ובכן, אנו נוגשים גישה הפוכה לעניין. אילו היה מוצע לדון כאן בעבודת רשות השידור — הרדיו והטלוויזיה, כי-אז היינו מצביעים בעד עריכת דיון בכנסת. זוהי זכותה וחובתה של הכנסת לדון בכך. אין תחום של החיים הציבוריים, הפוליטיים והממלכתיים, שאפשר להוציאו מתחום סמכותה של הכנסת. לכן אין לקבל את האמתלה, ששירות השידור הוא גוף עצמאי. רשות השידור היא גוף עצמאי גם אם המע"ד וגח"ל ממנים את המנהל. הרי על-ידי כך אין ההנהלה הופכת להיות עצמאית. אלא יש בה שליחי המע"ד וגח"ל בראש וראשונה. הנהלת רשות השידור היא קואליציה של מה שקרוי "פוזיציה ואופוזיציה" — של גח"ל ושל המע"ד — ואנו רואים ושומעים זאת בשידורים, כאשר מתעלמים מסיעות בכנסת, וקודם כל מן הסיעה שלנו, בדברים ציבוריים חשובים ביותר, משום שהנהלת רשות השידור מקבלת הוראות. אם הכחיש השר גלילי בתקיפות כזו שאינה מקבלת הוראות מן הממשלה איננו מוכן להתווכח אתו בצורה של חבר-הכנסת תמיר, צודק או לא-צודק. אנסח את הדברים כך: ייתכן שההוראות הן לא בשם הממשלה, אבל מה ההבדל? מה ההבדל אם השר גלילי נותן הוראות בשם מפלגתו או בשם המע"ד או בשם הממ"ש? לדידי, אין כל הבדל. מה ההבדל אם גח"ל נותן הוראה כשהוא בממשלה, או אם הוא נותן הוראה לנציגו במפלגה? אין כל הבדל.

אני רוצה לומר, ששביתה עובדי רשות השידור היא שביתה על דברים חיוניים לעובדים. יש לי הרבה מה לבקר מבחינה פוליטית, מבחינת דמת השידורים, אבל סיעתנו אינה קושרת זאת בתביעות העובדים לה-לאת השכר; העלאת השכר היא דרישה צודקת, חיונית לעובדים.

האם מקרה הוא שאפילו עובדים כאלה שוב-תים? האם מקרה הוא שבאותו זמן שובתים הרופאים? האם מקרה הוא שבאותו זמן שבתו ושובתים המרצים באוניברסיטאות? הלא יש סיבה לכך. הסיבה היא שאתם מעלים באופן אכזרי את המחירים, ושי-האיש העובד, אפילו כשאין הוא משכונת העוני, אינו יכול לסיים את החדש. היוקר משתולל בלי הרף, המסים הכבדים גורמים להורדת השכר הריאלי של רוב העובדים בארץ, לפחות בשנתיים האחרונות — זו הסיבה לשביתות.

תשובת השר איננה התשובה, ואני דוחה את תר-פותיה של המצעים — גם של גח"ל וגם של הממ"ש. כן החפשי. הם אינם מציעים הצעות לטובת העובדים, הם רוצים לגייס את הכנסת נגד השובתים כמו שהם

הצבעה

בעד ההצעה לקיים דיון על הנושא
במליאה — רוב
בעד ההצעה לא לכלול את הנושא
בסדר-היום — מיעוט

שמואל מיקוניס (מק"י):

מתי ידונו? בכנסת השמינית? מתי ידונו?

היו"ר ט. סנהדראי:

אני מבקשת שתחדל להפריע. אתה יודע שאינני יכולה לענות לך על כך, ואל תשאל.

שמואל מיקוניס (מק"י):

אני מזכיר שיש רשימה של דיונים.

חיים לנדאו (גח"ל):

ואם תתקבל החלטה ברוב דעות להעביר את הנושא לוועדה, יהיה דיון סימולטני במליאה ובועד-דה?

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

למה לא? מחד יהיה בוועדה ובעוד חודשיים במליאה.

היו"ר ט. סנהדראי:

אני מוכרחה להעמיד את ההצעה להצבעה, ואין לי ועצה אחרת.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

הצעה לסדר. אנחנו צריכים לקבל הבהרה מפי השר אם אין לו התנגדות לדיון מקביל. שאם לא כן, תהיה התוצאה שהכנסת מצביעה על שני דברים שעלולים להיות סותרים.

היו"ר ט. סנהדראי:

אני יכולה לחכות להצבעה ולראות מה התוצאה.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

קודם-לכן לא היתה מניית הקולות.

היו"ר ט. סנהדראי:

אני מוכנה למנות.

חיים לנדאו (גח"ל):

זה לא יתן שום דבר.

היו"ר ט. סנהדראי:

אולי תסכים, חבר-הכנסת תמיר, שנמנה עכשיו את הקולות, מי בעד ההעברה לוועדה ומי נגד. זה אותו דבר.

שמואל תמיר (גח"ל):

בין העברה לוועדה ובין מליאה.

היו"ר ט. סנהדראי:

אתה מציע שנחזור על ההצבעה הראשונה? בבקשה. נחזור על ההצבעה.

אני מעמידה להצבעה את ההצעות: לערוך דיון בנושא במליאת הכנסת או לא לכלול בסדר-היום.

חיים לנדאו (גח"ל):

הערה לסדר.

לדעתי, זו התמחקות גרידא, ואין לה שום מש-מעות. אבל יש עוד נושא הטעון בירור מיד, כבוד השר, ומכיוון שדיברת וגלוי, אני נוטל רשות לעצמי לדבר עליו. אתה מטיח אתגר לחברי הכנסת להוכיח שיש הוראות פנימיות בשירות השירות, הוראות פני-מיות ליצור מצב מסוים, שאנו רואים אותו כמו עי-נינו יום יום. אנו לא נוכל להוכיח שיש הוראות פני-מיות; נוכל רק להוכיח שיש מצב כזה, המאפשר לדוברי הממשלה לנאום השכם והערב בכל אמצעי התקשורת הכפופים למרותם. יש מצב שדברים שאינם נעימים לממשלה אינם באים לא לדיון, לא לבידור וגם לא לאיזכור בכלי התקשורת הללו. הדוגמה שהו-כרה היא קלאסית. נערך בכנסת דיון על קרן ספיר. הארץ כולה געשה ורעשה סביב פרישה זו, וכל אחד יכול לדגול בדעה שהוא רוצה בה. העליתי הצעה לסדר-היום, הכנסת דנה בהצעה זו. ישב פה צוות הטלוויזיה על היציע, ולא ניגש למצלמה. למה לא ניגש למצלמה, אדוני השר?

אינני יכול להוכיח שמר אלמוג נתן הוראה לצוות מראש, לא "לכסות" את קרן ספיר, איך אפשר להו-כיח זאת? אתה רוצה שנביא לך עובדים להעיד על דבר שיהיו צפויים בגללו לפטורים? איך אפשר להו-כיח זאת? אין צורך להוכיח זאת, העובדה היא...

יהונתן יפרה (המערך, עבודה—מפ"ם):

למה אתה עושה מהם פחדנים?

צבי גרשוני (המערך, עבודה—מפ"ם):

תמיד כשחבר-הכנסת אבנרי מדבר, ניגשים למצ-למה.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

חבר-הכנסת יפרה, בארצנו לא הדבה אנשים קמים להתלונן על השלטון, גם שרי המערך אינם ממהרים להתלונן על ראש-הממשלה גולדה מאיר, והגיבורים הג-דולים, ממש דיון ולמטה, אינם ממהרים להתלונן על גולדה מאיר; אין גבורה מצויה כל-כך בתחום זה. אבל חבר-הכנסת זילברברג או חבר-הכנסת גרשוני קרא קריאת-ביניים מאוד מעניינת. שניכם רעשתם וגעשתם בעת הדיון הזה, הייתם צריכים כל הזמן להגן על השר ספיר, אתם קראתם וצעקתם ורעשתם. אין זה מעניין את הציבור? אם אין זה מעניין, למה רגש-תם? אם רגשתם, זה מעניין; אם זה מעניין, למה זה לא מצא הדיון שום סיקור בכלי התקשורת של המ-דינה? אין שום צורך להוכיח שיש הוראות. הטלווי-זיה מוכיחה זאת בעצמה יום יום, מה היא מסקרת ומה אינה מסקרת, ו"במקרה" לגמרי יוצא שהיא מס-קרת מה שנעים לממשלה לסקור, ואינה מסקרת מה שאינו נעים לממשלה. פשוטו כמשמעו.

אני מציע להעביר את העניין לוועדה דווקא, כדי שהוועדה תטפל בו מיד, עוד היום, מחר בבוקר, ותש-מע את הצדדים מיד, תשמע מה יש לעובדים לומר, תשמע מה יש למעסיקים לומר, ותסיק מסקנותיה שעוד תהיה להן השפעה על המצב, ולא תדחה את הדבר לדיון דמיוני שיתקיים בעתיד הרחוק.

היו"ר ט. סנהדראי:

אני מעמידה להצבעה, זו מול זה, את ההצעה לדון בנושא במליאה ואת ההצעה לא לכלול בסדר-היום.

היו"ר ט. סנהדראי:
לא עכשיו.

חיים לנדאו (גח"ל):

אני רוצה להציע מוצא מן המצב.

היו"ר ט. סנהדראי:

אעמיד להצבעה מה שאני צריכה לפי הסדר.

ה הצבעה

בעד ההצעה לקיים דיון על

28 —

הנושא במליאה

בעד ההצעה לא לכלול את הנושא

4 —

בסדר-היום

היו"ר ט. סנהדראי:

נצביע עתה על ההצעה להעביר את הנושא לווע-

דה.

ה הצבעה

בעד ההצעה להעביר את הנושא

לוועדה

3 —

נגה

— רוב

היו"ר ט. סנהדראי:

ובכן, נתקבלה ההצעה לערוך דיון על הנושא במ-

ליאה.

4. הרקע הכלכלי המאפשר לעובד מדינה בכיר לנצל את מעמדו

להפקת טובות הנאה

היו"ר ט. סנהדראי:

אנו עובדים להצעה לסדר-היום של חבר-הכנסת כץ: הרקע הכלכלי המאפשר לעובד מדינה בכיר לנצל את מעמדו להפקת טובות הנאה. רשות הדיבור לחבר-הכנסת כץ.

אברהם כץ (גח"ל):

גברתי היושבת-ראש, חברי הבית, לפני ימים מס' פר פורסמו ברבים כתבות שדנו במר סלע, מי שהיה עוזרו של שר האוצר, ובהאשמות שהוטחו נגדו על ניצול מעמדו להשגת טובות הנאה לאחרים ולעצמו. פניתי ליועץ המשפטי לממשלה והוא אישר לי את אשר כבר נאמר, היינו — שבעקבות פנייה של מבקר המדינה בנושא זה הוא החליט להעביר את העניין למשטרה, כדי שזו תחקור ותחליט אם יש מקום לתביעה פלילית נגד מר סלע. ברור שלא אתייחס לפרשת סלע. אמתין לתוצאות החקירה של המשטרה. ברור גם שאין להעלות על הדעת, כפי שגרמו פה ושם, ששר האוצר מפעיל לחצים שונים והמכוונים לטשטש ולסיים את החקירה נגד עוזרו לשעבר. שר האוצר צריך להיות ראש המעורבים שהחקירה בעניין זה תמוצה עד תום. יותר מדי עשן עלה בנושא זה, ואני משוכנע שמר סלע מעוניין שיוכח הפעם, שהמידה "אין עשן בלי אש" אין לה בסיס במציאות.

גברתי היושבת-ראש, אינני מכיר את מר סלע ואף שמעתי שהיה בשעתו פקיד יעיל. לא הייתי מע- לה את הנושא בכנסת לולא דאגתי המתגברת והולכת נוכח האווירה והרקע הכלכליים המאפשרים, לצערי, מקרים ופרשיות מסוג זה שנקשר בשמו של מר סלע.

התייחסות עניינית לנושא זה מחייבת אותנו לנסות ולענות על כמה שאלות. ואני משוכנע שאין כשר האוצר שמסוגל ויכול, אם רצונו בכך, להשיב תשובות מדויקות.

1. מה היקף התוספות הניתנות, בשמות שונים ומגוונים, לציבור השכירים בארץ, על מנת לעקוף את חוקי מס ההכנסה, את התקרה האבסורדית של 700 לירות למתן תוספת יוקה, ועל מנת לעמוד בלחצים של קבוצות שכירים שונות בחזית מרוצה זו?

2. איזה אחוז מן המיליונים המוצאים על רכי- שתם ואחזקתם של כלי-רכב בא מעשה ממקורות

ממשלתיים וציבוריים? והוא הדין לגבי שורה ארוכה של סעיפי הוצאה המוכרים היטב לשר האוצר ול- עוזריו.

3. פרופסור מכובד למשפט החדיע מעל גבי עתון נפוץ שהוא עובר על חוקי מס ההכנסה ושום דבר לא קרה. מדוע?

4. מה היא ההגדרה לגבי "התעשרות קלה"? האם זו קיימת במשקנו? מה ממדיה? ומה הסיבות לכך?

5. קיים חוק המגדיר את זכויותיו ואת חובותיו של פקיד בכיר הפורש מן השירות הממשלתי. האם חוק זה נשמר? היש ביקורת בנושא זה? ואם כן, מה ממציאה?

תשובות לשאלות אלה ואחרות עשויות להבהיר את הרקע המצמיח תופעות חריגות ולאפשר לנו למנוע. חברי הבית, לפי ועניות דעתה, שני רבדים מרכזיים יוצרים את הרקע הכלכלי לתופעות השליליות: ראשית, מבנה השכר בישראל ועיוותיו. כיום, כדי להחל משא-ומתן בתחום זה, צריך להיות לא רק כלכלן אלא גם, ואולי בעיקר, "בלשן", איש הידע לתת שמות שונים ומגוונים לתוספות השכר הרבות: תוספת מאמץ וגמול נוכחות, תוספת ביגוד וגמול השתלמות, והכל במגמה לעקוף את מס ההכנסה ושי- עוריו הגבוהים, והכל במגמה לתת פיצוי נטו במקום שכר ברוטו. מבנה מערכת השכר הקיימת מומין שבי- תות ולחצים, והשבוע במשק הוא ביטוי סימפטומטי לכך.

זלמן שובל (הרשימה הממלכתית):

אתה סבור ששחיתות היא תוצאה של משכורת? אתה חושב שאדם הגון לא יהיה הגון גם במשכורת נמוכה, ולהיפך, אדם מושחת לא יהיה מושחת גם במשכורת גבוהה?

אברהם כץ (גח"ל):

אני חושב מה שאמרת: מבנה-השכר המעוות הזה מומין תופעות חריגות. על מקצתן הצבעתי. שא- לתי היא: האם לא הגיע הזמן לבניין מחדש של מערכת השכר בישראל? מערכת שתושחת אך ורק על משכורות גלויות ולא על הטבות סמויות, מערכת

סגן-שר-האוצר צ. דינשטיין :

אדוני היושב-ראש, בנסת נכבדה, אודה על האמת, ציפיתי לנאום ולדברים קצת יותר אחראיים מאלה ששמעתי כאן.

יגאל הורביץ (הרשימה הממלכתית) :
גם אנחנו צפינו לנאום אחר.

סגן-שר-האוצר צ. דינשטיין :

הנושא הזה מזכיר לי את הסיפור של ה"מגיד" על פרשת קורח.

היו"ר צ. צימרמן :

אבקש שקט, כדי שנוכל לשמוע את הסיפור.

סגן-שר-האוצר צ. דינשטיין :

לא אספר אותו, כי אני מניח שהכל יודעים אותו. חבר-הכנסת כך, דיברת כאן נגד מבנה השכר. היו לך כל מיני טרגויות על מבנה השכר ומערכת השכר והצעת שחבר בנסת יקבל 4,000 לירות לחודש, חד וחלק. דיברת על שוק חפשי, היצע וביקוש. אין לזה גבול. כל נושא יכול לשמש לך עילה לעלות לדוכן ולהסביר שמבנה השכר כיום במשק לוקה בחסר. אני מסכים אתך שבכמה דברים אנחנו לוקים בחסר.

(ק ר י א ה : מה עושים נגד זה ?)

זו תוצאה של מבנה השכר ? האומנם אתם מאמינים בכך ? אדרבא, העלו הצעות. מה אתם מציעים ? אתם אינכם חיים במשק הזה ? הייתם שותפים במערכת השלטונית. האם היו לכם הצעות אחרות ? מבנה השכר יכול לשמש עילה לכל נושא. חשבת שתביאו פרטים ועובדות לגופו של עניין.

מנחם בגין (גח"ל) :

לאיזה נאום ציפית ? אולי תספר לי ?

סגן-שר-האוצר צ. דינשטיין :

חשבתי שיועלה הנושא שפורסם בעתונים. חשבתי שחבר-הכנסת כך אסף נתונים ועובדות. ניתח מה קרה ורצה להביא נתון לדיון. אבל האם צמח הנושא של אלי סלע כתוצאה ממבנה השכר ?

אברהם כץ (גח"ל) :

כן. האם הבעיה היא של אלי סלע ?

סגן-שר-האוצר צ. דינשטיין :

זה היה הנושא.

אברהם כץ (גח"ל) :

לא, הדקע הכלכלי.

סגן-שר-האוצר צ. דינשטיין :

לגבי המקרה הזה — זו "פרשת קורח". אפשר ליטול כל תופעה כלכלית או חברתית ולומר שמבנה השכר הוא הדקע המצמיח תופעות חריגות כאלה. רקע שמצמיח תופעות ? — אפשר ליטול כל תופעה ותופעה. ומי לידנו יתקע שזה מצמיח תופעה זו דווקא ולא אחרת ?

על כל פנים, רבותי, לגבי המקרה הקונקרטי, גם חבר-הכנסת כץ אמר שהנושא הזה נמצא בבדיקה משטרתית. המשטרה טרם סיימה את חקירתה בנושא.

שאלה יותאם מס ההכנסה בשיעור רציונלי, שמשלמים אותו, ולא מס גבוה שכמעט הכל מחפשים דרך כים לעקפו. לא אדבר על אחרים, אדוני השר. אני חותר למצב שחבר בנסת יקבל 4,000 לירות לחודש, ללא דמי אחזקה והוצאות שונות וללא צורך להזדקק למקורות הכנסה נוספים על מנת לסיים את החודש. לא בדקתי את תוצאותיה התקציביות של רפורמה כזו, אבל אין לי ספק, שהדקע המשקי שלנו יהא אז הרבה יותר צח וזך.

הרובד השני הוא דיכוי מינהלי-פוליטי של ההכרעות הכלכליות. אדוני סגן שר האוצר, אינני יודע אם נכונים הסיפורים ועל "פתקי ספיר" ו"פנקסי ספיר". אני בטוח ששר האוצר יהיה האחרון הנוקק לניהול גיוווס של משקנו הלאומי בשיטות כאלה, אבל עדיין בעינה עומדת השאלה מדוע צריכים רוב צינורות המימון לצורותיו השונות, אם לא בולם, לעבוד דרך האוצר, דבר המקנה לשר האוצר את התואר הדור ערכי של "בעל-הבית של המדינה", מדוע צריך לקחת מן הציבור, מקדנות הגמל ומן הבנקים מאות מיליוני לירות הלוואות ביד אחת — ולשלם על כך ריבית לא-נמוכה, ולהעניק, ביד השנייה, הטבות, מענקים, תמריצים, הלוואות-פיתוח לזמים שונים בריבית נמוכה ביותר, מכאניסם המעורר את השאלה הגדולה : מי, ועל-סמך מה, מכריע, למי יש לתת אותן הטבות ? מדוע אי-אפשר להניח לשוק לפעול כדרכו על-סמך החוק האובייקטיבי של היצע וביקוש, ושלא ליצור כמה מערכות מלאכותיות של היצע, דבר שעם המנגנון היעיל ביותר היה יוצר, נאמר, עיוותים, בלי לדבר על ניצול לדעה של אמון ושל קשרים, דוגמת ה"רב-מכר" המהלך בשוק : "כיצד לעשות עושר בלי להשקיע אגורה או בהשקעה מינימלית" ? המעוניין בדוגמות — אשמח לתת לו. שר האוצר עשוי, אילו היה נוכח כאן היום, להוכיחי בתשובתו, במימים ימימה, את התקופה שעמדתי בראשו של אירגון מקצועי ותבעתי. בוודאי תבעתי, כלום אפשר על דקע כזה לא לתבוע ? לא לאיים או לשבות ? לפנינו משטר "חלוקה" במה-דורה מודרנית, ובמשטר חלוקה אין מקום לכללים כלכליים. במשטר כזה, קירבה לצלחת מסייעת. משטר כזה מצמיח תופעות חודרות וחריגות.

אדוני היושב-ראש, מסופקני אם ניתן לשנות משטר כזה מן היום למחר, אבל גם לפי כללי יש להדק את הפיקוח הציבורי. אין זה מונע סטיות והעדפות, אך מצמצמן. ואם כבר מתועלים הכספים דרך צינון רות שונים למרכז אחד, הכפוף לביקורת ולאישור פרלמנטרי, אין ליצור צינורות יוצאי-דופן, מיוחדים. כוונתי, שוב, לצינור הידוע בציבור כ"קן ספיר". הווי-כוח אינו על המטרות, אלא על הדרכים. גם שר האוצר צריך להיות מעוניין, שאם יש מנגנון חולש, יהא זה מנגנון אחד הפועל בצורה מסודרת, מבוקרת, עם כספים מתוקצבים ומאושרים על-ידי הכנסת, באחת הדרכים המקובלות על הכנסת ועל ועדותיה לצורך זה.

חברי הבית, יודע אני שאם אין קמח אין תורה, אבל אסור לנו לפטור עצמנו מבדיקה מתמדת של מהות הקמח ושל הדרכים שהוא נרכש בהן.

היו"ר צ. צימרמן :

רשות הדיבור לסגן שר האוצר, לתשובה.

גם לקבלה בעקיפין באמצעות אדם או גוף אחר. על כן חייב עובד להשתמש בסמכותו ובהשפעתו כדי שגם קרוב משפחה שלו (היינו בן-זוג, הורה, בן, בת, אח, אחות, גיס, גיסה, דוד, דודה, בן-אח, בית-אחות, חותן, חותנת, חם, חמות, חתן, כלה, נכד, נכדה) לא יקבל טובת הנאה בנסיבות אלה. נודע לעובד כי קרוב משפחתו קיבל טובת הנאה כאמור, עליו להודיע על כך לאחראי, למנהל היחידה, או לעובד אחר של המשרד, שנקבע לעניין זה. טובת הנאה, שאסור לקבל לה כאמור לעיל, אסור גם לבקש אותה.

ההוראות האמורות חלות במפורש על כל טובת הנאה בעלת ערך חמדי, ובכלל זה נאסרה גם במפורש, בין היתר: "א) קבלת טובת הנאה ממי שבא במגע עם העובד עקב מילוי תפקידיו של העובד בשירות או גם היחידה שבה הוא מועסק; (ב) קבלת טובת הנאה ממי שקיימת לגביו אפשרות סבירה שהוא עשוי לבוא במגע עם העובד עקב מילוי תפקידיו של העובד בשירות או עם היחידה שבה הוא מועסק".

עובד מדינה העובר על אחד האיסורים הללו עובר עבירה משמעת על-פי חוק שירות המדינה (מש"מעת), תשכ"ג-1963, וצפוי להעמדה לדין בפני בית הדין למשמעת, הפועל לפי אותו חוק, וזאת כמובן בנוסף על הטיפול בגדר החוק הפלילי באותו עובד — אם בתוך כך עבר גם עבירה פלילית.

ובכן, זהו המצב החוקי. אמרתי שלגבי הסעיף הראשון לא היו עדיין מקרים שהובאו לדין. לגבי הסעיף השני היו כמה מקרים שהובאו לבית-הדין למשמעת וגם בפלילים לאחר מכן.

נשאלתי באן שאלה, מה מעבר להוראות האלה. דומני שהדבר נקבע בחוק שנחקק בתאריך הרבה יותר מאוחר, לגבי התקשרות...

אברהם כץ (גח"ל):
זו הכוונה.

סגן שר-האוצר צ. דינשטיין:
לא זו הכוונה. לאחר פרישתו של עובד המדינה והתקשרותו עם גורמים שהיה בקשר עמם תוך כדי עבודתו בשירות המדינה...

אברהם כץ (גח"ל):
כשכיר או כעצמאי.

סגן שר-האוצר צ. דינשטיין:
דומני שזהו חוק שירות הציבור (הגבלות לאחר פרישה). תשכ"ט-1969, אשר מטיל הגבלות על עובדי הציבור שפרשו מעבודתם, במגמה להבטיח שלא ינצלו לרעה את מעמדם בשירות הציבור. חוק זה חל איפוא על אנשים שאינם עוד עובדי מדינה, ואולם נקודות עיקריות ממנו הובאו אף הן בתקשי"ר לשם הכוונתם של העובדים.

גדעון פת (גח"ל):

לפי השמועה, קיים היום מקרה קונקרטי של מנכ"ל משרד שמנהל משא-ומתן עם חברה המקבלת כל מיני הטבות מן המדינה, ושהוא עומד להיות המנכ"ל של אותה חברה. זו השמועה. אולי תוכל להכ"חיש אותה.

היא ודאי תעביר את ממצאיה לפרקליטות לאחר שתסיים את עבודתה ובדיקתה.

אינני יודע אם הבינותי נכונה את דבריך, אך אם אמרת זאת, אני מהאש מסתייג מזה, שבביכול הגיעו אליך שמועות או שהיו פירסומים שבביכול שר האוצר מנסה לחפות על הפרשה או לעבוד לסדר-היום. לא הבינותי כל-כך טוב מה אמרת.

אברהם כץ (גח"ל):

אמרתי שאינני מאמין שכן הוא.

סגן שר-האוצר צ. דינשטיין:

אם כך, אני רוצה להצטרף לחוסר אמונתך בכך. על כל פנים, אני מצטער אפילו שהבאת את זה לידי ביטוי כאן. אלה דברי בלע. המשטרה בודקת, היא תעביר את ממצאיה לפרקליטות.

לגבי הנושא עצמו — בשירות המדינה קיימות הוראות חמורות שפורסמו בתקשי"ר, האוסרות במפורש על עובדי המדינה לקיים קשר עסקי כלשהו עם אדם או תאגיד שעמם הם באים, או עשויים לבוא, בקשרים תוך כדי עבודתם. עד כה — התעניינתי היום בנציבות שירות המדינה — לא הובא שום מקרה לבית-הדין למשמעת של עובדי המדינה בגין סעיף זה. כלומר, אם אתה מדבר על רקע שמצמיח, הרי אפילו היו כמה מקרים, אין פירושו של דבר שיש רקע שמצמיח. אלה תופעות, צריך להילחם בהן. אבל אמרו לי היום בנציבות שירות המדינה שעד כה לא הובא אפילו מקרה אחד כזה.

מנחם ידיד (גח"ל):

מדברך משתמע שהכל תקין.

סגן שר-האוצר צ. דינשטיין:

אינני אומר שהכל תקין. מקרים כאלה של קשר עסקי לא היו עדיין. אולי לא גילו את כל המקרים. אבל אילו היו הרבה מקרים כאלה, יש להניח שהעבריינים היו נתפסים ומובאים לדין.

דב מילמן (גח"ל):

האם אינך יודע על מקרים שעובדי ציבור... אתה צריך שמות לשם כך?

סגן שר-האוצר צ. דינשטיין:

האמן לי, הייתי יכול להעיר על כל משפט של חבר-הכנסת כץ. אבל ישבתי והאזנתי בסבלנות. אולי אינני עונה מה שאתה רוצה לשמוע. זה דבר אחר. גם אני שמעתי מה שאמר חבר-הכנסת כץ, ולא היה לי נעים לשמוע מה שאמר. אינני חייב לדבר בדייק לפי מה שאתה מצפה ממני שאדבר ומה שנעים לך לשמוע. יכול להיות שאנחנו חלוקים בדעתנו. אני רק נותן לך את הנתונים, את העובדות, ועל כך אין להתווכח.

כן נאסר על עובד מדינה לקבל, לעצמו או לאדם אחר, טובת הנאה מאדם או מגוף, אם קבלת טובת ההנאה תשפיע או עלולה להשפיע על מילוי תפקידיו או עבודתו של העובד בשירות. בסעיף שני זה הובא בעבר כמה מקרים לדין בבית-הדין למשמעת של עובדי המדינה, וכמה מקרים גם הובאו בפלילים.

לפי אותן הוראות של תקנון שירות המדינה, "טו-בת הנאה שאסור לעובד לקבלה במישרין, אסור לו

ולעצמו; הוא הקובע בנושא זה מי יקבל רשיון ומי לא; ואותו עובד מדינה בכיר פותח לפניו דרך על-ידי יציאה לחופשה ללא תשלום, תוך שמירת הסמכויות שמוענקות לו בתוקף תפקידו על-ידי המדינה, להמשיך ולטפל בנושא — ובמקרה זה הנושא הוא מלונאות — ובשיטה זו של חופשה ללא תשלום הוא הופך להיות בעל נכס חשוב מאוד באותו נושא. לו יש אופציה על בית-מלון, ויש לו הכוח להעניק את הרשיון להקמת בתי-מלון, למישהו זולתו.

הולך אותו פקיד בכיר לאדם המוכן להשקיע בהקמת בית-מלון, ומציע לו רשיון בתוקף הסמכות שבידו להעניק רשיונות. הוא מקבל ממנו תנאים מסויימים תמורת הענקת הרשיון, אבל התנאים אינם מספקים אותו, ואז הוא אומר לאותו אדם: בתנאים אלה לא תקבל את הרשיון. הוא פונה למשקיע שני, המוכן לתת לו תנאים טובים יותר. ואותו משקיע מקבל את הרשיון. ובכך לא די, אלא שאותו פקיד מודיע במפורש למשקיע הראשון, שהוא לא יקבל את הרשיון המבוקש מידי שום סמכות אחרת במדינה העוסקת באותו נושא, וזאת רק מפני שהוא לא הסתדר עם אותו פקיד בכיר. שהרי הוא נשאר בעל הסמכויות.

סגן-שר-האוצר צ. דינשטיין:
האם בדקת זאת?

אליעזר שוסטק (המרכז החפשי):
זהו השאלה העומדת לדיון. אינני מכיר את האיש, זהו האיש ששמו פורסם בכל העיתונים.

סגן-שר-האוצר צ. דינשטיין:
ההצעה לסדר-היום היא בנושא שונה לחלוטין.

אליעזר שוסטק (המרכז החפשי):
הנושא הוא פעולתו של פקיד ששמו סלע, אדם שאינני מכיר אותו.

סגן-שר-האוצר צ. דינשטיין:
חברי-הכנסת כן אמר בפירוש, שלא עניינו של מר סלע עומד לדיון.

אליעזר שוסטק (המרכז החפשי):
גם אני אומר שהנושא הוא לא החלק האישי של מר סלע, אלא החלק העקרוני.

סגן-שר-האוצר צ. דינשטיין:
לגבי החלק העקרוני לא בדקת את העובדות.

אליעזר שוסטק (המרכז החפשי):
מה יש פה לבדוק? הרי אדם זה טוען בגלוי, שהוא מסר את האופציה שלו למישהו וקיבל תמורת האופציה 130,000 לירות. על כך אינו מתווכח. אלא מה הוא טוען? — את הסכום הזה קיבל בזמן היותו בחופשה. ללא תשלום, וזאת באותן סמכויות שהיו לו כאשר ישב במשרד. עניין זה צריך להכות בסלע על הראש שלנו, כיצד יכול לקרות כדבר הזה במדינה. נתגלה עניין מסויים על מעשהו של פקיד מסויים. הגילוי הזה צריך להניע אותנו לחשוב על השיטה, שלפיה נסמרות סמכויות ריכוזיות כאלה ביד הפקידות הבכירה במדינה, והיא עושה בהן שימוש כזה. מה שקורה במציאות של חיינו מראה, שביד

סגן-שר-האוצר צ. דינשטיין:

על זה מדובר. אבל עדיין אין אנו יודעים את הנתונים. מישהו הביא האשמות וטען טענות. טענות אלה הועברו לבדיקה משטרתית...

דנין פת (גח"ל):

אותה מדבר על העבר, אני מדבר על ההווה. היום יש גם שמועה על מקרה קונקרטי של מנכ"ל משרד שמנהל משא-ומתן עם משקיעים זרים על הקמת חברת השקעות שהוא עומד להיות המנהל שלה. הרקע הקיים מביא לידי מצב כזה. אם אתה מכיר את המקרה, אולי תאמר אם נכון הדבר או לא.

סגן-שר-האוצר צ. דינשטיין:
איני מכיר את המקרה.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):
אין זה רחוק כל-כך מן האוצר.

סגן-שר-האוצר צ. דינשטיין:
אינני יודע איזו שמועה, אם יש בה אמת, ואם יש אמת — היא צריכה להיבדק.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):
יש אפילו הצעת חוק מיוחדת בשביל החברה הזאת.

סגן-שר-האוצר צ. דינשטיין:
אני כבר מבין למה הכוונה. על כל פנים, אנחנו מדברים על המקרה הקונקרטי שהועלה. דומני שגם חברי-הכנסת כן אמר שהדבר הזה נמצא בבדיקה משטרתית. הוא ייבדק, ייבחן, ויועבר לפרקליטות לשם קביעת עמדה. ואם החומר שיועבר לפרקליטות על-ידי המשטרה יהיה בו כדי להעמיד את האיש לדיון, אם יימצא שחטא האיש — ודאי יועמד לדיון.

אבל הנושא כפי שהועלה כאן, שהרקע הכלכלי הוא המצמיח את התופעות החריות האלה — אני חושב שזה מוגזם. לא הרקע הכלכלי מצמיח את הדברים האלה. תיאורתי בכוונה את המצב החוקי הקיים ואת מה שהיה עד כה, ואין זה משמש הוכחה לכך שאמנם זה המצב לאשורו, כפי שניסה חברי-הכנסת לציירו.

דאיתי צורך להגיד את הדברים האלה. אני מציע להסיר את העניין מסדר-היום.

היו"ר צ. צימרמן:
להצעה אחרת — רשות הדיבור לחברי-הכנסת שוסטק.

אליעזר שוסטק (המרכז החפשי):
אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מציע להעביר את הנושא לדיון בוועדה.

יש בנושא זה שני חלקים: יש חלק אישי, והוא חלק האישי הזה, של המעשה הקונקרטי, נמסר למפקד המדינה, ליועץ המשפטי, למשטרה, ותהיינה מסקנות ואולי עוד אגיד משהו בעניין משך החקירה ובעניין המסקנות. אבל יש בנושא הזה גם חלק עקרוני שצריך לדון בו בוועדה. החלק העקרוני הוא שיכול להיות קיים אצלנו במנהל של המדינה מצב, שאדם בעל סמכויות מוחלטות באיזה עניין במדינה יכול בסמכויות האלה להעניק רשיונות, טובות הנאה, לאחרים

שמואל תמיר (המרכז החפשי):
אבקש למנות את הקולות.

הצבעה

12 —	לועדה	בעד ההצעה להעביר את הנושא
22 —	נגד	
1 —	נמנעים	
ההצעה להעביר את הנושא לוועדה לא נתקבלה.		

יגאל הורביץ (הרשימה הממלכתית):
אני מבקש רשות להודעה בשם הנמנעים.

היו"ר צ. צימרמן:
רשות הדיבור לחברי-הכנסת הורביץ, להנמקת ההצעות מהצבעה.

יגאל הורביץ (הרשימה הממלכתית):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, לא פרשת אלי סלע עומדת כאן לדיון; עומד לדיון המשטר הקיים בארץ, המשטר של בעל-הבית של אלי סלע, המשטר של הבוס, שלחיו, נאמניו ומתי סודו, שהם הבעלים שלו והם המבטאים אותו.

התפלאתי מאוד על הצגת הנושא, כפי שנעשתה על-ידי חברי-הכנסת כץ. ההצעה התאימה יותר לדיון על התקציב או על עניין אחר, ולא על בעיה זו, שמוקדה באופן קיצוני במציאות שלנו בזמן האחרון. ולא במקרה הבאתם את הנושא במסגרת של הצעה רגילה לסדר-היום, כשלא עסקתם במה שצריך לעסוק.

נמנעו מהצבעה, מכיוון שאנו חושבים שצריך לדון בכל מערכת היחסים שבין השלטון והאזרחים, התלות של האזרחים בשלטון, הבעלות שקיימת בארץ צות המזרח אבל איננה קיימת בעולם המערבי כולו, כשגוף פוליטי חולש על כל-כך הרבה משאבים כלכליים והוא בעל-הבית שהכל תלוי בו, בפקידיו, בש"ר, במנהלי משרדיו, גוף פוליטי שהכל תלוי בו בכל דבר, החל בקבלת הלוואה וכל טובה — לא טובת הנאה אלא טובה המגיעה לאזרח בצדק ובזכות, וכדי לקבלה צריך כנראה להחניף, לפצול, להתכופף. כל מי שיועד את כוחו של המבקש ואת זיקתו אל הנותן, הוא גם יודע איך לנצל זאת בשעה שהוא רוצה לנצל, ויש הרוצים לנצל והיודעים עד כמה אנשים תלויים בהם וכפופים להם בארץ כולה.

אני רוצה להצביע על עניין שהיינו עדים לו בכנסת זו. פושט רגל, טובע, אדם ששילם ריבית עצומה על הלוואות שקיבל והתרוצץ כדי להשיג כסף להפעיל את המפעל, שהתנועע כלולב — אינני רוצה כאן לזרות מלח על פצעיו של יצחק שובינסקי — נאלץ למלא את בקשתו של השר ספיר, על-ידי שליח, ולתרום 200,000 לירות, בשעה שהוא עצמו ממש עמד לטבוע. לאחר בדיקה של ועדה שמילאה תפקידה נתר, לאחר טישטוש העקבות, שעצם ניתן הכסף לא לבית ברל לענייני חינוך. אלא ניתן למפלגת העבודה.

עכשיו מדברים על אלי סלע, אבל אם מדברים

הפקידות הבכירה הכוח להעשיר אדם במדינה, או להפכו לדל, ואין קול ואין עונה.

השאלה היא: ממי שואב הפקיד הבכיר את הסמכויות הבלעדיות האלה? הוא מקבל את הסמכויות האלה מן השר, מן הממשלה. אותו אדם הודיע במפורש ובדריש גלי — הוא לא ניסה להכחיש זאת — שהוא אמר למשקיע הראשון, אשר רצה להקים את המלון, שאת הרשיון לא יקבל עוד בשום פנים ואופן, מפני שאת האופציה הזאת מסר הפקיד לאחר. אם נתגלה כזה המדמה לנו שפקיד בכיר, גם כאשר הוא יוצא לחופשה ללא תשלום, נשמרות לו כל הסמכויות — אני חושב שיש מקום לבירור העניין בוועדה של הכנסת: האם שיטה זו היא בגדר מינהל תקין? או שמא צריך לבדוק את השאלה של מסירת סמכויות כאלה לפקידות הבכירה לקבל החלטות כאלה? מדוע מוסרים את זכות החתימה הבלעדית והסופית ביד הפקידות הבכירה?

לכן אני חושב שהנושא הזה ראוי לדיון ממצה. אמנם נאמר כאן שתהיה חקירה, ויסיקו מסקנות. אבל הנסיון שלנו, חברי הכנסת, על חקירות קודמות לגבי מה שהתרחש בחברות אחדות, על המסקנות שהסיקו מחקירות אלה — נסיון זה איננו מעודד. גם לאחר חקירה והסקת מסקנות לא ראינו כל תוצאה ולא שמענו מי באמת שילם את המחיר בעד המשגים והכשלונות. גם בנושא זה אנו שומעים הודעה מרגיעה, שתהיה חקירה, אבל חוששני שמא יהיה גורל המסקנות של חקירה זו כגורל המסקנות על חברות אחדות, שדנו בהן בכנסת, כגון "אוטוקרס" או "ורד". יש לנו נסיון בתחום זה.

כאן לפנינו גילויים על מקרה קונקרטי, אשר צריכים להכות בתמהון את כולנו. כיצד ייתכן שבמדינת ישראל יהיו ביד פקיד סמכויות כאלה שיאפשרו לו לקבוע מי יעניי ומי יעשיר במדינה? לפיכך חשוב לבדוק את השיטה כולה.

על כן אני מציע להעביר את הנושא לדיון בוועדה.

היו"ר צ. צימרמן:

לפנינו שלוש הצעות: האחת, לכלול את הנייט בסדר-היום של הכנסת; השנייה, להסיר מסדר-היום; השלישית, להעביר לוועדה. אני מעמיד להצבעה את שתי ההצעות הראשונות זו מול זו.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):
אבקש למנות את הקולות.

הצבעה

13 —	בסדר-היום	בעד ההצעה לכלול את הנושא
24 —	בסדר-היום	בעד ההצעה לא לכלול את הנושא
24 —	נמנעים	
ההצעה לא לכלול את הנושא בסדר-היום נתקבלה.		

היו"ר צ. צימרמן:
נצביע עכשיו על ההצעה להעביר את הנושא לוועדה.

חוברת ל"ב, ישיבה תל"ו

— הצעות לסדר-היום (הורביץ, צימרמן, ש. תמיר, וילנר, מילמן, בגין); הצעות חוק של חברי כנסת (צימרמן, אביזוהר) —

מנחם בגין (גח"ל):

על ג.פ.א. שמעת? על בריה שמעת? על נק. ווד. שמעת?

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

אתם מדברים כך מפני שפרשת ווטרגייט הוכיחה למי שלא הבין קודם לכן, שמה שקראתם כל הזמן בשם מרכז הדמוקרטיה בעולם אינו אלא דיקטטורה רקובה של כמה מונופוליסטים בניו-יורק ובושינגטון. זה הוכח עכשיו לעולם כולו.

מנחם בגין (גח"ל):

אפילו ברויניב אינו אומר זאת.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

במדינת ישראל יצא ספר, לא מטעם המפלגה שלנו, ספר ששמו "המימסד". כתבו אותו עתונאי מן "הארץ" ועתונאי מ"מעריב", ושם מוכח שבכל השאלות הכלכליות, הבטחוניות והצבאיות הקובעות את החיים והמוות של אנשים, את הכלכלה הישראלית, את העניינים הסוציאליים, מכריעים מתי מספר, וביניהם אורחים זרים, מיליארדרים מארצות-הברית ומאנגליה, אשר בספר זה מונים את שמותיהם. אין טעם בכל התיאוריות האלה על חופש ודמוקרטיה כאשר קיימת שליטה כלכלית כזאת של מתי-מעט, ותלות של כל המשק והמדינות בישראל בכמה מיליארדרים מחוץ-לארץ. זוהי השאלה היסודית, והיא משתקפת גם בנושא שהועלה כאן.

לא רק הדגים הגדולים, אלא גם הדגים הבינוניים או הקטנים מנצלים במקרים רבים את מעמדם בכל הקומפלקס הכלכלי-הפוליטי הזה לטובות הנאה שלהם.

אני רוצה להסביר את הצבעתנו. הצבענו בעד דיון במליאה, כי חשבנו שהמליאה תדון, וישמע הציבור את הדיון בנושא חשוב כזה. לא הצבענו בעד דיון בוועדה, מפני שאם יעבירו את הנושא לוועדה, ולפי כל הסימונים לוועדת הכספים, הרי זה אחד מבתי-הקברות של הכנסת. לא כל הסיעות מיוצגות בוועדת הכספים, הדיונים סודיים, גח"ל והמערך מסתדרים ביניהם, והכל נגמר, גם השערוריות הגדולות ביותר. משום כך נמנענו מהצבעה על ההצעה להעביר את הנושא לוועדה.

2. הצעות חוק של חברי כנסת

1. חוק שיפוט בתי דין רבניים (תיקון), תשל"ב—1972

ביותר, העדינים ביותר, של אלפי אורחים יהודים בישראל ושל רבבות אורחים בכוח, והיא נוגעת לכך-לנו, לכל הרוצים במדינת ישראל כמדינת חוק וכחברה מתוקנת.

באלפים כונתי לכל הזוגות אשר השיפוט הרבני מונע או מקשה באורח משפיל, את נישואיהם. בשנת 1971 נרשמו בארץ 137 נישואי קפריסין. בארבעת החודשים הראשונים של שנת 1972 — 44. זוהי

על התופעה בכללותה, הרי אדם שיודע שאפשר לשחד מפלגה, קל וחומר יודע שאפשר לשחד יחיד.

היו"ר צ. צימרמן:

לפני שאמסור את רשות הדיבור לחבר-הכנסת וילנר, אני רוצה להעיר הערה כדי שלא ליצור תק-דים. היה לי רושם שכל סיעת הרשימה הממלכתית נמנעה מהצבעה, ולכן נתתי לחבר-הכנסת הורביץ את הרשות לנמק את ההימנעות. העירו לי שלא כן היה הדבר, הסיעה נחלקה. לפי התקנון לא היה זכאי לקבל את רשות הדיבור לשם הנמקה.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

אם ההימנעות היתה ברשות הסיעה, זה מותר.

היו"ר צ. צימרמן:

לא בהצעה לסדר-היום. אני מודה לחבר-הכנסת שמואל תמיר שאיפשר לי להסביר את הדבר ביתר דיוק. אם כן, חבר-הכנסת הורביץ נהנה מן הזכות, תקדים לא ייווצר.

רשות הדיבור לחבר-הכנסת וילנר.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הנושא שהועלה כאן הוא בכללותו נושא רציני ויסודי ביותר. אני מסכים עם חבר-הכנסת הורביץ שזו בעיה של המשטר בארץ. אני גם מסכים שבישראל, כמו במדינות רכושניות אחרות, קיימת תלות כלכלית עצומה של האזרח במתי-מספר ובשלטון.

דב מילמן (גח"ל):

זה בניגוד, למצב בארצות המזרח...

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

כאן יש הון פרטי. זה כל ההבדל בין המשטרים. כאן יש הון פרטי, יש בעלות פרטית על בנקים, בעלות פרטית על בתי-חרושת, בעלות פרטית על יבוא ויצוא, ולכן יש שליטה כלכלית כזאת, ולא רק כלכלית, שליטה של מתי מספר.

מנחם בגין (גח"ל):

בבית-המועצות היה סטאלין.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

אנחנו מדברים עכשיו על ישראל. מי שמדבר, כמו קודמי בנועים, על עולם חפשי בהבדל מעולם אחר, די להזכיר לו שתי מלים: ווטרגייט, המימסד.

היו"ר צ. צימרמן:

הכנסת תעבור לסעיף הבא בסדר-היום: חוק שיפוט בתי-דין רבניים (תיקון), תשל"ב—1972 — הצעת חבר-הכנסת מאיר אביזוהר. רשות הדיבור לחבר-הכנסת אביזוהר.

מאיר אביזוהר:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הצעת התיקון נוגעת במישרין בעניינים החיוניים ביותר, העמוקים

רות, שכל המשפחות שנטמעו — כשרות לעתיד לבוא. זה נאמר לענין ממזרות, שהוא בגדר דיני נפשות. אולם גם בעניינים אחרים של המעמד האישי פעלה במשך הדורות נטייה חזקה להשתחרר מנהגים קדומים שעבר זמנם, וצריך שייבטל קרבנם.

מסופר על קהילות בתימן שפתרו בעיית נישואי כהן וגרושה על-ידי שהיו פוסלים את החתן לכהונה מתמת מום קל שהיו מטילים באצבעו לצורך זה. אולם היום, במדינת ישראל המתקדמת, שוב אין נותנים ליהנות, לא מהספק ולא מהמום. בהנחיות שהוציאו בתל-אביב הרבנים הראשיים שלמה גורן ועובדיה יוסף, שהן בתוקף וניתנות גם היום לכל זוג הרוצה לבוא בברית הנישואים, נאמר: "הגושא גרושה, חלוצה או גיורת, חייב להוכיח שהוא איננו כהן." הובא לדיעתי מקרה של אדם שביקש לשאת גרושה, ושמו כלל איננו כהן, ולא כץ ולא רפפורט ולא מאזיה ולא קפלן, ואין הוא משתייך לזרע אהרן הכהן או למשפחת כהנים, אך כשדרשו ממנו שיוכיח שאינו כהן, לא ידע כיצד אפשר להוכיח זאת. ובאמת, לך והוכח שאינך כהן. רשמו בתיקו "ספק כהן" — וזה חמש שנים שאיננו יכול לקדש את אשתו.

משטר "קוצו של יוד" השתלט על בתי-הדין הרבניים, הנתונים לעתים לעדותו של הרב הראשי, תחת טרור של קיצוניים. משטר זה הועמד במבחן פומבי בפרשת האח והאחות לגור. במשך תקופה ארוכה נתבקש הציבור כולו לתלות את תקוותו בבחירתו של הרב שלמה גורן לרב ראשי, וגם אני, בידעי את מפתחו של הרב שלמה גורן, בהיותו רב ראשי לצהל, להרמת קרן היהדות בעיני הדור הצעיר, על-ידי שהתייזר לקדמותם מנהגים נאים ישנים ותיקן חדשים, — קיוותי בסתר לבי שהוא ייכנס לשרות המחדשים הגדולים ביהדות. אך כגודל התקווה לא גודל האכזבה.

יהודה בן-מאיר (מפד"ל):

דווקא העובדה שאתה מאוכזב ממנו היא לשבח. אחרת היה גרוע מאוד.

מאיר אביזוהר:

קראתי וחזרתי וקראתי את המסמך המופלג בחכמת הלכה, פסקי-הדין בענין האח והאחות, וככל שהוספתי לקרוא נמלאתי חרדה מפני הגורמות המוסריות והמשפטיות שהדריכו אותו. אדם שבא בבריתו של אברהם אבינו, והדבר נחתם בבשרו, וגידל כיהודים שני בנים, ונלה עם משפחתו ארצה וחי בה כיהודי בין יהודים זה ארבעים שנה — מוכרז עתה כלא-יהודי.

יהודה בן-מאיר (מפד"ל):

הוכרז כלא-יהודי, משום שזו האמת.

מאיר אביזוהר:

אני מתכוון לבדוקבוסקי ובניו.

יהודה בן-מאיר (מפד"ל):

בניו אינם מעורבים בכך.

מאיר אביזוהר:

גם אחד מבניו הוכתר כנוי. ההלכה של רופאין, אני מציע שתעניין בה.

איפוא תופעה הנוגעת כמעט מדי יום ביומו בזוג חדש. אולם זהו רק קצה הקרחון. נישואי קפריסין אינם כוללים את כל הזוגות שביקשו להימנע מהפיקציה המזוהה של נישואי קפריסין, מן הנסיעה המזוהה והיקרה לקפריסין, על-ידי כך שחתמו על הסכמי נישואים. אולם לאחרונה חסם, לפחות לפי שעה, פסק בג"צ, בעתידת בלה אייזיק נגד שר הפנים, את הדרך לשינוי שם משפחת האשה לשם משפחה דומה לזה של האדם שבתורה בו כדי להקים יחדיו משפחה בישראל.

לכל אלה יש להוסיף את הזוגות הרבים שלא באו בכלל בברית הנישואים, או שהם חיים יחדיו ללא הסדר לגלי כלשהו, לא משום שאינם רוצים הסדר, לא משום שאין הבעל רוצה לקדש אשתו כדת משה וישראל, אלא בגלל הלכות ארכאיות, שלא קמה הרוח במנהיגים הדתיים האורתודוקסים של ישראל לשנותם, הלכות איסור נישואי כהן לגרושה, חלוצה וגיורת, דיני ייבום וחליצה, עגינות ודיני ממזרות.

אנחנו צועדים אחורנית. מתוך היהדות, שפנים כה רבות לה, הולכת מדינת ישראל ומאמצת את הפנים המחמירות, הקשוחות, הקפואות.

מסופר על קהילות בתורכיה שהיו נוהגות לפסוק גט-על-תנאי, על-מנת לחסוך מהאשה, מהמשפחה ומ"הקהילה כולה את הביזוי הכרוך בחליצה, או בייבום, או את עגמת העגונה. חלחלה אוחות אותך כשאתה קורא את הטקס הפראי —

יעקב מזרחי (אגודת ישראל):

איך אתה לא מתבייש להגיד "פראי"? הלא אתה יהודי! איך אתה יכול לומר ביטוי כל כך שפל על תורתנו הקדושה? בושה צריכה לאכול אותו.

מאיר אביזוהר:

יעקב מזרחי, עוד תהיה לך הזדמנות לקרוא לי קריאת-ביניים בקטעים יותר קשים.

(קריאה: אני מציע למחוק מהפרוטוקול את הביטוי, שאביזוהר הוא פראי. הוא אינו פראי לגמרי.)

הי"ר צ. צימרמן:

אין מוחקים מהפרוטוקול. אפשר לחזור מביטוי, אבל אין מוחקים.

— בשאתה קורא על הטקס הפראי, הבלתי-אנושי, של מעשה הייבום שכפו על אותה אלמנה חרשת-אילמת באשדוד באביב 1967, שלא לדבר על יריקה בטקס חליצה, שהוא לבשתנו מעשה החוזר ונשנה שנים רבות.

גם בארץ הזאת היו זמנים ליברליים, אולם עתה כשבית-דין רבני גדול — שאין מפרסמים את שמות דיוינו, כפי שמסביר הרב הראשי לישראל, על-מנת שלא יבולע להם — כלומר, כאשר המערכת השיפוטית מטעם המדינה לענייני אישות נמצאת תחת טרור של קיצונים דתניים, הולכת ונסוגה גישת בית הלל שהכרנה בציבור היהודי בטרם מדינה, כאשר נזקקנו בחפץ-לב, אנו חרורים חילוניים, לשירותי הדת שלנו. כך, קדמו לנו במאות של שנים גדולים בהלכה, כגון הרמ"א, אשר פסק: "משפחה שנתערב בה פסול, ואינו ידוע לרבים, כיוון שנטמעה — נטמעה, והידוע פיסולה אינו רשאי לגלותה אלא יניחנה בחזקת כשר."

תשע שנים: "אין כעת שום סמכות בעולם, ולא יכולה להיות כזאת בזמן הזה, אשר תוכל לשנות או לתקן הלכה אחת, או לבטל איסור קל מן התורה או דברי הסופרים".

אליעזר שוסטק (המרכז החפשי):
זה היה קודם שהוא נבחר לרב ראשי.

מאיר אביזוהר:

הרב גורן קבע, כי על אף היות ישראל מדינה דמוקרטית מיסודה, אין העקרון הדמוקרטי "יכול לחול על חוקי יסוד מקודשים של עם ישראל... ואין עלי-הם לעמוד למבחן מחודש של רצון העם בדור הזה". זאת ועוד, אני מצטט את הרב גורן באותו מאמר: "חייבים אנו איפוא, על-פי ההלכה ועל-פי כללי ההלכה, להפעיל את כל האמצעים הממלכתיים על-מנת להבטיח את קיום התורה, ערכיה ומשפטיה".

המשמעות העקרונית של קביעה כזו, אדוני היום שב-ראש, היא שלילת היסודות שעליהם מושתת הבית הזה. אני יודע שיש כאן חברי כנסת הגורסים ש-חוקי ישראל צריך שיהיו כפופים למועצת גדולי התורה, אבל דומני שהם מיעוט קטן. זהו שרשו של הוויתור. האם העם הוא ריבוני, או שהוא כפוף לרשויות דתיות? האם בתי-הדין הרבניים והרבנים הראשיים בשבתם כאבות בתי-דין פועלים מכוח חוק הכנסת, או שהמחוקק הוא הכפוף? ואני מאמין, חברי הכנסת, שהפשרת הקפאון הרוחני של היהדות תבוא רק אם יהיה ברור, שריר וקיים כי לא לא נמסר לרבנים אורי-תודוקסים מונופול על קביעת המעמד האישי, כי לא ניתנה סמכות בלעדית כזו לרבנים, שעם כל למדנותם והיותם גדולים בתורה הם גדולים גם בחכמת הפוליטיקה ובסתרי מאבקי הכוח של השלטון בתחום הדת. ההפשרה תבוא אם הם יידעו שאין להם שלטון בלעדי, שאין להם רק להיאבק עליו האחד עם השני, במאבק אשר מעצם טבעו מחזק את ידי הקיצונים. במקום המאבק הבלעדי הזה אנו חייבים להציב את הרבנות הראשית ואת מוסדות הדת בחברה פתוחה וחפשיית, כדי שיופעלו לרכוש לבבות, ויחפשו דרכי הבנה. אז אולי יפתרו גם הרבה יותר עניינים בגדר ההלכה. כי הלכה אפשר לפרשה להרבה פנים. על פרטי הצעתו אין לי הרבה להוסיף לדברים שאמרתי בסוף המושב השני של הכנסת על הצעת חוק דומה שלי, ועל דברים קולעים שאמרו אז חברי-הכנסת גרעון האוונר ודוד קורן, ודברים שחזר ונימק לאחר מכן באורח מלומד חבר-הכנסת האוונר כשהציע הצעה משלו.

אני קורא לרוב בבית הזה לקיים את סמכותנו כבית-מחוקקים ולפעול ברוח הערכים האנושיים האוניברסליים של נביאי ישראל, ולאפשר לכל אדם מיש-ראל להקים משפחה, אם ניתן באמצעות הרשויות הרבניות, ואם לא ניתן, במסגרת החוק האזרחי, על יסוד זכויות האדם האלמנטריות.

וכשאותו יהודי זועק על כך חמס: מדוע? — הוא מוכרז כזה משום שזו הדרך האחת שמצא הרב הראשי לישראל, לאחר שחיפש ויגע, כדי להתיר צעיר וצעירה, שלא היה להם דבר עם אותו גר, לבוא בקהל. צאו וראו, חברי הכנסת, לאיזו מערכת של צדק אנו מתבקשים להמשיך ולתת גושפנקא. מצד אחד שני צעירים שעולמם חשך עליהם, בשל מושגים פור-ליגמיים של מקור מחצבתנו, מושגים שכל בסיסם הש-תנה, ומצד שני אדם זקן ובגוי, שהוטלו לתוך חשכת קנאות, משום שהדרך היחידה כדי להוציא הרא-שונים מהצרה, שבה סובבו על לא עוול בכפם, היא לסבך את האחרונים; משום שהדרך האחת להכניס את הראשונים בקהל היא על-ידי זריקת האחרונים אל מחוץ לגדר.

אדוני היושב-ראש, עצרתי ברוחי מפאת המטען האומציונלי הגבוה הכרוך בנושא, ולא גינתי את המ-עשה המחפיר הזה כפי שהוא ראוי שיגנוהו.

הגיע לידיעתי, חבר-הכנסת בן-מאיר, מעשה באדם לא צעיר, הנשוי עם גיורת, שכדי להיפטר מקשר נישואיו אתה ולשאת צעירה על פניה, וזאת בלי להתחייב במה שכרוכים בו גירושין, מנסים להטיל ספק ביהדותה של אשתו, על-מנת להשיג תעודת רווקות. לאן נגיע, אם תקדים בורוקובסקי ייחשב למעשה הנכון שעשה רב גדול בישראל, על-מנת לחלץ את הממשלה והח-ברה הישראלית מבעיה מטרידה אחת?

(חבר-הכנסת ד. קורן קורא קריאת-ביניים)

חבר-הכנסת קורן, אני יודע שאתה מסכים ל-בר.

חברי הכנסת, האפשרות לפתור בעיה שבדיני אי-שות על-ידי שלילה רטרואקטיבית של גרות היא מח-רידה, והיא מטילה את צלה האיום על הרבה גרים.

בשיחה עם נציגי הליברלים העצמאיים הודה הרב גורן שאין בידו פתרון עקרוני לפסולי חיתון, בין הש-אר משום שהוא נתקל בפעולתו בקשיים מצד חוגים קיצוניים. האם עלינו להשלים עם חוסר פתרון או עם פתרון בודד, שהוא מנוגד לעקרונות היסוד של זכויות האדם?

האחריות המוטלת עלינו, חברי הכנסת, היא כבדה. הרוב הגדול של הציבור בארץ, עם כל זיקתו הבלתי-ניתנת לניתוק למסורת היהודית, איננו גורסים ביהדות את הדגש בתכנים פולחניים. אולם למרות זאת מס-רנו לידי המיעוט האורתודוקסי, שהוא עצמו נתון תחת טרור של קומץ קנאים, את החוק בנושא המכ-ריע ביותר בחיי אדם.

מה עלינו לעשות? קודם כל להשתחרר מאש-ליות של תיקונים בהלכה בעתיד הקרוב. אני מצטט את דברי הרב שלמה גורן בקובץ "הדת והמדינה" מלפני

2. חוק שיפוט בענייני נישואין וגירושין לפסולי חיתון, תשל"ג—1972 *

לנסוע לקפריסין או למכסיקו על-מנת להינשא. זה מקומם אותי כאזרח המדינה וכיהודי גם יחד. ואומרים לנו כל מיני אנשים: "עזוב את זה, אתה אולי צודק, אבל הרי מדובר בסך-הכל במספר קטן של אנשים. האם למענם כדאי ליוזם חקיקה מיוחדת?" אינני מוכן לקבל גישה זאת. מה זאת אומרת "מספר קטן של אנשים"? אני גם לא מנתי אותם, אבל נניח שזה רק אלפים, אולי זה רבבות. מה זה משנה? אחת מאבני הבוחן העיקריות של משטר דמוקרטי היא דווקא בדא-גה לזכויות המיעוט והקמת משפחה היא זכות ואולי חובה יסודית מאוד של כל אזרח במדינה.

זכויות האזרח, אדוני היושב-ראש, אינן אלא צדו השני של המטבע, שבצדו הראשון חקוקות חובות ה'אזרח. אך שני הדברים שלובים זה בזה. אין חובות בלי זכויות ואין זכויות בלי חובות. על המדינה מוטלת חובה לאפשר לאזרחיה להינשא באותה מידה שהיא דורשת מאזרחיה חובות גיוס וחובות אחרות. ממילא פשה ברבים מתחומי חיינו הנגע של "הסדרים מיוחדים" מעל ומתחת לשולחן, במקום כללים קבועים, ברורים וחוקיים, ואינני סבור שמותר לנו להשתית גם את עניין פסולי החיתון על בסיס של הסדרים כאלה.

אני חוזר ומדגיש: מדינת ישראל היא "מדינת חוק" ולא מדינת הלכה, ולא מדינת "הסדרים מיוחדים". ולכן יש למצוא לבעיה הזאת פתרון חוקי ולא פתרונות שמאלתיים אותם מפעם בפעם.

אני אומר את הדברים האלה, רבותי חברי הכנסת, מתוך יחס כבוד עמוק ואמיתי לרב הראשי, הרב שלמה גורן. אני מכיר את גישתו ואת ערכו ואין לי ספק שהבעיה מציקה לו ומעסיקה אותו. אולם לא זאת השאלה. גם אישיותו של הרב הראשי וגם גישתו, שהיא אולי מתקדמת יותר, קונסטרוקטיבית יותר, לא תפתורנה את הבעיה פתרון כולל. הרי קראנו בימים אלה בעניין ש"הרב גורן אמר שאין בידו אפשרות לפתור את בעיית פסולי החיתון באופן עקרוני — וזאת, בין היתר, בגלל התנגדות החוגים החדישים". כאן אני מגיע ל"שנס" המפורסם שחבר מל"ע החליטו בזמנם לתת לרב הראשי, ובכך גם נימקו את אי-הגשת חוק-האזרח להצבעה. ועכשיו החליטו, כך נדמה לי, להאריך את השנס הזה.

אינני מתנגד לכך שנותנים למישהו שנס, ובודאי לא כשמדובר ברב גורן. להיפך. אני מוכן להעניק לרב גורן שנסים רבים ולא רק בעניין הגדון. אך מי שמטיל על הרב הראשי משימות שלא יוכל לעמוד בהן גורם להכשלתו ולהכשלת העניין גם יחד.

הרב הראשי, שלמה גורן, פתר את בעיית האח והאחות, ונדמה לי שזה היה לשיעור רצונם של רוב אזרחי המדינה. ייתכן מאוד שיפתור עוד כמה סוגיות דומות, אך האם ניתן לצפות ממנו שיפתור בצורה אוטומטית ומהירה את כל בעיות מנועי החי תון בישראל מעתה ועד עולם?

אני רוצה להזכיר לכם שגם האח והאחות נאלצו לחכות שבע שנים עד שיכלו להינשא. אני גם חייב

היו"ר צ. צימורן:

חברי הכנסת, על דעת המציעים ועל דעת השר נימקו המציעים את הצעותיהם ביחד ותינתן תשובה אחת, וההצבעה כמובן תהיה נפרדת. רשות הדיבור לחבר-הכנסת שובל.

זלמן שובל (הרשימה הממלכתית):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הרשו-נא לי ראשית כל לסקור בקצרה את השתלשלותו של החוק הזה, או ליתר דיוק — של היזמה התחקיתית הזאת. אם כן, זכות בכורה מגיעה למשה סגה המנוח וי' בל לחיים חבר-הכנסת מאיר אביזור, אשר בהיותו חבר סיעת הרשימה הממלכתית הגיש ביום 10 במאי 1971 הצעת חוק לפתרון בעייתם של פסולי חיתון. הצעה זו נפלה, כפי שהיה צפוי, עוד בהצבעה הט' ויגמית. אחר כך, במאוס 1972, הרים את הכדור ידידי חבר-הכנסת גדעון האוזנר ורץ אתו, אך לצער, ולצער רבים, נעצר עוד בטרם הגיעו לשער. הדיון אמנם נערך, אולם מטעמים משלה ההליטה אחר כך סיעתו של חבר-הכנסת האוזנר שלא להעמיד להצבעה את החוק שלו.

לאחר שהתברר לי ולציבור הרחב שאכן קיימת סכנה שהעניין ייגנז, ואולי לתמיד, החליטה סיעתי לחדש את יזמתה, ובחודש דצמבר 1972 הונחה על שולחן הכנסת הצעת החוק שאנו דנים בה היום.

רבותי חברי הכנסת, שמעתי, קראתי את דברי הרב שמואל אבידור הכהן, שזו אחת הטרדיות של מדינת ישראל, שהקשר בינה לבין המסורת הדתית-רוחנית הגדולה של העם היהודי תתבטא כמעט באופן בלעדי באותו קטע מצומצם — חוקי האישיות. וזה נכון. אולם לא נוכל להתעלם מכך שעל בני-אדם, אנו מדברים, ואותו "קטע מצומצם" של חוקי-אישיות הוא חלק מרכזי, אולי בסיסי, בחיי אדם.

כדי שהדברים יהיו ברורים אני רוצה להבהיר שאני, ונדמה לי שכולנו רוב רובו של הציבור בארץ, אינני גורס נישואים אזרחיים לכל. ובודאי שאינני מצדד בהפרדת הדת מהמדינה. זהו מושג השאול מתרבויות אחרות, בעיקר מהתרבה הנוצרית, והוא אינו רלבנטי למציאות היהודית. מי יאמר לגבי העם היהודי היכן מתחיל הלאום והיכן נגמרת הדת?

אולם, רבותי חברי הכנסת, לא על כך אנו מדברים היום, אלא על זכות אלמנטרית של יהודים להקים בית ומשפחה בישראל. לא על נישואים אזרחיים כלליים מדובר, אלא על בעיה קונקרטית וחמורה של אזרחים מסויימים, שמפאת מעמדם המיוחד — "חייבי הלאווין", בהן וגרושה, חייבת חליצה, "ממזרים" וכ' יוצא אלה — ובגלל נוקשות של הממסד הדתי אין באפשרותם היום באורח חוקי לבוא בברית הנישואים. ואני מדגיש "באורח חוקי", כי אינני חושב שנאה או מכובד למדינה כשלו לעודד נוהג של נישואים פרטיים — ללא פיקוח והשגחה מכל צד שהוא, עם כל הע' לול לבנוע מכך. ובאותה מידה אין זה מתקבל על הדעת שמספר בלתי-מבוטל של אזרחי ישראל ייאלצי

סיעתי תמכה באופן עקבי גם בהצעת החוק של חברי-הכנסת האוזנר — אף שסיעתו לא תמכה בהצעה שלנו — ורק כאשר התברר שאין סיעתו מוכנה ללכת עד הסוף בעניין זה, לפי שעה בכל אופן, חידשנו את יומתנו שלנו.

אני קורא לכל חברי הבית, ללא הבדל סיעה, לדבות החברים מל"ע, להתעלות מעל לכל חישוב פוליטי, מעל לכל חישוב אחר, ולהצביע בעד חוק שיסיר אחת ולתמיד כתם מכוער מפני המדינה.

הי"ר צ. צימרמן:

רשות הדיבור לשר הדתות, לתשובה.

שר הדתות ז. ורהפטיג:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני רוצה להביע צער על שעניין זה בא מאוחר כל כך, ונתבקשתי על-ידי כמה חברי כנסת לקצר בדברי, ולכן אני מצטער שלא אוכל להיכנס לוויכוח רב שרציתי להיכנס אליו, כדי להבהיר דברים שהם בלתי-נהירים כל כך למציאת ההצעות.

אשתדל לעשות זאת בהודמנות אחרת. והיום אש-תדל לקצר בדברי. ההצעות של חברי-הכנסת אביזנר ושובל לא רק שאינן באות לפתור בעיות, אלא באות ליצור בעיות, הרבה יותר בעיות מאשר הבעיות שהם מתיימרים לנסות לפתור. אם נשתמש בלשון המלי-צית של חברי-הכנסת שובל, זה לא יהיה מחיקת כתם, אלא עשיית הרבה כתמים.

לא הייתי רוצה להיכנס לצד הפולמוסי, אבל אני חייב להעיר הערה אחת. אין לך בעולם כולו סיסטמה של נישואין וגירושין, שיכולה לפתור את כל הבעיות ושלא יישארו בעיות בכלל. יתר על כן, גם בלי הלכות נישואין וגירושין אי-אפשר לפתור את כל הבעיות האישיות. תמיד נשארות בעיות אישיות. במדינות שונות ניסו ללכת בדרך הזילזול במוסד הנישואין. אנחנו זוכרים את התקופה ברוסיה הקומוניסטית, וגם שם חזרו מזה, כי ראו שעל-ידי כך הם הורסים את המשפחה ואין זה פותר שום בעיה.

זהו עניין שבו מעוניינים שני אנשים, ילדים, החב-רה, העם, המדינה, העתיד, ובעניין כזה אי-אפשר לפ-תור את כל הבעיות. השאלה היא, כמה בעיות נשארות בשוליים, אם הם רבות או מעטות. הבעיות הן מע-טות. הבעיות שלא נפתרו על-ידי חוק נישואין וג-ירושין לפי ההלכה הן מעטות.

דיברתם על "נישואי קפריסין". במשך כל השנים הגיע מספר נישואי קפריסין לכמה מאות. ניתחתי את המקרים האלה לגופם. רובם היו נישואי תערובת בין יהודי ללא-יהודי. בהצעות שלכם אתם מציעים לפתור את הבעיה? אתם רוצים שיהודי ולא-יהודי יוכלו להי-נשא? מה זה פותר? עשיתי מחקר מרחיק לכת יותר, וניסיתי לחקור ולחאות מה קרה לאותם זוגות לאחר מכן. ראיתי שרובם נפרדו מהר מאוד, ורובם ירדו מווארן. אני לא יודע אם אלה המקרים הרבים שע-ליהם אתם מדברים.

יתר על כן, דיברו אצלנו רבות על-כך מה יהיה כאשר תבוא עליה גדולה מרוסיה ואילו בעיות של אישות תיווצרנה. נתברר שהגיעו מרוסיה 57,000 עו-לים, כן ירבו, ויותר מזה, ואין בעיות. הרבנות מצאה

לומר שאני רואה פגם אסתטי, אם לא יותר מזה, בגי-שה של הפעלת לחץ מתמיד מצד מפלגה פוליטית על הרב הראשי. לא רק שזה חייב להביא להגמכת קו-מתו כאיש דת אלא, בהיותו סמכות משפטית עליונה, אין להעלות על הדעת שיטה של הפעלת לחצים כא-לה. כיצד היינו מגיבים, למשל, אילו הצהירה מפלגה כלשהי שלמען מטרה זו או זו היא תפעיל לחץ על נשיא בית-המשפט העליון?

יהודה בן-מאיר (מפד"ל):

מי הציע להפעיל לחץ על הרב הראשי?

זלמן שובל (הרשימה הממלכתית):

יש סיעה שאמרה שהיא תפעיל לחץ מתמיד על הרב הראשי על-מנת שיפעל בכיוון הרצוי.

טובה סנהדראי (מפד"ל):

מי אמר שהרב הראשי יקבל זאת?

יהודה בן-מאיר (מפד"ל):

איוו סיעה?

זלמן שובל (הרשימה הממלכתית):

הסיעה שהזכרתי קודם, ל"ע.

גדעון האוזנר (המפלגה הליברלית העצמאית):

מת, מי?

זלמן שובל (הרשימה הממלכתית):

אני חושב שהשיטה הזאת לא רצויה והיא חסרת תועלת.

אין בכונתנו להרבות במלים על החוק עצמו. הדב-רים ברורים דיים והם מפורטים בדברי ההסבר הנלווים אליו. אין זה מתפקידי לפסוק בענייני הלכה, ואינני רואה עצמו מוסק לכך. אולם בכל זאת נדמה לי כי אל לבית להתעלם מקולותיהם של אנשים דתיים מובהקים, כפרופסור משה זילברג, בעבר ממלא-מקום נשיא בית-המשפט העליון, שאמר מפורשות: "כללו של דבר, הצעת נישואין אזרחיים לפסולי חיתון, כפי שהוצעה על-ידי חברי-הכנסת האוזנר — ולפי הצעת-היום — היא לדעתי בהתאמה גמורה עם הדיון והר-בים יכולים לקבלה בהצעה שאינה סותרת אף דין אחד של התורה או של התלמוד".

בין מה ומה אני סבור, שמתפקידנו כחברי הכנסת, שהיא בית-המחוקקים ולא גוף העוסק בפירושים הלכ-תיים, להתייחס לבעיה אף ורק מנקודת ראות של מחוקק ונבחר עם. וכנבחר העם לא נוכל להשלים עם יצירת קבוצה של אזרחים שאינם שווים לפני החוק.

אדוני היושב-ראש, אני מגיש את החוק הזה מתוך אמונה מלאה, שאם יתקבל הוא ישרת הן את טובת המדינה ואזרחיה והן את הדאגה לקשר בין עם ישראל ומסורת ישראל. אם תתקבל ההצעה שלי אנחנו נצליח לבדד, נטרל בצורה חוקית ומסודרת, בעיה חמורה המכאיבה לחלקים גדולים בציבור. אם ההצעה לא תתקבל, עלולה לגבור הדרישה לנישואין אזרחיים כלליים, דבר שאני אישית מתנגד לו, אבל קיימת לגבי תמיכה לא מבוטלת בציבור, אם כי עדיין תמיכה של מיעוט, אבל התמיכה הזאת עלולה לגבור אם לא נצליח לבדד את הבעיה הזאת, ואפשר לבדד אותה.

הי"ר צ. צימרמן:

חברי הכנסת, רשות לתשובה לחברי הכנסת אבי-זור, ואחרי לחברי הכנס שובל.

מאיר אביזור:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, לא אאריך. הוויכוח בין המציעים לבין שר הדתות הוא עמוק ולא ייגמר כאן היום, אבל אעלה שתי נקודות. האחת, להבהרה. לאחר שסיימתי את דברי נוגש אלי חברי הכנסת קלינגהופר והפנה את תשומת-לבי שייתכן כי יכולה להיווצר בהצעה זו לאקונה אשר תיצור מצב שאשת-איש לפי ההלכה תזכה בגירושין אזרחיים. ובכן, אני רוצה להבהיר: זוהי הצעה טרומית. לא רק שאין זו הכוונה, אלא אם הצעה זו תזכה לעבור לדיון מוקדם בוועדה, נחפש דרך לסגור את הלאקונה הזאת, אם אמנם יש לאקונה. ודאי שאין כוונה ליצור בעיות, אלא לפתור בעיות.

הנקודה השנייה שאני מבקש להגיב עליה היא נסיונו החוזר ונשנה של שר הדתות להציג את הבעיה כשולית. ובכן, הזכרתי מה שהזכרתי, אילו הסתעפויות רבות יש למציאות של בתי-הדין הרבניים לגבי גודלם של הרבה הרבה אנשים, אפילו לא הגיעו למצב של פסולי חיתון. אבל נגד דבר אחד אני מתקומם, בשם ההגיון והידיעה האלמנטרית של ההרכב הדמוגרפי של העם היהודי. יבדוק שר הדתות את גישויו קפריסין, בכמה מהם מדובר בעולים, לפחות לגבי אחד מבני הזוג. האמנם הבעיה אינה רלבנטית לעניין העלייה? האם אינה רלבנטית ליהדות ארצות-הברית, שרק שליש ממנה מקבלים שירותי דת מרבנים אורתודוקסיים? באוניברסיטאות יש 40% גישווי תערובת של צעירים יהודים, ו-85% מהשנתונים היהודיים בארצות-הברית הולכים באוניברסיטאות. האם נפתור את בעיות העלייה של ציבור כזה ברוח הדברים ששר הדתות אמר? לא נפתור. לפיכך השאלה היא רלבנטית לא רק ליושבים בארץ, אלא פי כמה לעתידו של העם, לעתידה של העלייה.

הי"ר צ. צימרמן:

רשות הדיבור לחברי הכנסת שובל.

זלמן שובל (הרשימה הממלכתית):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אין ספק שאין תמימות-דעים בין שר הדתות לבני לגבי המושג "הפ-רדת הדת מהמדינה", אבל יש הסכמה בקשר לייחוד העם היהודי. השאלה היא אם בגלל הנקודות וחוסר הרצון לפתור את הבעיה — שמענו את נימת חוסר הרצון הזה גם מפי שר הדתות היום — יש סיכוי לפתרון הבעיה. "זה לא הפתרון" — אמר השר. לא שמענו ממנו, אפילו במלה אחת, מהו הפתרון. האם חוסר פתרון זה הפתרון?

אני חושש מאוד שהגישה הזאת תביא בסופו של דבר בדיוק להיפך ממה ששר הדתות רוצה. יכול להיות שיישמר הייחוד, אבל לא יישמר העם. כי הגוי-שה הזאת במציאות המודרנית, במציאות הישראלית ולא רק הישראלית, חייבת בסופו של דבר להביא להיות פורדות וזאת סכנה שגם אתה, גם אני וגם כולנו חוששים מפניה.

לכן אני חושב שזאת חובתנו, חובת סיעתנו וכל

דרך לפתור את הבעיות הללו. אנינו שומע על בעיות לוחצות שאינן נפתרות. פותרים אותן במסגרת ההלכה ובמסגרת חוק הקיים.

מבחינה רגשית התחילו לנגן על כך שטקס ייבום הוא טקס פראי. אני רוצה להיכנס לעניין זה. איפה אין טקסים? לומר על טקס שהוא טקס פראי — זוהי התרחקות מן המסורת. זה טקס כמו כל הטקסים. יש הרבה טקסים. כל להיכנס לאיזה מסדר דרוש לפעמים טקס מסובך יותר.

אומרים "נוהגים קדומים". ברור שענייני ממוזות הם עניינים קדומים. זו עבירה הקיימת היום והיתה קיימת אז. לעשות מה נוגח קדום ולהתיר היום את עניין הצלע המשולש — לא יעלה על הדעת. זה פרי חטא. אין כאן עניין שמלכתחילה מיהו יציע יחס אחד לממזרות, לעניין כל פרי החטא. כמה משפחות נשברות לפני שמגיעות לעניין הזה? מה נאחזו בעניין זה מפני שבשוליים יש כמה בעיות שלא נפתרו. כל מה שנעשה — תמיד יהיו בעיות שלא יפתרו.

אילו חברי הכנסת אביזור היה קורא ביקורת על ההצעה שלו, ייתכן שהיה גרוע מלחזור עליה. חברי הכנסת אביזור אומר, מצד אחד, שגישויו וגירושין ייערכו על-פי דין תורה; אבל, אם בית-הדין הרבני לא נענה תוך 90 יום לבקשות של זוג יהודי להשיא אותם, יינשאו בגישויו אזרחיים. כלומר, דין תורה יש-לוט 90 יום, 90 יום יהיה דין תורה, ואחר כך — גישויו אזרחיים. זאת ההצעה של חברי הכנסת אבי-זור, ותו לא.

חברי הכנסת שובל מרחיק אמנם לכת ואומר, שער-ות ועריות לא יוכלו להשיא, אבל גם חברי הכנסת שובל נכנס לסתירה מיניה וביה. הוא מדבר נגד הפ-רדה ומציע הצעה זו שהיא בהחלט הפדרה. זה יותר מהפדרה — זו יצירת כת של "פסולי-חיתון", כת של ממזרים. תהיה הפדרה בין אלה לאחרים, אין ספק בכך. למי הועילו חכמים בתקנתם? זוהי הכנסת פסולי החיתון לדרגה של נחותים, וזו תהיה כת מוחרמת, מנודה.

אני מתפלא קצת על עניין זה. המציעים מבינים שלא צריך להשיא גישווי תערובת, שצריך לשמור על ייחוד העם. ייחוד העם חשוב, אבל אחדותו — לא? אין ייחוד ללא אחדות.

רבותי, שתי ההצעות הללו אינן באות לפתור שום בעיה. הן באות להוסיף צרות צרורות. לא די בבעיות שאינן נפתרות היום, יהיו עוד בעיות.

מי שרוצה להביא את חוק גישויו וגירושין למצב של ייחוד, יביא הצעות כאלה. מי שרוצה לחשוב על פתרון — לא זו הדרך.

עיד הערה. הרבנות הראשית ובתי-הדין הרבניים עושים הרבה לפתרון בעיות הניתנות לפתרון במסגרת ההלכה. רוב הבעיות ניתנות לפתרון. הזכרתי את עניין העלייה מרוסיה ומארצות המערב. הבעיות נפתרות. אל תציקו לרבנות ולבתי-הדין הרבניים. תנו להם לעבוד בשקט ובלי לחץ. תאמינו לי שיפתרו בעיות הרבה יותר מאשר הצעות כאלה ההולכות וחוזרות. אני יודע שקל לנסח הצעת חוק ומדי פעם להגישה. הרי בה-צעות אלה יש חזרה על הצעות שכבר הוגשו. אני מציע להסיר אותן מסדר-היום.

חוברת ל"ב, ישיבה תל"ו

— הצעות חוק של חברי כנסת (שובל, צימרמן, ורהפטיג, אבנרי, האוזנר, מיקוניס, הורביץ) —

הצבעה

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק של חברי הכנסת ז. שובל לדיון מוקדם בוועדה — מיעוט
בעד ההצעה להסיר את הצעת החוק מסדר-היום — רוב
נמנעים —
ההצעה להסיר את חוק שיפוט בענייני נישואין וגירושין "לפסולי חיתון", תשל"ג — 1972, מסדר-היום נתקבלה.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
הודעה לנמנעים.

הי"ר צ. צימרמן:

אתן כעת רשות הדיבור לנמנעים. אני מבין שההגדרה פקה תהיה משותפת לשתי הצעות החוק. נלך לפי סדר הסיעות. רשות הדיבור לחברי הכנסת האוזנר, ואחריו לחברי הכנסת וילנר. אחריהם — לחברי הכנסת שוסטק, אבנרי, מיקוניס.

גדעון האוזנר (המפלגה הליברלית העצמאית):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, סיעתי נמנעה בהצבעה על שתי הצעות החוק של חברי הכנסת אבנרי, זוהר ושובל. בוודאי זכור לבית כי הצענו עוד קודם שהוגשו הצעות אחרות, הצעה משלנו לפתרון העניין הכאוב של מנועי החיתון — —

שמואל מיקוניס (מק"י):
איפה היא? איפה ההצעה שלכם?

גדעון האוזנר (המפלגה הליברלית העצמאית):
תשמע בסבלנות ותדע.
— — —
הצענו הצעה משלנו לפתרון העניין הכאוב של מנועי החיתון, והיה לי הכבוד לנמק את הצעת החוק הזאת בכנסת לפני כשנה. בכך גרמנו או להתגברות ההתעניינות הציבורית בנושא. הדבר היסח גלים בעתונות ובמצע התקשורת האחרים.

לאחר שגיבשנו את הצעתנו פנו שני חברי הכנסת הנכבדים והעלו את הצעותיהם הנדונות עתה.

יגאל הורביץ (הרשימה הממלכתית):
לא, אנחנו היינו הראשונים.

גדעון האוזנר (המפלגה הליברלית העצמאית):
טעות בידך. הצעת חברי הכנסת שובל הוגשה לאחר מכן ואילו חברי הכנסת אביוהר מאוכר בדברי ההסבר את הצעתו, כפי שנתפרסמה ברבים בטרם הוגשה לכנסת.

שמואל מיקוניס (מק"י):
אני העליתי את זה לפני 20 שנה.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
האם זה חשוב? מתי אתם לא מעלים הצעה?

גדעון האוזנר (המפלגה הליברלית העצמאית):
נמנענו בשעתנו מהפיכת הנושא למאבק בין-מפלגתי, כאשר נראה סיכוי להשיג רוב פרלמנטרי

יתר חברי הכנסת שסבורים כמונו, להעלות את העניין הזה מפעם בפעם. גם אם זה יפול הפעם וגם אם זה יפול בפעם הבאה, אנחנו צריכים לעורר בכל פעם מח-דש את דעת הקהל ואת שליחי הציבור, את דעת השרים, את דעת הממסד שקובע בדברים האלה. כי אם הדבר הזה חלילה יישכח — אם כי אנחנו לא נוכל להשיכח אותו, המקרים עצמם יעוררו אותו מחדש מדי פעם — אם אנחנו לא נצביע על פתרון חוקי, תלך ותגבר התופעה של פתרונות מחוץ לחוק, וזה דבר שאנחנו כמדינה איננו יכולים להרשות לעצמנו.

הי"ר צ. צימרמן:
רשות הדיבור לשר הדתות, לתשובה.

שר הדתות ז. ורהפטיג:
ברשות היושב-ראש, מורי ודבותי, אעיר רק שתי הערות קצרות.

לחברי הכנסת שובל: נכון שכולנו דואגים את דא-גתו של עם ישראל. אבל תחשבו פעם את דרככם לגבי אותם 40% נישואי תערובת בארצות-הברית, כפי שאתה אמרת. זה מספר מזערי. תחשבו מה ה"תרומה" של אותם דברים שנאמרים פה בכנסת לעניין זה, שצריכים לעשות נישואין free for all. איזה זילזול יש בזה במסורת ישראל. האם על-ידי כך אתם עוזרים לעצור שם את המגפה הזאת? על-ידי כך לא יעוצרים אותה.

ולחברי הכנסת אביוהר: זה לא עניין שאתה שמעת שיעור קצר מחברי הכנסת הפרופסור קלינג-הופר, ואתה מוכן כבר לתקן עניין אחד. אי-אפשר לתקן את הצעתך. לפי הצעתך יהיו מותרים נישואין של אח ואחות, אשת איש, כי הרי אין שום גבול. כל מה שהרבות לא תרצה לסדר — אחרי 90 יום אפשר יהיה, לפי הצעתך, לסדר לפי חוק. לא מצאת לנכון אפילו להכניס הגבלה של ערוות. של עריות, שום דבר. חופש כזה, הפקרות כזאת — זה כבר הרס. אני מבקש לדחות את הצעות החוקים.

הי"ר צ. צימרמן:
חברי הכנסת, נעבור להצבעה על הצעות החוקים של חברי הכנסת אביוהר ושובל. נצביע בנפרד קודם על הצעתו של חברי הכנסת אביוהר, ואחר כך על הצעתו של חברי הכנסת שובל.

הצבעה

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק של חברי הכנסת מ. אביוהר לדיון מוקדם בוועדה — מיעוט
בעד ההצעה להסיר את הצעת החוק מסדר-היום — רוב
נמנעים —

ההצעה להסיר את חוק שיפוט בתי-דין רבניים (תיקון), תשל"ב—1972, מסדר-היום נתקבלה.

הי"ר צ. צימרמן:
אני מעמיד עכשיו להצבעה את הצעת חברי הכנסת שובל, להעביר את הצעת החוק שלו לוועדה לדיון מוקדם.

— זהו עניינם הפרטי, והמדינה צריכה לאפשר להם לקיים טקס כזה, אבל לא לכפות את דעתם על כל האחרים, על הרוב הכרעית.

יש לשים קץ להשפלת כבוד האשה וכבוד האדם; יש לשים קץ לאי-שוויון האשה, שהוא מוגדר בחוק במדינת ישראל על-ידי הכפייה הדתית. זוהי עמדתנו, ואני בטוח שנגיע לכך, שגם מדינת ישראל לא תישאר לעולם ועד בתחום של חוקי האישות במצב של ימי-הביניים. מי שחושב שהכפייה הדתית היא אינטרס לאומי רק פוגע בשמה של ישראל בעולם. והעולם של ימינו איננו העולם של ימי-הביניים.

זה בכלל לא שייך לנושא של פטריוטיזם או לשאלה של להיות יהודי טוב; זה הפך לעניין מפתח, זהו "טרסט" לכללי גדול, שגם בשמו כופים את הכפייה הדתית. זוהי פרנסה עצומה, כל העסק הזה, שאיננה מעוררת לגמרי אותו כבוד שאפשר לדרוש לאנשים מאמינים בתום-לב, שאינם רוצים לכפות את דעתם ואת תביעות מצפונם על מצפון אחרים ולשלול את חופש מצפונם של האחרים.

ובסיום דברי כמה מלים לסיעת ל"ע. צר לי מאוד על התכסיס של סיעת הליברלים העצמאיים. לא זו בלבד שאינם מועילים בתכסיס הזה שלכם, אלא אתם מביאים נזק. אתם הכרתם שזו תהיה סיסמת הבחירות שלכם. ומה עשיתם? כולם היו בעלי רצון טוב וגילו רצון לתמוך בשעתה בהצעתכם. אתם עיכבתם את התהליך הזה, הולכתם את האחרים שורלל, ובסוף נסוגתם.

ומה שמענו עכשיו מהנציג של אותה סיעה? הוא אמר לנו שסיעתו אינה מעוניינת להציע הצעות הפגנות. אבל גם ההצעה שהצעתם בשעתה לא היתה יכולה להתקבל, אתם ידעתם את המצב. והנה בא נציג סיעת הליברלים העצמאיים ומבקר את האחרים. האם אתם לא עשיתם אותו דבר? גם ההצעה שלכם לא היתה ריאליטת באותו רגע. אבל הצעות כאלה, כמו כל מאבק ציבורי, כל מאבק פוליטי, כל מאבק לרפורמה ולשינויים — באות לקדם את העניין.

גם אם הצעות כאלה לא תתקבלנה היום, אין לי ספק שלא רק החוקים האלה יתקבלו במרוצת הזמן, אלא שגם בישראל תבוא הפרדה בין הדת והמדינה.

היו"ר צ. צימרמן:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת שוסטק.

אליעזר שוסטק (המרכז החפשי):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אלה הם הנימוקים להימנעותנו מהצבעה על שתי הצעות החוק של חבר-הכנסת אביזוהר וחבר-הכנסת שובל:

הצעות החוק המונחות לפנינו מתייחסות למצב בדברים חמור שאין להשלים אתו.

בעיות פסוליות חיותן אינן חדשות באומתנו, ולא נוצרו עם הקמת מדינת ישראל. אלה הן בעיות המלוות את תולדותינו מיום היוותנו לעם, אך בכל דור ודור טרחו גדולי ישראל בנתיבי הדין וההלכה ומצאו תמיד את הדרכים להיתר כדי שלא יודח אף שבט ולא תיכרת אף משפחה מכלל ישראל. גם בתקופתנו אין מבחינת קובעי ההלכה אלא הדרך שהוצעה על-

לעניין. לאחר מכן אף נענינו לפנייתו של הרב הראשי החדש, הרב גורן, כשביקש שהוא לנסיון למצוא פתרון במסגרת הרבנות. כל אלה עשינו כי אנו חותרים בראש וראשונה לפתרון ממשי ומעשי לנושא גופו.

לאחרונה נוכחנו, לצערנו, כי על אף מאמץ כן לסייע למקרים מסויימים על-ידי הרב הראשי, אין לצפות להסדר פומבי, גלוי ומקובל על הכל במסגרת הקיימת, ובפרט כאשר מופעל טרור נגד כל מי שמחפש פתרון ההולם את צרכי השעה. במצב זה לא תבוא הישועה למנועי החיתוך מן הרבנות, והכנסת תצטרך לתת את דעתה על הנושא על-ידי פעולת חקיקה.

לפתרון זה נחפש תומכים בציבור. לכן נחזור וגווגל את הבעיה במלואה לפני העם בהודמנות הקרובה שתבוא לידינו, כאשר תתייצבנה מפלגות ורשימות לשיפוט של הבוחר בבחירות הקרובות. עקב מאבקנו יצטרכו גם אחרים — כך אנו מקווים — להגיד את עמדתם בעניין זה, והעם יגיד את דברו. מצדנו מנוי וגמור כי נהיה שותפים לכל קואליציה בעתיד, אם נוזמן לכך, רק כאשר יהיה לנו חופש מלא של יומה להצעות חוק ולפעילות פרלמנטרית נרחבת בנושא זה.

לדינו העניין לא ירד מסדר-היום. לא נסכים כי בעיות אנושיות יפלו קרבן לטרור דתי. המדינה לא תחיה בצל של טרור כזה.

כיום, שבועות מספר לפני פיזור של הכנסת ולפני התייצבות לפני העם, אין אנו רואים טעם להעלות נושא זה רציוני לדיון ולהכרעה במסגרת הפרלמנטרית, ללא סיכוי כלשהו. לכן נמנענו מהצבעה, אף-על-פי שאנו תומכים בעקרונות המוצעים, מפני העדר התכונות שבדיון זה היום, על סף פיזור של הכנסת. היום יכול הנושא לשמש, לכל היותר, כמפגן, ואילו אנו חותרים לפתרון. ניתן לקדם דבר זה רק על-ידי מאבק ציבורי שיש לנהל, לפי המצב היום, לפני הציבור כולו. והציבור כולו יגיד את דברו בקרוב.

היו"ר צ. צימרמן:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת וילנר.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הואיל והועלו שתי הצעות בנושא זה, הרי על-ידי הצבעתנו בעד אחת מהן רציונו לאמר, שהיינו מצביעים גם בעד שתי קונו מסוג זה, כדי להתחיל לשים קץ למצב הקיים.

אברהם עופר (המערך, עבודה-מ"ם):

גם אם היו מוכנים לתקן את החוק המוסלמי?

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

לכן היינו תומכים בזה. נמנענו מהצבעה על הצעת החוק השנייה, לא מפני שיש הבדל מהותי בין שתי ההצעות, אלא כדי להגיד, שהצעות אלה אינן פותרות שום דבר יסודי. יש רק פתרון אחד יסודי: הפגדת הדת מהמדינה; חופש הפולחן הדתי למאמינים, לאלה המעוניינים בכך, אבל באותו זמן מניעת כל כפייה דתית — והכפייה הדתית זהו חוק המדינה היום. צריכים להיות חוקי אישות אזרחיים. דרוש חוק נישואין וגירושין אזרחיים. אלה המעוניינים בטקס דתי

רש, להקים משטר דמוקרטי אנטי-כפייתי כמו בכל מדינה דמוקרטית בעולם. כל שאר הדברים אינם אלא השחתת מלים לשוא, אינם אלא חכסיסי בחירות. וכמו שאי אפשר — כדבריו של לינקולן — להוליד שולל את כל האנשים כל הזמן, אפשר רק חלק מהם נשים כל הזמן או את כל האנשים חלק מהזמן, נדמה לי שתעתיקים אלה כבר הגיעו לסיומם. ולא אתם, רבותי מהמפלגה הליברלית העצמאית, לא תצאו נשכרים מכל התעלולים האלה, שכל בר-דעת מבין שאין בהם ממש.

יהודה בן-מאיר (מפד"ל):

מדוע הגשת אתה הצעה זוהי, אות באות, עם הצעת חבר-הכנסת האזנר?

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

נכון, הגשתי הצעה זוהי כדי למנוע מהמפלגה הליברלית העצמאית לסגת אפילו מההצעה הקטנה שהם הגישו. אתה רואה שזה לא הועיל, הם ברחו כל עוד נפשם בם, טיפסו למטה אפילו מן המגדל הזה, שאינו גבוה, והצילו את נפשם. עכשיו הם רוצים את המגדל הקטן הזה להפוך לדגל של בחירות. אם זה יצלח, הרי יהיה זה להטוט בלתי-רגיל גם במערכות בחירות.

אדוני היושב-ראש, אני חוזר ואומר, הפתרון היחיד הוא הפרדת הדת מן המדינה.

הי"ר מ. ביבי:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת מיקוניס.

שמואל מיקוניס (מק"י):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. אינני שייך לאחת מן מקסימליסטים האומרים, שהוואל וחברי-הכנסת שובל ואביזוהר הגישו הצעות תיקון שהן בבחינת טלאי על גבי בגד מרופט, אין לתמוך בהן. ברצון הייתי תומך בהצעות אלו. אני נמנעתי פשוט כדי לומר כמה דברים לעניין הנידון.

מנחם ידיד (גח"ל):

זה ידוע.

שמואל מיקוניס (מק"י):

ידוע. אני אומר זאת בגלוי.

שמעתי מפי שר הדתות קריאה, שניתן לרבנות הראשית לעבוד בשקט — ממש "איש תחת גפנו ותחת תאנתו". אני חושב שהם עובדים יותר מדי בשקט; אם כי לא לגמרי. בכלל, אם יש שני רבנים, אחד ספרדי ואחד אשכנזי, הרי הם כבר רבנים זה עם זה. לפני שבוע הצעתי בכנסת לבטל את כל הכפילות הזאת בכל מקום למנות תימני, שהוא לא ספרדי ולא אשכנזי. יהיה לנו רב ראשי אחד, רב אחד בתל-אביב ובכל מקום אחר, והוא יהיה תימני.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

איפה נמצא כל כך הרבה תימנים?

שמואל מיקוניס (מק"י):

אפשר למצוא די תימנים כדי לבטל את הכפילות. בכל מקום שיש כפילות ברבנות וב"כלי הקודש" בכלל, שם יש להושיב תימני, ויהיה אחד במקום שניים: ניטראלי!

ידי נשיא בית-המשפט העליון שלנו, השופט אגרוט, באחד מפסקי-הדין שלו: "שגדולי ישראל של הדור יישבו על המדוכה וימצאו פתרון הלכתי נאות לבדית הנישואין של חייבי-לאווין מתוך דאגה לאפשר להם לקיים משפחה בישראל בדרך תקינה". אחריות גדולה וכבדה רובצת איפוא על גדולי התורה והרבנות בדורנו, על שלא טרחו עד היום למצוא את הפתרון ההלכתי הנאות לבעיות הללו שהחריפו מאוד בזמן האחרון, ולא השכילו לקדם את ההלכה על-מנת שילכו בה ולא שיעמדו תחתיה.

אך לא פחות מן הרבנים אחראי למצב הדברים הבלתי-נסבל המשטר העושה שקר בנפשו של כל מרכיבו. על קרקע של משטר זה צמחה השיטה הפסולה המערבלת בדרך מסוכנת הלכות תורה ושיקולים פוליטיים ומפלגתיים, שיטה ההופכת את הכנסת החייונית למוסד המחוקק חוקי הלכה ודת, ומולידה בעיות של כפייה דתית ומצפונית.

הצעות החוק שהועלו היום, לא זו בלבד שהן קובעות תקדים מסוכן של חקיקת חוקים שונים לסוגי אורחים שונים, אלא שהן אינן אלא טלאי ואילתור, בנושא מרכזי וחיוני, אילתור המושחת בעיקרו על השלמה עקרונית עם יסודות השיטה הפסולה שאנו מתנגדים לה מכל וכל.

סיעתנו התנגדה תמיד, ובאוחז עקרונות, לדרך פסולה זו, ונמנעה מלהשתתף בחקיקה חילונית בנושאים דתיים, או להיפך. איננו מוכנים לתת את ידנו לשיטה עצמה או לאילתורים המבוססים עליה.

ישראל חייבת להגיע לפתרון יסודי וכולל, מציאותי ודחוף, לכל מערכות חיי הדת והמדינה, פתרון שיהא מושתת על העקרונות שהכנסת החילונית לא תהיה מוסמכת להתערב במסכת החיים הדתיים בישראל, ודת ישראל תתקיים ותגביר חיילים מכוח עוצמתה הפנימית, בלי להיזקק לסקציות חילוניות, ובלי להעזר בסבך של הסדרים מפלגתיים, עונתיים, ובלתי-כשרים.

הי"ר מ. ביבי:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, כל הקומדיה הזאת סביב פסולי החיתון, שנערכה בכנסת בשנה האחרונה ועד תיעדך במערכת הבחירות הקרובה, יש בה מוסד-השכל אחד ויחיד: שאבסורד הוא לנסות לתקן דברים בתוך המשטר הקיים של כפייה דתית. כשם שאין חצי הריון ואין רבע הריון — הגברת הנכבדה או שהיא בהריון או שאיננה בהריון — כך אין חצי כפייה דתית ואין רבע כפייה דתית. אם אי פעם אפשר יהיה לבטל חלק מהכפייה הדתית, באותו יום אפשר יהיה לבטל את הכפייה הדתית כולה. אותו מאמץ שדרוש כדי להעביר את הצעת הנפל של חבר-הכנסת האזנר, שצריכה לקבל רוב בכנסת, באותו מאמץ אפשר יהיה לבטל את הכפייה הדתית כולה.

הצעת האזנר לא תתקבל לא בכנסת הזאת ולא בכנסת הבאה, היא לא תתקבל בשום כנסת שבה יש קואליציה בין כוחות אתאיסטיים ובין כוחות הכפייה הדתית על בסיס של סטטוס-קוו. לכן אין שום טעם להמשיך במאמץ הזה. יש לחזור לדרך המלך, לדרישה היסודית להפרדת הדת מן המדינה, להנהיג ניסויים אורחיים לכל דורש, גירוש אורחיים לכל דורש.

אברהם שכטרמן (גח"ל):

גם במפלגה הקומוניסטית תציע זאת.

שמואל מיקוניס (מק"י):

הואיל ויש כפילות ברבנות, יש יותר מכפילות גם בדת, יש אורתודוקסים, יש רפורמיסטים, יש נטורי קרתא, יש אגודת ישראל ויש ויש. איזה שקט יכול להיות? ביניהם לבין עצמם הם אינם חיים בשקט.

והעיקר — לא יכולים להיות להם חיי שקט בזמן שהחברה האנושית, המדע והטכנולוגיה מתפתחות, ואי-לו הם קופאים על השמרים. אתם רוצים לשמור, בת-קופה סוערת זו, על ההלכה מלפני מאות בשנים. יש דברים, כמו חליצה, שאינם שייכים אפילו לימיהבי-ניים, אלא לימי קדם, מלפני ארבעת אלפים שנה. אתם רוצים לשמור על החומות שנהרסות מעצמן במשך הזמן. מבחינה זאת אין לכם להתבייש בפני נטורי קרתא.

כבוד השר, אני חושב כי קודם שבאת לענות על השאלות שהוצגו לך בכנסת, צריך היית לקרוא לפחות את אגרת הרמב"ם אל יהודי תימן מלפני 800 שנים. אני רוצה להזכיר לך באיזו סבלנות כתב אלי-הם, אילו עצות לסובלנות כלפי הזולת נתן להם. זו היתה תקופה של שמד בתימן — בעיקר, כפוייה. איך הוא הציג את השאלות — הרמב"ם לפני 800 שנה — איך הוא ידע ללמד את העם להסתגל למצבים החדשים ולהסיק מהם לקחים כדי לשמור על שלמות העם. ואתם, בכלל, "מצפצפים" על כל אלה.

שלמה לורנץ (אגודת ישראל):

על תקופת השמד כאן מדברים?

שמואל מיקוניס (מק"י):

פה מדברים על כך, שבארצות-הברית יש 50% נישואי תערובת, בברית-המועצות — 10%. אלה יהיו דים אחרים? אם כאן קיימים חוקי הלכה מימיהבי-ניים, הלכה קפואה, כפייה קלירקלית דינאמית, זה לא משפיע על אנשים שרוצים לבוא לארץ?

מנחם ידיד (גח"ל):

יש דרך לגייר אותם.

שמואל מיקוניס (מק"י):

אתה, כבוד שר הדתות, אמרת שבין 50,000 היהודים שבאו ארצה מברית-המועצות אין פרובלמות מיוחדות ומרובות. אני יודע שיש הרבה פרובלמות. יש פרובלמות של "ממורים", "פסול" חיתון, אפילו בקשר לחלוקות בבית-הקברות, אם האיש אינו יהודי "כשר", לפי דעתך, או לפי דעת הרבנות, אתה רוצה להפוך אותן לפרובלמות שוליות, כדברך. זאת איננה פרובלמה שולית. ההתעקשות הזאת, הנוקשות הזאת שלכם גרמה לפרנקיסם, לתנועת השמד בפולניה, לתנועת שבתי צבי, כתגובה על הלחץ המיושן של ההלכה, העלולה, חלילה, גם כיום להוליד לשמד. אל תחשבו, שההלכה היא החומה מפני שמד. להיפך.

יעקב מזרחי (אגודת ישראל):

אל תסלק את האמת.

אליעזר שוסטק (המרכז החפשי):

ה"בונד" עוזר הרבה מאוד לגיבוש היהדות...

שמואל מיקוניס (מק"י):

אני מסלף את האמת? מה ארוויח מזה? הייתי מבין אילו היתה לי מזה ריבית, אילו היו פותחים לי בנק, כפי שנהגו כלפי מפלגתך...

מובן שיש עצה, גם לזה, ואני מכיר את העצה הנאות מומן, ואני מציע אותה בזה עשרות שנים — להפריד את הדת מהמדינה. זה המוצא הטוב ביותר. לא יתחתנו אצל הרב — לא יצטרכו להתגרש. לא יהיו נישואין כאלה, לא יהיו גירושין כאלה. הכל יהיה פשוט לפי רצון האזרחים.

מנחם ידיד (גח"ל):

למה לך להיות בארץ-ישראל? סע לרומניה.

שמואל מיקוניס (מק"י):

מה יש ברומניה?

מנחם בגין (גח"ל):

חברי-הכנסת מיקוניס הוא מאודסה.

מנחם ידיד (גח"ל):

יש לו ידידים ברומניה.

שמואל מיקוניס (מק"י):

אל תשלח אותי לשם. עוד קודם שאתה נולדת, אני כבר הייתי כאן!

מנחם ידיד (גח"ל):

אם אתה רוצה להפריד בין הדת והמדינה, אין לך מה לעשות כאן.

מבחינה זאת, רבים תומכים בדעתי — רוב העם תומך בדעתי. לדעתי, יתחתנו איך שרוצים ויתגרשו איך שרוצים. מי שרוצה, ילך לרב ויקבל את הברכה שלו, ואחר כך ילך לרב להתגרש ויקבל את הברכה שלו... קיים יהיה חופש הפולחן הדתי, אבל תנו גם חופש לאנשים לא מאמינים, לאתיאיסטים, שלא יודקקו לרב ולכל הפרוצדורה ה"נהדרת" הזאת...

מנחם בגין (גח"ל):

שלא יתחתנו ולא יתגרשו. אתה מציע שיתגרשו לפני שיתחתנו?

שמואל מיקוניס (מק"י):

אני יודע שמי שמתחתן אצל הרב, מתגרש אחר שנה-שנתיים, ומי שלא מתחתן אצל הרב לא צריך בכלל להתגרש. זו המציאות.

מנחם בגין (גח"ל):

פרקטיקה מצומצמת.

שמואל מיקוניס (מק"י):

כבוד שר הדתות אינו חייב לדעת מה שנעשה ברוסיה, בברית-המועצות, אבל הוא אמר בכל זאת "שברוסיה קודם היה אתאיזם ועכשיו חזרו מזה. לא חזרו מזה."

מנחם בגין (גח"ל):

חזרו.

שמואל מיקוניס (מק"י):

מי שרוצה מתחתן אצל הכומר, רובו המכריע של הנוער אינו מתחתן אצל הכומר. זה המצב בברית-המועצות. לא חזרו. רוצים ליצור את הרושם, כאילו

חוברת ל"ב, ישיבה תל"ו

— הצעות חוק של חברי כנסת (מיקוניס, ביבי, ידיד); הגברת רדיפות יהודי בריה"מ, סוריה ועיראק (דיון) (ביבי, אבן) —

ריסין או למכסיקו כדי להתחתן כפי שהם רוצים להתחתן וכדי להתגרש כפי שהם רוצים להתגרש. לא כולם מוכנים לקבל את הדיקטט שלכם.

היו"ר מ. ביבי :

חברי הכנסת מיקוניס, אני מבקש לסיים.

שמואל מיקוניס (מק"י) :

קיימת עכשיו כפייה דתית עצומה בישראל, קלריי קליסם לוחם, וצריך להתייצב נגדו ולהילחם בו.

מנחם ידיד (גח"ל) :

מרי.

שמואל מיקוניס (מק"י) :

איזה מרי?

היו"ר מ. ביבי :

אבקש לא למשוך את חברי הכנסת מיקוניס. בזה סיימת.

שמואל מיקוניס (מק"י) :

אני מודה ליושב-ראש ובוזה, באמת, סיימת.

ח. הגברת רדיפות יהודי בריה"מ המועצות, סוריה ועיראק

1. תשובת שר החוץ

היו"ר מ. ביבי :

אנחנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום: הגברת רדיפות יהודי בריה"מ המועצות, סוריה ועיראק, — נושא שהועלה לדיון על-פי הצעת חברי הכנסת בגין. רשות הדיבור לשר החוץ.

שר-החוץ א. אבן :

יאדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הכנסת אינה פז-סקת ואינה צריכה לחלול מלדון במצוקתם של קיבו-צים יהודיים בעולם, בין שמדובר בקהילות ישראל גדו-לות, כקהילה הנמצאת בבריית-המועצות, בין שהנושא הוא שריד קטן של ציבור יהודי עתיק ומפואר, כאותם שרידי קהילות קטנים בעיראק ובסוריה, שאנחנו גאי-בקים על קיומם.

היחס המיוחד של מדינת ישראל לכל נפש ביש-ראל, שכל אחת בעינינו עולם מלא, התחדד בדורנו עקב עובדה נוראה — אני נוקט תאריך מיפנה, 1939, ראשית מלחמת-העולם השנייה. מה התרחש מאז בהרכבן ובמניינן של אומות העולם? מספרם של הא-מריקאים החיים בעולם כמעט הוכפל לעומת מה שהיה לפני שלושים וחמש שנה. הוא הדין לגבי בריית-המועצות. חלו גידולים ניכרים במספר האנגלים, הצר-פתים, הגרמנים. הערבים, מספרם כיום כמעט פי שניים וחצי ממה שהיה לפני ארבעים שנה.

ויש עם אחד ובודד, חוטר אחד מגזע האנושות, שמספרו דל יותר משהיה לפני שלושים וחמש שנה. שהרי העם היהודי טרם שוקם מדילדולו. כאשר על גזירה זו של היסטוריה טרגית מיתוסף חזיון של ניתוק קהילות יהודיות מכל מגע חי עם הגוף המרכזי של העם, הרי גוברת החורדה שבעתים.

המערכה כבדה היא בשל טיב המשטרים שא-חינו כלואים בהם, אך אין היא בשום פנים גטולת

תקווה. לפנינו פרקי היסטוריה מיוחדים במינם. יהדות בריית-המועצות — חמישים שנה של ניתוק מאונס, כאשר נגזרות גזירות איסור על אות עברית, על ספר מקרא, על ספר תפילה, ניתוק גם מן המהפכה שהת-חוללה בחיי היהודים לרגל חידוש עצמאותו של עם ישראל. ונגד כל המחיצות, נגד כל אבני-הנגף האלה, מזדקפת קומתם היהודית ומתעצמת גאוותם של המוני יהודים, עד שהכמיהה הזאת פורצת את כל המחיצות וסוללת דרכים לארץ.

צדק חברי-הכנסת צדוק באמרו, כי קדמו להת-עוררות זו מאמצים רבים וסבלניים להבטיח שהניצוץ יטופח ולא יכבה. אולם ראשיתו של החזיון בהתעוררו-תם של יהודי בריית-המועצות עצמם.

מכאן ליהודי בבבל, שבי ציון הראשונים, למעשה מעצבי הרעיון הציוני, אלה שלראשונה ישבו בארץ אחרת והעלו את ירושלים על ראש שמחתם. מספרם של הללו קטן, כי מרביתם התעוררו והגיעו לארץ בשנות המדינה הראשונות.

ולידם יהודי סוריה, היושבים זה דורות על הא-דמה ההיא, הנתונים לרדיפת חינום.

אין ספק שחברי-הכנסת בגין, שיום את הדיון הזה, הבחין במידה הנכונה של אחדות דעים שבאה לידי ביטוי בדיון, ומן הראוי שאותה מידת אחדות דעים תתבטא גם במעשה הסיכום.

חברי הכנסת, לא אחת סופר מעל דוכן הכנסת על מצבם הכללי של יהודי בריית-המועצות, ולכן אס-תפק בסיקור המאורעות בתקופה האחרונה, לאמור, מאז ערכה הכנסת את דיונה האחרון.

לצד החיוב יש לציין את דחיית גביית הכופר הל-כה למעשה, מאז סוף חודש מארס השנה. בכך הוקל

נקמות גויים בטוראי לפני שעבר בדיקה רפואית כחוק, לאחר שנחטף בדרכו ללשכת הבריאות הצבאית, ונשלח בבחילות לחוק למפרץ טיצי. נשקפת סכנה חמורה לבריאותו, ואולי יותר מכן, ונמסר שר"פאי המקום גדהו מן ההחלטה להעבירו לצפון זה. אישים ששם הולך לפניו ומדענים ידועים בעולם פנו לשלטונות הסובייטיים ולמוסדות המדע בברית-המועצות בבקשה לחזול מרדיפת משפחת לביץ', אולם עד כה ללא הועיל.

הבוקר מתפרסמת העצומה של כמה מדאי המדע בבריטניה. כבר נמסר בכנסת על המאסרים ופס-קיי-הדין שהוצאו בתקופה האחרונה במקומות שונים של ברית-המועצות נגד יהודים ששאפתם היא לעלות לישראל. אין ספק שכונת השלטונות להרתיע רבים מלבקש רשיונות עלייה. ייתכן שהם אפילו מצליחים פה ושם. אם נזכור שבמקום מרוחק כסברדלובסק, עיר בעלת ישוב יהודי קטן יחסית, נידונו שני יהודים: ואלרי קווי וולדימיר מרקמן במשך השנים האחרונות לשלוש שנות עבודת פוך כל אחד; ברוסטוב שעל נהר הדון נידון לאזור לוברסקי לארבע שנים; בעיר ויניצה שבאוקראינה נשפט לאחרונה יצחק שקולניק לעשר שנים, - אולי נכון מה עובר על כל משפחה יהודית שמחליטה לטפל בעלייתה. ובדברנו על משפטו של יצחק שקולניק, הרי גם זו דוגמה ל"צדק" שנעשה ליהודים המבקשים לעלות. כבר נמסר שיצחק שקולניק הואשם בריגול לטובת האנגלים, אולם בלחץ השל-טונות הבריטיים בוטלה האשמה זו ובמהלך החקירה האשימו אותו בריגול לטובת ישראל. כיצד מצליחים השלטונות הסובייטיים להפוך את שקולניק למרגל, - אולי יובן אם הדבר יוסבר שהמשפט בוויניצה הת-קיים בהלתים סגורות, שקולניק היה מבודד לחלוטין במהלך החקירה הארוכה, ופרקליטו היחיד שהורשה להגן עליו הוא שליח השלטונות אשר לחץ עליו להו-דו להחתרת על מעשיו; שאם לא כן - "הבטיח" מי שצריך להגן עליו - דינו מוות.

בעוד ימים מספר, ב-18 ביוני, יתקיים העירעור של שקולניק, דווקא ביום שיחות הפיסה, לפני הקו-לגיה הצבאית שליד בית-המשפט העליון הסובייטי במוסקבה. על אף דרישתה התקיפה של משפחת שקו-ניק, אשתו ואמו, להחליף את הפרקליט, מונעים השל-טונות עורכי-דין אחרים מלטפל בתיק זה וכופים על קרבנם את אותו עורך-הדין שהכשילו ועשה את מלאכת שולחיו משירותי הבטחון.

ואם על משפטי מדובר, יש גם לציין בסיפוק שהשלטונות בביילורוסיה ביטלו את המשפט בסגור את התיק נגד גלדיה קיפניס ופיס דוידוביץ. קיפניס שוחרר לאחר שהוחזק כשבעה חודשים בבית-הסוהר, ואנחנו גם מקווים שהשלטונות לא יעכבו את עלייתו. אנו מקווים שהשלטונות לא יעכבו את כל אותם הי-הודים שרוצים לעלות, ואשר עלייתם עוכבה בגלל החקירה שהתנהלה במינסק ובערים אחרות בברית-המועצות.

ייתכן שביטול המשפט בא בלחץ דעת-הקהל, וייתכן שהשלטונות עצמם באו לידי המסקנה שמוטב להם למשוך את ידם מהאשמות מופקפות שהועלו נגד יהודים בעיר זו. אולם מוטב היה אילו לא נגרם סבל רב לקרבנות החקירה, ומותר להביע תקווה

מצבם של האקדמאים המקבלים רשיונות עלייה, ול-פחות הם פטורים מדאגה לסכומי-הענק שנגבו מע-מיתיהם שעלו בסוף 1972 ובראשית 1973.

נמשכת העלייה מברית-המועצות. בממשל הא-מדיקני יש סבורים, וכך מסרו לנו אישי ממשל זה, שלפי הערכתם לא יהיה מספרם של עולי ברית-המו-עצות פחות ב-1973 ממספרם של אלה שהגיעו ב-1972. אולם עמדתנו צריכה להיות ברורה. עמדתנו היא שמספרם של היוצאים חייב להיות במידת רצונם של יהודים לצאת, ולא כמידת ההגבלות השרירותיות המוטלות על יציאה זו.

אין ממדי העלייה מספקים את הרוצים לעלות, ועלי לציין שבשבועות האחרונים הואט הקצב, הן לעומת התקופה המקבילה אשתקד והן לעומת התור-שים הראשונים של 1973. גם בעבר היו תקופות הא-טה, אולם לאור ההחמרות בתחומים אחרים מת-גב הספק שמא אין זה מקרה שמתירים לעלות למספר קטן יותר של יהודים משהובטח כנראה לאלה שדיברו על כך עם ראשי השלטון בברית-המועצות.

בעינה עמדת מדיניות האפליה במתן אשרות הע-לייה. קיימת אפליה גיאוגרפית: הרבה יותר קשה לקבל אשרת יציאה ליהודי המתגורר במרכז ברית-המועצות - ברפובליקה הרוסית, במזרח אוקראינה, בבילורוסיה וכו' - מאשר ליהודי המתגורר ברפובליקה הגרוזינית, בארצות הבלטיות ובשטחי ברית-המועצות המערביים. יש עדיין אפליה כלפי משכילים ובעלי-מקצוע.

הולך וגדל מספרן של המשפחות היהודיות אשר בקשותיהן לעלייה נענות בסירוב. ידיעות על כך מגי-עות מכל רחבי המדינה. כבעבר, יש סירובים שהם בלתי-מנומקים כלל, ויש כאלו שהנימוקים הם סת-מיים, כגון "שיקולי המשטר", "אינטרס המדינה" וכ-יוצא בהם. אין מוסד או ערכאה אשר אפשר לפנות אליהם ולעדער על החלטה שרירותית ולחייב את הל-שכות המטפלות בעלייה להסכים ולאו גם את נימוקי הסירוב. נוצר מעמד של יהודים הרואים עצמם "מחוי למחנה", כפי שהם כותבים על כך במכתביהם למנ-היגי יהדות ארצות-הברית. עלוב ומר גורלם של אלה שהם "מחוי למחנה". פיטורין, הטרדות משטריות, איומים במאסר ובגירוש, שיסוי של העתונות, וכיוצא בהם - זו מנת חלקם. הרי לפני שבוע הוזעקו מבי-תם למשטרה מר יורי מילוסלבסקי ומר מיכאל קרבל מחאדקוב, והודיעו להם שיכירו עליהם כעל טפילים, על כל המשתמע מכן, על אף העובדה שפוטרו מעבו-דתם הקבועה בגלל בקשתם לעלות. הסתפקתי בדוג-מה זו, אבל לצערי רבות הן.

דוגמה לשרירות ולאכזריות שקשה להסבירן הוא מה שקורה למשפחת לביץ' במוסקבה. ידוע על הפרו-פסוד לביץ', החבר הנספח באקדמיה הסובייטית למ-דעים, אשר שמו הולך לפניו, ועל מאבקו, זה שישה עשר חודש, למען עלייתו ועליית משפחתו. קשה להס-ביר את מידת העקשנות שבסירוב לתת למשפחה זו אשרת עלייה, שהרי עוסקים גם האב וגם שני הבנים מלומדים בכוחות עצמם - בתחומי מדע גלויים ובלתי-מסווגים כסודיים. את עקשנותה של המשפחה הוחלט לשבור על-ידי גיוסו של הבן לצבא, מדען צעיר ומבטיח בתחום האסטרופיסיקה ואיש חולה. מתוך

בין גושים ומעצמות. ברוח זו חותרים למגמה כפולה — גאולת יהודים במסגרת של קידום השלום בעולם.

נמסר לנו ולמנהיגי היהודים בארצות-הברית, כי נשיא ארצות-הברית החליט לאמץ במטרה לאומית ואישית את הפעולה למען הקלת מצבם והתרת יציאתם של יהודי בריית-המועצות. זוהי התפתחות חד-שונה, אולי הראשונה מסוגה בתולדות ציבורים יהודיים במצוקה. הנושא עומד עכשיו במרכז המערכה הבין-לאומית, לאמור, חילוץם של יהודים הפך להיות אחד מתנאי הדו-קיום הבין-לאומי. עלינו להיערך ול-טפח את המדיניות הזאת.

ביטול הכופר אינו בעינינו אלא פתח חשוב להי-שגים חשובים יותר. כל משמעותו הוא בסיכוי המ-שכת המאמץ על מנת להסיר את החגורה, חגורת-החנק המונעת את יציאתם של יהודי בריית-המועצות.

כמה מחברי הכנסת שהשתתפו בדיון הביעו דאגה טבעית למה שעשוי להתרחש בארצות-הברית. אני חייב לומר, שאני מתייחס לסיכוי הזה ביתר אמון מחברי הכנסת שהשתתפו בוויכוח. התרשמותי ממגעם שהיו לי בזמן האחרון. היא כדלקמן: הממשל אמנם מתבדך בכמה הישגים, אבל איננו רואים אותם כסוף פסקה, אלא כעידוד צעדים נוספים והגברת לחצים בעתיד.

אשר לקונגרס, אלה שנקטו יוזמות והגיעו לידו הת-עוררות מרשימה סבורים שיזמתם כבר היתה בעלת תוצאות ושהיא צריכה להימשך. תוך כדי מגעי באתי בדברים גם עם הסינאטור ג'קסון. אגב, הוא הביע סיוע מהגדרת עמדותיה של ממשלת ישראל. הרי שום חבר הסינאטור או בית-הנבחרים שם איננו תובע שיזמותו התחקיתיות או האחרות יאומצו דווקא על-ידי מדינות אחרות שיכניסו ראשן למחלוקת פרלמנטרית. הסינאטור ג'קסון פועל מתוך מניעים וערכים אמריקניים, וכ-אמור, הוא סבור שהעמדה שנקטנו היא בלתי-נמנעת ומובנת בהחלט. כיצד ישתלבו המאמצים של הנשיא ואנשי הקונגרס שמטרה אחת לפנייהם — דבר זה שייך לתחום הריבונות של ארצות-הברית. איש מאתנו אי-גנו טוען שהסוגיה כולה היא עניין פנימי של אר-צות-הברית. אין שום טענה כזאת, ואין אנו מקבלים את המושג של התערבות ככל שמדובר בהצלת זכו-יות האדם, ובמיוחד גאולתם של יהודים, אבל כיצד ישתלבו מאמציהם של גורמים האוהדים את המטרה הזאת?

כאן אני מציע שנתייחס בריציות לגורמים הללו, ולדעתי נטייה לעשות אם בצורות ניסוח השקפותינו נביא זאת בחשבון. כאן אין לי להוסיף על מה שאמרתי חברי-הכנסת צדק וחברי כנסת אחרים בנושא זה.

חברי-הכנסת תמיד הביעו דאגה שמא יהודי אר-צות-הברית ומנהיגיהם לא יתמודדו במידה מספקת עם האתגר. אני יכול לבטל, קודם כל, כל הנחה שכביכול ממשלת ישראל כובלת או מרסנת אותם. אין אנחנו מרסנים אותם, כמו שאין אנחנו מסיתים אותם. אנה-גו שומעים את תכניותיהם. לפי הערכתנו, יש כאן גם תנופה וגם שיקול-דעת. הם מודעים לאחריותם המיו-חדת, הנובעת מעצם היותם הקיבוץ היהודי הגדול וה-עצום ביותר בתולדות העם לכל דורותיו. הם מודעים גם לכמה זכרונות היסטוריים. לכל כל פנים, בכל המ-געים אתם לא מצאתי סמוכין לשום חשש שמא לא יידעו להפעיל במלוא היעילות והכבוד את המשקל

ששלטונות בריית-המועצות ישימו קץ לרדיפות שרירי-תיות באמצעות שירותי הבטחון נגד יהודים המבק-שים לעלות לישראל.

מחמיר מצבם של אסירי ציון, ובייחוד של קבוצת האסירים שהועברו למחנה פרלי, ממערב להרי אוראל. ידוע לנו, כי המשטר במחנות אלו קשה במיוחד וה-ממונים עליהם ממרדים את חיי אסירי ציון; במיוחד סובלים אלו שהם שומרי מצוות, התונים בידי סוהרים המתעללים בהם.

יהודי בריית-המועצות עצמם יוצאים למאבק נגד ההתעללות בהם. בקישינב שבתו שביתת רעב לב סטא-ריקוב, אברהם קוטלר, מיכאל מצבנבובים, שמעון אבר-בוך. הצטרפו לשביתתם נשותיהם בקישינב, לאות הזדהות והמשיכו אמהותיהם וידידיהם בישאאל. גם ממקומות אחרים נמסרו ידיעות על דרישה לעלייה חפשית. למאבק נמרץ נחלצו יהודי מוסקבה ובראשם מדענים בעלי שם: מארק אדלר, אלכסנדר לונץ, משה גיטרמן, אלכסנדר וורונל, ולדימיר ריגנסקי, אנא-טולי ליבוביץ, ויקטור בריילובסקי, ארבעה פיסיקנים, שני מתמטיקנים וקיברנטיקן. פנייתם של המדענים השוכתים שפורסמה היא קריאת ייאוש, ואנחנו תפילה שיהיה לה הד בעולם ומבוקשם — עלייתם לישראל — ייתן להם.

אדוני היושב-ראש, מעל במת הכנסת אנו אומרים לחותמי המכתב ולחבריהם: ממשלת ישראל והעם הי-הדי בעולם לא ישלמו עם שלילת זכותם לעלות ולדור בישראל. המאבק יימשך עד שתוכר ותועמק לכם זכותכם זו. יחד אתנו — העם היהודי בתפוצות וכן טובי האנושות.

קשה להסביר מה הדבר שחותמים אליו אותם גורמים בשלטון הסובייטי שאחראים להחרפה זו; האם אין הם מבינים שלא ייתכן שדעת-הקהל בעולם תעבור לסדר-היום לאחר כל זאת? אשר לממשלת יש-ראל ולעם היהודי, מתפקידם לא לנוח ולא לשקוט נוכח כל החזיונות האלה, עד אשר יושם קץ לרדי-פות יהודים בבריית-המועצות.

חברי הכנסת, מעולם לא היתה הוכחה חיה יותר לעוצמת ההתמדה היהודית מגידול התנועה למען שיח-רוי יהודי בריית-המועצות. יש להרים על נס את העוב-דה, שגורלם של יהודי בריית-המועצות, במקום להיות נידח לקרן-זווית, כבמשך שנים רבות, הועלה עתה למרכז סדר-היום הבין-לאומי. למרות ההישגים שהם תוצאה של פעולתנו, של הפעולה הבין-לאומית למען יהודי בריית-המועצות ושל פעילותם של יהודי בריית-המועצות עצמם, עדיין נמשך המצב הקשה שאחינו בבריית-המועצות נתונים בו. לא היא זה לטובת העניין אם אפרט ואגלה בשלב זה את כל הצעדים שנקטה הממשלה, אך רצוני להדגיש את המאמץ הנמרץ המוק-דש לנושא זה בעבודתנו היומיומית. אין ספק, שנודעת חשיבות מיוחדת ליחסם של המימשל והעם באר-צות-הברית, דווקא לקראת פגישה המיועדת להגביר את גילויי הדו-קיום בעולם.

אני רוצה להבהיר: ממשלת ישראל רוצה בקיומו של דו-קיום זה. היינו קרובות המלחמה הקרה. אין אנו רוצים בחידושה, אולם מי שרוצה בהחלפת או-תה מלחמת קרה בעידן חדש של דו-קיום, חייב להי-אבק לחיסולם של מכשולים העומדים בדרך ההבנה

ממשלות מדינאים ואנשי רוח ודת. כידוע היו תוצאות חלקיות לפעילות זו כולה. חלו כמה שינויים במצב מצרים ועיראק שיחררו מבתי-הכלא עשרות רבות של יהודים. נתאפשרה יציאתם של אלפים מאותן ארצות. כיום נשארו במצרים כ-400 יהודים, אשר מסיבות שונות אינם יוצאים, אינם יכולים לצאת.

בעיראק - מאז ה-12 באפריל השנה אמנם לא נתחדשו מעשי החטיפה. היו כמה תוצאות חיוביות א"י שר הושגו עקב הלחץ הבין-לאומי. קהילת עיראק, שעוד לפני שנים אחדות מנתה אלפי יהודים, קרוב ל-5,000, מתמעטת והולכת. היום מונה קהילה זו פחות מ-300 נפש, והמאמצים להבטיח את הגאולה השלמה נמשכים.

מאידך גיסא לא היתה כל הבקעת חומה בסוריה. דעת-הקהל שהשיגה תוצאות מסוימות בעיראק לא נקלטה בסוריה.

אשר לעיראק - אני רוצה לבשר מה שרציתי, יכולתי, לבשר אמש, אולם חיכיתי לאישור, על שיה"רורה של דוריס קשקוש, כתוצאה מהלחץ הבין-לאומי. אני סבור שהכנסת חייבת בכלל להתעודד מן התוצאות וההישגים בעבר, על מנת להגביר את מא"ציה לגאולתו של השדיר הפוחת והולך של יהודי ע"י ראק, וכדי להבטיח את יכולת יציאתם ועלייתם לארץ של יהודי סוריה, שמספרם עדיין 4,500.

בדמשק, בחלב ובעיירה הקטנה קמישל הם חיים בהגבלות משפילות ומדכאות. ושללו מהם למעשה כל זכויות האדם. נאסר עליהם לנוע מעבר לתחום של 4 ק"מ ממקום מושבם, וכל שכן לצאת את גבולות המדינה. רבים נתונים לחרפת רעב ולהתעללויות מצד השלטונות ומצד שכניהם, ונמנע מהם לנהל חיים קהילתיים תקינים. בכלא הסורי עצורים כיום שלושה יהודים: נסים קטרי, יוסף סואד ואלברט אליא, מזכיר הקהילה היהודית בבכירות, שנוחץ והובא לדמשק.

גם כאן יש הגברת הפעילות הבין-לאומית, ועלינו להתמיד בה. נעיין בכבוד-ראש בכל ההצעות שהוצעו על מנת להגביר את המערכה הזאת. למשל, הרעיון להפעיל יותר את מוסדות האו"ם. אף-על-פי שהיו פניות רבות למזכיר האו"ם והוא עצמו פעל, גם קדמו וגם ד"ר אללהדיים, ואף-על-פי ששיגרנו איגרות רבות לחברי האו"ם, אני בהחלט מקבל את הדעה שאל לנו להתעייף, גם אל לנו להירתע מלחזור ולחזור על כמה פעולות. היו פניות בכל המישורים של האחיות, גם לראשי מדינות וגם במישורי אחריות אחרים. אבל כל מיני הצעות מבצעות שהועלו בדיון צריך בהחלט להביאן בחשבון.

חברי הכנסת, אחינו הנאנקים תחת עול הצורך בג" ליות עיראק וסוריה עומדים בגאון ובעוז-רוח במאבק על יהדותם ועל זכותם לחירות. ממשלת ישראל עושה ותעשה כל שביכולתה בכל דרך אפשרית, בשיתוף כל הגורמים הבין-לאומיים הפועלים, הן בחשאי והן בפעילות ציבורית-פומבית, על מנת שייפסקו לאלתר הרדיפות וההתעללויות ביהודי עיראק וסוריה, עד שיש שוחררו העצורים הנמקים בכלא ותוותר יציאתם המיידית של כל היהודים באותן גלויות.

הנודע להם בתוך העם היהודי ובתוך החברה והציבוריות של ארצות-הברית.

אדוני הושב-ראש, כנסת נכבדה, לפני תשעה ח"דשים בערך התחילו להגיע ידיעות מדאגות על הח"מה במצבם של יהודי עיראק, אשר עד אז נהנו מתקופת-מה של שלווה יחסית. 19 יהודים נחטפו ונעלמו, בתאריכים שונים, בלי להשאיר עקבות. וקיים חשש שכולם או רובם אינם בחיים. שמותיהם של 16 מהם מציתי מעל שם שבוועת מספר, ובנוסף עליהם נחטפו בחודש אפריל השנה יהודה טוויג ושתי אחיותיו, רוחמה ועליזה.

מעשי האכזריות והפראות נגד יהודי עיראק הגיעו לשיא מחירי ברצח לאור היום בבגדאד של חמשת בני משפחת קשקוש, רצח המחזיר אותנו לימים הח"שוכים ביותר של האנושות.

עם הגיע הידיעות הראשונות על מעשי החטיפה, נזעקו ממשלות, אירגונים וגופים בין-לאומיים וועדים ציבוריים למען יהודי ערב, אישי מדינה ואנשי רוח בני כל הדתות והזרמים בעשרות מדינות ברחבי הע"ל. לחץ כבד הופעל על שליטי עיראק ועל נציגותיה בעולם כמחאה על מעשי האכזריות ובנסיון לברר את גורל החטופים לאשורו ולהציל את שארית הפליטה. מלבד הפעילות במישור המדיני מתנהלת בבירות רבות באירופה, באמריקה הצפונית והלטינית ובאוסטרליה, פעילות במישור הפרלמנטרי והציבורי. בצרפת חתמו כ-150 סינטורים וחברי האסיפה הלאומית מכל המ"פ לגות על עצומה לשליטי עיראק וסוריה. בגרמניה חתמו כ-40 צירים של הבונדסטאג על איגרת לנציגות ע"י ראק בבון, ועוד 60 אנשי רוח ודת שלחו מכתב גלוי לנשיא עיראק. בבריטניה חתמו צירים רבים של בית-הנבחרים על הצעה לסדר-היום בעניין מצבם של יהודי ערב. בשבדיה וגורבניה הוגשו שאילתות בפרלמנט. במושב המועצה המייעצת של מועצת אירופה, שנכנס בש"טראסבורג בחודש מאי, חתמו 66 חברי פרלמנטים מאוסטרליה, בריטניה, בלגיה, צרפת, דנמרק, גרמניה, איטליה, לוקסמבורג, הולנד, גורבניה, שבדיה והלוותיה על עצומה הקוראת לשים קץ לרדיפת היהודים בע"י ראק ובסוריה. גם באמריקה הלטינית, שיש שם ר"י כווים גדולים של יוצאי עיראק וסוריה, מתנהלת פע"י לות ענפה. בסוף חודש מאי נתקיים בקארקאס כינוס של פעילים לא-יהודים, ביניהם מדינאים, עתונאים, אנ"שי דת ואישים מארצות היבשת, ובמסגרתו נתקבלו החלטות להגביר את הפעולה להצלתם של יהודי ערב.

בבירות המרכזיות נערכות לעתים מזומנות הפגנות ופעולות מחאה על-ידי אירגונים שונים, ואישים וגופים ציבוריים יהודיים ולא-יהודיים פונים אל שליטי עיראק בלי הרף בדרישה לשים קץ לרדיפות.

חברי הכנסת, לא אחת הובעה מעל במה זו תודה למדינות, לגורמים הבין-לאומיים, לאישים ולכל מי שכבוד האדם יקר לו, אשר נרתמו בכל מאדם למען המטרה הנעלה של גאולת יהודים.

בעקבות מלחמת ששת הימים התרגשו על היהודים בכמה ארצות ערב פורענויות רבות והחלה פע"י לות בין-לאומית נמרצת להצלתם. למטרה זו נחלצו

2. תשובת חברי הכנסת מ. בגין

מנחם בגין (גח"ל):

הסברתי לך עכשיו למה לא היינו פה ברגעים מסוימים, ולמה לך עוד לחזור על הטרוניה, שהיתה לחלוטין בלתי-מוצדקת? האם רצית שנערוך התיי- עצות פה בזמן שאתה נואם? אז ודאי היית מת- אונן שאנו מפרעים לך. הסברתי לך בדברי חבר כנסת, עם כל הכבוד, לחבר כנסת, למה לא היינו באולם בזמן נאומי.

גדעון האוזנר (המפלגה הליברלית העצמאית):
לטרוניה בשעתה היה יסוד.

מנחם בגין (גח"ל):

אני חושב שההסבר הזה יכול לחול על כל סיעה בכנסת. ייתכן שאם סיעת המפלגה הליברלית העצמאית תקיים התייעצות, לא יהיה העדפה ניכר באותה מידה כבשעה שסיעה אחרת תתקיימת התייעצות. אבל עניין זה כבר שייך לבוחר.

הסברתי בכנות, ואני חושב שגם בכבוד, מדוע גע- דרנו ברגעים מסוימים מן הישיבה בכנסת, למען עניין שהוא גם חשוב בעיניך, סמובן, כי עוד מעט — כתו- צאה מאותן התייעצויות — תוכל גם אתה להצביע עם כל הבית למען הצעת החלטה בקשר עם מצבם של היהודים בעיראק ובסוריה, ולמען שני סעיפים חשו- בים מאוד בקשר עם התביעה לשיבת ציון חפשיית מברית-המועצות. מדוע צריך גם בדיעבד להתאונן? אבל חבל על זמננו. השעה מאוחרת, הבה נעבור לעצם הדברים.

בדברי הסיכום אלך מן הקל אל הכבד, ואתחיל בדבריו של חברי הכנסת וילנר. הוא הכריז שהסינוסור ג'קסון נמנה עם מחרוזת המלחמה, והממשלה וה- אופוזיציה בישראל משרתים את המיליארדרים הא- מריקניים, המוכנים להטביע שוב את המזרח התיכון בדם יהודי וערבי. זוהי כמעט מובאה מילולית מדב- ריו כפי שנרשמו בפרוטוקול. לעתים אני תמים: מה התעצומות שחברי הכנסת וילנר שואב מהן את העוז להופיע מעל במה זו ולהשמיע דברי הבל, בלע, ורעות- רוח כאלה הוא חייב לזכור שמאז 1949, כאשר קם הבית הזה, ועד 1956, כאשר התכנס הקונגרס העש- רים של המפלגה הקומוניסטית הסובייטית, הוא הז- דה הזדהות מוחלטת עם כל מה שהתרחש בברית- מועצות. רק לאחר אותו קונגרס ה-20, לאחר שגילה כרושצ'וב את הפשעים של סטלין ובריה, במידה מסו- ימת, החל חברי הכנסת וילנר להודות שאולי בימי פול- חן האישיות היו דברים מסוימים שליליים בברית- המועצות. באותן שש שנים תמימות הוא הזדהה עם מחנות הריכוז שגורו בהם מיליוני אנשים.

צ'רצ'יל סיפר בזכרונותיו, שבזמן ביקורו אצל סט- ליין הוא שאל אותו, את יוסף ויסארינוביץ', כמה עלתה להם הקולקטיביזציה. וסטלין הרים שתי ידי, פישק אצבעותיהן: — 10 מיליון. הקולקטיביזציה בימי שלטונו של סטלין עלתה בחייהם של עשרה מיליון איש, וחברי הכנסת וילנר העלה אותו על נס.

סופרים יהודיים נרצחו כמעט עד האחרון שבהם, וחברי הכנסת וילנר שיבח את הצדק הסוציאליסטי.

היו"ר מ. ביבי:

רשות הדיבור לחברי הכנסת בגין, לדברי סיכום.

מנחם בגין (גח"ל):

אדוני היושב-ראש, מורי ורבותי חברי הכנסת, בבואי לסכם את הדיון החשוב הזה המתקיים שבו- לפני ביקורו של המזכיר הראשון של המפלגה הקומו- ניסטית הסובייטית אצל נשיא ארצות-הברית, אפ- תח בהערה מקדימה הנוגעת ליחסים של הבנה גם בין יריבים מדיניים. יש בינינו והיו בינינו חילוקי-דעות, אבל אלה אינם צריכים לגרום להעדר יחסים כאלה.

אנו יזמנו את הדיון, שהחליטה הכנסת לקיימו השבוע. ברור שחובתי היתה להקשיב לדברי כל הנו- אמים כדי לדעת גם מה להשיב להם.

חברי הכנסת האוזנר, בעלותו לדוכן הזה אתמול, הביע טרוניה על חברינו מסיעת גח"ל ועלי על שני- דרנו בזמן שנשא דברו לפני הכנסת, היתה זו אי- הבנה. מובן שלו נעדרנו ללא סיבה, הייתי מבקש את סליחתו של חברי הכנסת האוזנר ואת סליחתם של הדוברים האחרים שגם לדבריהם לא הקשבתי. אבל היתה סיבה, ואני סובר שהיא היתה ידועה לכל חברי הכנסת, או לרובם.

בישיבה שנתקיימה אתמול התנהל ביורד בין תומ- כי הממשלה לבין מתנגדיה, בין הקואליציה לבין האו- פוזיציה, על האפשרות של סיכום מוסכם ומשותף שיוגש לפני הבית. אני טובד שמצווה לאומית היא לנסות להגיע לסיכום כזה בשתי שאלות גורליות: הצלת היהודים מסוריה מעיראק, והבטחת שיבת ציון חפשיית ליהודים מברית-המועצות. משום כך היה וע- לינו מדי פעם, תוך כדי הישיבה, לקיים התייעצות של סיעתנו, של הסיעה כולה, שכל חבר בה רשאי להביע את דעתו ולהשתתף בהכרעה, לקבל או לא לקבל הצעה מסוימת. דבר כזה מקובל בכל בית-נבחרים חפשי. אין מפסיקים את ישיבת הבית משום שמ- קיימים התייעצות של סיעות. זו היתה הסיבה להי- עדרותנו מדי פעם מן הישיבה, ולא היה כל יסוד לטרוניה, לאור התוצאה — והוא העיקר — של אותו משא-ומתן בין סיעתי.

עובדה היא שהבית כולו, כפי שיש לי יסוד לה- ניה, יתאחד על הצעת החלטה בעניין מצבם החמור של אחינו בעיראק ובסוריה והמאמצים להצלתם. זהו הישג חשוב, שהוא תוצאה של ההתייעצויות שערכנו אתמול.

ברגע זה אולי מפגינים בתל-אביב אלפי אזרחים של מדינתנו למען אותה מטרה, ואני מקווה שאביע את דעת הכנסת כולה אם נשלח להם ברבה — לה- חזיר את ההכרה שתבקע מהפגנה זו, כי אין עוד לחכות אפילו יום נוסף, ויש לעשות מאמצים עליונים כדי להציל אחים אלה מן הצרה, מן המצוקה, מן הר- דיפות, מן העינויים ומסכנת כליה, חלילה. אבל ביי- נתיים נתנה להם הכנסת דוגמה טובה של אחדות לבבות למען הצלת אחים.

גדעון האוזנר (המפלגה הליברלית העצמאית):
הטרוניה היא שלא הייתם כאן.

הסינטור ג'קסון, ולא רק משום שלא מקובל לספר בפרלמנט על שיחה פרטית עם חבר בבית-מחוקקים אחד. לא זה העיקר.

מה יכול היה שר החוץ לצפות לשמוע מפי הסינטור ג'קסון? הסינטור דיבר עם שר החוץ של מדינת ישראל, וכלום אפשר היה להעלות על הדעת שחבר הסינטור בארצות-הברית יגיד לנציגה המוסמך של מדינת ישראל: אני דורש שממשלתך תזדהה לחלוטין עמי ועם הצעתי, ואתם תשכנעו את היהודים בארצות-הברית שהם יתמכו בהצעה? כלום אפשר היה לצפות לכך? כאדם בעל נסיון מדיני, כג'נטלמן, כאדם חכם ואדיב, אמר הסינטור ג'קסון לשר החוץ: כל מה שהחלטתם עדי עכשיו להודיע בשם ממשלת ישראל, בעיני שפיר. טבעי הדבר. עדי מה יש פה להסתמך?

ולעומת זאת, מדוע אהנו מחזירים את עצמנו? מדוע אהנו צריכים להאשים את עצמנו במה שנקרא התערבות בענייני הרשויות הממלכתיות של ארצות-הברית, כביכול, אם אהנו אומרים על הטוב כי טוב הוא?

הנשיא ניקסון פועל למען עליית יהודים מברית-המועצות. אהנו מעריכים את פעולתו. זאת אמרנו וזאת עלינו לומר גם בהחלטת הבית. מה עשה הסינטור ג'קסון? הוא פועל למען עליית היהודים מברית-המועצות.

אורי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש):
בין השאר הוא פועל גם נגד הנשיא ניקסון.

מנחם בגין (גח"ל):

חבר-הכנסת אבנרי, אין אני בטוח אם אתה בקי בסוגיה המדינית והתתיקנית הזאת. אשתדל להסביר לך בהמשך דברי שאתה טועה, עם כל הכבוד. אני יכול מיד לומר: אינו פועל כלל נגד הנשיא ניקסון. אלא מקרה הוא שהדין בקונגרס על הצעת התיקון של הסינטור ג'קסון עדיין לא בא לידי הוצעה. אין זה מקרה שבינתיים ייערך ביקורו של מר ברז'נייב בארצות-הברית של אמריקה. אני סבור שלנשיא ניקסון יש לא רק אפשרות, זכות, אלא גם חובה, אפילו מבחינתו שלו ומבחינת העניין שהוא רוצה לשרתו בנאמנות, לומר לנציגה ולשליטה של ברית-המועצות: אצלנו דמוי קרטיה, בתי-המחוקקים אצלנו יכולים לקבל החלטה גם נגד רצונו, והא ראייה — רק לפני שבועות מספר נתקבלה החלטה בקונגרס ובסינט בקשר עם ההצעות על קאמבדיה. הנשיא ניקסון בוודאי לא היה מעוניין בקבלת החלטה כזאת, אבל אינו יכול להכתוב לבית-המחוקקים. יש לו אפשרות לומר בשבוע הבא למר ברז'נייב: אינך יכול לצפות ממני שאצווה על הסינט לשנות את עמדת הרוב, אתה, ברז'נייב, חייב לפעול, ובמידה גדולה מאוד, למען אותו עניין שגללו הועלתה הצעת החוק.

האינך יכול להבין עכשיו חבר-הכנסת אבנרי, עד כמה חשובה הצעת התיקון הזאת, גם מבחינת השיחה בין הנשיא ניקסון ובין מר ברז'נייב?

אורי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש):
השאלה היחידה היא אם מדינת ישראל או כנסת ישראל צריכה לנקוט עמדה בסוגיה מסוימת זאת.

בשלהי ימיו של רודן הדמים הוא העליל על הרופאים היהודיים, שניסו כביכול לרצוח את מנהיגי ברית-המועצות ואת מפקדי הצבא הסובייטי בתרופות. וחבר-הכנסת וילנר הזדהה גם עם העלילה הזאת. הוא הזדהה עם כל הפשעים, עם כל הפגיעות בכל אזורי ברית-המועצות, ובמיוחד ביהודים, ועדיין לא אמר מלה אחת בבית הזה: אז טעיתי ואני מבקש סליחה מן הסופרים היהודים הנרצחים, ואני מבקש סליחה על שנתתי יד בארץ ישראל להטות ולזא גם מעטים מבני הדור הצעיר לאמור ששם בימי סטאלין היה משטר של צדק, חופש וסוציאליזם מתגשם. מלה אחת לא אמר. ולמרות זאת הוא מופיע מעל דוכן כן הכנסת ומטיף לנו מוסר על חופש, או על היפוכו, על ידידים, הוא קורא לברית-המועצות היום ידידה, ולסינטור ג'קסון הוא קורא מחרחר מלחמה. הרי זה דורש מין עוז מיוחד — אינני רוצה להשתמש במילים לא-פרלמנטריות — כדי לאור הנסיון ההוא או לאפילת הנסיון ההוא לדבר כך אל יהודים בארץ ישראל.

ה"ידידה" הזאת סיפקה נשק קטלני ביבשה, באוויר ובים כדי שאויבי ישראל יוכלו לנסות להשמיד את שארית הפליטה של העם היהודי, ובכלל זה אולי את חברי-הכנסת וילנר. נפשו לא היתה נשארת לו לפליטה אילו, חלילה, היו אויביו מנצחים. ואילו הסינטור ג'קסון התובע לספק לישראל נשק כדי שבעזרתו נוכל להגן על ילדינו, על גשותינו, על זקנינו ועל עצמנו, נקרא בפיו מחרחר-מלחמה. דברים כאלה אולי אפשר להשום באנציקלופדיה הסובייטית, משום שמדי פעם בפעם קורעים ממנה דפים ומכניסים אחרים. אבל לרוב מר דברים כאלה בבית-נבחרים של עם בן-חורין, בבינ-נבחרים שכל חבר בו הוא בעל כושר שיפוט — לשווא. טרחת לשווא, חבר-הכנסת וילנר, ואהנו נכרי גם, במקרה הטוב ביותר, לשכוח את דברי ההבל והבלע שהשמעת אתמול, כאשר בית-נבחרים של עם מושמד וגורף עומד וקורא קריאה להצלת אחים נרדפים על צוואר בשל רצונם לשוב לארץ ישראל. איך הגעת אתה לארץ ישראל? מדוע לא נשארת בארץ הסוציאליזם המתגשם? מדוע מותר לך לחיות עמו, מדוע אין זה מותר למיליוני יהודים בברית-המועצות, ובהם גם חברי המפלגה הקומוניסטית שם — יש גם כאלה הרוצים לשוב אלינו, — מדוע להם אסור?

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

אלה שאחראים לרצח ילדים, נשים ואנשים בדיר-יאסיק, מוטב שישתקו בנושאים כאלה.

יעקב נחושתן (גח"ל):

אתה מדבר על רצח?

מנחם בגין (גח"ל):

למטה מכבדי להשיב על דברי בלע והבל כאלה.

(חבר-הכנסת מ. וילנר קורא קרי-

את-ביניים)

חבר-הכנסת וילנר, אתך כבר גמרתי. אדוני היו שבי-ראש, אני מבקש לחלוק על גירסתו של שר החוץ בסוגיית בתי-המחוקקים בארצות-הברית והרשות המבצעת, והבעיה האנושית הגדולה של הפעולה למען שיבת ציון מברית-המועצות. אני סבור שלא היטב עשות שר החוץ אם הסתמך על שיחתו הפרטית עם

מנחם בגין (גח"ל):

קראתי אותם, וכן לכל שאר חברי הכנסת. אני קורא מן הפרוטוקול.

עומד על במה זו דובר של סיעת המערך, או לפחות דוברת של מפלגת העבודה הישראלית, חבר הכנסת צדוק ואומר: "היוזמה התחיקתית של הסייטור ג'קסון קולעת ומועילה".

עומד על במה זו חבר הכנסת גריה ואומר בשם סיעת המפד"ל: "תיקון הסייטור הגר' ג'קסון לחוק המסחר וההעדרה לברית-המועצות הוא הסולל דרך לעבור גאולים. הוא הפותח את שערי בית-הסוהר הגדול של מיליוני אחינו בית ישראל אשר ברוסיה. הוא המבטיח שלא תיסגר הדרך, שלא ייגעלו השערים". ול-הלן: "תיקון ג'קסון אינו עניין אמריקני פנימי, אלא עניינו הישיר של העם היהודי, ולא ייתכן שנישאר נייטליים כשהדבר נוגע לגורלם ולעתידם של שלושה מיליון יהודים".

עומד על במה זו חבר הכנסת אברמוביץ מסיעת אגודת ישראל ואומר: "כנסת נכבדה, עלינו להביע תודה ועידוד לחברי הסייטור האמריקני, ובדאשם הסייטור ג'קסון, על מאבקם נגד מתן מעמד של מדינה מועדפת לברית-המועצות, כל זמן שלא תסכים לה-גידה חפשיית של יהודי רוסיה, הגיחה חפשיית המבוססת על חופש אומי וכיבוד זכויות הפרט".

עומד על במה זו חבר הכנסת האוזנר ומשמיע באוזניו את הדברים הבאים: "במאבק זה זכינו לתמיכה רבת-ערך של הסייטור ושל בית-הנבחרים האמריקני. הסייטור ג'קסון גייס לעניין זה תמיכה הרוב המכריע של נציגי שתי המפלגות ושני בתי-המחוקקים של הגדולה בדמוקרטיית תבל. אות כבוד הוא למחוקקי ארצות-הברית. הצעתו של הסייטור ג'קסון כבר היתה לה השפעה רבה על ההישגים אשר הושגו, ועוד נכונו לה בודאי השפעות רבות על כל הישג אשר יושג בעניין זה בעתיד".

לאחר שקראתי את הדברים המקוריים האלה אני יכול לומר באוזני הסייטור ג'קסון, ודבריו יגיעו לנשיא ניקסון, לסייטור ג'קסון, לממשלות ולפרלמנטים: הבעיה עצומה, בעיה אנושית אדירה. יכול אני לומר באוזני ידידנו הסייטור ג'קסון: ותהיה ההצבעה בבית הזה אשר תהיה, הוכח שבקרב למעלה ממאה חברי כנסת, כפי שמוביחים דברי נציגיהם שנשמעו אתמול, יש לך תמיכה והוקרה על פעלך למען פיתוח ציון חפשיית של יהודי ברית-המועצות. יבורך פעלך. יחד עם 76 סייטורים, שלושת רבעי הסייטור, רוב לא-רגיל בבית-המחוקקים ההוא, תומכים בהצעתך, יחד עם 238 חברי בית הנציגים — הרוב המכריע בבית-המחוקקים הזה — יבורך פעלכם למען עמנו, למען בניו הנמצאים עדיין בדיכוי ובדריפות. מעשה רב עשיתם למען קיום זכות אנושית ויסודית והעם הזה, העם היהודי, לעולם אינו שוכח את המיטיבים עמו.

גם על שאלתך זו אשיב. בדרך כלל אינך מייחד כל-כך עם שר החוץ, אבל אם בעמדה זו נפגשתם יחד, אשיב תשובה כפולה. איזו התערבות היא? במה מדובר? עניין פנימי הוא של ברית-המועצות? עניין פנימי הוא של ארצות-הברית? הרי מדובר בהצלת יהודים, וכבר נאמר שהמדינה הזאת קמה כדי להציל יהודים, להבטיח חירותם וכבודם האנושי. יש בארצות-הברית שתי פעולות חשובות למען הצלת היהודים מברית-המועצות ושוב לארץ ישראל: האחת של הנשיא ניקסון, השנייה של בתי-המחוקקים, אשר בידי מתו של הסייטור ג'קסון דנים בהצעת תיקון שעומדת להבטיח חופש היציאה מברית-המועצות. עקרון אנושי גדול המובטח גם במגילת זכויות האדם האוניברסלית בדצמבר 1948, אשר עליה שתי מדינות אלו התחנכות. מדוע אסור לנו להביע הוקרה על הטוב של ניקסון, וגם להביע הוקרה על הטוב של ג'קסון? איזו התערבות היא? ושוב אני שואל, כפי ששאלתי אתמול: למה נהלך אימים על עצמנו במלה הזאת? היא אינה חלה על המקרה של הצלת אנשים, הצלת אחינו בני עמנו.

ומשום כך, אדוני היושב-ראש, אני משתדל שוב להסביר מעל במה זו, גם לחברי הכנסת וגם לחברי הממשלה, שאין פה שום מניעה משום בחינה לבטא את החיוב לגבי כל פעולה למען אחינו בברית-המועצות.

שר-החוץ א. אבן:

זה מה שאנו נציע בהצעת הסיכום שלנו.

מנחם בגין (גח"ל):

לא, אדוני. אתם לא תציעו זאת בהצעת ההחלטה. אני שמח שסעיפים א' וג' בהצעת ההחלטה מטעים תומכי הממשלה מוסכמים, כפי שהצענו בטיטה הראשונה להצעת ההחלטה המוסכמת, וסעיף ב' אינו מוסכם. אבל אם נכון מה שאמר שר החוץ עכשיו, כפי שהעיד לי בקריאת-ביניים, אני רוצה לשאול: אם הכוונה היא להצעת התיקון של הסייטור ג'קסון, או לפחות גם להצעת התיקון הזאת, למה אין לומר כך?

שר-החוץ א. אבן:

כי ניסוחנו יועיל והאחר זיק.

מנחם בגין (גח"ל):

על כך יש בינינו חילוקי-דעות כנים, ונשאר בחילוקי-הדעות. אני חושב שהנוסח שלנו יש בו תועלת לאומית רבה, ואילו הנוסח המוצע על-ידכם, נזק אין בו — מה נזק יכול להיות בספרות כללית? — אבל אין בו שום תועלת. אבל נישאר בחילוקי-דעות אלה. עתה, אדוני היושב-ראש, באתי להוכיח לחברי הכנסת האוזנר, שאמנם לא שמעתי את דבריו, אבל

3. סיכום הדיון**מנחם ידיד (גח"ל):**

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בשם סיעות המערך, (מפלגת העבודה — מפ"ם), גח"ל (גוש חירות — ליברלים), מפד"ל (המפלגה הדתית-לאומית), אגודת ישראל, המפלגה הליברלית העצמאית, הרשימה

היו"ר מ. ביבי:

ניגש עתה להצעות הסיכום. סיעות אחדות ביקשו להפרד את הצעות הסיכום לגבי יהודי סוריה ועיראק מן ההצעות בעניין יהודי ברית-המועצות. רשות הדיבור לחבר-הכנסת ידיד.

שיתוף תחושה, הגני מציע הצעת סיכום לדיון על מצב היהודים בבית-המועצות ובארצות ערב, כלהלן: א. הכנסת קוראת להגברת המערכה הציבורית למען עלייה חפשית של היהודים מבית-המועצות לישראל, לשיחרורם המידי של אסירי ציון והפסקת הרדיפות נגד דורשי ציון.

ב. הכנסת מביעה הערכה לנשיא ארצות-הברית ולאישים בסיני ובבית-הנבחרים של ארצות-הברית ולגורמים דשמיים וציבוריים על יוזמות ופעולות למען הבטחת עלייתם החפשית והבלתי-מוגבלת של יהודים מבית-המועצות, ולכל הממשלות, אישי ציבור ומדינה, פרלמנטים, חוגים, ועדים ציבוריים, אירגונים בין-לאומיים, תנועות ציבוריות בעולם כולו, שהתעוררו לנקוט יוזמות ולהשמיע מחאות למען חילוץ של יהודים בבית-המועצות מתנאי מצוקה ודיכוי והתרת יציאתם מבית-המועצות, ועל מאמציהם הבלתי-פוסקים למען גאולתם השלמה של אחינו.

ג. אזרחי ישראל מצפים כי הבעיה האנושית הגדולה של שיבת היהודים מבית-המועצות למולדתם ההיסטורית תועלה במלוא היקפה בדיונים בין נשיא ארצות-הברית לבין מזכיר המפלגה הקומוניסטית הסובייטית, וכי יהדות ארצות-הברית תיתן ביטוי לחביעה, הנתמכת עליה כל דעת-הקהל הנאורה, לקיום הזכות של עלייה ליהודים מבית-המועצות לישראל.

ה"ר מ. ביבי:

מטעם סיעות אחדות, הצעת סיכום לחבר-הכנסת קלינגהופר.

יצחק ה. קלינגהופר (גח"ל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הגני להביא הצעת סיכום, בדיון על המערכה לשיבת ציון מבית-המועצות. מטעם הסיעות: גח"ל (גוש חירות)—ליכוד (לים), אגודת ישראל והרשימה הממלכתית:

א. הכנסת קוראת להגברת המערכה הציבורית למען עלייה חפשית של היהודים מבית-המועצות לישראל, לשיחרורם המידי של אסירי ציון והפסקת הרדיפות נגד דורשי ציון.

ב. הכנסת מביעה את הערכתה לנשיא ניקסון על פעולתו למען עלייתם של יהודים מבית-המועצות, לסינוור ג'קסון על הצעת החוק שהוא יוזמה בקונגרס למען זכות היציאה החפשית מבית-המועצות, ולרוב המכריע בשני בתי הקונגרס התומכים בהצעה חיובית וחשובה זו.

ג. אזרחי ישראל מצפים כי הבעיה האנושית הגדולה של שיבת היהודים מבית-המועצות למולדתם ההיסטורית תועלה במלוא היקפה בדיונים בין הנשיא ניקסון ובין מזכיר מדיניות, וכי יהדות ארצות-הברית תיתן ביטוי לתביעה הנתמכת עליה כל בני-החורין לקיום הזכות של שיבת היהודים מבית-המועצות לישראל.

ה"ר מ. ביבי:

בשם סיעת הרשימה הקומוניסטית החדשה, הצעת סיכום לחבר-הכנסת וילנר.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה): אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, סיעתנו מציעה את הסיכום הבא:

הממלכתת, קידמה ופיתוח, פועלי אגודת ישראל, שיתוף ואחווה, תנועת העולם הזה—כוח חדש, המרכז החפשי, המפלגה הקומוניסטית הישראלית, הגני מת-כבוד להציע הצעת סיכום ביחס למצבם של היהודים בארצות ערב:

ביום ה-29 באפריל 1973 קיבלה הכנסת את ההחלטה הבאה:

1. הכנסת שמעה בחדרה ובזעם על הרצח בבגדד של משפחת קשקוש על כל חמש נפשותיה. רצח זה של משפחה יהודית שלמה והיעלמות של 16 יהודים אחרים, מוכיחים כי שארית הפליטה של יהודי עיראק, המונה מאות נפשות, נתונה לא רק לחטיפות, למעצרים שרירותיים ולעינויים, אלא לסכנת ההכחדה.

2. הוצאתם המוחלטת של היהודים הנמצאים עד-היום בעיראק נעשתה כורח וציווי אנושי דחוף ביותר. כורח זה חל גם על אחינו בסוריה הנרדפים על צוואר על-ידי שלטונותיה.

3. הכנסת פונה לממשלות, לפרלמנטים ולאירגונים בין-לאומיים, להעדרב מיד אצל שלטונות עיראק ול-תבוע מהם לאפשר לכל היהודים לצאת מארץ זו למען ויכולו להגיע לחוף מבטחים.

הכנסת קובעת בדאגה עמוקה, כי לאחר קבלת החלטה זו הגיעו ידיעות נוספות ומהימנות על מצבם החמור של היהודים בעיראק ובסוריה. היהודים בשתי ארצות אלו נרדפים, נחטפים, נדכאים, מוטלים לבתי-כלא, וחייהם תלויים להם מנגד.

לפיכך שבה הכנסת וקוראת לממשלות ולאירגונים בין-לאומיים לפעול ללא דיחוי להצלתם של היהודים בעיראק ובסוריה, להוצאתם המוחלטת מארצות אלו והבאתם לחוף מבטחים.

ה"ר מ. ביבי:

בשם כמה סיעות, הצעת סיכום לחבר-הכנסת בר-עם.

מנחם בגין (גח"ל):

תחילה נצביע על ההצעה הזאת.

ה"ר מ. ביבי:

האם יש הסכמה כללית להצביע תחילה על ההצעה הזאת? אני מבין שכן.

הצבעה

בעד הצעת הסיכום שהובאה על-ידי

חבר-הכנסת מ. ידיד — רוב

נגד — 0

נמנעים — 2

הצעת הסיכום שהובאה על-ידי חבר-הכנסת

מ. ידיד נתקבלה.

ה"ר מ. ביבי:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת ברעם, להצעת סיכום בשם כמה סיעות.

משה ברעם (המערך, עבודה—מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בשם הסיעות: המערך (מפלגת העבודה—מפ"ם), המפלגה הדתית-לאומית, המפלגה הליברלית העצמאית, קידמה ופיתוח,

הכנסת קוראת ליהודים בארצות-הברית, ולכל שו-חרי החופש בעם האמריקני הגדול, להביע את מחאתם הסוערת על הטרור הסובייטי האלים וחסרי-הרחמים המופעל כלפי יהודי ברית-המועצות, ולתת ביטוי נזעם והולם להזדהותם עם יהודי ברית-המועצות עם ביי-קורו של ראש המשטר הסובייטי, ליאנוב בדז'ניב, בארצות-הברית של אמריקה, ולאחר מכן במאבק רצוף ומתמיד.

6. הכנסת מטילה על הממשלה להודיע על עמ-דות אלה של ישראל לכל הממשלות בעולם החפשי, ובראש וראשונה לממשלת ארצות-הברית, וכן ליהודים ולכל שוחרי החופש בארצות-הברית ובעולם כולו.

7. הכנסת מוקיעה שיטות הרצח והעינויים אשר המשטרים בעיראק ובסוריה מפעילים כלפי היהודים במדינות אלה, ומטילה על הממשלה לנקוט כל האמ-צעים — שיגדתיים ובלתי-שיגדתיים — להצלתן של שתי הקהילות היהודיות הללו מידי שוביהן.

היו"ר מ. ביבי:

בשם סיעת העולם הזה—כוח חדש, הצעת סיכום לחבר-הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

אדוני היושב-ראש, אני מבין שאת עניין יהודי ערב סיכמנו ואין טעם לחזור על כך.

אני מביא את הצעת הסיכום הבאה:

1. הכנסת קוראת לממשלת ברית-המועצות לאפ-שר את עלייתם החפשית לישראל של יהודים החפצים בכך ולסלק את כל המכשולים המונחים בדרכם של מבקשי העלייה.

2. הכנסת קוראת לכל שוחר קידמה וחופש בעולם לתמוך בדרישה זו ולפעול למענה.

3. הכנסת מציינת במורת-רוח שפעולה חיונית זו נעשתה נושא לתחרות מפלגתית, הן בארצות-הברית והן בישראל, וקוראת לשחרר נושא זה מכל זיקה לאינטרסים מפלגתיים ואישיים.

היו"ר מ. ביבי:

בשם סיעת מק"י, הצעת סיכום לחבר-הכנסת מיקוניס.

שמואל מיקוניס (מק"י):

אדוני היושב-ראש, גם אני מוחק את הפסקה האחרונה על יהודי סוריה ועיראק.

כבוד היושב-ראש, הגה הצעת סיעת מק"י לסי-כום הדיון על יהודי ברית-המועצות:

א. הכנסת מחדשת את תביעתה מממשלת ברית-המועצות, כי תכריז במפורש על זכותם של היהודים הסובייטיים הרוצים בכך לצאת את תחומי ברית-המועצות ולעלות לישראל, או לכל ארץ אחרת, לפי בחירתם הם. הכרזה כזאת תשרת הן את האינטרס של ברית-המועצות והן את אינטרס הנורמליזציה של עליית יהודים מברית-המועצות לישראל.

ב. הכנסת מחווה את דעתה בזכות פיתוח התר-בות היהודית לכל צורותיה ותכניה בברית-המועצות לטובת יהודי ברית-המועצות המעוניינים בכך, דבר התואם בהחלט את העקרונות אשר עליהם מושתתת המדיניות הלאומית של ברית-המועצות.

1. הכנסת דוחה את ההסתה נגד ברית-המועצות מצד חוגי השלטון והימין.

2. הכנסת מקדמת בברכה את שיחות הפיסגה בין ברית-המועצות וארצות-הברית, העומדות להי-פתח בשבוע הבא בווישינגטון, ומקווה, כי הן יקדמו את עניין השלום במזרח התיכון ובעולם כולו.

אברהם זילברברג (המערך, יעבודה—מפ"ם):
הוא בא לבקש לחם.

מאיר וילגר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
והם באים לבקש נפט וגו.

3. הכנסת רואה צורך לאומי עליון בשיפור היחסים עם ברית-המועצות, ורואה את הדרך לכך במדיניות של שלום, במתן יד לשלום ללא סיפוחים, שיקום על-ידי ביצוע החלטת מועצת הבטחון 242, ושיבטיח את הזכויות של כל העמים והמדינות.

היו"ר מ. ביבי:

בשם סיעת המרכז החפשי, הצעת סיכום לחבר הכנסת שמואל תמיר.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

אדוני היושב-ראש, כנסת נגבדה, הצעת החלטה לכנסת מטעם סיעת המרכז החפשי על גורל יהודי ברית-המועצות, סוריה ועיראק:

1. הכנסת קובעת כי המשטר הרודני והברוטלי של הסובייטים בברית-המועצות כולא בתוך שערינו מיליוני יהודים, ובני עמים אחרים, שולל מהם חירויות דתיות ואת זכותם לפיתוח תרבותם, מרעיל את האוכ-לוסיה באנטישמיות, מתאנה, מתאכזר ומתעלל בכל הזוקק את ראשו ונאבק על חירויות יסוד, ושולל מן היהודים בדרך זדונית את הזכות האלמנטרית של שיח-דוד עלייה לארץ ישראל, או יציאה לכל יעד אחר.

2. כנסת ישראל פונה בקריאה אל כל העמים החפשיים, ובתי-הבחרים והממשלות לפעול עולה של ממש להבטחת חירויותיהם של יהודי ברית-המועצות, וזכותם לצאת אותה ולהתאחד עם עמם במדינתו הרי-בונית בארץ ישראל.

3. הכנסת פונה אל נשיא ארצות-הברית ריצ'ארד ניקסון, ממשלתו, והקונגרס האמריקני, וקוראת להם לא לראות את ברית-המועצות כמדינה בת-תרבות הזכאית ליחסים-גומלין סדירים ותקינים בכל מישורי החיים, כל עוד היא מוסיפה לדכא את מיליוני אז-רחיה היהודיים, מונעת מהם את זכותם האלמנטרית לצאת אותה ולבחור באופן חפשי את מגוריהם.

4. הכנסת מרימה על נס את מאבקו של הסיניטור הנרי ג'קסון ועמיתיו בסינט ובבית-הנבחרים האמ-ריקני, על מאבקם העז והגאה למען זכויות האנוש האוניברסליות, ומביעה את תקוותה כי מאבק זה יימשך בהתמדה ובתוקף עד להצלחתו המלאה.

5. הכנסת מביעה את דעתה כי שיטת "הדי-פלומטיה השקטה" עם המשטר הטוטליטרי הסובייטי לא תצלח להביא לגאולת היהודים מברית-המועצות. הלקחים של דורנו מוכיחים בעליל את הסכנות האיו-מות הכרוכות באשליה כי בהעדר לחץ מעשי, גלוי, ומרחיק-לכת יוותר המשטר הרודני על עמדתו הקשוחה והחזונית.

ה צ ב ע ה

בעד הצעת הסיכום שהובאה על-ידי חברי-הכנסת ש. תמיר

2 —

28 —

16 —

נגד

נמנעו

הצעת הסיכום שהובאה על-ידי חברי-הכנסת ש. תמיר לא נתקבלה.

מנחם בגין (גח"ל) :

אין הודעה לנמנעים.

היו"ר מ. ביבי :

נמשיך בהצבעה.

ה צ ב ע ה

הצעת הסיכום שהובאה על-ידי חברי-הכנסת מ. וילנר לא נתקבלה.

הצעת הסיכום שהובאה על-ידי חברי-הכנסת י. ה. קלינגהופר לא נתקבלה.

הצעת הסיכום שהובאה על ידי חברי-הכנסת מ. ברעם נתקבלה.

ג. הכנסת תובעת מן העולים הבאים מברית-המועצות להימנע מכל פעולה, בישראל ומחוצה לה, העלולה להפריע או אף לחבל באינטרסים הבין-לאומיים של מדינת ישראל, שהם עדיפים מכל אינטרס אחר ופעלתנות חריגה, המנוצלת על-ידי "ידידי" העם היהודי כביכול ועל-ידי אויבי ברית-המועצות לטובת מטרותיהם הריאקציוניות.

היו"ר מ. ביבי :

חברי הכנסת, ניגש להצבעה.

ה צ ב ע ה

הצעת הסיכום שהובאה על-ידי חברי-הכנסת ש. מיקוניס לא נתקבלה.

הצעת הסיכום שהובאה על-ידי חברי-הכנסת א. אבנרי לא נתקבלה.

שמואל תמיר (המרכז החפשי) :

אבקש למנות את הקולות בהצבעה על ההצעה שהובאה על-ידי.

ט. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

הונחו על שולחן הכנסת מסקנות ועדת הכלכלה בע-נין מגיעת תאונות בסביבת מוצא.

היו"ר מ. ביבי :

חברי הכנסת, הישיבה הבאה של הכנסת ביום שני הקרוב, בשעה 16.00. ישיבה זו נעולה.

היו"ר מ. ביבי :

נשמע הודעה על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.

מזכיר הכנסת נ. לורך :

ברשות היושב-ראש, הנני מתכבד להודיע שהיום

הישיבה ננעלה בשעה 18.00.

נספחות

א. סדר-היום לשיבות תל"ד-תל"ו

- א. שאלות ותשובות.
- ב. סקירת שר התחבורה על פעולות משרדו - דיון.
- ג. הגברת רדיפות יהודי ברית המועצות, סוריה ועי-ראק - דיון.
- ד. הצעות לסדר-היום.
- ה. הצעות חוק של חברי כנסת.
- ו. חוק החברות הממשלתיות, תשל"ג-1973, (קריאה ראשונה).
- ז. חוק לעידוד השקעות (חברות עתירות הון), תשל"ג-1973 (קריאה ראשונה).
- ח. חוק לתיקון פקודת מס הכנסה (מס' 2), תשכ"ב-1962 (תיקון מס' 6, תשל"ג-1973 (קריאה ראשונה).
- ט. חוק לתיקון פקודת מס הכנסה (מס' 3), תשכ"ג-1963 (תיקון מס' 2, תשל"ג-1973 (קריאה ראשונה).
- י. חוק רישום שיכונים ציבוריים (הוראת שעה) (תיקון), תשל"ג-1973 (קריאה ראשונה).
- יא. חוק לתיקון פקודת זכות יוצרים (מס' 4), תשל"ג-1973 (קריאה ראשונה).
- יב. חוק לתיקון פקודת השותפויות (מס' 3), תשל"ג-1972 (קריאה ראשונה).
- יג. חוק הבוררות (תיקון), תשל"ג-1972 (קריאה ראשונה).
- יד. חוק יסוד: הכנסת (תיקון מס' 5) (קריאה ראשונה) - הצעת חברי-הכנסת מ. ביבי, מ. בן-פורת, מ. ברעם, צ. גרשוני, א. עופר, ח. י. צדוק, י. ש. שפירא.
- טו. חוק סמכויות חיפוש בשעת חירום (הוראת שעה) (תיקון), תשל"ג-1973 (קריאה ראשונה).
- טז. חוק לטיפול בחולי נפש (תיקון מס' 2), תשל"ב-1972 (קריאה ראשונה).
- יז. תהליכים בתחום ההשכלה הגבוהה על מקצועותיה השונים והשפעתם על החברה והמשק בישראל - דיון.
- יח. חוק בתי המשפט (תיקון מס' 5), תשל"ג-1973 (קריאה ראשונה).
- יט. חוק לתיקון פקודת החוק הפלילי (תיקון מס' 37), תשל"ג-1973 (קריאה ראשונה).
- כ. חוק התביעות של קרבנות השואה (הסדר הטיפול) (תיקון מס' 5), תשל"ג-1973 (קריאה ראשונה).
- כא. חוק סדר הדין הפלילי (תיקון מס' 3), תשל"ב-1972 (קריאה ראשונה).
- כב. חוק שירות עבודה בשעת חירום (תיקון), תשל"ג-1973 (קריאה ראשונה).
- כג. חוק איכסון עולים בדירות שכורות, תשל"ג-1973 (קריאה ראשונה).
- כד. חוק לתיקון פקודת הדרכים ומסילות הברזל (הגנה ופיתוח) (מס' 4), תשל"ג-1973 (קריאה ראשונה).
- כה. חוק לעידוד החסכון (ערבות למילואות והנחות ממס הכנסה) (תיקון מס' 2), תשל"ג-1973 (קריאה ראשונה).
- כו. חוק סדר הדין הפלילי (תיקון מס' 4), תשל"ג-1973 (קריאה ראשונה).
- כז. חוק לתיקון פקודת הרוקחים (מס' 5), תשל"ג-1973 (קריאה ראשונה).
- כח. חוק שיפוט בענייני התרת נישואים (מקרים מיוחדים) (תיקון), תשל"ב-1972 (קריאה ראשונה).
- כט. חוק הגנת סמלים, תשל"ב-1972 (קריאה ראשונה).
- ל. חוק לתיקון פקודת המבחן (מס' 2), תשל"ב-1972 (קריאה ראשונה).
- לא. חוק לתיקון פקודת התעבורה (מס' 12), תשל"ג-1972 (קריאה ראשונה).
- לב. הצעות להעלאת מחירי הנסיעות בתחבורה הציבורית - דיון.
- לג. פיצויים מגרמניה המזרחית לישראל - דיון.
- לד. המצב ברבנות הראשית - דיון.
- לה. חוק לתיקון פקודת סדרי השלטון והמשפט (מס' 15), תשל"ג-1973 (קריאה ראשונה).
- לו. הבטיחות בתעופה האזרחית - דיון.
- לז. מדיניות הממשלה ופעולותיה בשטחים יהודה, שומרון ועזה - דיון.
- לח. שביתת תושבי המעברה בקריית חיים - דיון.
- לט. חוק ההתיישבות החקלאית (סייגים לשימוש בקרקע חקלאית ובמים) (תיקון), תשל"ג-1973 (קריאה ראשונה).
- מ. חוק לתיקון פקודת הטלגרף האלחוטי, תשל"ב-1972 (קריאה ראשונה).
- מא. חוק בית-הספר החקלאי מקוה ישראל, תשל"א-1971 (קריאה ראשונה).
- מב. חוק לתיקון פקודת החוק הפלילי (מס' 32), תשל"ל-1970 (קריאה ראשונה).
- מג. חוק לתיקון פקודת העדות (מס' 8), תשכ"ט-1969 (קריאה ראשונה).
- מד. חוק דיני העונשין (בטחון המדינה, יחסי חוץ וסודות רשמיים) (תיקון מס' 2), תשל"ל-1970 (קריאה ראשונה).
- מה. חוק עבודת נשים (תיקון מס' 4), תשל"ג-1973 (קריאה ראשונה).
- מו. חוק שירות המדינה (גימלאות) (תיקון מס' 6), תשל"ג-1973 (קריאה ראשונה) - הצעת חברי-הכנסת מ. שחל.

נב. חוק נכסי נפקדים (פיצויים), תשל"ג-1973 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).

נג. חוק נכי המלחמה בנאצים (תיקון מס' 6), תשל"ג-1973 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).

נד. הודעת הממשלה על בעיות איכות הסביבה - המשך הדיון.

נה. חוק הרשויות המקומיות (בחירות) (תיקון מס' 6), תשל"ג-1973 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).

מו. הודעת הממשלה על שביתת הרופאים - תשובת שר הבריאות.

מח. החלטה בדבר תיקון טעות בחוק המכר (מכר טובין בין-לאומי), תשל"א-1971.

מט. החלטה בדבר תיקון טעות בחוק הביטוח הלאומי (תיקון מס' 10), תשל"ג-1973.

נ. חוק השבת אבידה, תשל"ג-1973 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).

נא. חוק לתיקון פקודת הראיות, תשל"ג-1973 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).

ב. הצעות לסדר-היום לשיבות תל"ד-תל"ו

519. ש. תמיר (המרכז החפשי): השביתה בדיו ובטלוויזיה.

520. י. ארידור (גח"ל): השביתה ברשות השידור.

521. א. כץ (גח"ל): הרקע הכלכלי המאפשר לעובד מדינה בכיר לנצל את מעמדו להפקת טובות הנאה.

518. ת. טובי (הרשימה הקומוניסטית החדשה): ביטול צווי הריתוק והגבלת חופש התנועה המוטלים על אזרחים ישראלים על פי התקנות המגדרטוריות לשעת חירום.

ג. הצעת חוק שיפוט בתי דין רבניים (קביעת אבהות), תשל"ג-1972

(הוגשה על-ידי חבר-הכנסת מ. פרוש)

בפנינו על אבהות לבן שגולד לתובעת, אי לכך אנו מחייבים את הנתבע לתת לתובעת עבור מזונות וצרכי הבן סך... עד הישיבה הבאה...". כן הורה בית-המשפט העליון לבית-הדין הרבני לא לדון עוד בעניין זה.

מאחר שעניין קביעת האבהות הוא לפי דיני ישראל נושא הלכתי מובהק, הרי שנתנית סמכות לדון בנושא זה לערכאות שאינן דנות לפי ההלכה תגורם בהכרח סיבוכים חמורים בכל ענייני המעמד האישי, ובייחוד בענייני נישואין וגירושין, דבר שעלול להביא לידי עבירות על איסורי עריות, כגון נישואי אח ואחות וכדומה.

מטרת החוק המוצע היא למנוע סכנה זו. החוק המוצע מעניק סמכות בלעדית לבתי-דין הרבניים - ללא צורך בהסכמת הצדדים - לדון בנושא של קביעת אבהות, שכאמור, הוא נושא הלכתי מובהק. כדי למנוע כל ספק, מוצע לקבוע בחוק במפורש שסמכות זו תחול גם לגבי קביעת אבהות של עובר.

1. שיפוט בעניין קביעת אבהות

קביעת אבהותו של עובר או יילוד של אם יהודיה תהיה בשיפוטם הייחודי של בתי-דין רבניים.

דברי הסבר

בפסק-דין של בית-המשפט העליון (בג"צ 283/72) שניתן ביום כ"ג בחשוון תשל"ג (31 באוקטובר 1972) נפסק ש"קביעת אבהות אינה מן העניינים של המעמד האישי שבהם יש לבית-הדין הרבני סמכות..."; ואפילו כששני הצדדים מסכימים להתדיין בפני בית-הדין הרבני בנושא זה, אין לבית-הדין סמכות לדון בכך.

בית-המשפט העליון מוסיף יתר תוקף להחלטתו בבקשה לקביעת אבהות אשר הוגשה עוד בטרם נולד הילד.

על-פי החלטה זו ביטל בית-המשפט העליון פסק-דין של בית-דין רבני הקובע: "הואיל והנתבע הודה

ד. הצעת חוק להגבלת תקופת הכהונה של ראש הממשלה

ואיסור על שרים לעסוק במסחר, תשל"ג-1972

(הוגשה על-ידי חבר-הכנסת א. אבנרי)

יעסוק שר במסחר ולא יהיה פעיל בכל עסק שהוא.

"עסק" בסעיף זה - כל פעילות מסחרית, כלכלית ומקצועית, שאינם בתחום תפקידיו של השר.

(ב) שר לא יקבל, בנוסף על משכורתו והוצאותיו, כל הכנסה שהיא, להוציא הכנסה מרכוש, ובתנאי שעל כל הכנסה כזאת ידווח השר למפקר המדינה. דיווח זה יפורסם ברשומות אחת לשנה.

(ג) דיווחו של השר לפי סעיף קטן (ב) יכלול

1. בחוק יסוד: הממשלה, אחרי סעיף 5 יבוא:

"א5. הגבלת כהונת ראש הממשלה לשתי תקופות

אדם שכהן כראש ממשלה שתי תקופות בזו אחר זו, וכל תקופת כהונה היתה בת 4 שנים, לא יכהן יותר כראש ממשלה.

א5. איסור על שר לעסוק במסחר ובעבודה שאינם בתחום תפקידיו

(א) שר לא יהיה רשאי לעסוק בכל עבודה אחרת שהיא תמורת שכר, ישיר או עקיף, וכן לא

לאסור על שרים לעסוק במסחר ובעבודות אחרות שאינן בתחום תפקידיהם כשרים.

בתשובה לשאלתה, שניתנה ביום 19 בינואר 1972, השיבה ראש הממשלה שאין איסור על שר לעסוק במסחר. תשובה זו ניתנה על רקע הפירסומים בדבר עיסוקו של שר הבטחון במסחר בעתיקות. מדברי ראש הממשלה עולה שכעת אין פסול חוקי בעיסוקו של חבר הממשלה במסחר. תשובת ראש הממשלה הפנתה את תשומת לב הציבור לעובדה שכיום אין איסור חוקי לשרים לעסוק במסחר או בעבודה אחרת בתשלום.

מצב דברים זה סותר את הסדר הציבורי התקין, ועל כן מוצע לאסור על שרים לעסוק בכל עבודה אחרת שהיא תמורת שכר, וכן לאסור עליהם לעסוק במסחר או בכל פעילות עסקית שהיא. מאידך גיסא מוצע לאפשר לשר לקבל הכנסה מרכוש, כגון שכר דירה, תגמולים, הכנסה מניירות, ערך, בתנאי שעל כל הכנסה כזאת יימסר דיווח לציבור.

הכנסה שיש לאשתו או לבני ביתו הסמוכים על שולחנו מכל מקור שהוא.

דברי הסבר

הצעת חוק זו נועדה להגביל את תקופת הכהונה של ראש הממשלה ולאסור על שרים לעסוק במסחר ובעבודות שאינן בתחום תפקידיהם. האחריות המוטלת על ראש הממשלה היא עצומה. עומס התפקידים הוא רב. כהונה ממושכת בתפקיד זה היא בעוכרי נושא התפקיד ובסופו של דבר פוגעת בכשרו ובניהול ענייני המדינה. נושאים בעלי חשיבות ראשונה במעלה מחייבים מדי פעם בדיקה חדשה בדרך עליון; כהונה ממושכת בתפקיד ראש הממשלה שוללת למעשה את אפשרויות הבחינה והבדיקה. יתר על כן, שלטון כדי שלא יסתאב מצריך חילופים תדירים, בעיקר בדרך העליון. מוצע על כן להגביל את כהונת ראש הממשלה לשתי תקופות, כשבדרך כלל כל תקופה היא בת 4 שנים. נוהל זה מקובל בארצות הברית לגבי כהונת נשיא המדינה שם. כן מוצע

ה. חוק הרשויות המקומיות (בחירות) (תיקון מס' 6), תשל"ג—1973

שנה והיה תושב אותו שטח ביום תחילת הצו האמור.

3. תיקון סעיף 15

בסעיף 15 לחוק העיקרי פסקה (3) תסומן (4) ולפניה יבוא:

"(3) נרשם בפנקס הבוחרים לכנסת משום שהיה לאזרח ישראלי";

4. תחולה

חוק זה יחול החל מן הגספחים לשנת הפנקס המתחילה ביום ט"ו באלול תשל"ג (12 בספטמבר 1973).

5. תחילה

חוק זה תחילתו ביום קבלתו בכנסת.

1. תיקון סעיף 13

בסעיף 13, לחוק הרשויות המקומיות (בחירות), תשכ"ה—1965¹ (להלן — החוק העיקרי), במקום הרישה יבוא:

"כל מי שנתקיימו בו אלה יירשם בנספח של אחד מאזורי הקלפי שבתחום הרשות המקומית";

2. תחלפת סעיף 14

במקום סעיף 14 לחוק העיקרי יבוא:

14" רישום מיוחד בנספח

בנספח שיוכן לראשונה לאזור קלפי הנמצא בשטח שנקבע בצו לפי סעיף 111 לפקודת סדרי השלטון והמשפט, תש"ח—1948² יירשם מי שמלאו לו 18

לסעיף 2

ת. טובי מציע:

סעיף 2 יימחק.

ו. הצעת חוק שיפוט בתי דין רבניים (תיקון), תשל"ב—1972

(הוגשה על-ידי חבר הכנסת מ. אביזרה)

מבוא

למקרים "אסורים" על פי דין תורה, אינו מצטמצם למקרים בודדים, כגון "פרשת האח והאחות" שהסעירה לאחרונה את הציבור בישראל. המדובר למעשה הוא במקרים לאלפים ביהדות המערב, ובמיוחד בנשים יהודיות אמריקניות המתגרשות ללא גט. עוד נאמר בדברי ההסבר, כי הצעת החוק באה לאפשר פתרון הבעיה, במסגרת

הצעת חוק זו דומה, בשינוי מסויים, להצעת חוק קודמת שלי שנידונה בכנסת (21 ביולי 1971). בדברי המבוא להצעה ההיא נאמר כי היא באה לאמץ הצעה של פרופסור משה זילברג, מי שהיה ממלא-מקום נשיא בית-המשפט העליון. בהעלותו את ההצעה הסביר המשפטן המלומד כי הצורך בנישואין ובגירושין אזרחיים,

¹ ס"ח תשכ"ה, עמ' 248; תשכ"ה, עמ' 71; תשכ"ט, עמ' 36, עמ' 97, עמ' 197; ס"ח תשל"ג, עמ' 22.
² ע"ר תש"ח, תוס' א' מס' 2, עמ' 1.

דין רבני תוך 90 יום לבקשתו של זוג יהודים אורחי המדינה או תושביה שביקשו להינשא, וכל הזוג להינשא בנישואין אורחיים, בהתאם לתקנות שייקבעו על-ידי שר המשפטים.

(ב) בני-זוג שנישאו זה לזו בנישואין אורחיים יוכלו להתגרש זה מזה בהתאם לקבוע בחוק התרת נישואין (מקרים מיוחדים), תשכ"ט-1969, על אף האמור בסעיף 1 (ב) של אותו חוק, אם בית-דין רבני לא הכיר בנישואיהם כתופסים."

דברי הסבר

סעיף 2 לחוק שיפוט בתי דין רבניים (נישואין וגירושין), תשי"ג-1953, אומר:

"2. נישואין וגירושין של יהודים ייערכו בישראל על פי דין תורה". סעיף 1 (ב) לחוק שיפוט בענייני התרת נישואין (מקרים מיוחדים), תשכ"ט-1969, אומר:

"1. (ב) חוק זה לא יחול אם שני בני-הזוג יהודים, מוסלמים, דרוזים או בני אחת העדות הנוצריות המקיימות בישראל בית-דין דתי."

נישואין אורחיים, "ללא קונפליקט עם ההלכה, ובעיקרו של דבר ללא סכנת פילוג העם לשתי עדות מבחינת דיני האישות". נהפוך הוא - המצב הקיים הוא המאיים בסכנת פילוג, כדברי פרופסור זילברג, על-ידי "קראיזציה" של יהדות ארצות המערב, כלומר הפיכתם למעין קראים.

בהצעתו המקורית הוכנס שינוי; במקום להטיל על יהודים המבקשים להינשא בנישואין אורחיים את חובת ההוכחה שנישואיהם אסורים, לפי דין תורה, אך תופ-סים - מוצע בזה כי סירוב של בית-דין רבני להשיא את הזוג ישמש עילה לפנייה לרשות המוסמכת לשם נישואין אורחיים.

תיקון זה בא לאמץ רעיון שניסח חבר-הכנסת גדעון האוזנר. מגיש הצעה זו מוצא לנכון להשאיר זכות ראשונים לבעל ההצעה המקורית, ומקווה שישתייך בידו להניח אותה על שולחן הכנסת במושב הנוכחי.

במקום סעיף 2 לחוק שיפוט בתי-דין רבניים (נישואין וגירושין), תשי"ג-1953, יבוא:

"2. (א) נישואין וגירושין של יהודים בישראל ייערכו על פי דין תורה. אולם אם לא נענה בית-

ז. הצעת חוק שיפוט בענייני נישואין וגירושין לפסולי חיתון, תשל"ג-1972

(הוגשה על-ידי חבר-הכנסת ז. שובל)

על-ידי הרב הראשי. אולם פתרונו של מצוקה אישית אישית אחת זו לא הביאה לפתרון מצוקתם של רבים אחרים במדינה; יתרה מזו, היא אף לא תוכל להיפתר במצב הקיים, שכן לא נפתרה הבעיה העקרונית המונחת ביסודה של מדינת חוק - להבטיח לאזרחיה את הזכות להינשא ולהתגרש כרצונם, במסגרת חוק המדינה.

הצעת חוק זו אינה גורסת נישואין אורחיים לכל אזרחי המדינה, באשר פירושה המעשי הפרדת הדת מן המדינה, מעשה חד ומכריע שמרבית אזרחי ישראל אינם רוצים בו. לעומת זאת קיימת הכרה כללית כי לא ייתכן שמדינת חוק לא תיחלץ לעזרת אזרחיה ותשאיר אותם במצוקתם האישית, או אף תכפה עליהם טכסים של נישואין פרטיים או "נישואי מכסיקו וקפריסין".

עוד יש להעיר כי לדעת פרופסור משה זילברג, לשעבר ממלא-מקום נשיא בית-המשפט העליון, ההצעה להכיר בנישואין אורחיים ל"פסולי חיתון" היא בהתאמה גמורה עם הדין, והרבנים יכולים לקבלה כהצעה שאינה סותרת אף דין אחד של התורה או התלמוד.

נישואין אורחיים ל"פסולי חיתון" לא יגרמו לפירוד העם ולא יגרמו להיווצרות "כת נפרדת". דווקא המצב הנוכחי יוצר כת של פסולים ממעמדם אינו שווה במי החוק. החוק מדבר במפורש על נישואי "יהודים עם יהודים", ולפיכך אין בו כדי לערער "נישואי תעורבת" ואין הוא מתיר "נישואין סוטים" על פי דין תורה והמוסר המקובל, החוק מקיים מערכת רישום מיוחדת לנישואין וגירושין, כדי להשוות מעמדו של כל אזרח במדינה בעיני החוק ולבטל קיומה של קבוצת יהודים שאין ההלכה בפירושה הנוכחי מחד גיסא והחוק החלוני מאידך גיסא מתירים להם לבוא בברית הנישואין.

1. יהודים, אורחי המדינה אשר בית-דין רבני לא התיר ופסל את נישואיהם עם יהודים אחרים, אורחי המדינה, יוכלו להינשא בנישואין אורחיים.

2. נישואין אורחיים יוכפפו לחוק גיל הנישואין, תשי"ג-1950, ולחוק לתיקון דיני העונשין (ריבוי נישואין), תשי"ט-1959. כן לא יותרו ולא ייענו נישואין אורחיים האסורים לפי דין תורה והמוסר המקובל, בהיותם "קידושי עריות".

3. התרת נישואין אורחיים תהיה בסמכות בית-משפט מחוזי.

4. שר המשפטים ימנה לעניין חוק זה את הרשות הרושמת נישואין אורחיים.

5. שר המשפטים ממונה על ביצוע חוק זה והוא יתקין תקנות לביצועו, לרבות תקנות סדרי דין, תקנות לגבי טכס הנישואין ותקנות לגבי הסדר הגירושין וצורתם.

דברי הסבר

הצעת חוק זו באה לפתור את בעייתם של אזרחי מדינת ישראל אשר אינם יכולים להינשא, בהיות נישואין במדינת ישראל כפופים לחוק שיפוט בתי-דין רבניים (נישואין וגירושין), תשי"ג-1963. מצב זה מונע מאוד-חיה של המדינה, שהיא מדינת חוק, אחת מן הזכויות האישיות היסודיות של האזרח - נישואין חפשיים.

הצעת חוק דומה הוגשה כבר בכנסת השיעית. ראשונה היתה הצעתו של חבר-הכנסת אביוהר, שהיה אז חבר סיעת הרשימה הממלכתית, שנדחתה. הצעה אחרת הוסרה מסדר-היום לאחר שנפתרה בעייתם של שני זוגות שהוכרו כ"פסולי חיתון" ואחר כך הותרו לנישואין

ח. מסקנות ועדת הפנים בעניין הונאת הציבור על-ידי מכירת קרקע חקלאית

שליטת זו במסגרת חוקים קיימים, ובמידת הצורך לנקוט באמצעי חקיקה נוספים.

ג. ועדת הפנים סבורה שהספרות במגרשים נוב-עת, בעיקרה, ממחסור באדמות המיועדות לבנייה באזור המרכז וממליצה שמשדרי הממשלה הנוגעים בדבר יבדקו את האפשרויות להקצות שטחי בנייה נוספים באזור זה בשטחים שאינם מתאימים לעיבוד חקלאי.

ד. הוועדה מודעת לעובדה שגם בפרקעות השייכות למינהל מקרקעי ישראל באזור המרכז מתנהלות עיסקות, בדרכים שונות, על-ידי העברת זכויות חכירה, יפוי-כוח ועוד. עיסקות אלה מעשירות את העוסקים בהן. לפיכך תובעת ועדת הפנים ממינהל מקרקעי ישראל לבדוק את העניין ולדאוג למניעת תופעות אלה בעתיד.

בישיבת הכנסת ביום רביעי, י"ב באדר א' תשל"ג (14 בפברואר 1973), העלה חבר-הכנסת ע. פינרמן את הנושא הנ"ל כהצעה לסדר-היום. הכנסת החליטה להעביר את העניין לוועדה שתקבע על-ידי ועדת הכנסת. ביום שלישי, י"ח באדר א' תשל"ג (20 בפברואר 1973) החליטה ועדת הכנסת על העברת הנושא לדיון בוועדת הפנים. ועדת הפנים דנה בעניין, שמעה את שר המשפטים ובאה לידי המסקנות הבאות:

א. ועדת הפנים רואה בחומרה רבה את העובדה שקרקע חקלאית, שאינה מיועדת לבנייה, נמכרת כ"מגרשים ליד שטחי בנייה" לקונים תמימים המקווים לבנות ביתם על קרקע זו, בעוד שאין כל סיכוי לכך בתקופה הנראית לעין. ועדת הפנים ממליצה לבחון דרכים לחיסול תופעה

ט. מסקנות ועדת הכלכלה בעניין מניעת תאונות בסביבות גשר מוצא

ד. מקדם החיכוך של המסעה במקום, ובעיקר מעל לגשר, היה נמוך בהרבה מן הסטנדרטים המקובלים. הדבר גרם להחלקת הרכב בכביש רטוב.

ה. אי-קיום שוליים מספיקים בתוך העקום מביא לכך שרכב מחליק נתקל בגדר, מוסט חזרה אל נתיב נסיעתו ומתנגש ברכב שבא אחריו.

ו. הוועדה מקבלת את המלצות הדו"ח הנ"ל המכוונות למנוע תאונות דרכים בקטע מסוכן זה, ומציינת במיוחד את ההצעות הבאות:

א. יש לבצע מדידות תקופתיות של מקדם החיכוך ולחדש את שכבת האספלט עם תערובת של אגרגט-בולת מדי שנה לפני עונת הגשמים, ובכל עת צורך נוספת.

ב. על מנת לשמור על המהירות המותרת בקטע זה, שאינה עולה על 60 קמ"ש, ולהרתיע נהגים מלעבור על מהירות זו, בעיקר בימי גשם, יש להפעיל רדאר אוטומטי עם מצלמה המופעלת כל ימות השנה בפיקוח משטרת. על הימצאות הרדאר באזור זה יש להודיע על-ידי שלטי אזהרה בולטים, לפני העקום, כדי להזהיר נהגים מלעבור את המהירות המותרת.

ג. יש להרחיב את השוליים משני צדי הכביש, דבר שימנע תאונות עקב הסטת כלי רכב, שהחליקו חזרה אל המסעה.

ד. להוסיף שילוט ותאורה מתאימים לאורך הקטע וכן לחדש את הצבע של מעבר החציה בצומת בית-זית.

ה. קיומו של דוכן לממכר פירות בק"מ ה-7 גורם לכך שלידו נעצרים כלי רכב, וכן קיימת שם תנועת הולכי רגל ערה. יש לבדוק את האפשרות לשפר את תנאי הבטיחות במקום.

ו. הוועדה רשמה לפנייה את הודעת סגן מנהל מע"ץ מר מ. שוהמי, כי מע"ץ אימץ את ההמלצות של המרכז לבטיחות בדרכים בתחום ההנדסי, שבחלקן בוצעו וחלק נמצא בשלבי הביצוע, וכן שמע"ץ עומד להרחיב את הגשר מ-12 ל-12 מ'. הוועדה תובעת את ביצועה המהיר של ההרחבה הזאת.

ז. הוועדה שמעה גם על התכנית להתחיל בקרוב בהקמת מחלף מוצא, שיהווה פתרון יעיל להסדר התח-

בישיבת הכנסת מיום י"ד באייר תשל"ג (16 במאי 1973) הוגשה הצעה לסדר-היום על-ידי חבר-הכנסת ז. שובל בדבר הצורך בנקיטת אמצעים מיידיים למניעת תאונות בסביבות גשר מוצא. הכנסת החליטה להעביר את העניין לוועדת הכלכלה.

ועדת הכלכלה שמעה בגידון את נציגי מע"ץ, המשטרה, משרד התחבורה, המועצה הלאומית למניעת תאונות ואת נציגי אגודת האינג'ינרים והארכיטקטים. כן שמעה הוועדה את נציגי המרכז לבטיחות בדרכים שליד הטכניון בחיפה, שהגישו לה את הדו"ח שהכינו על "הצעות לשיפורים הנדסיים בעקום מוצא הקיים".

לאחר שמיעת הגורמים ועיון בדו"ח הנ"ל באה הוועדה לידי המסקנות הבאות:

1. הוועדה מביעה את דאגתה העמוקה מריבוי התאונות בכבישים והמשך ההרג בדרכים והיא פונה לכל הגורמים, לנהגים ולהולכי הרגל, לנקוט בכל אמצעי הזהירות כדי לשמור על חיי האדם ולהקטין את ממדי התאונות.

2. כן פונה הוועדה למשרד התחבורה ולמועצה הלאומית למניעת תאונות להגביר את הפעולות ואת ההסברה בכל אמצעי התקשורת האפשריים, לשמירה על כללי הזהירות ועל חוקי התנועה.

3. עקום מוצא בכביש תל-אביב-ירושלים הוא קטע רב טכנות לנהגים ומועד לתאונות, עקב הירידה התלולה של העקום. מספר התאונות באזור זה הוא גבוה הן בהשוואה לקטעי הדרך הסמוכים והן בהשוואה לדרכים הבין-עירוניות בארץ כולה.

4. לפי ממצאי הדו"ח הנ"ל של המרכז לבטיחות בדרכים, הגורמים לתאונות בקטע הנדון הם:

א. המהירות הגבוהה שבה יורדים כלי הרכב מה-קסטל לעבר הגשר.

ב. הטעות בהערכת מהירות הנסיעה הבטוחה המותרת על-ידי נהגים במקום, בעיקר בימי גשם.

ג. אי-שמירת מרחק סביר בין כלי הרכב בירידה מהקסטל ובעקום, דבר הגורם להתנגשויות חזות באחור בין כלי רכב איטיים לבין כלי רכב מהירים יותר הנוסעים בעקבותיהם.

9. הוועדה קוראת למשטרה להגביר בקטע הנ"ל וב- סביבתו את פיקוחה ולהיעזר במכשירים אלקטרוניים יעילים, להרתעת עבריינים ותפיסתם.

10. הוועדה מוצאת מחובתה להדגיש, כי חשיבותן של ההמלצות הנ"ל היא בביצוע המידי, והיא פונה לכן לגורמים האחראים לגשת מיד לביצוע העבודה.

בזרה באזור כולו. יש לזרז את ביצוע התכנית הזאת ולהבטיח את סיום העבודה מוקדם ככל האפשר.

8. כן התייחסה הוועדה למצב בכביש ירושלים-תל-אביב בקטע שבין בית-דגון לרמלה ומציינת את הצורך הדחוף בהרחבת הכביש בקטע זה, וזאת מחמת הסכנה שבשימוש כביש תלת-מסלולי וגם בשל עומס התנועה שבו.

הצעת מיעוט

הביצוע; ברם, בגלל חסכון מדומה נסלל המסלול הפגום והקטלני.

3. הפתרון לבעיה הוא בכריית מנהרה מתחת לקסטל ויישור הדרך בואך אבו-גוש ועד למעלה מוצא. פתרונות פליאטיביים אינם אלא טלאי על גבי טלאי.

י. תמיר מציג:

1. התיכנון הראשוני של חציית הקסטל על-ידי סלילת הכביש העקום שבמדרון היה משגה חמור שעלה במחיר חי אדם ובאבדן רכוש רב.

2. בעת סלילת הכביש הנ"ל היה נושא הבטיחות בקטע מסוכן כזה מן הנושאים שהובאו לידיעת גורמי

סיכום הישיבות

ב. סגן שר האוצר השיב על 6 שאלות של חברי הכנסת: א. אבנרי, ז. שובל, ש. תמיר, א. ורדיגר, ש. מיקוניס.

שר-התחבורה ש. פרס השיב על 27 שאלות של חברי הכנסת: מ. אביזוהר, א. ורדיגר, י. גולן, י. מ. אברמוביץ, א. אבנרי, ג. פת, ש. מיקוניס, י. תמיר, ש. לורנץ, י. מזרחי, ד. מילמן, א. לבנבראון.

שר-התקשורת ש. פרס השיב על 4 שאלות של חברי הכנסת: ר. ארזי, נ. אליעד, א. ורדיגר, א. כץ.

ג. מ. בגין פתח את הדיון על הגברת רדיפות יהודי ברית-המועצות, סוריה ועיראק. בדיון השתתפו: ח. י. צדוק, מ. צ. נריה, י. קורן, י. מ. אברמוביץ, ג. האוזנר, ז. שובל, מ. וילנר, ק. כהנא, ח. גרוסמן, ש. תמיר, א. אבנרי, ש. מיקוניס, א. ח. שאקי, מ. שחל.

ד. סגן מזכיר הכנסת ש. יעקבסון הודיע על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.

ישיבה תל"ד (י"ג בסיון תשל"ג - 13 ביוני 1973) היו"ר - ב. צ. קשת; ט. סנהדראי; צ. צימרמן; מ. ביבי.

א. א. אנקוריון (יו"ר ועדת הכנסת) הודיע על החלטת ועדת הכנסת לאשר את החלטת ועדת החוקה, חוק ומשפט בדבר מינוג שתי הצעות החוק לתיקון חוק הרשויות המקומיות (בחירות) (תיקון מס' 6 ותיקון מס' 7), תשל"ג-1973, בחוק אחד, שייקרא בקריאה השנייה והשלישית: חוק הרשויות המקומיות (בחירות) (תיקון מס' 6), תשל"ג-1973.

ב. שר-המשפטים י. ש. שפירא השיב על 9 שאלות של חברי הכנסת: י. מ. אברמוביץ, ש. תמיר, מ. פרוש, א. אבנרי, ש. לורנץ, י. מזרחי.

ג. מ. פרוש הגיש הצעת חוק שיפוט בתי דין רבניים (קביעת אבהות), תשל"ג-1972. שר-המשפטים

ישיבה תל"ד (י"א בסיון תשל"ג - 11 ביוני 1973) היו"ר - מ. ביבי; י. בן-נ.

א. מזכיר הכנסת נ. לורך הודיע על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.

ב. שר-התחבורה ח. גבתי השיב על 24 שאלות של חברי הכנסת: ש. תמיר, ש. כהן, ג. פת, ו. בן-מאיר, א. שוסטק, ש. מיקוניס, ת. טובי, מ. אביזוהר, י. מזרחי, י. תמיר, א. אבנרי.

שר-הפיתוח ח. גבתי השיב על 11 שאלות של חברי הכנסת: מ. שחל, ש. תמיר, ת. טובי, י. תמיר, ש. מיקוניס, מ. אביזוהר.

שר-הבריאות ו. שם-טוב השיב על 9 שאלות של חברי הכנסת: ש. תמיר, מ. צ. נריה, ש. מיקוניס, א. ורדיגר, י. תמיר, מ. אביזוהר.

ג. בהמשך הדיון בהודעת הממשלה על שביתת הרופאים השיב שר-הבריאות ו. שם-טוב למתווכחים. הצעות סיכום הוגשו על-ידי: ר. ארזי בשם סיעת המערך (עבודה-מפ"ם), מפד"ל, המפלגה הליברלית העצמאית, קידמה ופיתוח, שיתוף ואחוזה; י. ה. קלינגהופר בשם סיעת נח"ל; א. לבנבראון בשם סיעת הרשימה הקומוניסטית החדשה; א. אבנרי בשם סיעת העולם הזה-כוח חדש; ש. מיקוניס בשם סיעת מק"י.

הוחלט: לקבל את ההצעה שהוגשה על-ידי ר. ארזי.

ד. שר-התחבורה ש. פרס מסר סקירה על פעולות משרדו. בוויכוח השתתפו: א. שכטרמן, ד. קורן, ש. פרידמן, ד. זכין, י. מזרחי, י. שערי, י. הורביץ, א. לבנבראון, ק. כהנא, ג. מועדי, א. שוסטק, א. אבנרי, ש. מיקוניס.

ישיבה תל"ה (י"ב בסיון תשל"ג - 12 ביוני 1973) היו"ר - מ. ביבי; צ. צימרמן.

א. מזכיר הכנסת נ. לורך הודיע על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.

המאפשר לעובד מדינה בכיר לנצל את מעמדו להפקת טובות הנאה. סגן שר האוצר צ. דינשטיין השיב להצעה. א. שוסטק הציע להעביר את העניין לוועדה.

הוחלט: לא לכלול את העניין בסדר-היום.

י. הורביץ ומ. וילנר מסרו הודעות בדבר הימנעות סיעותיהם מהצבעה.

מ. אביזוהר הגיש הצעת חוק שיפוט בתי דין רבניים (תיקון), תשל"ב-1972; ז. שובל הגיש הצעת חוק שיפוט בענייני נישואין וגירושין לפסולי חיתון, תשל"ג-1972. שרי-הדתות ז. והפטיג השיבו להצעות. מ. אביזוהר וז. שובל השיבו לדברי השר. שר הדתות חזר והשיב להם.

הוחלט: להסיר את שתי הצעות החוק מסדר-היום. ג. האוזנר, מ. וילנר, א. שוסטק, א. אבנרי וש. מיקוניס מסרו הודעות בדבר הימנעות סיעותיהם מהצבעה.

יא. בהמשך הדיון על הגברת רדיפות יהודי ברי"ת המועצות, סוריה ועיראק השיבו שר-החוק א. אבנר וחברי-הכנסת מ. בגין למתווכחים. מ. יידי הגיש הצעת סיכום בדבר מצב היהודים בארצות ערב בשם סיעות המערך (עבודה-מפ"ם), גח"ל, מפד"ל, אגודת ישראל, המפלגה הליברלית העצמאית, הרשימה הממלכתית, קידמה ופיתוח, פועלי אגודת ישראל, שיתוף ואחוזה, העולם הזה-כוח חדש, המרכז החפשי, מק"י.

ההצעה נתקבלה פה אחד.

הצעות סיכום, שעיקרן מצב היהודים בברית-המועצות, הוגשו על-ידי מ. ברעם בשם סיעות המערך (עבודה-מפ"ם), מפד"ל, המפלגה הליברלית העצמאית, קידמה ופיתוח, שיתוף ואחוזה; י. ה. קלינגר הופר בשם סיעות גח"ל, אגודת ישראל, הרשימה הממלכתית; מ. וילנר בשם סיעת הרשימה הקומוניסטית החדשה; ש. תמיר בשם סיעת המרכז החפשי; א. אבנרי בשם סיעת העולם הזה-כוח חדש; ש. מיקוניס בשם סיעת מק"י.

הוחלט: לקבל את ההצעה שהוגשה על-ידי מ. ברעם.

יב. מזכיר הכנסת ג. לורך הודיע על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.

י. ש. שפירא השיב להצעה. מ. פרוש השיב לדברי השר.

הוחלט: להסיר את הצעת החוק מסדר-היום.

י. בן-מאיר מסר הודעה בדבר הימנעות סיעתו מהצבעה.

ד. א. אבנרי הגיש הצעת חוק להגבלת תקופת הכהונה של ראש הממשלה ואיסור על שרים לעסוק במסחר, תשל"ג-1972. שר-המשפטים י. ש. שפירא השיב להצעה. א. אבנרי השיב לדברי השר. שר המשפטים חזר והשיב לו.

הוחלט: להסיר את ההצעה מסדר-היום.

ב. הלוי, מ. וילנר וש. תמיר מסרו הודעות בדבר הימנעות סיעותיהם מהצבעה.

ה. ש. פרידמן (בשם ועדת החוקה, חוק ומשפט) הביא לקריאה שנייה חוק הרשויות המקומיות (תיקון מס' 6), תשל"ג-1973. בוויכוח השתתף ת. טובי, ש. פרידמן ושר-המשפטים י. ש. שפירא השיבו על דבריו.

הוחלט: לקבל את החוק.

ו. שר-הבטחון מ. דיין השיב על 23 שאילתות של חברי הכנסת: ת. טובי, א. שוסטק, ג. האוזנר, ג. אליעזר, א. ורדיגר, ש. כהן, י. תמיר, מ. שחל, י. בן-מאיר, ש. לורנץ, ג. פת, ד. זכין, ש. מיקוניס, ח. קורפו.

ז. ת. טובי הגיש הצעה לסדר-היום בדבר ביטול צווי הריתוק והגבלת חופש התנועה המוטלים על אזרחים ישראלים על פי התקנות המנדטוריות לשעת חירום. שר-הבטחון מ. דיין השיב להצעה. א. אבנרי הציע להעביר את העניין לוועדה. שר הבטחון השיב לדבריו.

הוחלט: לא לכלול את העניין בסדר-היום.

ח. ש. תמיר וי. ארידור הגישו הצעות (נפרדות) לסדר-היום בדבר השביחה ברדיו ובטלוויזיה. השר ג. גלילי השיב להצעות. מ. וילנר הציע לא לכלול את הנושא בסדר-היום. א. אבנרי הציע להעביר את העניין לוועדה.

הוחלט: להביא את העניין לדיון במליאת הכנסת.

ט. א. כץ הגיש הצעה לסדר-היום בדבר הרקע הכלכלי